

**T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**BURUKLU ÂŞIK KUL MUSTAFA
HAYATI-ŞİİRLERİ-ATIŞMALARI-HALK HİKÂYESİ
DERLEME-İNCELEME**

Nazan KUTLUSOY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA/2006

**T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**BURUKLU ÂŞIK KUL MUSTAFA
HAYATI-ŞİİRLERİ-ATIŞMALARI-HALK HİKÂyecİLİĞİ
DERLEME-İNCELEME**

Nazan KUTLUSOY

DANIŞMAN: Prof. Dr. Erman ARTUN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA/2006

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Bu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Erman ARTUN
(Danışman)

Üye: Yrd. Doç. Dr. Refiye Okuşluk ŞENESEN

Üye: Yrd. Doç. Dr. Zekiye ÇAĞIMLAR

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını
onaylarım. / /

Prof. Dr. Nihat KÜÇÜKSAVAŞ
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin
çizelge şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir
ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

BURUKLU ÂŞIK KUL MUSTAFA HAYATI-ŞİİRLERİ-ATIŞMALARI-HALK HİKÂYESİ

Nazan KUTLUSOY

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Erman ARTUN

Haziran 2006, 284 sayfa

Bu çalışmamda Adana âşıklık geleneğinin yaşayan güçlü temsilcilerinden Buruklu Âşık Kul Mustafa'nın hayatı, şiirleri, atışmaları, halk hikayeciliği derlenip incelenerek Âşık Kul Mustafa'nın gelenekteki yeri belirlenmeye çalışılmıştır.

Birinci bölümde Adana âşıklık geleneği ve geleneğin gelişim süreci verilmiş, ikinci bölümde Âşık Kul Mustafa'nın kimliği, ailesi, öğrenim durumu, geçim kaynakları ile ilgili bilgiler verildikten sonra üçüncü bölümde Kul Mustafa'nın âşıklığı incelenmiştir. Âşıklığa başlayışı, sazlı-sözlü ortam, usta-çırak ilişkisi, rüya-bade-mahlas, üstatlığı, yetiştiriciliği, diğer âşıklarca bilinip tanınması ile aldığı ödüller ve hakkında yazılan yazılar, şiirlerinin yayımlandığı gazete, dergi, kitap v.s verilmiştir. Âşığın şiirleri dördüncü bölümde üslup özellikleri yönünden, kullandığı kelime kadrosu, anlatım başlıkları altında toplanıp detaylı olarak incelenmiştir. Altıncı bölümde âşığın şiirleri içerik yönünden maddi aşk ve sosyal konulu şiirler ile dini-tasavvufi şiirler olmak üzere iki ana grupta toplanarak incelenmiştir.

Sonuç bölümünden sonra Buruklu Âşık Kul Mustafa'nın şiir metinleri, şiirlerin genel dizini, atışmalarından örnekler ve halk hikayesi örneği verildikten sonra şiirlerdeki bazı kelime ve kavramlar incelemenin sonunda oluşturulan sözlükte verilmiştir. Çalışma kaynakça bölümü verilerek tamamlanmıştır.

Buruklu Âşık Kul Mustafa'nın geleneğe bakışı, geleneği ne ölçüde yansıttığı detaylarıyla incelenerek Buruklu Âşık Kul Mustafa'nın gelenekteki yeri belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Adana Âşıklık Geleneği, Buruklu Âşık Kul Mustafa, Şiir, Atışma, Halk Hikayesi

ABSTRACT

BURUKLU ÂŞIK KUL MUSTAFA THE LIFE-POEMS-BICKERING-FOLK TALES

Nazan KUTLUSOY

M.A Thesis, Department of Turkish Language and Literature

Supervisor: Prof. Dr. Erman ARTUN

June 2006, 284 pages

In this study, the life, poems, bickering, folk tales of Buruklu Âşık Kul Mustafa, who is one of the strongest representatives of Adana's Tradition of Minstrelsy, were compiled, examined and Âşık Kul Mustafa's place in the tradition was tried to be determined.

In the first section, Adana's Tradition of Minstrelsy and the development process of the tradition were given. In the second section, information concerning Âşık Kul Mustafa's identity, family, education, sources, for earning a living were given, then in the third section, Kul Mustafa's minstrelsy was examined. The way he had started his minstrelsy, instrumentaloral environment, master-apprentice relation, dream-wine-nickname, his mastership, his teaching, his recognition by the other minstrels and the awards he was granted and the articles written about him, the newspapers, journals, books etc. in which his poems were gathered under the narration titles; in the sixth section the minstrel's poems were examined regarding their content which were grouped in two main groups as materialistic love and social poems, and the religi-sufistic poems.

After the conclusion section, Buruklu Âşık Kul Mustafa's poem texts, the general index of the poems, samples of bickering and folktale samples were given, then, some words and expressions in the poems were given in the dictionary, which was formed at the end of the study. The study is completed by the bibliography section.

Buruklu Âşık Kul Mustafa's opinion about the tradition and to what extent the tradition was reflected were examined in detail and Buruklu Âşık Kul Mustafa's place in the tradition was tried to be determined.

Keywords : Adana's Tradition of Minstrelsy, Buruklu Âşık Kul Mustafa, Poem, Bickering, Folk Tale.

ÖN SÖZ

Adana âşıklık geleneğinin gün geçtikçe kaybolmaya yüz tuttuğu endişesinden yola çıkarak bu konudaki ilk çalışmamı lisans tez konum olan Âşık İbrahim Karalı ile yapmıştım. Bu geleneği Adana halkının belleğinden silinmeden derleyip inceleyerek bir kültür varlığı olarak gelecek kuşaklara aktarmayı bir görev bildim. Bu göreve Buruklu Âşık Kul Mustafa'nın gelenekteki yerini belirlemeye çalışarak devam ettim.

Âşık Kul Mustafa'yı yüksek lisans tez konusu olarak seçmem sayın hocam Prof. Dr. Erman ARTUN 'un Adana Âşıklık Geleneği ve Âşık Feymani isimli çalışmasından sonra güçlü bir âşık olduğunu düşündüğü Âşık Kul Mustafa ile çalışabileceğimi önermesiyle başladı.

Âşık Kul Mustafa'yı bu çalışmaya ikna edebilmek başlangıçtaki en önemli problemimdi. O dönemde Kul Mustafa'nın yaşadığı Buruk Beldesi'nde öğretmenlik yapıyor olmam ve âşığın torunlarının öğrencim olması Kul Mustafa'nın bu çalışmayı kabul etmesinde önemli rol oynadı.

Çalışmamızın kimi yerlerinde Buruklu Âşık Kul Mustafa yerine -kelime tasarrufu yapacağımızdan dolayı-, Âşık Kul Mustafa ya da Kul Mustafa isimlerini kullandık.

Benimle çalışmayı kabul ettiği ve gösterdiği konukseverlikten dolayı Buruklu Âşık Kul Mustafa'ya teşekkür ediyor, tezin tamamlanmasındaki gecikmelerden dolayı kendisinden özür diliyorum.

Tüm çalışmam boyunca yardımlarından dolayı Yrd. Doç. Dr. Refiye Okuşluk ŞENESEN'e, inceleme planı oluşturmam, kaynak sıkıntısını gidermem konusundaki yol göstericiliği, yaşadığım şehirde bana yardımcı olabileceğini söylediği şahıslarla iletişim kurmamdaki yardımları ve tüm manevi desteği için hocam Prof. Dr. Sayın Erman ARTUN'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Nazan KUTLUSOY

İstanbul/2006

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
KISALTMALAR.....	ix
0. GİRİŞ.....	1
0.1. Çalışma İle İlgili Genel Bilgiler.....	1
0.1.1. Konu.....	1
0.1.2. Amaç.....	1
0.1.3. Kapsam ve Sınırlar.....	1
0.1.4. Yöntem.....	2
0.2. Araştırma Alanı İle İlgili Genel Bilgiler.....	3
0.2.1. Araştırma Alanının Tarihi.....	3
0.2.2. Araştırma Alanının Coğrafi Özellikleri.....	4
0.2.3. Araştırma Alanının Nüfusu ve Ekonomik Yapısı.....	4
0.2.4 Araştırma Alanının Sosyo-Kültürel Yapısı.....	4
BİRİNCİ BÖLÜM	6
GENEL ÇİZGİLERİYLE YAŞAYAN ADANA ÂŞIKLIK	6
GELENEĞİ	
İKİNCİ BÖLÜM	10
ÂŞIĞIN KİMLİĞİ	10
2.1. Adı-Soyadı, Lakabı, Mahlas.....	10
2.2. Doğum Yeri, Doğum Tarihi.....	10
2.3. Ailesi, Soyu, Akrabaları.....	11
2.3.1. Baba Tarafı.....	11
2.3.2. Anne Tarafı.....	11
2.4. Öğretim Durumu.....	11
2.5. Askerliği.....	12
2.6. Geçim Durumu, İşi.....	12
2.7. Ailesi.....	12
2.7.1. Evliliği.....	12
2.7.2. Çocukları.....	12

2.8. Katıldığı Tarikat Zümre.....	13
2.9. Bozlak Üstatlığı.....	13
2.10. Pehlivanlığı.....	14

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 16

ÂŞIKLIĞI 16

3.1. Âşıklığını Hazırlayan Ortam ve Etmenler.....	16
3.1.1. Âşıklığa Başlama.....	16
3.1.2. Sazlı-Sözlü Ortam.....	17
3.1.3. Usta-Çırak İlişkisi.....	17
3.1.4. Saz.....	18
3.1.5. Rüya-Bade-Mahlas.....	18
3.1.6. Üstatlığı, Yetiştiriciliği.....	19
3.2. Diğer Âşıklarca Bilinip Tanınması.....	20
3.3. Aldığı Ödüller.....	23
3.4. Hakkında Yazılan Yazılar, Şiirlerinin Yayınlandığı Dergiler.....	25

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 27

ÂŞIK KUL MUSTAFA'DA BİÇİM 27

4.1. Ölçü, Durak.....	27
4.2. Kafiye.....	28

BEŞİNCİ BÖLÜM 35

ÂŞIK KUL MUSTAFA'DA ÜSLUP 35

5.1. Kelime Kadrosu (Maddi Aşk, İlâhi Aşk v.s.).....	35
5.2. Anlatım Şekilleri.....	38
5.3. Anlatım Kalıpları.....	44
5.4. Biçim ve Üslubun Değerlendirmesi.....	61

ALTINCI BÖLÜM 63

ÂŞIK KUL MUSTAFA'DA İÇERİK 63

6.1. Âşık Kul Mustafa'nın Maddi Aşk ve Sosyal Konulu Şiirleri.....	63
6.1.1. Maddi Aşk (Aşk, Sevgili, Âşık, Rakip v.s.).....	64
6.1.2. Doğa ile İlgili Kavramlar.....	82
6.1.3. Nasihat.....	88
6.1.4. Toplumsal ve Kişisel Eleştiri (Taşlama).....	95
6.1.5. Kahramanlık.....	100

6.1.6. Yer Adları.....	102
6.1.7. Yeni Öğeler.....	103
6.1.8. Yaşamın Dönemleri.....	104
6.2. Âşık Kul Mustafa'nın Dini Tasavvufi Şiirleri.....	105
6.2.1. Din Kültürüyle İlgili Kavramlar.....	105
6.2.1.1. Tanrı'nın Adları.....	105
6.2.1.2. İslam ve İmanın Şartları.....	106
6.2.1.3. Peygamberler ve Onlarla Birlikte Kullanılan	106
Kelimeler.....	
6.2.1.4. İslami Kişiler.....	106
6.2.1.5. İslami Telmih Öğeleri.....	106
6.3. İçeriğin Değerlendirilmesi.....	107
YEDİNCİ BÖLÜM	108
ÂŞIK KUL MUSTAFA'NIN ŞİİRLERİ	108
7.1. ŞİİRLERİN DİZİNİ.....	184
7.2. ÂŞIK KUL MUSTAFA'NIN ATIŞMALARINDAN ÖRNEKLER	189
7.3. ÂŞIK KUL MUSTAFA'NIN ANLATTIĞI HALK	240
HİKAYESİNDEN ÖRNEK.....	
SONUÇ	244
SÖZLÜK	248
KAYNAKÇA	254
EKLER	258
ÖZGEÇMİŞ	284

KISALTMALAR

A.g.e.	: Adı geçen eser
A.g.m.	: Adı geçen madde
A.g.y.	: Adı geçen yazı
Ank.	: Ankara
Ans.	: Ansiklopedi
Arş.	: Arşiv, arşivi
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
E.A.Ö. Arş.	: Erman Artun Özel Arşivi
HAGEM	: Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü
Haz.	: Hazırlayan
İst.	: İstanbul
Mad.	: Maddesi
M.E.B.	: Milli Eğitim Bakanlığı
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
TDK.	: Türk Dil Kurumu
TF	: Türk Folkloru
TFA	: Türk Folkloru Araştırmaları
Yay.	: Yayınları
Y.Y.	: Yüzyıl

0. GİRİŞ

0.1.Çalışma İle İlgili Genel Bilgiler

0.1.1. Konu

Adana âşıklık geleneğinin yaşayan güçlü temsilcilerinden olan Buruklu Âşık Kul Mustafa'nın hayatını, şiirlerini, atışmalarını, halk hikâyeciliğini geniş çerçevede derleyip incelemeyi yüksek lisans tez konusu olarak belirledim.

0.1.2. Amaç

Bu tez konusunu seçmekteki amacımız Adana âşıklık geleneğini genel özellikleriyle inceleyerek bir kültür varlığı olarak gelecek kuşaklara aktarmak ve Adana âşıklık geleneği içinde önemli bir yere sahip olduğunu düşündüğümüz Buruklu Âşık Kul Mustafa'nın gelenekteki yerini belirlemeye çalışmaktır.

Âşık Kul Mustafa'nın geleneğe bakışı, geleneği ne ölçüde yansıttığı incelenerek bir kültür varlığı olarak Buruklu Âşık Kul Mustafa'nın gelenekteki yeri belirlenmeye çalışılmıştır.

0.1.3. Kapsam ve Sınırlar

Tezimiz genel çizgileriyle yaşayan Adana âşıklık geleneği ve Adana âşıklık geleneği içinde önemli bir yere sahip olan yaşayan âşıklarımızdan Buruklu Âşık Kul Mustafa'nın hayatı, âşıklığı, şiirleri, atışmaları ve halk hikayeciliğini kapsamaktadır

0.1.4. Yöntem

Çalışmamızda halk kültürü ile ilgili çalışmalarda kullanılan derleme çalışmaları ve yazılı kaynaklardan yararlanma yöntemlerini kullandık. Gözlem, görüşme, anket yöntemleriyle âşık hakkındaki bilgilere, âşığın şiirlerine ulaşmaya çalıştık.

Görüşme öncesinde âşığa sorulacak soruları önceden hazırlayıp, soruları mümkün olduğunca sıkmadan, sohbet havası içinde sorup cevap almaya çalıştık.

Âşık Kul Mustafa'nın müsait olduğu zamanlarda evine gidip, kendisiyle birebir görüşerek; âşıklığa başlayışı, âşıklığı, gelenek hakkındaki düşünceleri, ailesi, geçim kaynağı, şiirleri, atışmaları, anlattığı halk hikâyeleri, pehlivanlığı, bozlak üstatlığı v.s bilgileri yazarak derledik. Âşığın isteği üzerine ses kayıt cihazı kullanmadık. Yine âşığın isteği üzerine gelenekle ilgili verdiği bilgileri ve okuduğu şiirlerini önce dinleyip sonra kağıda aktardık.

Yazılı bir arşivi bulunmadığından şiirlerini ezberden okuyor, rahatsızlığı ve yaşlılığı nedeniyle günde en fazla iki şiir okuyabiliyordu. Bu nedenlerden dolayı bazılarını hikâyeleri ile birlikte anlatarak okuduğu şiirlerin derlenmesi oldukça uzun zaman aldı. Âşık, sayısının oldukça fazla olduğunu düşündüğüm şiirlerinin pek çoğunu, yaşlılığı nedeniyle hatırlayamamıştır. Kendisinden derlenen şiirlerinin yanı sıra pek çok şiir ve atışmasına da kendisinden bahseden çeşitli kaynaklar yoluyla ulaştık.

Tezimiz, yedi ana başlıktan oluşmuştur.

Birinci bölümde Adana âşıklık geleneği, geleneğin gelişim süreci verildi.

İkinci bölümde Âşık Kul Mustafa'nın kimliği, ailesi, öğrenim durumu, geçim kaynakları, işi ile ilgili bilgiler verildi.

Üçüncü bölümde Kul Mustafa'nın âşıklığı incelendi. Âşıklığa başlayışı, sazlı-sözlü ortam, usta-çırak ilişkisi, rüya-bade-mahlas, üstatlığı, yetiştiriciliği, diğer âşıklarca bilinip tanınması, kazandığı dereceler, aldığı ödüller ve hakkında yazılan yazılar, şiirlerinin yayımlandığı gazete, dergi, kitap v.s. verildi.

Dördüncü bölümde âşığın şiirleri biçim yönünden incelendi.

Beşinci bölümde âşığın şiirleri üslup özellikleri yönünden, kullandığı kelime kadrosu, anlatım kalıpları başlıkları altında toplanıp incelendi.

Altıncı bölümde âşığın şiirleri içerik yönünden; maddi aşk ve sosyal konulu şiirler ile dini-tasavvufi şiirler olmak üzere iki ana grupta toplanarak incelendi.

Şiirlerde kavramların tahlilleri yapılırken önce gelenekte kazandığı anlamlar verilmiş, daha sonra metinlerden yola çıkarak âşığın duygu, düşünce ve hayâlleri gözardı edilmeden âşığın penceresinden bakılmaya çalışılmıştır.

İncelemeye, Kul Mustafa'nın şiir metinleri, şiirlerinin genel dizini, atışmalarından örnekler ve halk hikayesi örneği verilerek devam edildi. Sonuç bölümünden sonra yeni kuşağın anlamakta zorluk çekebileceği düşünülen şiirlerdeki bazı kelime ve kavramlar incelemenin sonunda oluşturulan sözlükte verildi. Çalışma genel dizin ve kaynakça bölümleri verilerek tamamlandı.

0.2. Araştırma Alanı İle İlgili Genel Bilgiler

Buruk Beldesi Çukurova bölgesinde bulunan Adana İli Yüreğir İlçesi'ne bağlı küçük bir belediyeliktir.

Bu bölümde verilen bilgiler; Buruk Belediyesi'nin dağıttığı bir broşürden yazılı olarak alınmış ve Buruk Belediyesi çalışanlarından Mehmet ALTAN'dan sözlü olarak derlenmiştir.

0.2.1. Araştırma Alanının Tarihi

Buruk Beldesi halkını “ Karahacılı Aşireti” üyeleri oluşturmaktadır. Bu aşiretin 18. yüzyılda (1741) Sarıçam Nahiyesi'nde kışladığı bilinmektedir. Karahacılı Aşireti Adana Valisi Halil Paşa döneminde (1836) kışlak yerleri olan Sarıçam bölgesinde yerleşik hayata geçmişlerdir. Bu aşiretin 36 köyde yerleşik olduğu bilinmektedir.

Beldeye ilk yerleşenlerin Veysi, Hacı Mehmet ve Memeceli adlarındaki aile başkanları olduğu bilinmektedir. Bunların 20 ev ve 60 dolayında nüfusları olduğu söylenir.

Buruk, yaklaşık 33 sene Birik ismi ile anılmış daha sonra Buruk olmuştur. Buruk adının bu beldeye verilisinin asıl sebebi; aşiret gençlerinden ikisinin felçli ve ayaklarının burkulmuş gibi olmasından dolayı başkalarının bu beldeden söz ederken Buruklular diye adlandırması nedeniyle zamanla Buruklular adı Buruk olarak kısaltılmıştır.

Buruklu Âşık Kul Mustafa'nın deyişleri kasabanın tarihine ilişkin bilgilerimizi desteklemektedir.

0.2.2. Araştırma Alanının Coğrafi Özellikleri

Buruk Beldesi, Adana Kozan yolunun güneyinde, Buruk Mezarlığı civarındadır. Akdeniz iklimi etkisi altındadır. Morfolojik bakımdan genelinde düz, yer yer eğilimli topoğrafyaya sahiptir.

Buruk Beldesi kasaba sınırları; kuzeyde Kılıçlı Köyü arazisi, doğusunda Yarımca Köyü arazisi, güneydoğusunda Abdulhadi Köyü arazisi, güneyinde İncirlik Havaalanı ve İncirlik Beldesi, güneybatısında Mutlu ve Sofulu köyleri arazisi, batısında Beyceli Köyü arazisi ile çevrilidir. Deniz seviyesinden yüksekliği 192 metredir.

Beldede orta misyon glis serisi gözlenmiştir. Alüvyonlar kil, kum ve çakıldan oluşmaktadır.

0.2.3. Araştırma Alanının Nüfusu ve Ekonomik Yapısı

Buruk Beldesi 3265 kişilik nüfusa sahiptir. Belde halkı yerleşik hayata geçtikten sonra yaylacılık (hayvancılık) faaliyetlerini 19. yüzyılın sonlarına kadar Torosların (Aladağ) Hacıman yaylasına gitmekle sürdürmüşlerdir. Ancak belde halkının yaylak yerlerine yeni üniteler kurulması dolayısı ile mera alanlarının daralması ; 1. Dünya Savaşı'nın hayvan yetiştiriciliği üzerindeki olumsuz etkileri; ayrıca 20. yüzyılın başlarında tarla ürünlerinin özellikle de pamuk yetiştiriciliğinin önem kazanması yaylacılık faaliyetlerinin terk edilmesine neden olmuştur.

0.2.4. Araştırma Alanının Sosyo-Kültürel Yapısı

Buruk Beldesi nüfus paralelinde sosyo-ekonomik seviyesini yükseltmeye çalışan ancak gelişmesini plana, programa dayandırma düşüncesinde olan ve kentleşme olgusunu içine ağır ağır sindirmeye çalışan bir beldedir.

Eğitim seviyesi hızla artmakla birlikte genç nüfusun eğitim ve öğretime oldukça önem verdiği, üniversitede öğrenim gören kesimin arttığı gözlemlenmektedir.

Beldede İngilizce, bilgisayar ve ev hanımlarına yönelik kursların açılması, İncirlik'te çalışan kesmin çok olması beldenin kültürel yapısının gelişiminde oldukça etkili olmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL ÇİZGİLERİYLE YAŞAYAN ADANA ÂŞIKLIK GELENEĞİ

Âşıklık geleneği yalnızca çalıp söylemeye dayanmayan usta âşık tarafından öğretilmesi gereken bir iştir. Bir kişinin âşık olarak nitelenebilmesi için çağlar boyu gelişen geleneğe uyması gerekir (Kaya, 1994: 53-54). Âşık tarzı şiirin en belirgin özelliği âşıklık geleneğiyle bireysel yaratıcılığı bir arada uygulamasıdır. Çerçevesi gelenekle belirlenip bireysel yaratıcılıkla belirlenir. Âşık edebiyatı usta-çırak ilişkisiyle usta âşıklar veya gelenek taşıyıcısı durumundaki âşıkları dinleyen âşık adaylarının usta malı deyişleri ve hikayeleri doğru öğrenip gelecek kuşaklara taşımalarıyla günümüze gelmiştir (Günay, 1992: 155-156).

Adana, âşıklık geleneğinin sürdürüldüğü birkaç ilden biridir. Âşıklık geleneği Adana kültür varlığının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Adana’da âşıklar, sazlı (telden), sazsız (dilden), doğaçlama yoluyla, kalemle (yazarak) veya birkaç özelliği birden taşıyan geleneğe bağlı olarak şiir söyleyenlere ÂŞIK, bu söyleme biçimine ÂŞIKLIK- ÂŞIKLAMA, âşıkları yönlendiren kurallar bütününe de ÂŞIKLIK GELENEĞİ adını veriyorlar (Artun, 1996: 6).

Adana âşıklık geleneği, güzelleme, semai, koçaklama, taşlama, destan, dini-tasavvufi şiirler söyleyen âşıklar, deyiş ve güzelleme söyleyen (Alevi) âşıklar olmak üzere iki koldan yürümektedir. Adana’da usta- çırak ilişkisinin olmaması, yakın çevrenin dışında, dış dünyayla bağlarının gezginci âşıklık geleneği olmadığı için az olması, yakın zamana kadar sazsız geleneğin sürdürülmesi nedeniyle eski, köklü bir âşıklık geleneği oluşmamıştır Göçlerle gelen âşıklar Anadolu âşıklık geleneğini Adana’ya taşımışlar. Gavurdağlı âşıkların da yöreye göç etmesi geleneği pekiştirmiş. 1960’lı yıllardan sonra çevreye açılan, birbirlerini tanıyan âşıklar bir gelenek oluşturmaya başlamışlar. Ancak günümüzde âşıklığın bu denli yaygın olduğu ve Karacaoğlan, Dadaloğlu kültürüyle beslenen bir yörenin âşıklık geleneğinin olmaması düşünülemez. Doğulu âşıklarla aynı olmasa da Adana’da özel diye niteleyebileceğimiz bir âşıklık geleneği vardır (Artun,1996: 27).

Adana yöresinde âşıkların âşıklığa başlamalarında Karacaoğlan tarzı şiir söyleme geleneğinin yanı sıra, çocukluklarından beri dinledikleri âşık hikayelerinin (Kerem ile Aslı, Ferhad ile Şirin v.b) etkileri olmuştur. Ayrıca bölgede yaşamış Dadaloğlu, Gündeşlioğlu, İlbeylioğlu, Deliboran gibi eski âşıkların sözlü gelenekteki şiirleri de geleneğin hazırlayıcısı olmuştur (Artun, 1996: 30).

Âşık Kul Mustafa köy odalarında düğünlerde şiirlerin okunduğunu, atışmaların yapıldığını , ayıp sayıldığı için bu ortamlarda saz olmadığını söyler. Şeriatin güçlü olduğu, kültür çevresinin zayıf olduğu bir ortamda âşıklığa başladığını söyleyen Kul Mustafa o zamanlarda şeriatın dışına çıkıldığında herşeyin hor görüldüğünü, saz çalmanın çok günah olduğunu, ikibin seyirci karşısında şiirler okunduğunu, sanki düğün kurulduğunu anlatıyor. Buruk Köyü'ne bir gün Kahramanmaraş'ın Afşin ilçesinden Âşık Hüseyin'in geldiğini söyleyen Kul Mustafa, Âşık Hüseyin'i evlerinde üç gün misafir ettiklerini, âşığın saz çalıp söylediğini, bu âşıktan çok etkilendiğini anlatırken kafasında âşıklıkla ilgili temellerin ilk o zamanlar atıldığını belirtiyor.

Adana'da kendi köyleri ve çevresinde çok dar çevrede tanınan âşıkların biraraya gelip birbirlerini tanımalarında 1966 yılından bu yana düzenli olarak kutlanan “ Konya Âşıklar Bayramı”nın etkisi büyük olmuş. Daha sonra Karacaoğlan ve Ferrahi'yi anma şenlikleri gibi organizasyonlar aracılığıyla bölgedeki âşıklar birbirini tanıma fırsatı bulurken bu, geleneğin bölge âşıkları geleneği içinde ortak bir yapıya bürünmesine neden olmuştur (Artun,1996: 31).

Karacaoğlan, Dadaloğlu gibi bir gelenek yaratan âşıkları bünyesinden çıkaran Adana'da eskiden âşıklık geleneğinin olmaması kanaatimize göre imkansızdır. Fakat zamanında çalışmaların yapılmayışı, âşıkların ortaya çıkarılmaması, âşıkların unutulmalarına neden olmuştur. Adana âşıklık geleneğini her yönüyle inceleyen çalışmalar olmadığı için eski âşıklık geleneği ile ilgili çok köklü bilgilerimiz yok. Doğulu âşıkların öne çıkmasıyla Adana'da âşıklık geleneğinin canlandığını söyleyebiliriz (Artun, 1996: 31-32).

Cumhuriyetten sonra yurdumuz tarım, sanayi, teknoloji alanlarında büyük değişiklik yaşanmıştır. 1950'li yıllarda köylerden kentlere göçlerin yoğunlaşması kültür çatışmalarını da beraberinde getirmiştir. Köy ve şehir kültürünün hızlı etkileşimi kültürel değerleri alt üst etmiştir. Yeni kültürleşme ve toprağa bağlı Adana ekonomisinin sanayi toplumuna geçişi sürecinde yöre insanının bu değişim ve gelişim karşısında sosyo-ekonomik konumu değişmiştir (Artun,1996:32).

Bu geçiş döneminde köklü değişikliklere uğrayan âşıklık geleneği göç nedeniyle şehre taşınmış, köy, kasaba gibi dar çevrelerden yurda yayılmış ve geniş kitlelere seslenme olanağı bulmuştur. Adana âşıkları da şehirli aydın şairlerle aynı kültür çevresinde yaşamaya başlamışlardır. Köyde kalan âşıktaki, şehir kültürüyle bağı olduğu için gelenekte köklü bir değişiklik gözlenmiştir. Adana’da sözle yaratılan ve sazla sözle yayılan âşık şiirinin yerini şiirleri yazan âşık tipi almaya başlamıştır. Doğaçlama şiir söyleyebilenler azdır. Doğaçlama şiirde geleneğin hazır gerecinden büyük ölçüde yardım alan âşık yazdığı şiirde bireysel yaratmayı öne çıkarmıştır (Artun,1996: 33).

Çeşitli yarışma ve âşıklar bayramlarında biraraya gelip birbirlerini tanıyan Adanalı âşıklar, geleneği Adana çevresinden yurda yaymışlardır. Karşılıklı görgü, bilgi alışverişi Adanalı âşıkların şiirlerine Adana âşıklık geleneği dışındaki geleneği taşımıştır. Bu hızlı değişim âşıklık geleneğini de etkilemiştir. Adana’da köy kültürüyle şehir kültürünün içiçe yaşaması geleneğin çehresini değiştirmiştir. Birçok yörede âşıklık geleneği gerilerken Adana’da âşıklık geleneği ilerleyip köklü diyebileceğimiz bir gelenek oluşmaya başlamıştır. Âşıklar iletişim ve çağdaş teknoloji aracılığı ile adlarını bütün yurda duyurmuşlardır. Canlanan gelenekte Adanalı âşıklar Doğu Anadolu âşıklarıyla boy ölçüşür düzeye gelmiştir. Ayrıca Adana’da açılan kültür dernekleri âşıkları biraraya toplayarak geleneğin oluşmasında olumlu bir rol oynamıştır. Günümüzde Adana’da 200 ‘den fazla âşık olması geleneğin kök salıp değiştiğinin bir kanıtıdır (Artun, 1996: 33-34).

Âşıklık geleneğini ayakta tutabilmek, sanat budur diyebilmek için ölçülerin, kalıpların içinde geleneğe uyularak yapılmalıdır. Âşık tarafsızdır. Belli bir zümreye ait olduğunda ister istemez o zümrenin düşünce biçimine uygun yazacağı için bu onu halkın sanatçısı olmaktan uzaklaştıracaktır (Öz, 1995: 39-44). Âşık, âşıklık geleneğinin özünde yoğrulmalı, kendine özgü anlatımıyla geleneğe güçlü bir soluk getirebilmelidir. Âşık gerektiğinde halk hikâyesi de anlatabilmeli, doğaçlama şiir söyleyebilmeli, atışma yapabilmeli, tam anlamıyla geleneği yansıtabilmelidir (Artun, 1996: 36).

Âşıklık geleneği, Anadolu’da oluşan, toplumla bütünleşen, kuşaktan kuşağa aktarılan bir değerler bütünüdür. Bilindiği gibi Adana, Türkiye geleneğinde olduğu gibi büyük bir yapısal değişiklik geçirdi. 1930’lu yıllarda Türkiye’de yeniden canlanmaya başlayan âşıklık geleneği Adana’da 1960’lı yıllardan sonra derlenip toparlanıp sesini duyurmaya başladı. Âşıklık geleneği büyük ölçüde köylerde sürerken göçler nedeniyle Adana’nın kenar mahallelerinde az da olsa seslenerek kitle bulabilmektedir. Âşık tarzı

şiiir geleneğinin olduğu kadar belli bir toplum yapısının şiiiridir. Adana âşıklık geleneğii dar çevrelerden kurtulup geniş kitlelere seslenecek konuma gelmiştir (Artun, 1996: 37).

Günümüzde âşıklığın görev ve etkilerine çağdaş bir yaklaşımla bakmanın zamanı gelmiştir. Günümüzde artık “pir elinden dolu içen âşıklar”ın çağı geçmiştir. Âşıklık geleneğii ve Adana âşıklık geleneğinin geleceğii ne olacaktır sorusu yine gündemdedir. Yüzyıllardır toplumlara şiiir gücüyle seslenme görevini yapan, toplumun duygu ve düşüncelerinin sözcülüğünü yapan âşıkların geleceğii ne olacaktır? Bu sorunun cevabını âşıklarda aramak zorundayız. Âşıklık geçmişte olduğu gibi söz gücüyle sözcülük, önderlik, aydınlatıcılık görevini yapabilecek bir geleneğe sahip olurlarsa bu gelenek sürecektir. Âşıklar hecenin, dörtlüğün, koşmanın, destanın, maninin güzelliiklerinden yararlanarak, yüzeysel taklitlerden uzaklaşarak, sanatlarını yeniliklerle bezeyerek yeni yöntemlerle sanat yapabilirlerse kalıcı olabilirler (İvgin, 1995: 32-34).

İKİNCİ BÖLÜM

ÂŞIĞIN KİMLİĞİ

2.1. Adı-Soyadı, Lakabı, Mahlası

Âşığın adı Mustafa, soyadı Düşmez'dir. Daha sonra Duzağa soyadını da alan aşığın isim-soyismi Mustafa Duzağadüşmez olmuştur. Âşıklığa başladıktan sonra Kul mahlasını alan âşık 11 yaşından beri Kul Mustafa mahlasını kullanmaktadır.

İlk şiirlerini Mustafa mahlasıyla yazıp söyleyen âşık daha sonra Farsak soyundan olması nedeniyle Kul mahlasını kullanmıştır. 1969 yılında Âşık Posoflu Müdami Dadaloğlu'nun torunu olduğu için ona Toruni mahlasını vermiş ancak Kul Mustafa bu mahlası daha sonra değiştirmiştir (Turgut, 1995: 264).

Âşık edebiyatında Kul mahlasını kullanan pek çok âşık olduğu gibi 1940'larda Bahçe-Yazlazlığı Köyü'nde yaşamış Kul Mustafa mahlaslı bir âşık daha vardır (Koz, 1990: 459-460). Bu nedenle Kul Mustafa mahlaslı âşıklardan ayırmak için yaşadığı köyün ismini de alarak Buruklu Âşık Kul Mustafa mahlasını kullanır.

Âşık Kul Mustafa, Adana-Kozan yolu üzerindeki Buruk Köyü'nde oturduğundan ona Buruklu Mustafa derlerdi. Mustafa, iyi bir halk ozanı olduğu için de Âşık Mustafa diye anılırdı (Atlı, 1989: 170).

2.2. Doğum Yeri, Doğum Tarihi

Âşık Kul Mustafa 1930 yılında Adana'nın Yüreğir İlçesi'ne bağlı Buruk Köyü'nde dünyaya gelmiştir. Kul Mustafa adeta âşıklığın harmanı olan bir geleneğin içinde doğmuştur. Âşık şu dörtlüğünde şöyle seslenir;

“Adana vilayetim, Buruk’tur köyüm
 Güzel sözü sevmek evsafı huyum
 Avşar aşireti, Dadal’dır soyum
 Mahlasıma Kul Mustafa diyorlar” (1/1)

2.3. Ailesi, Soyu, Akrabaları

2.3.1. Baba tarafı

Âşığın baba tarafından soyu Farsak soyuna (Karacaoğlan’a) dayanmaktadır. Âşığın dedesi (babasının babası) Adana’nın Feke İlçesi’nin Mansurlu Köyü’nden kara davar da denilen kıl keçisi ile Buruk Köyü’ne göçüp yerleşmiştir. Daha sonra savaşa giden dedesi savaşta şehit olmuştur.

2.3.2. Anne Tarafı

Âşığın annesi Avşar aşiretindendir. Anne tarafı seferberlik sırasında Kayseri’nin Bünyan İlçesi’nden Buruk Köyü’ne göç etmiştir. Annesinin ilk eşi askerliğini yaparken ölmüştür. İlk eşinden iki çocuğu olan annesi daha sonra Kul Mustafa’nın babası ile evlenir. İkinci eşinden de iki erkek çocuğu olur.

2.4. Öğrenim Durumu

Âşık Kul Mustafa Buruk İlkokulu’nu beş senede bitirmiştir. İlkokulda derslerinin çok iyi olduğunu söyleyen âşık 3. sınıftan 5. sınıfa kadar da öğretmen vekilliği yaptığını anlatmaktadır.

2.5. Askerliği

Âşık 1951 yılında askere gitmiştir. Acemi birliğini Elazığ'da yapan Kul Mustafa burada sivil güreş takımını çalıştırmış olup bu süre askerliğine sayılmıştır. 13 ay askerlik yapmış, 5 ay izin kullanmıştır. Bu sırada Spor Bakanlığı'ndan da maaş almıştır.

Usta birliğini Çankırı'da inzibat olarak yapan âşık yine burada da sivil güreş takımını çalıştırmış, burada da 8 ay askerde kalmıştır.

2.6. Geçim Durumu, İşi

Geçimini çiftçilik yaparak sağlayan âşık halen de çiftçilikle uğraşmaktadır.

Âşık Kul Mustafa pehlivanlıktan 17 sene para kazandığını söylemektedir. Kendi kilosunda Türkiye 2. si olmuştur.

Âşık, en uzun süre âşıklıktan para kazandığını belirtmiştir.

2.7. Ailesi

2.7.1. Evliliği

Âşık Kul Mustafa 1957 yılında eşi Zeliha ile evlenmiştir. Evlendiğinde kendi 27, eşi 13 yaşındadır. 1944 doğumlu olan eşi Zeliha Hanım Bucak Köyü'nden Buruk Köyü'ne gelin geliyor. Zeliha Duzağadüşmez âşığın ilk ve tek eşidir.

2.7.2. Çocukları

Âşığın, eşi Zeliha'dan 9 çocuğu olmuş, bu çocukların 2'si ölmüş, 7'si yaşamaktadır. 1960 yılında oğlu Hasan doğmuştur. Buruk beldesi'nde marangozluk yapan Hasan Duzağadüşmez'in 3 çocuğu vardır. 1963 yılında oğlu Rüstem doğmuştur. Rüstem 3 çocuk babası olup Amerika'da işçi olarak çalışmaktadır. 1967 yılında kızı Hülya doğmuştur. Hülya Erdoğan evli, 2 çocuk annesi olup Kadirli'nin Sunbas

Köyü'nde yaşamaktadır. 1972 yılında kızı Leyla doğmuştur. Leyla Bektaş evli ve 2 çocuk annesi olup Adana İli'nde yaşamaktadır. 1974 yılında oğlu Hakan dünyaya gelmiştir. 4 çocuk babası olan Hakan Duzağadüşmez Amerika'da subaydır. 1975 yılında Fatih Duzağadüşmez doğmuştur. Evli ve 1 çocuk babası olan Fatih, İncirlik'te çalışmaktadır. 1976 yılında kızı Songül doğmuş olup evli ve 3 çocuk annesidir, Burul Beldesi'nde yaşamaktadır. Âşığın 17 torunu olup bunların 10'u kız, 7'si de erkektir.

2.8. Katıldığı Tarikat, Zümre

Âşık Kul Mustafa, âşıklığı boyunca hiçbir tarikata, zümreye katılmamıştır. Cem evlerine ziyaretçi, gözlemci olarak katılmış, buralara menkıbe okumak için davet edilmiştir.

2.9. Bozlak Üstahlığı

Çukurova âşık fasılları içinde önemli bir gelenek de “ bozlak okuma “ bölümüdür. Bozlaklar, Çukurova yöresine ait olup yayla, konar göçer insanını anlatan türkülerdir. Türkmen, Yörük, Varsak ve Avşar hayatından izler taşır. Bu yüzden yörede özel bir yere sahiptir. Âşık fasıllarında sistemli deyişler içinde yer alan bölümde, iki âşık karşılıklı okuyabildiği gibi, birden fazla âşığın kendi eserlerini okuması şeklinde de yapılmaktadır. Bozlaklar belli bir ezgi ve Türk müziği formlarına göre okunur (Artun, 2005: 113).

Çukurova ezgi karakteriyle, Bozlaklardaki yanıklığıyla, usul çeşitleriyle, Bozlak çeşitleriyle halk müziğimizde oldukça çeşitlilik arz eden bir bölgemizdir (Atılğan, 1991: 466) Bozlak, Çukurova'nın halk müziği karakterini bariz bir şekilde ortaya koyan uzun havalardır. Buruklu Âşık Kul Mustafa ile Kadırlılı Âşık Mahmut TAŞKAYA Bozlakları en iyi yorumlayan iki mahalli sanatçıdır (Atılğan, 1991: 457-459).

Çukurova bölgesi hikâyecilik ve müzik geleneği içinde yer alan bozlak repertuvarının oldukça zengin olduğunu söylemek mümkündür. Söz konusu geleneğin çeşitli ölçülerdeki taşıyıcıları, dağarcıklarında az veya çok bozlak türünde hikayeli türküler bulundururlar (Mirzaoglu, 2003: 9-21)

Yöre repertuarı içinde yer alan başlıca hikayeli türküler (bozlaklar) yöredeki adlandırma biçimleri de dikkate alınıp sıralanacak olursa; Karacaoğlu, Dadaloğlu, Ali Paşa, Yazıcıoğlu, Âşık Ömer, Kul Mustafa, Palalı Osman, Âşık Cafer (Mirzaoğlu, 2003: 9-21).

Günümüzde bozlak çeşitlerinin giderek azaldığı mevcut olanların da kısaldığı görülür. Çukurova bölgesinde 1960'lı yıllara gelindiğinde sözlü kültür ortamlarında yaygın bir biçimde icra edilen hikâyeli türkülerin artık radyolarda yer aldığı görülür. Bu hikâyeli türküler arasında aşiret kavgalarını anlatanlar da bulunmaktadır. Bu tür kavga örneklerinden en çok bilineni” Cerit-Avşar Kavgası” hikâyesi ve türküsüdür. Kavganın hikâyeli türküsü ilk kez Âşık Kul Mustafa tarafından 1960'larda radyo da okunmuştur. Bunların bir çoğu o sıralarda dizi programlar biçiminde “ Arkası Yarın” adı altında dinleyiciye sunulmaktaydı (Mirzaoğlu, 2003: 9-21).

Âşık Kul Mustafa'nın kendine ait bozlakları da vardır. Kul Mustafa kendine has bozlaklar söylemektedir. Sesi güzel olan âşık iyi bir bozlak okuyucusudur. Bozlak havasını söylemek bir hayli zor olduğundan ısrarlı istek olmazsa başka havalarla meclisi geçirir ve idare eder (Kutlusoy, 1997: 158) Âşık Kul Mustafa bozlak çeşitlerinden Öksüz Ali Bozlağı'nı okumakta ustalık gösteren âşıklar arasındadır.

Âşığın kendi bozlaklarından birkaçını seslendirdiği bir CD ekte sunulmuştur.

2.10. Pehlivanlığı

Yöresel güreşler arasında Karakucak güreşleri köklü bir geleneğe sahip, kendine özgü biçimleri ve kuralları olan; düğünlerde harman yerlerinde, şenliklerde, özel günlerde yapılan bir spor dalıdır. Karakucak güreşleri en çok düğünlerde yapılır, eskiden güreşsiz, çalgısız düğün düğün sayılmazdı (Artun, 2002:8).

Âşık Kul Mustafa 17 sene pehlivanlık yapmıştır. Kendi kilosunda Türkiye 2. si olmuştur. İsmet Atlı, Kul Mustafa'nın güreşçiliği hakkında şunları söylemiştir;

“ Âşık Kul Mustafa ile aynı yaşlardayız ama kilosunda benden epeyce hafifti. Biraz kuvveti az olmasına rağmen çok teknik bir karakucakçı idi. Kozan Dancılı Köyü'nde yapılan bir karşılaşmada kendisini bir türlü yenememiştik. Berabere kalmıştık.” (Atlı, 1989:170).

Kul Mustafa'nın uzun yıllar güreştiği, şehir ve köy meydanlarında çok zevkli güreşler yaptığını, en güçlü rakiplerini akla gelmeyen oyunlarla yendiğini söyleyen

İsmet Atlı yine Kul Mustafa'nın güreşlerde güzel perdah “ peşrev “ yaptığını, yense de yenilse de hiç beklemeden, hiç çekinmeden rakiplerine girdiğini belirtmiştir (Atlı, 1989: 170).

Âşık Kul Mustafa'nın güreşleri heyecanla seyredildiği gibi güzel sesi ile söylediği türküler, kendine has bozlakları, deyişlerinin merakla dinlendiğini söyleyen İsmet Atlı bir güreş yarışması dönüşünde Kul Mustafa'nın şöyle söylediğini anlatır (Atlı, 1989: 171).

“ Uzaktan geldik yolumuz ırak
Hem usta yenildi hem de ırak “

Kul Mustafa 17 sene yaptığını söylediği pehlivanlığı sırasında pek çok birinciliğinin olduğunu, yarışmalardan sonra köyüne yanında buzağı ile pek çok inekle döndüğünü anlatmıştır.

Geleneksel güreşler duayla başlar. Bu duaları Kırkpınar'da ve yağlı güreşlerde cazgır adı verilen görevliler, Çukurova ve Anadolu karakucak güreşlerinde salavatçılar yaparlar (Artun, 2002: 9).

Çukurova salavatlamaları diğer bölgelere göre başkalık arz eder. Davul, zurnalar güreş boyunca “ Sivaslı Sicimoğlu, Köroğlu, hareketli Göksun Bey ve Kozanoğlu” havalarını çalar. Eski karakucakçıların bir kısmı şimdi âşıklık yapmaktadır. İlk akla gelenler Buruklu Âşık Kul Mustafa, Âşık İmami, Âşık Adil Özkale'dir (Atlı, 2000: 24).

Çukurovalı âşıkların salavatlamalarında Buruklu Âşık Kul Mustafa'nın adı şu dörtlüklerde geçer;

“ Âşık Kul Mustafa hasım isterdi
Kürkçülü Hacı Ahmet üstadım derdi
Hem güreşir hem de türkü söylerdi
İşte bunlar bizim Çukurovalı “
Âşık Feymani

“ Müsemma düşmez güzafa
Kulak asmaz kuru lafa
Buruklu'dur Kul Mustafa
Âşık meslektaşını gördüm “
Âşık İmami

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÂŞIKLIĞI

3.1. Âşıklığını Hazırlayan Ortam ve Etmenler

3.1.1. Âşıklığa Başlama

Âşık Kul Mustafa Buruk Köyü'ne bir gün Kahramanmaraş'ın Afşin İlçesi'nden Âşık Hüseyin'in geldiğini, Âşık Hüseyin'i evlerinde misafir ettiklerini, Âşık Hüseyin'in saz çalıp söylediğini, evlerinde üç gün kaldığını, komşuların kendi evlerinde toplanıp âşığı dinlediklerini, âşığa buğday v.s toplayıp verdiklerini, cebine para koyup gönderdiklerini anlatırken bu âşıktan çok etkilendiğini ve kafasında âşıklıkla ilgili temellerin ilk o zamanlar atıldığını anlatmış ve devam etmiştir.

Kul Mustafa Buruk Köyü'nün yakınlarındaki Şekerdere'de öküz otlatmaya gittiği bir öğle vakti kendinden geçer. Bir köstü (köstebek) toprağına başını koyar. O esnada bir rüya görür. Rüyasında mevlit şerbeti dağıtırlar, âşığa da ikram ederler. Âşık şerbetten bir yudum zor içer, bardağı da atar. Bu rüyadan sonra zay-i akıl olmuşum diyen âşık ne yaptığını, nereye gittiğini, nereden geldiğini bilemez olur. Âşığı 13 gün eve bağlarlar. Âşığın durumundan endişelenen ailesi âşığı Tarsus'un Demirkapı Mahallesi'nde bir hocaya götürürler. Hoca âşığın iyileşmesi için bir köstünün yakalanıp etinin âşığa yedirilmesi durumunda iyileşeceğini söyler. Köstü etini patatesle pişirip âşığa yedirirler. Âşık iyileşir.

Bu olaydan sonra âşığın dili çözülür ve ilk şiirini söyler;

“ Tarih kırkbir idi yaş onbir idi
Hikmeti Hüdadan işler değişti
Hayal miydi rüya mıydı bilmiyom
Hayaller, rüyalar, düşler değişti

O gün erdim her bir ilmin demine
 Vücudum uğradı hazan gamına
 Bir devletçi geldi eren cemine
 Ayaklar hayaldir, başlar değişti “ (47/1-2)

3.1.2. Sazlı Sözlü Ortam

Şeriatin güçlü olduğu, kültür çevresinin zayıf olduğu bir ortamda âşıklığa başladığını söyleyen Kul Mustafa o zamanlar şeriatin dışına çıkıldığında her şeyin hor görüldüğünü, saz çalmanın çok günah olduğunu anlatıyor.

Adana’da âşıkların sazlı-sözlü olmadığını söyleyen Kul Mustafa; Âşık Hazım Demirci, Âşık Osman Fidani, Âşık Kara Mehmet, Âşık Halil Karabulut, Âşık İbrahim Karalı’nın ayıp olduğu için saz çalmadıklarını söylemektedir. O zamanlar saz çalana abdal denildiğini anlatıyor.

Köy odalarında, düğünlerde şiirlerin okunduğunu, atışmaların yapıldığını ve bütün bu ortamlarda sazın olmadığını belirten Kul Mustafa iki bin seyirci karşısında şiirler okunduğunu, düğün havasının yaşandığını anlatıyor.

3.1.3. Usta-Çırak İlişkisi

Kendisinin badeli âşık olduğunu söyleyen Kul Mustafa ustasının olmadığını kimseden bir şey öğrenmediğini söylemektedir. Adana’da gelenek olmadığı için usta-çırak ilişkisi ile yetişmemiştir (Artun, 2005: 407).

Bir gün Ahmet Kabaklı’nın evine gittiğini, Kabaklı’ya “ne yapıyorsun?” diye sorduğunda Kabaklı’nın “Kitap okuyordum” cevabını vermesi üzerine “Eyvah! Bana yazık olmuş. Ben senin yazdıklarını okuyordum, sen hala kitap olamadın mı? “ dediğini anlatmaktadır.

Çukurova’da otuza yakın âşık olduğunu söyleyen Kul Mustafa bunların içinde Gaziantep ve Kahramanmaraş illerindeki pek çok âşığın da dahil olmak üzere “ ustamız Kul Mustafa” dediklerini, kendisinin ustası olmadığını söylerken pek çok âşığa da ustalık yaptığını belirtmiştir.

3.1.4. Saz

Saz çalmanın çok günah olduğu bir ortamda yetişen Âşık Kul Mustafa saz çalamamaktadır. Babasının “ Saz çalarsan hakkımı helal etmem “ diyerek çok sazını kırdığını söyler. Saz çalamayan Âşık Kul Mustafa, Âşık Kerem ve Bayburtlu Zihni gibi yanında sofı gezdirmektedir (Turgut, 1995: 265)

Saz çalamayan âşık, bunu şiirlerinde şu şekilde dile getirir;

“ Lambayı verirsın gazı vermezsın
Bulguru verirsın tuzu vermezsın
Beni âşık ettin sazı vermezsın
Nidem çaldırmadın, çalmadım Tanrım” (59/3)

3.1.5. Rüya, Bade, Mahlas

Kul Mustafa badeli âşıklarımızdandır. 11 yaşında öküzleri otlatırken gördüğü rüyada bade içme olayını yaşamıştır (Turgut, 1995: 264).

İlk şiirlerini Mustafa mahlasıyla yazıp söyleyen âşığın soyu Farsaktır. Bu nedenle Kul mahlasını kullanmıştır (Turgut, 1995: 264).

Âşık Kul Mustafa rüya, bade, mahlas konularını şiirlerinde şu şekilde dile getirmiştir;

Bir yaşlı alimdi yüzleri nurdu
İhvanları ile tam yedi erdi
Uzattılar bana bir bade verdi
Sözü, özü sadık erleri gördüm

Benim mahlasımı onlar kurdular
Kul adını bana uygun gördüler
Uzattılar bir de bade verdiler
Yüzünden nur düşen terleri gördüm “ (65/ 2-4)

Yedi erler beni benden sordular
 İç dediler yarım bade verdiler
 Hem adımı Kul Mustafa vurdular
 Karıştı hayâlim düş beri döndü” (96/3)

3.1.6. Üstatlığı, Yetiştiriciliği

Âşığın halka örnek olması , halka ahlak ve yaşam dersi vermesi gerektiğini söyleyen Âşık Kul Mustafa şöyle devam eder;

“İlmin başı sabırdır ama bununla birlikte zahirsiz batın olmaz. Hayat bir trendir, önündeki demir almazsa yürümez. O demir de paradır. Para kazanmadın mı kimseye faydan olmaz. Ben âşıklıktan çok para aldım ama çiftçiliği de elden bırakmadım”

Âşıklığa yeni başlayan bir âşığın ilkin divan (nasihat- telkin) okuması gerektiğini vurgularken okunan divanın geçmişi örnek vererek geleceği anlatması gerektiğini söyler. Âşığın divandan başka koşma, güzelleme, semai de söylediğini ama hepsinin başının divan olduğunu anlatırken divan okumak için saray dilini bilmenin ve âşığın çok zengin lehçeye ihtiyacı olduğunu şart olduğunu vurgular.

Âşık Kul Mustafa’nın ilk çırağı Mustafa Özbahar’dır. “ Önce ben onu usta kabul ettim, sonra o beni usta kabul etti . Eğer bana ustamalı şiir oku derlerse Kul Mustafa’dan okurum derdi” diyen Kul Mustafa’nın diğer çırakları arasında; Âşık Feymani, Âşık Gül Ahmet, Âşık Osman Özfidan, Mahmut Taşkaya (sanatçı), Âşık Kara Mehmet, Âşık İbrahim Karalı da yer almaktadır.

Erzurumlu Âşık Reyhani’nin kendisini hiç geçemediğinden bahseden Kul Mustafa “Âşıklar bir bahçedir. O bahçede her meyvenin tadı ayrıdır” demektedir.

Çıraklarına ayak açmayı, ayak vermeyi, adamı kötü lafla değil ağır kelimelerle hoş görerek mağlup etmenin daha güzel olduğunu söyleyen âşık Adana âşıklık geleneğinin kurallarını şöyle sıralamaktadır;

“Halk âşığı halkla ilişkisini temiz ahlakıyla kurmalı. Dini bilgilere sahip olmalı ve tarihi çok iyi bilmelidir. Atışırken birbirini incitmeden tatlı dille yenmeli. Şairden ince, zarif, yapıcı sözler çıkmalı. Şair gönül arkadaşı olmalı. Dolaştığı yerlerde gözü tok, gönlü hoş herkesin teveccühünü kazanmalı. Öyle ki “O âşık bir daha gele desinler” Âşık gittiği toplumun fikir ortağı olmalı. Meclisin adabı şekline göre hareket ederse âşıklık

kurallarına uymuş sayılır. Bu adap Çukurova âşıklarından bir tek Âşık Feymani'de vardır. Feymani, topluma dilden, telden ayak uyduramazsa susar.”

Âşığın ağır ruhlu, ağır görünümlü olmasını vurgulayan Kul Mustafa bu milletin âşığa “ âşık baba” diye hitap ettiğini, âşığın kültürünün bir milletin kültürü olduğunu, âşığın kültürüyle devletini, milletini temsil etmesi gerektiğini, âşığın politikaya karışmamasını ama devletin eksiklerini sayması gerektiğini belirtir.

3.2. Diğer Âşıklarca Bilinip Tanınması

Âşıklar bir meclise toplandığında her âşığın gönlünde bir usta vardır diyen âşık zaman zaman şiir okunurken âşıkların “ bir de Kul Mustafa'dan okuyayım “ dediklerini belirtmektedir. “Kul Mustafa, senden daha iyi şiir okuyan biri var” denildiğini duymadığını belirten Kul Mustafa, Türkiye'nin bütün âşıklarını tanıdığını, onların da, Çukurova ve doğu âşıklarının da kendisini tanıdığını belirtmektedir.

Çukurovalı âşıklardan; Âşık Reyhani'nin, Âşık Çobanoğlu'nun, Âşık Şeref Taşlıova'nın, Âşık Rüstem Alyasoğlu'nun, Âşık Feymani'nin, Âşık İbrahim Karalı'nın, Âşık Kara Mehmet'in, doğulu âşıklardan Ağrılı Âşık Firgani'nin kendisini tanıdığını söylemektedir.

1- Âşık Abdulvahap Kocaman- ÂŞIKLAR BAYRAMI 1966 yılında Tarla Dergisinde yayınlanan şairname 6 dörtlük olup Kul Mustafa'ın adı 3. dörtlükte geçer.

Hasan Yüzbaş'oglu, Veysel Sivas'tan

Âşık Sadi, Cemal dillere destan

Kul Mustafa selam salmış Torostan

Kadirli'den Mahmut, Feyman geliyor

2- Âşık Fatma (Fatma Taşkaya)'nın mektubundan Aluçarlı Ozan Arif şunları söyler;

Buruklu'yu Buruk'tan git sor ora

Ona uyup sen de girme zarara

Kadına, içkiye bir de kumara

Ömrünü vermişten haber yaz bana

3- Abd÷lvahap Kocaman'a mektupla verdiği cevapta Âşık Feymani, Kul Mustafa hakkında şunları söyler;

Kul Mustafa Dadaloğlu torunu
 Deli Hazım dağa sınar zorunu
 Özbahar fethetmiş gönöl turunu
 Ali gezer sevmez parayı pulu

4- Âşık Tanrıkulu (Nazım İrfan Tanrıkulu) Kul Mustafa için şunları söyler

Kul Mustafa bal döküyor
 Diller bugün bize doğru
 Bütün âlem gönlümdedir
 Eller bugün bize doğru

5- Yine Âşık Tanrıkulu, Kul Mustafa için şunları söylemiştir;

Bir dostun evine misafir oldum
 Mustafa şahlanmış kırata benzer
 Bu İmami hak yoluna ulaşmış
 Sanki geçilecek sırata benzer

6- Âşık Tanrıkulu başka bir dörtlükte Kul Mustafa için şunları dile getirir;

Kul Mustafa anla biraz
 Boş kâğıda yazma beni
 Eline alıp iğneyi
 Yüce dağım kazma beni

7- Âşık İmami, Kul Mustafa için şunları söylemiştir;

Bir yanım Seyhan'dır bir yanım Ceyhan
 Âşık Kul Mustafa Fırat'a benzer
 Bugün aramıza geldi bir mihmân
 Âşık Tanrıkulu Murat'a benzer

8- Aşık İmami bir başka dörtlüğünde Kul Mustafa'yı şöyle ifade eder;

Burası Adana'nın Buruk Köyü'dür
 Âşık Mustafa'nın evine geldik
 Anladım da âşık ufak değildir
 Cenk etmeye kasır devine geldik

9- Yine Âşık İmami, diğer bir dörtlükte Kul Mustafa'yı şöyle anlatır:

Bir bakarsın çıkarırsın yurdundan
 Aslan korkmaz bu Buruk'un kurdundan
 Gıybet olur konuşamam ardından
 İşte güzel pâye kovuna geldik

10- Âşık İmami, bir başka dörtlükte Kul Mustafa için şunları söyler;

Kul Mustafa kadir kıymet
 Bildiğine çok sevindim
 Bizi kapıdan içeri
 Aldığına çok sevindim

11- Âşık Feymani'nin salavatlamasında Kul Mustafa'nın adı şu dörtlükte geçer;

Âşık Kul Mustafa hasım isterdi
 Kürkcülü Hacı Ahmet üstadım derdi
 Hem güreşir hem de türkü söylerdi
 İşte bunlar bizim Çukurovalı

12- Âşık İmami'nin salavatlamasında Kul Mustafa'dan şöyle bahsedilir;

Müsemma düşmez güzafa
 Kulak asmaz kuru lafa
 Buruklu'dur Kul Mustafa
 Âşık meslektaşını gördüm

3.3. Âşık Kul Mustafa'nın Kazandığı Dereceler, Ödüller

Kul Mustafa bugün Çukurova'nın yaşayan en yaşlı ve en ünlü âşıklarındandır. Katıldığı Konya, Adana, Feke, Mut, Erzurum, Çorum Âşıklar Bayramı ve birçok şenlikte ödül almıştır (Turgut, 1995: 264)

1- 1967 yılında yapılan geleneksel Konya Âşıklar Bayramı'na ilk kez katılan Âşık Kul Mustafa atışma bölümünde Mevlana birincilik ödülünü Âşık İlhami, Âşık Reyhani, Hasan Salman ile birlikte kazanmıştır.

2-Yine 1967 yılındaki Konya Âşıklar Bayramı'nda şiir dalında Dadaloğlu ödülünü almıştır. 7 şiir arasından birinci seçilen bu şiiri şöyledir;

Ömür gazel oldu gader gasırga
Çölden çöle toza toza bitirdim
Gader torbasına kattım bahtımı
Damla damla süze süze bitirdim

Eşim şenlik değil gam ile keder
Bahtım vücudumu etti derbeder
Yirmi yıl yedibin küsür gün eder
Belde belde geze geze bitirdim

Bahtım daha siyah aysız geceden
Okuyamam bi haberim heceden
Beşbin kalem aldım bizim hocadan
Dertlerimi yaza yaza bitirdim

Mustafa âşık sanma ömür bitmiyor
Bağa baykuş kondu bülbül ötmüyor
Aklım yetiyor ya gücüm yetmiyor
Buna ömrüm üze üze bitirdim

(63)

3- 1971 yılında Konya Âşıklar Bayramı'nda şiir dalında birincilik ödülünü aldı.

4- Konya Âşıklar Bayramı'na aralıklarla katılan Kul Mustafa 1969, 1973 yıllarında da atışma birincisi oldu. En son 1973 yılında Konya Âşıklar Bayramı'na katıldı.

5- Çukurova Karacaoğlan Şenlikleri'nde birincilikler aldı

6- 1977 yılında yapılan Kıbrıs Festivali'nde şiir dalında birincilik ödülünü kazandı. Necip Fazıl Kısakürek bu yarışmada 2. olmuştur. Necip Fazıl'ın 2. olduğu yarışmada okuduğu şiir şöyledir;

Ölmezler ölmezler kim şehitler
Ölmediğini kim bilir
Peygamberler şahitler

Seferde asker olur
Ordumuz bozulursa
Kır atla cenge çıkar
İşte ki bu şehitler

Kul Mustafa'nın birinci olduğu bu yarışmada okuduğu şiir şöyledir;

Cephede bir şehit elde gınası
Taze düşmüş lık lık diyor matrası
Kısıkça kısıkça geliyor sesi
Son nefeste vatan vatan diyordu

Son nefeste vatan vatan sesi var
Sorak bu vatanda bunun nesi var
İleride dikili abidesi var
O da benim atam atam diyordu

Mustafa şehidin kefeni cenger
Kokar makberinde misk ile amber
Haydi seni bekliyor o son peygamber
Bilmiyorsam budur hatam hatam diyordu (95)

3.4. Hakkında Yazılan Yazılar, Şiirlerinin Yayımlandığı Dergiler

Âşık Kul Mustafa'nın bir çok kitap, dergi ve gazetede şiirleri yayımlanmıştır.

Kul Mustafa, Türkiye'nin ünlü edebiyat yazarlarından olan Behçet Kemal Çağlar, Yaşar Kemal, Necip Fazıl ile edebiyat çalışmaları yapan âşıklarımızdandır. Eserleri 1969'da Ahmet Kabaklı tarafından kitap haline getirilen yazarın pek çok şiiri de çeşitli dergi, gazete ve antolojilerde yayımlanmaktadır. Plak şirketiyle ilişkisi olan âşığımız “Taş Plak Dönemi”nde birçok kaset doldurmuş ve ayrıca İstanbul'da, Bursa'da, İzmir Fuarı'nda solistlik de yapmıştır (Turgut, 1995: 265)

Âşığın tam bir kolleksiyonunun olmaması bibliyografyanın eksik kalmasına neden oldu. Tespit edilebilenler aşağıya sıralanmıştır.

- 1-Çağrı Dergisi, İstanbul, 1967, S.119, s.31
- 2-Metin Soysal, Tarla Dergisi, İstanbul, 1967, S.21, s.22-23
- 3-A.Vahap Kocaman, Çağrı Dergisi, İstanbul, 1968, S.1, s.3-7
- 4-İhsan Hinçer, Çağrı Dergisi, İstanbul, 1968, S.131, s.28-30
- 5-İhsan Hinçer, Tarla Dergisi, İstanbul, 1968, S.24, s.6-8
- 6-İhsan Hinçer, Tarla Dergisi, İstanbul, 1968, S.28, s.29
- 7-İhsan Hinçer, Tarla Dergisi, İstanbul, 1968, S.32, s.5-6-26
- 8-Ahmet Kabaklı, Çağrı Dergisi, İstanbul, 1969, S.135, s.7-8
- 9-Ahmet Kabaklı, Tarla Dergisi, İstanbul, 1969, S.136, s.8
- 10-Metin Soysal, Tarla Dergisi, İstanbul, 1969, S.41, s.12-13
- 11-Tahir Kutsi Makal, Tarla Dergisi, 1969, S.42, s.11
- 12-Abdulkadir Sezgin, Tarla Dergisi, İstanbul, 1969, S.42, s.26-27
- 13-Feyzi Halıcı, Çağrı Dergisi, İstanbul, 1975, S.213, s.3-4
- 14-Feyzi Halıcı, Çağrı Dergisi, İstanbul, 1975, S.214, s.3-4
- 15-Tahir Kutsi Makal, Âşıklar Şöleni, Müziksân Vakfı Yay. İstanbul 1976
- 16-İrfan Ünver Nasrattinoğlu, Sivas Folklorü, 1977, S.59, s.17-18
- 17-Tahir Kutsi Makal, Çağdaş Ozanlar Antolojisi Âşıklar Şöleni, Müziksân Vakfı Yay. İstanbul, 1977, s.95,153
- 18-Cemil Yener, Türk Halk Edebiyatı Antolojisi, 1989, s.217
- 19-İsmet Atlı, Dünya Güreşine Oyun Getiren Ustalar, 1989, s.170
- 20-Emir Kalkan, XX. Yüzyıl Halk Şairleri Antolojisi, Ankara, 1991

21-Feyzi Halıcı, Âşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şairleri-Göldeste, 1992, s.574

22-Nazım İrfan Tanrıkulu, Âşıklar Divanı (Günümüz Âşıkları, Deyişler, Atışmalar, Taşlamalar, Muammalar), 2000, s.558-573

23- Türkiye Avukatlar Baro Başkanı Vecdi Yerman'ın Biz ki Biz adlı eserinde şiirleri yayımlanmıştır

24-Orhan Şaik Gökyay'ın Bugünden yarına adlı eserinde şiirleri yayımlanmıştır

25-Hilmi Kürklü, Vatandaş Gazetesi'nde yazıları, şiirleri çıkmıştır.

26-Çukurova Radyosu'nda 740 plak okumuş, 21 sene Dilden Dile adlı programda Ceritli-Avşar halk hikâyesini anlatmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÂŞIK KUL MUSTAFA'DA BİÇİM

4.1. Ölçü, Durak

Âşık Kul Mustafa şiirlerinde en çok 8'li ve 11'li hece kalıplarını kullanır.

Divan tarzıyla yazdığı 4 şiirinde 15'li hece kalıplarını kullanır. Bu tarzda yazılan 4 şiirin bazı dizelerinde 14'lü hece kalıbının kullanıldığı görülür.

Âşık Kul Mustafa'nın şiirlerinde biçim gelenekten kopmaz. Diğer âşıklar gibi o da koşma biçimi, özellikle 6+5, 4+4+3 duraklı 11'li, 4+4 duraklı 8'li hece kalıplarını kullanır. 11'li ve 8'li hece kalıplarıyla söylediği şiirlerde durguların kararsız olduğu yani aynı şiirde farklı durguların kullanıldığı görülür. 11'li ve 15'li ölçülerle söylediği şiirlerde zaman zaman bazı dizelerin 10, 12, 13, 15'li ölçüyle söylediği şiirlerde 13, 16, 17 gibi ölçülere rastlanmıştır.

Âşık Kul Mustafa'nın 100 şiirini incelediğimizde 11'li, 8'li ve 15'li hece kalıplarının kullanıldığını görüyoruz. Şiirlerine göre dağılımı şu şekildedir.

1- 11'li hece kalıbıyla söylenen şiirler (85 adet)

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 54, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100

2- 8'li hece kalıbıyla söylenen şiirler (11 adet)

16, 28, 32, 37, 42, 48, 53, 55, 60, 72, 81

3- 15'li hece kalıbıyla söylenen şiirler (4 adet)

13, 19, 56, 87

İncelemeye alınan 100 şiirden 85 adedi 11’li, 11 adedi 8’li, 4 adedi 15’li hece kalıbıyla söylenmiştir. Yine bütün bu şiirlerin kimi mısralarında hece sayısında aykırılıklar, uyumsuzluklar olduğu gözlenmiştir.

11’li hece kalıbıyla yazılan şiirlerin 6+5 ve 4+4+3 duraklı olduğu, şiir bütününde durguların kararsız olduğu gözlenmiştir.

8’li hece kalıbıyla yazılan şiirler 4+4 duraklıdır. Nadiren 5+3 duraklıdır. Şiir bütününde durguların kararsız olduğu görülmektedir.

15’li hece kalıbıyla yazılan şiirleri 4+4+7 duraklıdır. Şiir bütününde durguların kararsız olduğu, kalıbın kimi mısralarda 14, 16, 18 olduğu görülmüştür.

4.2. Kafiye

Âşık şiirinde ana kafiye “ayak” adı verilir. Âşık Kul Mustafa şiirlerinde kafiye çeşitlerinin hemen hepsini kullanmakla birlikte diğer âşıklar gibi tek sesin benzeşmesine dayanan kafiye örneklerini vermiştir.

Âşık Kul Mustafa koşma tipi kafiyeli koşma, destan, türkü gibi halk şiiri türleriyle şiirler söylemiştir.

Kul Mustafa’nın koşmaları anlam, şekil ve ses ahengi yönleriyle bütünlük gösterir. Âşık konuşma diline yakın bir anlatımla, içli duygularla şekille sağlanan çatıyı tamamlar.

Âşık Kul Mustafa şiirlerinde yarım kafiye en çok şu konsanantlarla yapmıştır;

k

(dök-, ak-, çek-, sok-, tak-, dik-, çek-, ek-, sık-, tık-, Buruk, sırik, doruk, katık, ferik, bayak, kıyak, koyak, bak-, yak-, kalk-, köşk, ışk, aşk, yak-, kok-, çok-, yok, ok, hak, duvak,)

y

(gül-, ol-, bul- yol, el, kol, sil-, gel-, bil-, dol-, kıl-, del-, öl-, al-, çitil, sitil, katil, hal, zeval, melal, hal, mal, kal-, bal, sel, tel, bel, dil, kol, temel, emel, Kemal)

ş

(kış, diş, yaş, daş, baş, kuş, düş, iş, peş, paylaş, toydaş, oynaş, ölüş-, bölüş-, çalış-)

n

(yaren, soran, boran, yön, din, can, şan, kan, Çaldıran, bildiren, dolduran, pişman, düşman, iman, Şizan, püryan, çaman, tuman, kan-, san-, dayan-, üşen-, döşen-, boşan-)

p

(kayıp, sayıp, Eyup, sahip, kayıp, yap-, kop-, tap-,öp-, sap-)

r

(dur-, sor-, kır-, vur-, sür-, gör-, sor-, otur-, getir-, götür-, çor, şor, tor, Pazar, mezar, nazar, ender, dönder-, gönder-, sır, şer)

z

(göz, öz, söz, yüz, düz, iz, beyiz, köz, gez-, süz-, yaz-, yüz)

t

(dert, yurt, bit-, git-, yet-, tüt-, et-, güt-, mert, sert, at, berat, ot)

m

(güğüm, düğüm, deyim, gem, edem, em)

ç

(kaç-, saç-, seç-, iç-)

1-Eklerle Kafiye

Doğuya, batıya, ordu, alaya

Bir göz gezdir tarihteki olaya

Erzurum, İstanbul, Çanakkale'ye

Kızıl bayrak dikmek ister unutma (7/2)

Yorganı kalın yap mevsim gışısıa
 Cana zarar gelir beden üşürse
 Elini atınca cüzdan boşusa
 Eldeki parana param var deme (17/2)

2- İsim köküyle isim kökü, fiil kökü ile fiil kökü arasındaki kafiye kuralına uymadan yapılan kafiye;

Der Mustafa hasret yirmi senedir
 Her gün akşam akciğerim kanadır
 Al oku bu mektubum son sanadır
 Gelmiyorsan boş kağıdım sal gayrı (34/5)

3- Mısra halinde redifler (nakarat)

Âşık Kul Mustafa birçok şiirinde ilk dördlüğün ikinci ve dördüncü dizesindeki mısra halindeki redifi şiirde ayak olarak kullanır.

Anandan kıymetli canından tatlı
 Türk çocuğu vatan senin vatanın
 Bütün milli servetlerden kıymatlı
 Türk çocuğu vatan senin vatanın (9/1)

Ne Yakub'un derdi ne de Yusuf'un
 Sorma bende ele denmez dertler var
 Ne Aslıhan görmüş ne Kerem çekmiş
 Sorma bende ele denmez dertler var (86/1)

4- Dizenin ilk kelimesinde kafiye yapıp, redifi dize boyu vererek şiirde ses ve anlam bütünlüğünü sağlama

Aman çoban kardeş uyumayasın
 Uyanık ol hırsız geldi koyuna
 En büyük düşmanın Rusya'dır senin
 Asırlardır dövüşüyor boşuna (9/1)

5-Kökle eki birleştirerek kafiye yapıp ahengi zenginleştirme;

Kafkasya, Pilevne ile Çaldıran
 Senin düşmanına haddin bildiren
 Senin ismin tarihleri dolduran
 Haya eyle leke sürme soyuna (9/3)

Yorganı kalın yap mevsim gışısıa
 Cana zarar gelir beden üşüse
 Elini atınca cüzdan boşusa
 Eldeki parana param var deme (17/1)

6- Âşık Kul Mustafa -a, -e gibi birbirlerine yakın sesler arasında kafiye yapmaktan çekinmez;

Üçhüyük'te bir güzele uğradım
 Gördüm gönlüm yine girdi gümana
 Gelmemiş dünyaya gelmez bir daha
 Senin ile gurur duysun zamane (20/1)

Elif lam Kuranın hecesi idi
 Muhammed peygamber yücesi idi
 Ezazil melekler hocası idi
 Makamından tart ettiler şerinen (69/2)

Derler ki düğün var köyde yarına
 Duyan haber verir biri birine
 Biz halay oynarık dansın yerine
 Biz de böyle olur köy düğünleri (46/2)

7- Âşık ses ahengi ve kafiye sesini bulmak için kelimeyi değiştirebiliyor;

Bu mudur kaderim bu mudur görevin
Yıramaz başımdan derdin veremin
Yoksa beni söyletmek mi meremin
Bilmedim hevesin neyime felek (50/3

8- Âşık konu bütünlüğünü sağlamak, anlamı şiir boyunca sürdürmek için aaab- cccb- dddb tipi koşma kafiye örgüsünü seçerek dördüncü dizeyi mısra halinde redif olarak kullanarak ahenk ve konu bütünlüğünü sağlar;

Kara taşlar ağırır
Sülük türkü çağırır
Bülent Ersoy doğurur
Bizim Muzo evlenecek

Kuru dallar kanlanırsa
Yelin sesi dinlenirse
Mezardaki canlanırsa
Bizim Muzo evlenecek (48/1-2)

9- Âşık Kul Mustafa tasavvuf şairi olmamasına rağmen dini ve nasihat konulu şiirlerinde İslam kültürünün etkisiyle gelen kelimelerle yarım ve zengin kafiye yapar;

Muhittin Arabi yere basıldı
Zekeriya ile Yahya kesildi
Nesimi yüzüldü Mansur asıldı
Darım Mevlana'dır Mevlana menem (58/1)

Teccal meccal Kaf Dağı'nı eşmeden
Nuh tufanı olup sular coşmadan
Eyüp'ün tenine kurtlar düşmeden
Arıdan evvel arı var idi (40/5)

10- Âşık kafiye yaptığı kelimelerle anlamı bütünleştirerek şekil-anlam bütünlüğünün güzel bir örneğini veriyor;

Mustafa âşığım ey Rabbi medet
 Bir iken bin yerden verdin işaret
 Yaradan Allah'ım şefaatçim Muhammed
 Pirim Mevlana'dır Mevlana menem (58/4)

11- Âşık –t -r sesleriyle kafiye yapmaktan çekinmez;

Şükür bir huyu var mezara gitmez
 Ölenler ırahat orada görmez
 Üstü açık buldu mu hiç aman vermez
 Bu datlı canımı yaktı geliyor (90/2)

12- Âşık –ğ -v sesleriyle kafiye yapmaktan çekinmez

Gitme İstanbul'da kalın eğlenin
 Vefası yok bir yosmaya bağlanın
 İki günde altı kere evlenin
 Bir gün bile kalman dul İstanbul'da (3/1)

Âşıklar güzeli övdükçe över
 Durmadan metheder ahlakı değer
 Bin altın vermişler bin daha değer
 Hele kaşlarla gözün arası (36/2)

13-Âşık –h sesini –ğ sesi gibi kullanarak kafiye yapar;

Eski töre yeni çağa
 Değme bülbül girsin bağa
 İsa gibi bir çarmığa
 Gerseniz de Mustafa'yım (60/2)

14- Âşık şiirlerinde şu kafiye şemalarını kullanmıştır;

aaab/ cccb/ dddb/ eeeb/ fffb = 1, 2, 3, 11, 15, 37, 46, 48, 57, 82, 89, 95, 98, 100 nolu şiirlerde

abab/ cccb/ dddb/ eeeb/ fffb = 4, 9, 14, 18, 30, 32, 34, 35, 39, 40, 44, 51, 54, 58, 59, 73, 79, 90, 94, 97 nolu şiirlerde

abcb/ dddb/ eeeb/ fffb/ = 5, 6, 7, 8, 10, 12, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 31, 33, 36, 38, 41, 42, 43, 45, 47, 49, 50, 52, 53, 55, 56, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 74, 75, 76, 77, 78, 80, 81, 83, 84, 85, 86, 88, 91, 92, 93, 96, 99

15- 87 nolu şiirde âşık 15'li hece ölçüsünü ve aaba/ ccca/ ddda kafiye şemasını kullanmıştır.

16- Âşık 13 nolu şiirini divan edebiyatı etkisinde kalarak beyitlerle yazmış olup aa/ ba/ ca/ da/ ea/ fa/ ga kafiye şemasını kullanmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ÂŞIK KUL MUSTAFA'DA ÜSLÛP

5.1. Kelime Kadrosu (Maddi Aşk, İlahi Aşk)

Âşığın şiirlerinde kullandığı kelime kadrosu yaşamının çeşitli dönemlerinde, içinde bulunduğu duruma göre değişmiştir. Âşık güzellemelerinde âşık tarzı şiir geleneğinin ortak kelime kadrosunu yerel kelimelerle besler. Bu şiirlerde Karacaoğlan ve Dadaloğlu etkisi belirgin olarak göze çarpar. Âşığın kelime kadrosu güzelleme türü şiirlerinde oldukça geniş olmakla birlikte geleneğin sunduğu kelimeler de tekrarlanır.

Âşık Kul Mustafa dini-tasavvufi şair olmamasına rağmen kelime kadrosu dini-tasavvufi kelimeler içermesi bakımından dikkat çekicidir.

1- Şiirlerinde Maddi Aşkla İlgili Kullanılan Kelimeler

Yâr (2, 16, 22, 32, 78, 39, 87, 69, 98), güzel (2, 8, 20, 22, 36, 71, 72, 82, 97, 39) yosma (3), kadı (5), dilber (72), suna (36), kız (39), göz, ela göz, kara göz (20, 25, 36, 39, 43), kirpik, ok kirpik (20, 72, 97), kaş, demsiz kaş, çatık kaş (20, 36, 39, 75, 82), zülûf (21, 22), saç, ebru saç, siyah saç (34, 39, 52), kemer, cevahir kemer, kudret kemeri (66, 71), belik, mor belik, çifte belik (72, 82, 97), bel, ince bel (22, 75, 72, 82), yanak (8, 22, 82), Mecnun (5), Leylâ (5), Aslıhan (86), Kerem (5, 86), Ferhad (52), Şirin (52), yâren (5), gönül sarayı (5), sultan (8), ak ceren (8), cennet kuşu (8), döş (8), sevinç (12), âhu zâr (12), Makbule (16), gözyaşı (16, 69), gerdan (20), dudak (21), kan (21), inci mercan (22), cemal (22), boy (22), gönül köşkü (22), Adanalı gelin (25), sine (25, 34), hasret (25, 34), duvak (25), dişi (28), erkek (28), işkiya (28), güvel ördek (66), tavuzkuşu (66), ciğer (21), köz (21), libas (66), nefis (69), vücut (69), vech (71), bukak (71), dil (75),

gelinlik (75), bohça (75), beyaz ten (75), ben (71), aşk elçisi (82), Elif (75), Abdalın kızı (92), aşk (16, 25, 66), keman (20), zemzem (22), şah (6), gönül (16), sevda (16, 92), yüzük (20), gözyaşı (4, 25)

2-Şiirlerinde İlahi Aşkla İlgili Kullanılan Kelimeler

Hancı (4), gözyaşı (4), Mansur (5), Eyup (5, 40), delil (6, 76), rehber (6), mürşit (6), Kuran (6), Allah aşkı (6), tövbe (6), günah (6), kul (6, 29, 30), Mekke (6, 40), tavaf (6), iman (6, 53), din (6, 29), kamil (2, 6, 96), mutmain (13), derya (13), umman (13), basiret (13), kervancı (19, 87), divane (23), sır (23), kandil (29), nur (29, 30, 40, 65), Habil (29), Gabil (29), Cebrail (29), muhannet (29), mümin (29, 56), tamu (29), Yusuf (29, 86), Yakup (86), Mevla (30, 53), şeytan (30), cennet (30, 87), Adem (30, 40), dünya, yalan dünya (30), cehennem (30, 56), nebi, İdris Nebi (30, 79), Pehluldane (30), Halik İbrahim (30), Ezrail (30), kesret (30, 87), kandil (40), Ezazil (40), levh kalemi (40), Kaf Dağı (40), lafza-i celal (53), iki kapılı han (56), pir (58, 65), Mevlana (58), Muhiddin Arabi (58), Zekeriya (58), Yahya (58), Yunus Emre (58), Tabdik baba (58), Ihvan (65), namaz (86), derviş (86), nazlı yâr (87), aşk çıbanı (87), hikmet (99), Huri Gılman (87)

3-Şiirlerinde Nasihat Temasının Kullanıldığı Kelimeler

Servat (2), alın teri (2), mal (2), para (2), hatır (2), ikilik (2), delil (6), rehber (6, 18), mürşit (6, 18), gönül (6), iftira (6), namus (2), yılan (7, 85), zehir (7), kızıl aşı (7), tohum (7), düşman (9, 85), hata (6), kimlik (6), leke (7), uyanık olmak (9), haya eylemek (9), yorgan (17), kış (17, 19), mal (17), melal (17), emmi dayı (17), senet (17), kervancı (19), yük (19), bühtan eylemek (19), cüzdan (17), para (17, 80), yol (18) petek (19), bal (19), arı (19), arı (19), kovan (19), çiftçi (19), harman (19), yağmur (19), sel (19), doğruyu söylemek (54), varlık (54), fakir (54), düşkün (54), hayır yol (54), kispî kar (54), iyilik (54), kötülük (54), cahil (54, 57), vefasız türbe (54), ilim (56), sabır (56), şer (56), sır (57), ham (57), ark (57), su (57), borç (57), peşin (57), dikmek (57), dal (57), kırmak (57), Türk çocuğu (73), vatan (73, 85), servet (80), mal (80), varlık (80)

), dost (8, 85), maske (85), perde (85), geyik (98), ceren (98), dağ (98), Ova (98), bülbül (98), çiçek (98), gül (98), ördek (98), kol (98), cücüklü yuva (98)

4-Adlar

Âşığın şiirlerinde kullandığı adlar ve sıfatlar incelendiğinde üç grupta toplandığı görülmektedir. Ahenk ve çağrışım adları olmaktan öte bu adların bir bölümü konu gereği, bir bölümü de kültür gereği telmih ögesi olarak seçilmiştir.

a) Yakın çevre ile ilgili adlar

Adana (1, 11, 41, 43, 52, 91), Buruk (1, 11, 52, 83, 93), İstanbul (3, 7, 25, 88), Erzurum (3), Çanakkale (3), Doruk (11), Kürkçüler (16), Üçhüyük (20), Almanya (34), Zorkun Yaylası (35), Hacılar (36), Çukurova (41, 45), Mersin (41), Toroslar (41, 52), Erzin (41), Dört Yol (41), Teslime Bacı (35, 91), Halep (35), Şam (35), Turp dayı (38), Çıtak Ahmet (42), Atatürk (44), Muzo (48), Bülent Ersoy (48), Taş Köprü (52), Antep (61), Afşin (62), Akdeniz (62), Stalin (64), Kafkasya (64), Demir Kap (64), Kore (64), Bağdaş (66), Binboğa (68), Dirgen Dağı (68), Bulduklu (71), Ahmet Kınık (83), Gökşun (84), Ankara (91), Mustafa Kemal (91), Çökük Veli Ağa (90), Kara Tokuş (91), Cevdet Çamırdan (91), Sinan Tekeli (91), Anavarza Kalesi (94) Hulusi Bey (91), Elif (75), Makbule (16), Tumlu Kalesi (94), Eski Kars (97)

b) Türk ve İslam Kültüründen Alınan Adlar

Dadal (1), Avşar (1), Mecnun (5, 59), Leyla (5, 59, 79), Kerem (5, 86), Deli Boran (5), Kafkasya (9, 64), Pilevne (9), Çaldıran (9), Muhammed (12, 40, 58), Cebrail (29), Yusuf (45, 86), Yakup (29, 45, 86), Veysel (77), Nedim (77), Lokman Hekim (86, 87), Elfatun (86, 87), Eyup Peygamber (5), İdris Nebi (30), Adem (30), . Ömer (40), . Ali (40), Osman (40), . Bekir (40), . İsa (60)

c) Tasavvuf Kültüründen Alınan Adlar

Mansur (5, 58), Ezazil (40), Teccal meccal (40), Kaf Dağı (40), Mevlana (58), Muhittin Arabi (58), Zekeriya (58), Yahya (58), Nesimi (58), Yunus Emre (58), Tabduk Baba (58), Yedi erler (96), eren cemi (96), Habil, Gabil (29), Eyüp Peygamber (5), Kerbela Çölü (12), Hasan Hüseyin (12), , Yusuf Peygamber (45, 85), Yakup Peygamber (29, 45, 86), Pehluldane (30), Halil İbrahim (30)

5.2. ÂŞIK KUL MUSTAFA'DA ANLATIM ŞEKİLLERİ

Âşık Kul Mustafa, anlatmak istediklerini halkın anlayacağı bir dille verir. Âşık anlatmak istediği konuyu kendine özgü anlatım biçimiyle sunarken geleneğe, edebi türe bağlıdır. Âşık Kul Mustafa da diğer âşıklar gibi gelenekte başvurulan bazı anlatım şekillerinden yararlanmıştı. Bunları örneklerle şöyle sıralayabiliriz.

1-Nasihat Ve Hitap Yoluyla Anlatım Şekilleri

Âşık, dini ve toplumsal konularda uyarmak, öğüt vermek gerektiğinde bu tür anlatma yolunu seçer. Bu tür anlatım biçiminde genellikle emir kipini kullanır.

1-Kızıl yılan gece gündüz bizleri
Zehirleyip sokmak ister unutma
Dostum ver elini öpeyim derken
Dişlerini takmak ister unutma (7/1)

2-Aman çoban kardeş uyumayasın
Uyanık ol hırsız geldi koyuna
En büyük düşmanın Rusya'dır senin
Asırladır dövüşüyor boyuna (9/1)

3-Vefasız türbeye satma zârını
 Hayır yola harca kisbi kârını
 Senden kuvvetliye göster zorunu
 Ölmüşü öldürmek aslanlık değil (54/2)

4-Böyledir dünyanın kanunu böyle
 Kötülük edene iyilik eyle
 Dostun eksigini kendine söyle
 Kendine söylemek düşmanlık değil (54/3)

5-Yaldızlı sözlere aldanıp kanma
 Düşmandan dost olmaz, dost olur sanma
 Her defin önünde çevrilip dönme
 Aldandıkça bu haline gülen var (85/2)

2- Doğrudan Anlatım

Âşık Kul Mustafa şiirlerinde – özellikle güzellemelerinde bu anlatım şekline oldukça sık başvurur.

1-Adana vilayetim Buruk'tur köyüm
 Güzel sözü sevmek evsafı huyum
 Avşar aşireti Dadal'dır soyum
 Mahlasıma kul Mustafa diyorlar (1/1)

2- Hicap ettim kimliğini sormadım
 Cismim erir diye yamacında durmadım
 Yeryüzünde benzerini görmedim
 Karışılmaz yaradanın işine (8/3)

3- Raziyim belaya isyan yapmadım
 İnancımdan sabit kaldım kopmadım
 Yaradandan başkasına tapmadım
 Çıktım ikilikten birdeyim sevinç (12/4)

4- Mirascısı hısım, taksime paylaş
Huysuzlara vetsiz, akrana toydaş
Hanıma kül döken, metrese oynaş
Mendil sallamazlar hişt derler bizde (14/3)

5- Dost köyünden beni benden
Sorsanız da Mustafa'yım
Beni yabancı gözüyle
Görseniz de Mustafa'yım (60/1)

6- Sen beni ettin serseri
Yoluna koymuşum seri
Üç aşağı beş yukarı
Çıkan dilber kiminsin sen? (72/4)

3- Tahkiye

Âşık Kul Mustafa güzellmelerinde ve bazı dini-tasavvufi şiirlerinde peygamberlere ait kıssaların anlatılışında tahkiye (hikaye etme) anlatım şekline başvurur.

1- Bugün güzellerin sultanın gördüm
Bundan sonra güzel övmem boşuna
Oturdu karşıma ak ceren gibi
Kamaştı gözlerim cennet kuşuna(8/1)

2- Hal ve hatırını sordum
Yanında epeyce durdum
Çıkardım bir elma verdim
Yedi Makbule Makbule(16/3)

3- Madem güzel bende gönlün yoğ idi

Yâr niye çıktın yolum üstüne

Benim olsan inci mercan takardım

Ol âbu zülâle telin üstüne (22/1)

4- Beni titretip ağladan

Bir sevdanın gışığıydı

Ben ondan da zarar gördüm

Sabır ilmin başıydı (28/1)

5- Habil gabil olmazsa ölüşülmezdi

Cebrailsiz dünya bölüşülmezdi

İnsanoğlu uyur çalışılmazdı

Muhannet ölümden zor olmasaydı (29/2)

6- Yuvarlak olmasa dünya dönmezdi

Mümin ağlamasa tamu sönmezdi

Kurana Yusuf suresi inmezdi

Yakub'un gözleri kör olmasaydı (29/3)

7- İdris Nebinin icadı yazı

Pehluldane buldu hacimden közü

Eğer Halil İbrahim bulmasa tuzu

Yemeğin tadını alan olmazdı (30/3)

4- Soru-Cevap

Âşık Kul Mustafa zaman zaman karşılıklı konuşmalar veya soru-cevaplarla ve bazı nasihat türü şiirlerinde bu anlatım yolunu seçer.

1- Hancı bilir misin bugüne kadar

Bu handan kaç yolcu çıktı bu yola

Sıladan gurbete giden yolcular

Kaç damla gözyaşı döktü bu yola (4/1)

2- Bana sual sorma mevsim kaç diye?

Benim için bahar hiç yok gış fazla

Örnek verme Mecnun ile Leylâ'yı

Çektirmişim ben Kerem'den diş fazla (5/1)

3- Kürkcüler'de bir yâr sevdim

Adı Makbule Makbule

İlkin sordum adın neci ?

Dedi Makbule Makbule (16/1)

4- Dokuzyüzyirmiüçte düşmanı yurttan

Süren kuvvet cumhuriyet değil mi?

Esaret zencirin halkın kolundan

Kıran kuvvet cumhuriyet değil mi? (44/1)

5- Çukurova Turaç senin öz kuşun

Çiy yağarken garip garip ötmez mi?

Senin sesin ilkbaharın nişanı

Aşiretler yaylasına gitmez mi? (45/1)

6- Sizin burada İshak kuşu ötmez mi?

Göl kıyında beyaz nergis bitmez mi?

Müşteri olsam seni baban satmaz mı?

Al yanakta biten çifte beninen (71/2)

7- Pencereden garip garip

Bakan dilber kiminsin sen?

Kirpiklerin can evime

Sokan dilber kiminsin sen? (72/1)

5-Delil Ve İsbat Yoluyla Anlatım

Eğer kâdir Mevlam koymayın dese
Şeytanı cennete salan olmazdı
Hazreti Adem ki buğday yemese
Bu yalan dünyaya gelen olmazdı

Her ne dilersen Allah'tan dile
Sedderul gaffardır gönderir ele
Emretmese idi şu Ezrail'e
Uzanıp gönüllü ölen olmazdı (30/1-5)

Şemsi kamer şu âleme değmeden
Levh kalemi b harfini eğmeden
Ömer, Osman, Ali Belir doğmadan
Muhammedin çihar yari var idi

Hak ağzından o kin emri gelmeden
Adem melek kimliğini bilmeden
Sübhanেকে arşa direk olmadan
Mustafa der sade biri var idi(40/3-6)

(Âşık bu şiirinde Allah'ın kün, “ ol “ emriden bahsederken, Kur'ân-ı Kerîm'in birçok yerinde Allah'ın, bir şeyin olmasını istediği zaman ona “Ol” demesinin yeterli olduğu; istenilen şeyin hemen olacağı hususunda ayetler vardır. (Bakara/11, Âli İmran 47/59, En'am/73 Yasin/82) “ Kün “ kainatın ve her şeyin yaratılış emridir. Kün emri verilmeden evvel herkes elest bezminde idi. Henüz hiçbir maddi varlık yaratılmamıştı. Âşık , Allah'ın “ kün “ emrine işaret ederek, hiçbir şeyin oluşmadan önce sadece Allah'ın var olduğuna dikkat çekiyor.

5.3. ANLATIM KALİPLARI

Âşık Kul Mustafa kullandığı kelime hazinesi ve başvurduğu anlatım şekillerinin yanı sıra diğer anlatım kalıplarına da başvurmuştur. Bunlar;

1- Tekrar (Yineleme) Yoluyla Anlatım

Âşık Kul Mustafa'da bazen anlatımı kuvvetlendirmek, verilen düşüncenin şiir boyunca pekiştirilmesini sağlamak amacıyla bu anlatım yoluna başvurmuştur.

1- Gelirken Allah'a söz veren yolcu
Devam et bu yolda durma ha durma
Delilin, rehberin, mürşidin Kur'an
Sakin başkasından sorma ha sorma (6/1)

2- Para yıllardır hiç semtime uğramıyon
Herhalde sen bana düşmansın para
Akşamdan gelip de sabah gidiyon
Bir gece de kaldığına pişmansın para(10/1)

3- Osman Ağa imiş Doruk'un başı
Bütün şerefsizlik bu köyün işi
Bahçeşi, bağı, torağı, daşı
Mülkü kurban olsun Osman Ağa'ya(11/1)

4- Şu bendinden şikayetçi
Yara bağlanı bağlanı
Bülbül gülden şikayetçi
Zara bağlanı bağlanı

Aşkın deryasına indim
İlim aldım geri döndüm
Sayısız ilim öğrendim
Pire bağlanı bağlanı(32/1-2)

5- Anandan kıymetli canından tatlı
 Türk çocuğu vatan senin vatanın
 Bütün milli servetlerden kıymetli
 Türk çocuğu vatan senin vatanın(73/1)

6- Ne Yakub'un derdi ne de Yusuf'un
 Sorma bende ele denmez dertler var
 Ne Aslıhan görmüş ne Kerem çekmiş
 Sorma bende ele denmez dertler var(86/1)

Aynı türden örnekleri şöyle sıralayabiliriz;

12/1, 13/1, 14/1, 16/1, 17/1, 18/1, 19/1, 22/1, 14/1, 25/1, 16/1, 31/1, 33/1, 15/1,
 16/1, 18/1, 42/1-2-3-4, 44/1-2-3-4-, 46/1-2-3-4, 47/1-2, 48/1-2-3-4, 49/1-2-3, 50/1-2-3-
 4, 51/1, 53/1,55/1, 58/1, 59/1, 60/1, 72/1, 76/1, 78/1

2- Anlam Ve Söz Sanatlarıyla Anlatım

Kelime ve cümlelerle anlatım arasındaki ilişki, dilin olanaklarıyla anlatım yolları, sanatçının üslubunu belirleyen öğelerden biridir.

Âşık Kul Mustafa'nın şiirlerinde zengin ve çağrışımlı üslubu güzellemelerinde görmek mümkündür. Dizelerdeki kelime çeşitliliği, yalın ve dokunaklı söyleyiş yerini dini konulu şiirlerinde anlatımcı bir şiir anlayışına bırakır.

Kul Mustafa geleneğin izin verdiği ölçüde yeni duyguları, yeni heyecanları geleneğin şekil ve tekniği ile işler. Âşık şiirlerinde çeşitli anlam ve söz sanatlarından yararlanır.

Kul Mustafa'nın başvurduğu bazı anlam ve söz sanatları;

Bana sual sorma mevsim kaç diye
 Benim için bahar hiç yok kış fazla
 Örnek verme Mecnun ile Leyla'yı
 Çektirmişim ben Kerem'den diş fazla(5/1)

(Leyla ile Mecnun halk hikâyesine ve diş kelimesi aracılığı ile Kerem hikayesine TELMİH yapılmış)

Ben vefa görmedim eşden yârenden
Usandım yalnız derdim sorandan
Yedi yıl ağlayan Deli Boran’dan
Akıtmışım gözlerimden yaş fazla (5/2)

(Göz, yaş, akıtmak, yedi yıl kelimeleriyle halk hikâyesi kahramanı Deli Boran’a TELMİH yapılmış)

Gönül sarayımı bekler bir kadı
Kimseye denmiyor bu derdin adı
Hiç olmazsa Mansur Enel Hak dedi
Ben deneden yedim ondan daş fazla (5/3)

(Âşık kendi gönlünü saraya benzeterek teşbih yapmıştır. Tasavvufta Enel Hak, “ Ben Hakkım “ dediği için asılan Hallacı Mansur’a TELMİH yapılmış. Bu telmih öğeleri Divan edebiyatında da var)

Gönül sarayında bir şah oturur
Bir saatte binbir haber getirir
Bir iftira bin sevabı götürür
Kimseye iftira sürme ha sürme(6/4)

(Gönül sarayı ile teşbih yapılırken, şah sevgiliye benzetilerek AÇIK İSTİARE yapılmıştır)

Kızıl yılan gece gündüz bizleri
Zehirleyip sokmak ister unutma
Dostum ver elini öpeyim derken
Dişlerini takmak ister unutma(7/1)

(Kızıl yılan ile Rusya kastedilerek AÇIK İSTİARE yapılmıştır. Yılan, zehir, sokmak, dişlerini takmak kelimeleri bir arada düşünüldüğünde KİNAYE yapılmıştır)

Bugün güzellerin sultanını gördüm
Bundan sonra güzel övmem boşuna
Oturdu karşıma ak ceren gibi
Kamaştı gözlerim cennet kuşuna(8/1)

(Sevgili sultana benzetilerek TEŞBİH yapılmıştır. Yine sevgili, ak cerene ve cennet kuşuna benzetilerek TEŞBİH yapılmıştır. Ak ceren ve cennet kuşu benzetmesi âşık tarzı şiire özgüdür. Teşbih öğelerinde dikkati çeken doğadan alınmış olmalarıdır

Aman Allah aman bu neyin sesi
Cana şifa imiş ismin demesi
Yanakları lâ Bismillah suresi
Erciyes'in karı yağmış döşüne(8/2)

(Sevgilin yanakları lâ bismillah suresine benzetilerek güzelliği, dokunulmazlığı kastedilerek TEŞBİH-İ BELİĞ yapılmıştır. “ Erciyes'in karı yağmış döşüne “ derken sevgilinin göğsünün beyazlığı kastedilerek AÇIK İSTİÂRE yapılmıştır)

Kalpten kalbe bir telefon kurala
Öğren nasıl âhu zardayım sevinç
Kerbela Çölü'nde Hasan Hüseyin
İşte onlar gibi cardayım sevinç(12/1)

(Hz. Ali'nin oğulları, peygamberimizin torunları olan Hasan ve Hüseyin'in Kerbela'da şehit edilmelerine TELMİH yapılmıştır)

Ne kadar methetsem o kadar haktır
Rüzüğü şeb cemali hüdaya paktır
Gözleri ela, sürme kirpiği oktur
Demsiz kaşlar ne hoş benzer kemana(20/2)

(Ela göz, ok kirpik, keman kaş benzetmeleriyle TEŞBİH-İ BELİĞ yapılmıştır. Demsiz kaşlar ne hoş benzer kemana ile benzetme yönü söylenmeden, benzeyen-benzetilen-benzetme edatı ile yapıldığından KISALTILMIŞ BENZETME'dir)

Der Mustafa geldim bomboş gidemem
Sana can vermezsem borcum ödemem
Dudağın rengini tarif edemem
Kan damlamış beyizin üstüne(21/4)

(Sevgilinin dudağının rengi beyaz tenin üstündeki kan damlasına benzetilerek TEŞBİH yapılmıştır)

Mustafa der girdi gönül köşküne
Boyunu benzettim taze ışına
Seni beni yaradanın aşkına
Bir gece konuk ol kolum üstüne(22/4)

(Sevgilinin boyu yeni filizlenen ışına benzetilerek aşık edebiyatında kullanılan bir benzetme yapılmıştır)

Üç arkadaş bile döktük dertleri
Kaybettik namertleri mertleri
Ne yumuşağı bulduk ne de sertleri
Devrettik dertleri döktük kaleye(24/2)

(Namert-mert, yumuşak-sert kelimeleri arasında TEZAT sanatı vardır)

Yuvarlak olmasa dünya dönmezdi
Mümin ağlamasa Tamu sönmezdi
Kurana Yusuf suresi inmezdi
Yakub'un gözleri kör olmasaydı(29/3)

(Yakup ve Yusuf peygamberlere TELMİH yapılmıştır)

İdris Nebinin icadı yazı
Pehluldane buldu hacimden közü
Eğer Halil İbrahim bulmasa tuzu
Yemeğin tadını alan olmazdı (30/3)

(İdris ve İbrahim peygamberlere TELMİH yapılmıştır)

Ağustosum ayaz oldu
İşim bir türlü naz oldu
Beyaz benzim yağız oldu
Kara bağlanı bağlanı (32/3)

(Beyaz ve kara kelimeleri arasında TEZAT yapılmıştır)

Şemis kamer şu âleme değmeden
Levh kalemi b harfini eğmeden
Ömer, Osman, Ali, Bekir doğmadan
Muhammed'in çıhar yâri var idi(40/3)

(Tasavvufta geçen Allah'ın kudretiyle olacak şeylerin yazıldığı Levh kalemine,
4 halife olan Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Ebubekir'e TELMİH yapılmıştır)

Teccal meccal Kaf Dağı'nı aşmadan
Nuh tufanı olup sular coşmadan
Eyüp'ün tenine kurtlar düşmeden
Arıdan evvel arı var idi(40/5)

(Teccal-meccal, Nuh Tufanı, Eyüp peygamber'e TELMİH yapılmıştır)

Kara taşlar ağarır
Sülük türkü çağırır
Bülent Ersoy doğurur
Bizim Muzo evlenecek

Kaya uykuya yatarsa
 Suya atınca batarsa
 Kertenkeleler öterse
 Bizim Muzo evlenecek(48/1-4)

(Sülük ve kertenkeleler kişileştirilmiş TEŞHİS yapılmış, ayrıca olayın imkansızlığı dile getirilerek TARİZ (Dokundurma) sanatı yapılmıştır)

Yeter felek yeter çektiğim çile
 Beni mi görüyon daima felek
 Korkarım bugünler sıra benimdir
 Ne kadar yanaştın kıyıma felek?(50/1)

(Ölüm kişileştirilmiş, TEŞHİS sanatı yapılmış)

Bülbül benden öğrenmiştir güle feryad etmeyi
 Öyle ise örnek benim zara münnet eylemem
 Dost için zarar karımış atalar öyle diyor
 Atasözü hadis ise kâra münnet eylemem (56/1)

(Bülbül-gül kelimeleri arasında TENASÜP, Bülbül aşığa, gül sevgiliye benzetilerek AÇIK İSTİARE, bülbülün feryad etmeyi kendisinden öğrendiğini söyleyerek MÜBALAĞA sanatları yapılmış)

Bağdaş derler bir mahale uğradım
 Gölde gövel ördek süzülür gördüm
 Her çeşitten cıal cıal sokulmuş
 Bir tavuskuşu süzülür gördüm(66/1)

(Sevgili gövel ördeğe ve tavuskuşuna benzetilerek AÇIK İSTİARE yapılmış. Gövel ördek ve tavuskuşu hem gerçek hem de mecazi anlamlarıyla kullanılmıştır. Gövel ördek benzetmesi âşık şiirine mahsustur)

Ne kadar methetsem o kadar haktır
 Rüzüğü şeb cemali Hüdaya paktır
 Sütte leke var ya vechinde yoktur
 Bukağının ne farkı var gülünen(71/6)

(Sevgilinin gerdanı güle benzetilerek TEŞBİH yapılmıştır)

Kabardı göğsümün kabı
 Yüzün bin aşkın kitabı
 Dört yaşında keklik gibi
 Seken dilber kiminsin sen?(72/3)

(Sevgili dört yaşında seken kekliğe benzetilerek TAM BENZETME yapılmıştır)

Bendeki yâreyi her iğne delmez
 Âşığın gözyaşın kırk mendil silmez
 Lokman Hekim gelse Eflatun bilmez
 Sorma bende ele denmez dertler var (86/3)

(Aşığın yarasını her iğnenin delemeyeceği ve gözyaşını kırk mendilin silemeyeceği söylenerek MÜBALAĞA, Lokman Hekim ve Eflatun'a gönderme yapılarak da TELMİH sanatları yapılmıştır)

Topla kendini Çökük Veli Ağa
 Sivrisinek ordu çekti geliyor
 Gel göster kendini göçme Namrun'a
 Bir boz duman gibi çöktü geliyor(90/1)

(Sivrisinek kişileştirilerek TEŞHİS yapılmış, sivrisineklerin çokluğu orduya benzetilmiş)

Markası Opel de lakabı gönül
 Sen beni derde düşürdün otobüs
 Asfalt yolda yağmıç gibi yürüyon
 Senin gözün gönlün şerde otobüs(93/1)

(Otobüs kişileştirilerek TEŞHİS yapılmış)

Sana derler Anavarza kalesi
 Sana gonup göçenlerin nic'oldu?
 Doğru söyle garip başın belası
 Şahbaz atlı av govanlar nic'oldu?(94/1)

(Anavarza Kalesi kişileştirilerek TEŞHİS yapılmış)

Ondan beri okur, çalar, söylerim
 Ehli kamil bulur sohbet eylerim
 Unuttum gülmeyi her dem ağlarım
 Hakiki aşk ile coş beri döndü(96/2)

(Ağlamak ve gülmek kelimeleri arasında TEZAT yapılmış)

Bu dert beni delim delim delikler
 Karada kul kıyam eder suda balıklar
 Omuzdan aşağı çifte belikler
 Sandım kara yılan aktı yürüdü(97/2)

(Balıklar kişileştirilerek TEŞHİS, sevgilinin çifte belikleri yılanla benzetilerek TEŞBİH sanatları yapılmıştır. Bu benzetme ögesi divan edebiyatında da kullanılır)

3- Atasözleri

Âşıklar düşüncelerini özlü ve kısa bir biçimde anlatmak, uyarılarda bulunmak, etkileyici ve sanatlı bir anlatım sağlamak için atasözlerini kullanırlar.

Âşık Kul Mustafa'nın da şiirlerinde atasözlerine, özdeyişlere başvurduğu görülmüştür. Bu yetiştigi kültürün sonucudur.

Atasözlerini kullanırken Kul Mustafa'nın atasözlerinin biçimine çoğunlukla bağlı kalmadığı bazen de kafiye uydurmak için kelimelerin yerlerini değiştirdiği görülmüştür.

Azıcık kârına kanaat tutmayan (70/4)
(Aza kanaat etmeyen çoğu bulamaz)

Dağdan öğren yağın karın zorunu (89/2)
(Zora dağlar dayanmaz)

Dostun eksiğini kendine söyle (54/3)
(Dost, dostun ayıbını yüzüne söyler)

Engin dağda duman olmaz kar olmaz (2/1)
(Dağ başından duman eksik olmaz)

Kendi arabasın dağdan aşırın
Komşu arabasın yoldan şaşırın(18/3)
(Zengin arabasın dağdan aşırır, züğürt düz ovada yolun şaşırır)

Sabırdır bunun çaresi(37/2)
(Sabrın sonu selamettir)

Kul Mustafa'nın şiirlerinde atasözü biçiminde söyleyişler de vardır. Bunlar yaygın olarak kullanılmayan atasözleri olabilir;

Aksak kervan menziline yetmedi (27/3)
Bir kul kalbi bin Mekke'den evlâdır(6/2)
Cana şifa yapmaz ham ise yemiş (57/2)
Her eşya aslının hükmünü eyler (98/4)
Minareye çıkan ezandan bezmez (85/2)
Muhannet ölümden zordur (29/2)
Mülke kadem vermez binanın çapı(27/4)
Usta kaptan gemisini gark etmez (31/4)

Kul Mustafa birkaç şiirinde de Mustafa Kemal Atatürk'e ait özdeyişlerden birkaçını kullanmıştır;

Evvel yurtla sonra dünyayla barış(31/5)

(Yurtta barış, dünyada barış)

Türksen Türklüğünle övün (55/3)

(Ne mutlu Türküm diyene)

5- Deyimler

Âşık Kul Mustafa sözlü gelenekteki en önemli söz kalıplarından deyimleri kullanarak bir anlatım zenginliği sağlamış, bağlı bulunduğu kültürün sözlü geleneğinin bir bölümünü de tanımamıza yardımcı olmuştur.

Âşık Kul Mustafa'nın şiirlerinde kullandığı deyimleri şöyle özetleyebiliriz;

Adım adım yaklaşıyom ecele (15/3)

Ama sayılırsın kalp göz görmese (30/4)

Asırlardır dolmamıştır çilesi (94/4)

Bakkal Yusuf öfkesinden yırtılır (93/4)

Ben benden geçiyom sanma uyuyom(12/3)

Bir ah çeksem yaralarım oyulur (66/4)

Bir göz gezdir tarihteki olaya (7/2)

Birinin bozarmış yeşili alı (62/3)

Biraz içsek efkarımız dağılsa (88/3)

Bu aşkın yoluna saptım

Yalvardım gönlünü yaptım (16/4)

Çapanoğlu eteğine düşelim (68/1)

Dili dönen hükümeti daşladı (67/6)

Doruklular bize ettirdi cefa

Yine Osman Ağa sürdürdü sefa (11/3)

Düşman karşımızda kar gibi erir (64/3)

Eser koymayınca adın duyulmaz (2/4)

Gözlerimden kanlı yaşlar dökeyim (43/2)

Her zaman kurulmaz böyle bir dolap(31/2)

Kabardı göğsümün kabı (72/3)

Kaç yolcu bu yolda zaman eritti	(4/2)
Kahveci yüz eğdi, düşürdü kaşı	(67/3)
Kamiller ârife derdini döker	(2/2)
Kara çızık çekmek ister unutma	(7/3)
Kimin halin sorsan basar feryadı	(59/2)
Kimisi dert açar kimisi dermanda	(99/7)
Mustafa neden yok ağzının tadı	(51/5)
Ol bu aşkın berzakında sararıp solmak da güç	(13/1)
Papaz dahi görse gelir imana	(20/3)
Sağ vücudumu uğrattılar nazara	(15/2)
Sen haber ver cebindeki paradan	(3/2)
Sevdaya saldı başımı	(16/5)
Tabut geldi kapımıza dayandı	(15/4)
Temiz yurda pis bir tohum ekildi	(9/4)
Vuslat alamadım sararıp soldum	(59/4)
Yanmayan ocağın dumanı tütmez	(31/4)
Yirmi yıldır uyku girmez gözüme	(92/4)
Yükü menzile yetiren	(28/2)

6- Alkış Ve Kargışlar

Âşık Kul Mustafa'nın duygulara bağlı olarak kişinin iyiliğini istediği alkış, kişinin kötülüğünü istediği kargış şiirleri vardır. Kul Mustafa'nın bu şiirlerinden birkaç örneği şöyle sıralayabiliriz;

Bedduam sanadır nazlı Elif'im
Tutmaz olsun darak tutan ellerin
Üçbin yemin ettin kandırdın beni
Hasara uğrasın ince bellerin

Yaşın yirmibirde belin bükülsün
Otuziki dişin birden dökülsün
Hele o kaşların kökten sökülsün
Ki ahını alma başka kulların

Dillerin lâl olsun diyemeyesin
 Üstünü başını yuyamayasın
 Kız beyaz gelinlik giyemeyesin
 Bohçanda basılı kalsın alların

Bir yanın felç olsun bir yanın sakat
 Yörümeye olmasın dizinde takât
 Dilinle söylersen acırım fakat
 Söylemesin ağzındaki dillerin

Şâr u âhım kaldı o beyaz tende
 Tabi elbette kabahat sende
 Bir derde düşkine dermeni bende
 Kul Mustafa kurtar desin dillerin (75)

(Âşık Kul Mustafa yukarıdaki şiirinde aşkına karşılık vermeyen, söz verip sözünde durmayan Elif'e böyle beddua etmektedir)

Dokunma keyfine yalan dünyanın
 Bir ağlasın, bir üzölsün elleme
 Mürşitsiz, rehbersiz yola gidenin
 Kervanı yolda galsın elleme

Her insan sürmüştür dünyanın cengin
 Birisi yokarda birisi engin
 Devlete millete faydasız zengin
 İmansız, guransız ölsün elleme

Gendi arabasın dağdan aşırın
 Komşu arabasın yoldan şaşırın
 Vatandaşı birbirine düşüren
 Ordudan belasın bulsun elleme

Hakkı hakikâti inkâr edenler
 İslam sürüsünde kâfir güdenler
 Altın getirmeye hacca gidenler
 Gumun gamazında galsın elleme

Der Mustafa nerde kaldı erenler
 Niye söylemiyor hakkı görenler
 İslam âlemine yanlış fetva verenler
 Ölüsü minberde galsın elleme

(18)

(Kul Mustafa yukarıdaki şiirinde topluma faydalı olmayanları kargışlar)

Osman Ağa imiş Doruk'un başı
 Bütün şerefsizlik bu köyün işi
 Bahçesi, bağı, toprağı, daşı
 Mülkü kurban olsun Osman Ağa'ya

Yağan yağmur bu Doruk'a kâr olsun
 Geniş dünya başlarına dar olsun
 Düğün sahibinin gözü kör olsun
 Gelin kurban olsun Osman Ağa'ya

Doruklular bize ettirdi cefa
 Yine Osman Ağa sürdürdü sefa
 Doruk'un muhtarı Çöllo Mustafa
 O da kurban olsun Osman Ağa'ya

Yarı aslım yerli yarı guraba
 Az yerde işimiz oldu haraba
 Bize hem at koştu hem araba
 Allah razı olsun Osman Ağa'ya

Vilayetimiz Adana köyümüz Buruk
 Hakkın kandilinde bir gizli sırık
 Camisi dışarıda şu koca Doruk
 Bütün kurban olsun Osman Ağa'ya (11)

(Âşık yukarıdaki şiirin bütününde Doruk Köyü'ne ve köylülerine kargış söylerken her dörtlünün son dizelerinde Osman Ağa'ya alkış söylemektedir)

7- Halk Söyleyişleri Ve Yerel Dille Anlatım

Âşık Kul Mustafa'nın şiirlerindeki üslubu bağlı bulunduğu kültürün dil özelliklerine göre şekillenir. Kul Mustafa bazen bazı kelimelerin halk ağzında bozulmuş şekillerini kullanır. Âşık yeni söyleyişler yaratarak çevresindeki insanların konuşma biçimine ait bazı özellikleri şiir diline taşır.

Âşık Kul Mustafa yerel ve geleneksel malzemeden yeni söyleyişler yaratmıştır. Âşık yerel dilin her türlü olanaklarından yararlanmıştır. Kul Mustafa geleneğin belirleyici çerçevesiyle yalın ama canlı bir anlatım yakalamıştır.

Âşık Kul Mustafa'nın yöresel söyleyişlerle bezenmiş şiirlerinden birkaç örnek;

Başıma kepittin semayı arşı (50/5)
 Boyunu benzettim taze ışına (22/4)
 Çalış Kul Mustafa avara durma (17/4)
 Çalışırken acele eder everdim (57/4)
 Dalamadık adam koymadı burada (90/4)
 Dıkılaman dıkıldığım dergâha (65/3)
 Emmi dayınınan aram var deme (17/3)
 Etme Moskofun methini (55/2)
 Geniş haçla ceng eyliyor donunan (71/3)
 Gelmiyorsan boş kağıdım sal gayrı (34/5)
 Gelin inerkene kırkım atarız (46/4)
 Her tahmirde parayınan tartılır (934)
 İster abdal olsun ister fellah (79/4)
 İşte onlar gibi cardayım sevinç (12/1)

Kan damlamış beyizin üstüne (21/4)
 Kanlım olun yamacımdan yırarsan (21/2)
 Karınçaynan senin canın aynıdır (6/3)
 Kekil kaşa küsmüş meyl etmiş (82/6)
 Kul Mustafa'm der ki irengin maya(38/5)
 Mustafa az kaldı böğrü yaralı (4/4)
 Yanakları lâ bismillah suresi
 Mevlam zenzem dökmüş dilin üstüne(22/3)

Âşık Kul Mustafa'nın LÜGATÇEMİZ adını verdiği şiiri yöresel söyleyişin,
 yaşadığı çevrede kullanılan yaygın dilin güzel bir örneğini vermektedir;

Yemeniye kelik yoğurda katık
 Bulgur pilavına aş derler bizde
 Genç horoza cetfin pilice ferik
 Kümese yollarken kiş derler bizde

Büyük bakraç satır küçükse sitil
 Kerpiç duvardaki hatıla katil
 Tohumlara bider fidana çitil
 Büyük leğenlere teş derler bizde

Mirasçısı hısım taksime paylaş
 Huysuzlara vetsiz akrana toydaş
 Hanıma kül döken metrese oynaş
 Mendil sallamazlar hişt derler bizde

Kocamana iri ibriğe güğüm
 Dünür isteyici, ilmikse düğüm
 Rüşvete bartıl der şiire deyim
 Rüya alemine düş derler bizde

Az önce debayak, demine bayak
 Kurnazlara koddos kibara kıyak
 Çukur taşa çağlık, dağlara koyak
 Yaz bahar eyyamına hoş derler bizde

Vereme ince ağrı, öksürüğe çor
 Merdivene süllüm, konuşmaya şor
 Meyilliye yöreb acemiye tor
 Bir kısım peynir var keş derler bizde

Âşık deyişatçı, buyur ise ne
 Pekiyi demek için kısa yoldur he
 Kenarı oyalı başörtüsüne
 Bazen bürük bazen şeş derler bizde

Birazıcık biti, döven ise gem
 Kızkardeşe bacım, ağabeye edem
 Güzel olmuşsa peh, ilaçlara em
 Su veren toprağa leş derler bizde

İhtimal ellaham, hatıra tamam
 Biberli salçanın lakabı çaman
 Mintan içi yelek, iç donu tuman
 Söyledikçe Mustafa coş derler bizde

5.4. Biçim Ve Üslubun Değerlendirmesi

Âşık Kul Mustafa'nın üslup özelliklerini incelediğimizde üslubunun doğal ve akıcı olduğunu görürüz. Güzellemelerinde çoğunlukla yaşadığı olayları, kimi zaman da başkasının yaşadığı olayları dile getirdiği için bu duyguları aktarırken içtenliği, samimiyeti, sıcaklığı şiirin bütününde hissetmek mümkündür. Seçtiği kelimeler yapmacıktan uzaktır. Bu durum onun üslubuna doğallık katmaktadır.

Kul Mustafa'nın güzellemelerindeki üslubu, şiirin kime ait olduğunu belirleyecek bir biçim kazanmaktadır.

Âşık Kul Mustafa şiirlerinde işlediği konulara göre farklı kitlelere seslenmektedir. Yerel ve özgün söyleyişleri dikkat çekicidir. Çukurova âşıklık geleneği gereği şiirlerinde soyundan geldiğini söylediği Karacaoğlan ve Dadaloğlu etkilerini görürüz. Şiirlerinde kullandığı dil halkın dilidir.

Âşık Kul Mustafa'nın üslubu çok hareketli ve zengindir. Şiirlerinde anlatım yollarının hemen hepsini kullanmıştır. Bazen anlatım şekillerini iç içe kullanır. Atasözleri, deyimler, alış ve kargışlar, hazır söz kalıpları ve halk söyleyişleri onun üslubunu samimileştirir. Tekrar ve diğer söz kalıplarıyla üslubunun lirik olmasını sağlar. Güzellemelerinde mecazlar dünyası geleneğin tekrarı gibi görünse de özgün deyişleri üslubunu renklendirir. Âşığın konuya göre seçtiği kelime kadrosu üslubundaki titizliği gösterir. Şiirlerinde kafiye ve rediflerle ortaya koyduğu ses kuruluşu sağlamdır. Yinelemeler doldurma olmayıp ses, konu ve dil birlikteliğini sağlamak için özenle seçilmiştir. Şiirlerinde biçim sağlamdır. Şiirlerinde kafiye ve rediflerle dış ahenk, kelime seçimiyle iç ahenk sağlanmıştır.

Âşık Kul Mustafa şiirlerinde gelenekte de çok başvurulan ilk dördlüğün ikinci ve dördüncü dizelerinde kullandığı mısra halinde redifleri her dördlüğün sonunda aynen tekrarlayarak şiirinde bir armoni sağlamıştır.

Âşık Kul Mustafa özellikle güzellemelerinde başta benzetme olmak üzere edebi sanatlara sıkça yer vererek güzel bir imge yaratmıştır. İmge yaratmak için de kelimeler arasındaki benzerliklerden, anlam kaymalarından yararlanmıştır.

Âşığın şiirlerine topluca bakıldığında düzgün bir anlatıma sahip olduğunu görüyoruz. İşlediği düşünceler sağlam olup anlatım açık, içten ve etkilidir. Duygu ve düşünceleriyle anlatımı arasında uygunluk görülmektedir.

Âşık Kul Mustafa'nın kelime tekrarları dize içindeki ses benzeşmeleri ve kafiye sesleriyle elde edilen ahenkle kendine özgü bir biçim ve söyleyiş özelliğinin ana çizgisini oluşturmuştur.

Âşık Kul Mustafa dini- tasavvufi şair olmamasına rağmen şiirlerinde kullandığı kelime kadrosu dini-tasavvufi kelimeler içermesi bakımından dikkat çekicidir. Kervancı, nazı yar, Tanrı, aşk çıbanı, Lokman Hekim, kesret, ikilik, birlik, huri, gılman, Yakup, Yusuf, mürşit, rehber, tavaf, Mevla, dar, lafza-i celal ... v.b.

ALTINCI BÖLÜM

ÂŞIK KUL MUSTAFA’NIN ŞİİRLERİNDE İÇERİK

6.1. Âşık Kul Mustafa’nın Maddi Aşk ve Sosyal Konulu Şiirleri

1. *Güzellemeler* (57)

Daha çok sevda üzerine yazılan şiirlerdir. Bir kişiyi, bir güzeli, bir yeri, doğayı övmek amacıyla söylenen şiirlerdir.

(1, 3, 4, 5, 8, 10, 12, 13, 15, 16, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 28, 29, 32, 34, 35, 36, 37, 39, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 49, 52, 53, 56, 58, 59, 60, 63, 66, 68, 69, 71, 72, 75, 76, 77, 78, 82, 84, 86, 88, 92, 94, 95, 96, 97, 100)

2. *Nasihatlar* (14)

Halk şiirinde öğretici şiirlere nasihat adı verilir. Bir şeyi öğretmek, bir fikri tanıtır yaymak için yazılan şiirlerdir.

(2, 6, 7, 9, 17, 19, 31, 54, 57, 73, 79, 80, 85, 89)

3. *Taşlamalar* (19)

Yeren, kötüleyen, alay eden, kişisel ve toplumsal aksaklıkları konu alıp işleyen şiirlerdir. Beğenilmeyen kişileri, huyları, adetleri kötülemek onlarla alay etmek için söylenirler.

(11, 18, 26, 27, 33, 38, 48, 50, 51, 55, 61, 62, 67, 70, 74, 81, 90, 93, 98)

4. *Destanlar (7)*

Belli konular üzerinde yazılmış âşık tarzı şiirlerdir. Temel özellikleri Olay anlatmaktır. Günlük yaşamın küçük olaylarından büyük sosyal hareketlere kadar her türden olayı içine alırlar.

(30, 40, 44, 64, 83, 91, 99)

6.1.1. Âşık Kul Mustafa'da Maddi Aşk

Âşık Kul Mustafa'nın güzel anlayışı diğer âşıklara benzer. Onun güzelleri bazen somut, bazen de bir yanı divan şiirimizden, bir yanı tasavvuf edebiyatımızdan gelen bir soyutlamadır. Âşık sevgilisi uğruna ölmeye, kapısında kul olmaya hazırdır. Gelenekte olduğu gibi Kul Mustafa'nın da güzellerinin gamzesi öldürmek için yay tutar, kirpikleri ok atar, âşığı en onulmaz yerinden yaralar, öldürmekten beter eder.

Kul Mustafa'nın güzelleri somut, kendine özgü insanca davranış özellikleri taşıyan, yaşadığı çevrede görülebilecek, bazen adıyla seslendiği, su taşıyan, merdivenden sekerek inip çıkan, Elif, Makbule, Adanalı gelin v.b. güzellerdir. İçimizden biridir.

Kul Mustafa'nın şiirlerinden yola çıkarak âşığın gelenek ve gelenek dışı öğelerle aşka, sevgiliye ve âşığa bakışının genel çerçevesini şöyle çizebiliriz;

a-Aşk

Âşık Kul Mustafa aşkı şu kavramlarla nitelemiştir;

Aşk (6, 13, 72, 92, 97, 98), aşk deryası (59), aşk yeli (66) gönül (5, 16, 20, 22, 51, 92, 93), sevda (16, 28, 92)

Aşkın deryasına pek derin daldım (59)

Sevda sevda derler behey yarenler (92)

Aşk kalbime vurdu gönül durmuyor (92)

Esen aşk yelidir sanma sam değil (66)

b- Sevgili

Âşık Kul Mustafa sevgiliyi şu kavramlarla nitelemiştir;

a-Sevgili için kullanılan ad ve kavramlar

Yâr (2, 16, 39, 78, 87, 89), güzel (20,22, 36, 71, 97), sultan (8), kadı (5), şah (6), yosma (3), gelin (25), eşkıya (28), huri (39), yadigar (52), Şirin (52), dilber (72), Elif (75), Makbule (16), abdalın kızı (92), peri (39), yaren (5), tavuzkuşu (65)

Adanalı gelin seni göresim geldi (25)

Bedduam sanadır nazlı Elif'im (75)

Peri kadar saçlı, huriden güzel (39)

Karşı köyde bir yâr sevdim

Adı Makbule Makbule (16)

Üçhüyük'te bir güzele uğradım (20)

Yadigâr yanıma gelmek istersen (52)

b) Sevgilinin fiziksel özellikleri için kullanılan kavramlar

Yanak (8, 22), yüz (16, 39, 71), cemâl (20, 22, 97), elâ göz(20, 36) Kirpik (20, 72, 97), Kaş (22, 36), demsiz kaş (20, 75) çatık kaş (39), gerdan (20), siyah zülûf (21, 22), siyah saç (34, 39, 52), bel (22), dil (22, 75), boy (22), göz (69, 20, 36), al yanak (71), bukak (71), ince bel (72, 75), mor belik (72, 97)

Al yanakta biten çifte beninen (71)

Bukağının ne farkı var gülünen (71)

Boyunu benzettim taze ışına (22)

Demsiz kaşlar ne hoş benzer kemana(20)

El çek rakip el çek değme göğsüme (69)

Kirpikleri hançer battı sineme (97)

Mevlam zemzem dökmüş dilin üstüne(22)

Peri kadar saçlı huriden güzel (39)

Yanakları lâ bismillah suresi (22)

c) Sevgilinin huylarıyla ilgili kavramlar

Katil (21), göz yaşı döken, kahr çeken (25), cana kıyan (28), gönül sarayını bekleyen (51), ataşa yakan (72), sevdaya salan (16), ardı sıra çeken, ömür evlerini söken (97), vefasız (5), sözünde durmayan (21), merhametsiz (21)

Ben vefa görmedim eşden yârenden (5)
 Benim niye geldiğimi sorarsan
 Geçen ki verdiğin sözün üstüne (21)
 Diyerek gözyaşı dökenim vâh vâh (25)
 Madem güzel bende gönlün yoğ idi
 Yâr ne diye çıktın yolum üstüne (22)
 Merhamet yönünü bir beri dönder (21)
 Sevdaya saldı başımı (16)

d) Sevgiliden ayrıkla ilgili kavramlar

Gurbet (4), hasretlik bâbı (25), boş kağıdı (34), ölüm (39), dağlar (41, 78)

Dediler ki yârin geçti şu köye
 Yolu yoktur varılmaz ki varasın
 Aramızda yüce yüce dağlar var
 Bakıp buradan görülmez ki göresin (78 /1)
 Hasretlik bâbından haklı mı haklı (25)
 Gelmiyorsan boş kağıdım sal gayrı (34)
 Sıladan gurbete giden yolcular (4)
 Üç yıl sonra sordum dediler öldü (39)

e) Sevgiliye özlemle ilgili kavramlar

Adanalı gelin seni göresim geldi
 Âh çekip yollara bakanım vâh vâh
 Bu ay da gelmedi bunda gelecek
 Diyerek gözyaşı dökenim vâh vâh (25/1)

Yadigâr yanıma gelmek istersen
 Toros dağlarından sora sora gel
 Uzunca bu yollar incitir seni
 Bir yanı bir otur ara ara gel (52/1)

İnsan vazgeçer mi özge eşinden
 Hiç ayırmaz hayâlinden düşünden
 Adana'nın Taşköprü'nün başından
 Bizim Buruk Köyü'nü sora sora gel (52/5)

f) Sevgiliye övgü ile ilgili kavramlar

Bugün güzellerin sultanın gördüm
 Bundan sonra güzel övmem boşuna
 Oturdu karşıma ak ceren gibi
 Gamaştı gözlerim cennet guşuna

Hicap ettim kimliğini sormadım
 Cismim erir diye yamacında durmadım
 Yeryüzünde benzerini görmedim
 Garişılmaz Yaradanın işine (8/1-3)

Eşi bulunmayan endersin ender
 Merhamet yönünü bir beri dönder
 Ya evet ya hayır bir cevap gönder
 Olmazsa döneyim izim üstüne (21/3)

c- Âşık

Kul Mustafa âşığı şu kavramlarla kullanmıştır;

Kerem (5, 86), bülbul (39, 56, 63, 98, 60), Mecnun (5, 59)

Ben Mustafa'n Mecnun, Leylâkâr oldum (59)

Bülbül benden öğrenmiştir güle feryat etmeyi(56)

Bülbülümü koymadılar ötmeye (39)

Örnek verme Mecnun ile Leylâ'yı (5)

d- Rakip

Âşık Kul Mustafa rakibi şu kavramlarla nitelemiştir;

Kader (12), yabancı ot (27), el (39), kurt (45), avcı (45), baykuş (63), rakib (69)

Bağa baykuş konu bülbül ötmüyor(63)

El çek rakib el çek değme göğsüme(69)

İyi saklan seni kurt kuş görmesin (45)

Kader cilvesine karşı gelemem (12)

Kim etti bu sabah zülfüne tımar (22)

Mera bizim ama yabancı otlar (27)

Sonra onu ben yitirdim el buldu (39)

e- MADDİ AŞK TEMASI

1- Zalim ve Vefasız Sevgili Teması

Âşık Kul Mustafa birçok şiirinde güzellerin vefasız, zalim ve merhametsiz oluşlarından yakını; (3, 5, 21, 22, 28, 32, 34, 50, 51, 75)

Gitme İstanbul'da kalın eğlenin

Vefası yok bir yosmaya bağlanın (3/1)

Ben vefa görmedim eşden yârenden

Usandım yalnız derdim sorandan (5/2)

Âşık gönlünü kaptırdığı güzelden oldukça dertlidir;

Gönül sarayımı bekler bir kadı
Kimseye denmiyor bu derdin adı
Hiç olmazsa Mansur Enel Hak dedi
Ben demeden yedim ondan daş fazla(5/3)

Kul Mustafa yirmili yaşlarına dönüp sevgilinin peşinden gidebilmeyi ister;

Felekteki yaşım yirmi olaydı
Kırat ile dakılaydım peşine (8/4)

Divan ve halk şiirinde pek görülmeyen sevgiliye kavuşma motifi Âşık Kul Mustafa'da değişir. Âşık yalvararak sevgilinin gönlünü yapar;

Bu aşkın yoluna saptım
Yalvardım gönlünü yaptım
Uzattı yüzünden öptüm
Tadı Makbule Makbule (16/4)

Âşık görüp aşık olduğu güzelin evli olduğunu öğrenince güzelden vazgeçer;

Der Mustafa kimliğini sormadım
Cismim erir diye yamacında durmadım
Yeryüzünde benzerini görmedim
Yüzüğü var sahipliymiş kime ne?(20/4)

Âşık yanından ayrılması halinde sevgili ile kan düşmanı olabileceğini söyler;

Kanlım olun yamacımdan yırarsan
Katil olun siyah zülfün tararsan(21/2)

Sevgili, âşığa verdiği sözü unuttur, olumlu ya da olumsuz bir haber göndermez;

Benim niye geldiğimi sorarsan
Geçen ki verdiğin sözün üstüne(21/2)

Ya evet ya hayır bir cevap gönder
Olmazsa döneyim izim üstüne(21/3)

Kul Mustafa kendisinde gönlü olmayan sevgiliden şikayetçidir;

Madem güzel bende gölün yoğ idi
Yâr ne diye çıktın yolum üstüne
Benim olsan inci mercan takardım
Ol âbu zülâle telin üstüne(22/1)

Âşık, Adanalı gelin diye hitap ettiği eşine özlemle söylediği şiirinde Adanalı gelinin umutla bekleyişini anlatırken gelinin sadakatini ve özelliklerini yöresel dille ifade eder;

Adanalı gelin seni göresim geldi
Âh çekip yollara bakanım vâh vâh
Bu ay da gelmedi bunda gelecek
Diyerek gözyaşı dökenim vâh vâh

Gına aldım eline vurmasın bilmez
Sürme aldım gözüne sürmesin bilmez
Zilli saat var ya kurmasın bilmez
Horozun sesine kalkanım vâh vâh

Söyler Kul Mustafa'm üşenmek bilmez
Odam kuru hasır döşenmek bilmez
Mahkemeye gitmez boşanmak bilmez
Mezara kadar kahrımı çekenim vâh vâh (25/ 1-2-6)

Kalbini dişi bir eşkiyanın çaldığını şöyle ifade eder;

Kul Mustafa'm dedi duydu
 Bir varlık canıma gıydı
 Beni bir işkiya soydu
 Erkek değil dişi idi (28/3)

Âşık Kul Mustafa, köylüsü bir kadının isteği üzerine kadının ağzından kocasına seslenirken geride kalan eşin feryadını dile getirir;

Sen giderken kundaktaki kızına
 Konu komşu düğür saldı gel gayrı (34/2)

Ramazan ayında fitre verdiler
 Adım dul avrat oldu gel gayrı (34/4)

Âşık gördüğü güzeli önce över, sonra sevgilinin fiziki görünümüyle alay eder;

Kul Mustafa'm böylesinden yıramaz
 Her diyarda böyle suna türemez
 Kışın güzel ama yaza yaramaz
 Kilosu seksenle yüzün arası (36/3)

Âşık izini kaybedip öldüğünü öğrendiği sevgilinin hayali ile yaşar;

Sonra onu ben yitirdim el buldu
 O zaman gönlümde yol iki oldu
 Üç yıl sonra sordum dediler öldü
 Hayali bir mezar taşında idi (39/3)

Âşık başına gelenlerden feleği sorumlu tutarak felekten yakınır;

Söyler Kul Mustafa'm yenmez bu turşu
Başıma kepittin semayı arşı
Ne dedim dört tane beygire karşı
Ne idi garezin tayıma felek (50/5)

Kul Mustafa yadigâr diyerek sevgiliye seslendiği şiirinde sevgilinin kendisine ulaşabileceği yolları gösterir. Âşık, sevgiliyi Şirin'e kavuşmaya çalışan Ferhat'ın yerine koymuştur;

Yadigâr yanıma gelmek istersen
Toros Dağları'ndan sora sora gel
Uzunca bu yollar incitir seni
Bir yanı bir otur ara ara gel

Dağıldı mı saçın yok mu tarayan
Üzülme âşıklara budur yarayan
Yıllarca bıkmadan Şirin arayan
Ferhad ol dağları yara yara ge (52/1-2)

Âşık rakiplerinden şikayetçidir;

Mustafa âşık sanma ömür bitmiyor
Bağa baykuş kondu bülbül ötmüyor (63/4)

Derdinin dağlar gibi sıralandığını, her âh çekişinde yaralarının açıldığını söyleyen âşık rakiplerinin duymaması için sevgilinin ismini açıkça söylemeyip ismin sessiz harflerini sıralar;

Bir âh çeksem yaralarım oyulur
Derdim artar dağlar gibi kayılır
İsmin desem yâd ellere duyulur
Tı, sim, mim, nun yazılar gördüm (66/4)

Âşık sevgiliyi divan şiirinde görülmeyen güvel ördeğe benzetir;

Bağdaş derler bir mahale uğradım
 Gölde güvel ördek süzülür gördüm
 Her çeşitten cıal cıal sokulmuş
 Bir tavuskuşu süzülür gördüm (66/1)

Âşık gittiği yerde gördüğü güzelin kendisinin yabancı olduğunu anladığında kendisiyle alay edişinden yakınır;

Bulduklu'da bir güzele uğradım
 Geçti şöyle ünvanınan, şanınan
 Baktı sıfatımı gördü yabancı
 Bir göz attı dalga geçti beninen (71/1)

Sevgili ile sadece bir akşam sohbet etmek isteyen âşık, bunun için ölmeye, dinini bile değiştirmeye razıdır;

Kaybettim cihetimi yönümü
 Hangi dinden isen bükem dinimi
 Gelsin Azrail de alsın canımı
 Tek bir akşam sohbet etsem seninen (71/5)

Sevgilinin kendisiyle olan kastını merak eden âşık, sevgiliyi göğsüne alıp bebek gibi uyutmak ister;

Kul Mustafa'm gün doğmamış üstüne
 Bu güzelin beniyinen kastı ne?
 Alsaydım sol kolumun üstüne
 Uyudaydım uyuyunan nenninen(71/7)

Kul Mustafa aşkına karşılık vermeyen sevgili de sonsuz ahlarının kaldığını, sevgilinin düşeceği tarifsiz dertlerden sevgiliyi ancak kendisinin kurtarabileceğini söyler;

Şâr u âhım kaldı o beyaz tende
 Tabi elbette kabahat sende
 Bir derde düşkine dermanı bende
 Kul Mustafa kurtar desin dillerin (75/5)

Yüreğinde büyük derdi olan âşığın yarası tedavi edilecek gibi değildir;

Derdim yüreğimde dilimde değil
 Sargı vurup sarılmaz ki sarasın (78/3)

Âşık sevgiliyi övecek söz bulamaz;

Seni övmeye yetmez dünya kelamı
 Söz nasıl etsin, tel nasıl etsin? (82/1)

Âşık, ne gördüğü rüyada, ne de baktırdığı falda sevgiliyi tarif edemez;

Bir işittim tarif bize meyl etmiş
 Rüya nasıl etsin fal nasıl etsin (82/6)

Kul Mustafa derdini kimselere söyleyemez;

Bir dem namaz kıldım meste söylenmez
 Bir dem derviş oldum posta söylenmez
 Yârana, ahabâba, dosta söylenmez
 Sorma bende ele denmez dertler var (86/2)

Âşık, sevgilinin kendisini sormayacağından emindir. Sadece selamının sevgiliye iletilmesini ister;

Ey kervancı gidiyorsan nazlı yâri gör yeter
 O beni sormaz bile sen kendini sor yeter
 Benim sana emanetim sade Tanrı selamı
 Yolda goyma emanetim nazlı yâre ver yeter (87/1)

Sevda çekmenin çok zor olduğunu söyleyen âşık çadırda yaşayan bir abdal kızına gönlünü kaptırmıştır;

Sevda sevda derler behey yarenler
Bu işi bilmeyene kolay görünür
Gönül düştü bir abdalın kızına
Çadırı gözüme saray görünür (92/1)

Âşık hayâllerinde, rüyâlarında gördüğü güzel yüzünden işine gücüne gidemez olur;

Âvare oldum gidemiyom işimden
Çıkmaz gayrı hayâlinden düşümden (97/3)

Âşık rakiplerine seslenir ve şöyle der;

Geyik dağda yaşar ceren ovada
Bülbülün çiçeği gölü daşlanmaz (98/1)

2-Erişilmez Güzel Sevgiliye Özlem Teması

(4, 5, 8, 39, 51, 52, 59, 63, 75, 78, 86, 87, 88, 92, 97, 98)

Âşık giden sevgilinin geriye dönmemesinden yakınır;

Dağlar kıvrım kıvrım yollar sıralı
Giden hiç gelmedi aklım ereli (4/4)

Dertlerinin sayılamayacak kadar çok olduğunu söyleyen âşık sabrının kalmadığını, dertlerinin Hz. Eyup'tan da fazla olduğunu anlatır;

Mustafa'nın derdi denmez kayıpta
Sayısın mu bulacaksın sayıp da
Sabır da Eyup'ta, dert de Eyup'ta
Sabrım yok ya derdim ondan beş fazla (5/4)

Âşık erişemediği güzeli zaman zaman hayalinde görür;

Ben o yüzü görürüm bazı
Başka zaman değil çalınca sazı
Satırıma yazdığım o gün o kızı
İlham kızı çatık kaşında idi (39/4)

Her gününün ızdırap dolu olduğunu söyleyen âşık, gurbet elleri yurt edinmiştir;

Gün günü ızdırap hep adım adım
Bana gurbet oldu diyarı yâdım
Nefsime birine bağlayım dedim
Kendir bozuk, örme bozuk, ip bozuk (51/2)

Âşık, eğer kaderlerinde varsa sevgili ile mutlaka kavuşacaklarını, sevgilisini beklerken ölürse eğer sevgilisinin kendi mezarına karaları bağlayıp gelmesini ister;

Acele eyleme bazarda ise
Elbet kavuşuruz yazarda ise
Ölmüş Kul Mustafa mezarda ise
Geyinme alları kara kara gel (52/6)

Aşk deryasında çok derinlere daldığını söyleyen âşık sevgilisine kavuşamamış, derdinden sararıp solmuştur. Kendisini Leyla'sına kavuşamayan Mecnun'a benzetirken ölmek isteyip ölemediğini anlatır;

Aşkın deryasına pek derin daldım
Vuslat alamadım sarardım soldum,
Ben Mustafa'n Mecnun, Leylakâr oldum
Nidem öldürmedin, ölmedim tanrım (59/4)

Yirmi yıl boyunca diyar diyar gezip aradığı güzeli bulamayan âşık gam ve kederle doludur;

Şenlik değil işim gam ile keder
 Bahtım vücudumu etti derbeder
 Yirmi yıl yedibin kûsür gün eder
 Diyar diyar geze geze bitirdim (63/2)

Âşık, kendisinin olmayan güzele beddualar eder;

Dillerin lâl olsun diyemeyesin
 Üstünü başını yuyamayasın
 Kız beyaz gelinlik giyemeyesin
 Bohçanda basılı kalsın alların (75/3)

Sevgili tarafından reddedilmektense ölmeyi tercih edeceğini, canlı mezara girebileceğini bile söyler;

Aramaktan ise bulmak daha hoş
 Ağlamaktan ise gülmek daha hoş
 Sürülmekten ise ölmek daha hoş
 Sağ mezara girilmez ki giresin (78/2)

O kendindeki derdin çaresinin olmadığını, Eflatun ve Lokman Hekim'in bile kendi derdine çare olamayacaklarını söyler;

Bendeki yâreyi her iğne delmez
 Âşığın gözyaşın kırk mendil silmez
 Lokman Hekim gelse Elfatun bilmez
 Sorma bende ele denmez dertler var (86/3)

Âşık, bir güzel için bunca derdi neden çektiği sorarken, kervancıdan sadece sevgiliyi kendi gözü ile görmesini ister;

Ey Mustafa, bir yâr için niye çektin bunca zahmeti
 Niye ondan başkasından beklemedin himmeti
 Allah verse gabil etmem huri gılman cenneti
 Sade benim gözüm ile nazlı yâri gör yeter (87/3)

Âşık teselliyi meyhanecinin sunacağı içkilerde arar. Burada sevgili, divan edebiyatında mey dağıtan sakiye benzetilmiştir;

Yel esince ince dallar eğilse
Biraz içsek efkârımız dağılsa
Eğer senin tüzük ayet değilse
Meyhaneci iki duble daha ver (88/3)

Sevgiliye duyduğu özleminden dolayı çektiği acılara kimsenin inanmadığını, bu hasret yüzünden uyku nedir bilmediğini söylerken artık umutları tükenmeye başlamıştır;

Bir âh çektim ataş girdi özüme
Anlatsam da inanan yok sözüme
Yirmi yıldır uyku girmez gözüme
Gönül bu sevdadan bir cay görünür (92/4)

Yüzünü görüp aşıl olduğu güzelden başka kimseye aşık olamayacağını belirtirken bundan sonra iflah olup yaşamayacağını söyler;

Der Mustafa'm başka aşka düşemem
Gördüm cemalini aşkın boşamam
Bundan sonra iflah olup yaşamam
Ömür evlerimi söktü yürüdü (97/4)

3- Zamandan, Dünyadan, Felekten Yakınma Teması

(8, 12, 17, 32, 50, 59, 86)

Kul Mustafa, kaderin kendisine gülmediğinden yakınır;

Kul Mustafa'm her dediğin olaydı
Ben değil de kader bana güleydi
Felekteki yaşım yirmi olaydı
Kırat ile takılaydım peşine (8/4)

Âşık alın yazısını değiştiremeyeceğinin ve kadere karşı gelemeyeceğinin farkındadır, zamanı birbirine karıştırmıştır.

Der Mustafa bu takdiri silemem
Kader cilvesine karşı gelemem
Öğlen mi akşam mı vakti bilemem
Gel, ara, bul beni nerdeyim sevinç ? (12/6)

Kişinin kaderi kötü yazılmamışsa, küçük acıları kendisine dert edinmemesini söyler;

Kaderde yazılmış kara yok ise
Sürme karasına karam var deme (17/1)

Âşık kader yeline kapılmış, gam ve kederle dolmuştur;

Kul Mustafa'm der gam oldum
Kader yelinde sam oldum (32/4)

Bütün acıları sadece kendisine verdiğini düşünen âşık feleğe yakınırken kendisini artık bu dertten kurtarmasını ister;

Yeter felek yeter çektiğim çile
Beni mi görüyon daima felek
Korkarım bu günler sıra benimdir
Ne kadar yanaştın kıyıma felek

Kurtar beni dertli günden zahirden
Yatamıyom intizardan kahırdan
Elin suyu gelir dağdan bayırdan
Gayri kendir yetmez kuyuma felek (50/1-2)

Âşık, muradını almadığı, saz verip çalamadığı için Tanrı'ya yakınır. Kul Mustafa saz çalamayan âşıklardandır. Saz çalamadığı için yanında sofı gezdiren Kul Mustafa buna gönderme yaparak Tanrı'ya isyan eder;

Bir mahluk yarattın insandır adı
 Kimin halin sorsan basar feryadı
 Birisi de benim işte muradı
 Nidem aldırmadın, almadım Tanrım

Lambayı verirsin gazı vermezsın
 Bulguru verirsin tuzu vermezsın
 Beni âşık ettin sazı vermezsın
 Nidem çaldırmadın, çalmadım Tanrım (59/2-3)

Kendisiyle birlikte mezara kadar gidecek olan dertlerinden yakıman âşık şikayetinin lefteki yazısına (kaderine) olduğunu söyler;

Mustafa âşığım pazara kadar
 Şikayetim lefteki yazara kadar
 Gider beniminden mezara kadar
 Sorma bende ele denmez dertler var (86/4)

4-Gurbet Teması

Âşık için gurbet yaş dökülen bir yoldur. Âşık derdini hancı ile paylaşır;

Hancı bilir misin bugüne kadar
 Bu handan kaç yolcu çıktı bu yola
 Sıladan gurbete giden yolcular
 Kaç damla gözyaşı gözyaşı döktü bu yolda (4/1)

Âşık, yokluğun kendisini gurbetlere gönderdiğini belirtirken sılada kendisini bekleyen eşine şöyle seslenir;

Söyletmeyin bitmez derdim çok benim
 Sinem deldi yokluk denen ok benim
 Mobilgazım gazocağım yok benim
 Pambuk çıbığını yakanım vâh vâh

Hasretlik bâbından haklı mı haklı
 Gelirken bıraktım yüzü duvaklı
 Eli kazmalı, sırtı çocuklu
 İki dönüm pambuk ekenim vâh vâh

İstanbul'dan kolay kolay gelinmez
 Aşk yarası iğneyinen delinmez
 Oje, gram golonyası bulunmaz
 Üzerinde duman kokanım vâh vâh (25/3-4-5)

Kul Mustafa köylü bir kadının ağzından gurbete gidip sılada bıraktığı eşini unutan Mehmet'e seslendiği şiirinde, eşinin artık umudunun tükendiğini, Mehmet'in ya dönmesini, dönmüyorsa boşanma kâğıdını göndermesini ister;

Sen Almanya'ya gideli yirmi yıl oldu
 Hasretin sineme doldu gel gayrı
 Sen giderken ebru siyah saçlarım
 Renk değişti, beyaz oldu gel gayrı

Der Mustafa hasret yirmi senedir
 Her gün akşam akciğerim kanadır
 Al oku bu mektubum son sanadır
 Gelmiyorsan boş kâğıdım sal gayrı (34/ 1- 5)

Âşık ayrı kaldığı sevgilisine kendisiyle kavuşmanın yollarını anlatır. Kimi zaman Ferhat gibi dağları delmesini ister, pınar başlarında durup dinlenerek gelmesini, bazen de atına üzenği vurarak kendisine gelmesini ister;

Dağıldı mı saçın yok mu tarayan
 Üzülme âşıklara budur yarayan
 Yıllarca bıkmadan Şirin arayan
 Ferhad ol dağları yara yara gel

Yakın değil bu dağlar sıralı kat kat
 İnsanın dizinde bırakmaz takat
 Ağır ol, yok dersen koş bana fakat
 Pınar başlarında dura dura gel

Bindiğin uçaksa yakındır yırak
 Trense yol uzar bitmez bu durak
 Otobüs, taksi ise kadere bırak
 At ise üzengi vura vura gel (52/ 2-3-4)

6.1.2. Âşık Kul Mustafa'da Doğa ile İlgili Kavramlar

Âşık Kul Mustafa doğa öğelerini çoğunlukla sevgiliyi tasvirde kullanır. Âşığın güzelliklerinde geleneğin sunduğu hazır gereç ve önlemler dışında yer yer doğaya ait yeni hayaller, yeni duygular göze çarpar. Onun şiirlerinde doğa huzur verici ortamıyla sığınma duygusu verir.

Dağ, kar, kış, âşıkta engel motifidir. Onlar âşığı sevgiliden ayırdığı gibi kar ve kış baharın gelmesine de engeldir. Ama her kışın sonu baharın müjdecisidir. Âşık için dağlar sırrına erişilmeyen her varlık gibi kutsaldır. Çukurova insanı hangi yana baksa dağ görür. Onların dinlediği masallarda, türkülerde hep dağ vardır.

Halk hikâyelerinde sevgilileri ayıran yine dağdır. Umut dağın ardındadır. Çaresiz kalan âşık önünde aşılması gereken dağı görüp sitem eder. Âşık yeryüzü güzelliklerini nitelerken ağaçtan, dallardan, çiçeklerden yararlanır. O güzelliklere tutkundur. Bazen âşığın gönlü güle, sümbüle, menekşeye akar. Sevgiliyle özdeşleştirdiği bir çiçeğin hoyrat rakip tarafından derilmesini kargışlar.

Âşık Kul Mustafa gelenekte olduğu gibi sık sık hayvanları konu eder. Onları motif olarak kullanır. Sevgiliyi güvel ördeğe, dört yaşındaki kekliğe benzetir. Rakiplerini kurt olarak görür.

a- Âşık Kul Mustafa'da Bitkiler, Ağaçlar

Âşık Kul Mustafa'nın bitkiler ve ağaçları hangi kavramlarla nitelediği kullanım sıklığına göre şöyledir;

Gül (32, 56, 76, 89, 99), ağaç (76, 84, 99, 23, 57), çiçek (41, 49, 98, 99), lale (77, 83), dal (48, 35, 88, 44), zambak (83), incir çiçeği (48), sümbül (49, 83), mor menekşe (49), çınar (4), tohum (14), fidan (14), çam (70), ıskın (22)

Ağaçta bedensin benden de dalsın (76/ 2)
 Boyunu benzettim taze ıskına (22/ 4)
 Bülbül gülden şikayetçi (32/ 1)
 Laleler sarardı soldu diyesin (77/ 1)
 Süsler tabiatı halı misali
 Sarı çiçek, mavi çiçek, mor çiçek (49/ 1)

b- Âşık Kul Mustafa'da Hayvanlar

Karınca (6), yılan (7, 97), ceren (8), kuş (35, 45, 90, 94) geyik (98), keçi (35), beygir (50), ceren (8), suna (36), tay (50), At (8, 11, 27, 52) deve (40), baykuş (63, 98), horoz (14, 27), kurt (40, 45, 90), gövel ördek (66, 97), arı (19, 40), turaç (45), tavuskuşu (66), ördek (68, 98), turaç (45), tavuk (27), koyun (46, 49), bülbül (32, 39, 41, 53, 56, 60, 63, 76, 89, 98), ishak kuşu (71), civciv (33), keklik (35, 72), sivrisinek (90), kuzu (49)

- Av avladım kekliğinden kuşundan (35/ 2)
- Bağa baykuş kondu bülbül ötmüyor(63/ 4)
- Çukurova Turaç senin öz kuşun (45/ 1)
- Dört yaşında keklik gibi (72/ 3)
- Genç horoza cetfin pilice ferik (14/ 1)
- Her diyarda böyle suna türemez (36/ 3)
- Horoz tavuk oldu, tavuk ötmedi (27/ 3)
- Karınçaynan senin canın aynıdır (6/ 3)
- Koyun kuzu tatlı tatlı meleşir (49/ 2)
- Koyunlar kesilir sofraya kurulur (46/ 1)
- Yumurtada civciv dansa başladı (33/ 1)

c- Âşık Kul Mustafa'da Mevsimler, Belli Zamanlar

Yaz (14, 24, 36, 68), bahar (14, 41, 68, 96), kış (17, 19, 28, 36, 39, 70, 96), ilkbahar (41, 45, 49), ramazan ayı (34) kurban ayı (34), şubat ayı (49), mart ayı (49), zahmeri ayı (74)

- Aylardan ağustos günlerden Cuma (24/ 1)
- Bahar görmedim kış geri döndü (96/ 1)
- İlkbahar'ı geldi Çukurova'nın (41/ 1)
- Kışın güzel ama yaza yaramaz (36/ 3)
- Ne hoş olun baharınan, yazınan (68/ 1)
- Ramazan değil de kurban ayında (34/ 3)
- Yaz, bahar eyyamına hoş derler bizde(14/ 5)
- Yorganı kalın yap mevsim gışısı (17/ 2)
- Zahmeri ayında yağmur yağınca (74/ 1)

d- Âşık Kul Mustafa'da Akarsular

Göller, Denizler, Çöller, Ovalar Pınar (4, 39, 52), oluk (4, 49), Kerbela Çölü (12), derya (13, 28, 32, 59), umman (13), deniz (76), liman (27), mera (27), Zorkun yaylası (35), Kuru Çay (68), Deli Çay (68), Seyhan (41, 91), Ceyhan (41), çöl (63), göl (66, 76, 97, 98, 99), düz (68), ova (99), dere (76), sel (76, 99)

- Çölden çöle toza toza bitirdim (63/ 1)
- Daş oluktan soğuk sular akarken (49/ 3)
- Deryayı ummana aktarsan cehennem çingısın söndürmez(13/ 5)
- Eğerken ne güzel Zorkun yaylası (35/ 1)
- Gölde güvel ördek süzülür gördüm(66/ 1)
- Göller bile birbirine benzemez (99/ 4)
- Kerbela Çölü'nde Hasan Hüseyin (12/ 1)
- Ördeğin dalgası gölü daşlanmaz (98/ 1)
- Seyhan, Ceyhan kenarları yemyeşi l(41/ 1)
- Yağmur yağar su götürür sele bühthan eyleme(19/ 3)
- Yüce dağda karsın dere de selsin (76/ 2)

- Yüksek, engin, dökük, ova, dağ, bayır(99/ 4)

e- Âşık Kul Mustafa'da Dağlar

Toroslar (41), Binboğa (68, 92), Kaf dağı (40), Dirgen Dağı (68), dağ (2, 4, 18, 46, 50, 78, 83, 89, 98, 99), Erciyes (8)

- Binboğa'nın etekleri sırada (92/2)
- Çok göresim geldi Binboğa seni(68/1)
- Dirgen dağı kaç dağının dengidir(68/1)
- Erciyes'in karı yağmış düşüne(8/ 2)
- Gel çıkalım Toroslar'ın başına(41/2)
- Teccal meccal Kaf Dağı'nı eşmeden(40/5)

f- Âşık Kul Mustafa'da Yıldızlar, Gök Cisimleri

Yıldız (23), gök kubbe (29), dünya (29), güneş (35, 76, 44, 82), şems (40), kamer (40), ay (63, 82)

- Bahtım daha siyah aysız geceden (63/ 3)
- Kurulup gök kubbe olmazdı dünya (29/ 1)
- O sabah güneşi dağın başından (35/ 2)
- Şems kamer şu âleme değmeden (40/ 3)
- Yuvarlak olmazsa dünya dönmezdi(29/ 3)

g- Âşık Kul Mustafa'da İklim ve Meteorolojik Olaylar

Garbi yeli (35), poyraz yeli (35, 48), aşk yeli (66), sam 66, 88, 99), kar (2, 4, 8, 64, 76, 89), yağmur (11, 19), rahmet (23, 33, 74, 76), sel (19, 76, 99), zomzomu (35), soğuk (37), sıcak (37), çiy (45), rüzgâr (6)

- Bir dem damla olup rahmet dökerdi (23/ 3)
- Çiy yağarken garip garip ötmez mi? (45/ 1)
- Engin dağda duman olmaz kar olmaz (2/ 1)
- Esen aşk yelidir sanma sam değil (66/ 3)

- Hele öğle sonu o garbi yelin (35/ 2)
- Hele şafağınan ille zomzomu (35/ 4)
- Seher vakti poyraz yelin çam dalın (35/ 1)
- Topraktan buluta yağmur yağıyor (33/ 1)
- Yağan yağmur bu Doruk'a kâr olsun(11/ 2)
- Yağmur yağar, su götürür sele bühtan eyleme(19/ 3)

5- Doğa Teması

Âşık, Zorkun Yaylası'nın güzelliklerini şöyle anlatır;

Seher vakti poyraz yelin çam dalın
Eğerken ne güzel Zorkun Yaylası
Hele öğle sonu o garbi yelin
Değerken ne güzel Zorkun Yaylası

Tarih sorun kayasından, taşından
Av avladım kekliğinden kuşundan
O sabah güneşi dağın başından
Doğarken ne güzel Zorkun yaylası (35/ 1-2)

Kul Mustafa, Çukurova'da ilkbaharın gelişini şöyle tasvir eder;

İlkbaharı geldi Çukurova'nın
Çiçek açtı Kadırlı'de nar şimdi
Seyhan, Ceyhan kenarları yemyeşil
Her çiçeğin bir arısı var şimdi (41/ 1)

Baharın gelişiyile birlikte turfandalar ucuzlar, gül bahçeleri renklenir;

Bahar havası var kaval sesinde
Turfandalar ucuzlamış Mersin'de
Erzin'in, Dört Yol'un gül bahçesinde
Bülbüllerin avazını gör şimdi (41/ 2)

Âşık, Turaç kuşunun ötmeye başlamasının ilkbaharı müjdelediğini, aşiretlerin yavaş yavaş yaylaya çıkmaya başladıklarını anlatır;

Çukurova Turaç senin öz kuşun,
Çiy yağarken garip garip ötmez mi?
Senin sesin ilkbaharın nişanı
Aşiretler yaylasına gitmez mi? (45/ 1)

Şubat ayından Mart ayına girerken, çiçeklerin ilkbaharın geldiğini ispat edercesine rengarenk açışını anlatır;

Şubat ayı Mart ayına girerken
İlkbaharı ispat eder her çiçek
Süsler tabiatı halı misali
Sarı çiçek, mavi çiçek, mor çiçek (49/ 1)

İlkbaharın gelişiyle yemyeşil olan çimenlerde pehlivanlar güreştiğini, koyun ve kuzuların çimlerde meleştiğini anlatır;

Yeşil çimde pehlivanlar güreşir
Kelebekler pırıl pırıl dolaşır
Koyun kuzu tatlı tatlı meleşir
Arısına bal bahşeder her çiçek (49/ 2)

Âşık, Binboğa'ya olan özlemini şöyle dile getirir;

Çok göresim geldi Binboğa seni
Ne hoş olun baharınan yazınan
Dirgen Dağı kaç dağının dengidir
Ördeklerin çağrışıyor kazınan (68/ 1)

Kul Mustafa doğup büyüdüğü, yaşamını sürdüğü Buruk Köyü'nü şöyle anlatır;

Dağlarında lale, sümbül, zambak, har
 Bağlarında elma, armut, üzüm, nar
 Garip gurabaya gayet hürmetkâr
 Misafiri sevmek huyu Buruk'un (83/ 2)

Âşık Kul Mustafa Anavarza Kalesi'ne seslenirken halk arasında yaygın bir efsaneye de gönderme yapmaktadır;

Sana derler Anavarza Kalesi
 Sana gonup göçenlerin nic'oldu?
 Doğru söyle garip başın belası
 Şahbaz atlı av kovanlar nic'oldu?

Vahşi kuşlar ötüşüyor şu yüzde
 Binaların harab olmuş hep düzde
 Yedi arşın loğ daşını omuzda
 Of demeden getirenler nic'oldu? (94/ 1-2)

6.1.3. Âşık Kul Mustafa'da Nasihat

Âşık tarzı şiirde didaktik (öğretici) şiirlere “ nasihat “ adı verilir. Bir şeyi öğretmek, bir düşünceyi tanıtip yaymak için yazılan şiirlerdir. Öğretici olmak yaygın bir nitelik olduğu için halk şiirlerinin çoğunda az veya çok bir öğreticilik özelliği vardır.

Âşıklar halkın yaşamından seçtiği konuları halkın diliyle anlatır. Güncel olaylar halkın ilgisini canlı tutacak biçimde kurgulanarak pekiştirilir.

Âşıklar toplumun sözcüleridir. Âşık bazen güncel, toplumsal olaylara göndermeler yaparak halkı; barış, sevgi, kardeşlik gibi insanlığın genel sorunlarına duyarlı kılmak için uyarır, yönlendirir.

Âşık Kul Mustafa'da gelenekte olduğu gibi pek çok nasihat türü şiir vardır. Düşüncelerini anlattığı ve kimilerine nasihat adını verdiği bu tür şiirlerinde şairânelikten uzaklaşma görülür. Âşık deneyimlerini, toplumun değer yargılarını, öğüt şiirlerinde dile getirir.

Âşık ahlâk anlayışını, ilkelerini doğal olarak İslam dininden ve Türk törelerinden alır. Âşık halkı bilinçlendirmeyi, aydınlatmayı, bilgilendirmeyi ilke edinir. O bazen ahlâkçı tavrıyla, kültürel sığılıklarıyla gülünç duruma düşen kişileri uyarmayı görev sayar. O kişinin sakınıp yapmaması gereken şeyleri sıralar. Bunlar erdemli bir kişinin yapması gereken davranışlardır.

Âşık Kul Mustafa'da nasihat konulu şiirleri incelediğimizde nasihatlerin belli başlıklar altında toplandığını görürüz. Âşık Kul Mustafa'nın nasihat türü şiirlerinin hangi kavramlarla nitelendiğini birkaç örnekle görelim;

Cehalet- Bilim

Kul Mustafa nasihat türü şiirlerinde bilime önem verir. Cehaletin karşısındadır. İlmin zirvesine ulaşılmasını ister;

Çağ atlan, dünyayla edersin yarış
İlmin zirvesine karış ha karış
Evvel yurtla sonra dünyayla barış
Bu güzel yaşama yeten olmalı (31/ 5)

Âlimlerin geleceğe eser bıraktıklarını söyleyen Kul Mustafa bu işte en önemli şeyin sabır olduğunu vurgular;

Âlimler ârifi süzer
Geleceğe eser yazar
Bela seniynen gezer
Sabırdır bunun çaresi (37/ 2)

Âşık, cahil insana dertlerin anlatılmamasını ve türbelerden bir hayır beklenilmemesini ister;

Mustafa cahile derdini dökme
Vefasız türbeye boynunu bükme
İman hazineme burnunu sokma
Bura Allah evi bostanlık değil (54/ 4)

Sırrını söyleme cahile hama
 Seni uğratırlar bin türlü gama
 Ark yapmadan gelse aksa tarlama
 Suyu içilmeyen ırmağı sevmem (57/ 1)

Âşık, ilmin başının sabır olduğunu yine şu dörtlükte dile getirir;

Aşk-ı şevk ile dönermiş dönen değirmen taşı
 Cehennemî söndürürmüş müminin düşen yaşı
 Ben Kuranda okumuştum sabırdır ilmin başı
 Sabra tahammül ettim mi şerre münnet eylemem (56/ 2)

Çalışmak

Âşık çalışılmasını, kişinin alın teriyle para kazanmasını ister;

Bir çiğ vardır bitmeyince soyulmaz
 Güler yüze datlı dile doyulmaz
 Babanın serveti servet sayılmaz
 İçinde alnından ter olmayınca (2/ 3)

Elini atınca cüzdan boşusa
 Eldeki parana param var deme (17/ 2)

İşte oğlum budur ahvalın halın
 İşini bilmezsen artar zavalın
 Elinde yok ise malın melalin
 Emmi dayınınan aram var deme (17/ 3)

Olgun, İyi İnsanda Olması Gereken Özellikler

Allah aşkı zebun etmez tavladır
 Tövbe günahları döker, gavladır
 Bir kul kalbi bin Mekke'den evlâdır
 Kimsenin gönlünü kırma ha kırma (6/ 2)

Gönül sarayında bir şah oturur
 Bir saatte binbir haber getirir
 Bir iftira bin sevabı götürür
 Kimseye iftira sürme ha sürme(6/ 4)

Aceba bu mülke kimler sahiptir
 Bizden evvel gelen heç yok kayıptır
 Hata görmek işlemekten ayıptır
 Kimsenin hatasını görme ha görme (6/ 5)

Tedbirli Olmak

Kul Mustafa, önceden tedbir alınmasını, gerekli hazırlıkların önceden yapılmasını ister;. Olumsuz bir sonuçla karşılaşıldığında kişinin hatayı kendisinde aramasını söyler;

Yorganı kalın yap mevsim gışısıa
 Cana zarar gelir beden üşürse (17/ 2)

Kervancıysan sar yükünü hazır eyle akşamdan
 Zamanda geç kaldıysan yola buhtan eyleme
 Ne ararsan sende mevcut sende ara sende bul
 Sende hakkı bulmadıysan ele buhtan eyleme (19/ 1)

Kış gününde govan açıp arıya yem vermedin
 Peteği boş buldum diye bala buhtan eyleme (19/ 2)

Çiftçi isen zamanında yükseğe yap harmanı
Yağmur yağar su götürür sele buhtan eyleme (19/ 3)

Cömertlik- Sözünde Durmak

Kul Mustafa fakire yardım edilmesini, düşkünün kollanmasını ister. Her zaman doğrunun söylenmesinden yanadır;

Her kim ne sorarsa doğruyu söyle
Doğruyu söylemek noksanlık değil
Fakire yardım et, düşkünü kolla
Vara varlık vermek ahsanlık değil (54/ 1)

Dürüst- İyi İnsan Olmak

Âşık kötülüğe iyilikle karşılık verilmesini ister;

Böyledir dünyanın kanunu böyle
Kötülük edene iyilik eyle
Dostun eksliğini kendine söyle
Kendine söylemek düşmanlık değil (54/ 3)

Çalış Kul Mustafa'm durmadan çalış
Bırak kötülüğü iyiye alış
Her zaman her yerde kâmile konuş
Kâmiller eğriyi yola getirir (89/ 3)

Misafir

Âşık misafirlerin iyi karşılanmasını, bütün ikramların yapılmasını, misafir ağırlamanın peygamberlerden ümmetlerine miras bırakıldığını ve Kuranda misafiri iyi ağırlamanın çok sevap olduğunu yazıldığını söyler;

Nebilerden miras ümmetlerine
 Ahvâli hatırın sor misafirin
 Uğramak istersen hakkın himmetlerine
 Hizmet et gözüne gir misafirin (79/ 1)

Âşık, dili, dini, ırkı ne olursa olsun misafirlerin ayırt edilmemesini ister;

İster abdal olsun ister fellah
 Hürmet et şerefın eksilmez billah
 Kuranda söylüyor Hz. Allah
 Tükenmez sevabı var misafirin (79/ 4)

Dostluk

Âşık dostluğa çok değer verirken her zaman dost kazanılmasından yanadır;

Güvenme servete, mala, varlığa
 Bir gün olur bitmez zâra düşersin
 Dost için zarar et kârdan ziyade
 Zarar eyle bir gün kâra düşersin

 Allah için söyler söylerse ozan
 Fehmi idrakından devreder izan
 Hemi para kazan hemi dost kazan
 Gerek olur bir gün dara düşersin (80/ 1-2)

Vatandaşa Sahip Çıkmak- Vatan Sevgisi

Âşık Türk çocuklarına seslenerek vatanın ne kadar değerli olduğunu, dinin bile vatan sevgisiyle ölçüldüğünü anlatır;

Anandan kıymetli canından tatlı
 Türk çocuğu vatan senin vatanın
 Bütün milli servetlerden kıymetli
 Türk çocuğu vatan senin vatanın

Belde kasaturan elde martinin
 Vatan sevgisiyle ölçülür dinin
 Ne George'undur ne de Artin'in
 Türk çocuğu vatan senin vatanın (73/ 1-2)

Âşık Türkiye'de özgürlük olmadığını söyleyenleri eleştirir;

Sizde mal yok zilliyet yok
 Hayâ, iman, iffet yok
 Türkiye'de hürriyet yok
 Derken yüzlerin kızarsın

Kazanırsan kazanç dolu
 Çalış ki bulasın yolu
 Atamın kurduğu yolu
 Hangi maksatla bozarsın (81/ 2- 3)

Âşık yurdu bölmek isteyenlere karşı Türk çocuğundan uyanık olmasını ve gönüllerin vatan aşkı ile dolmasını ister;

Daha ne uyuyon ey Türk çocuğu ?
 Uyanık ol imanına talan var
 Birliğine hakim idin cihana
 Dikkat eyle birliğini bölen var

Hürriyete bulunur mu bahane?
 Kitabın Kurandır, dinin şahane
 Türklüğünle şöhret saldın cihane
 Uyanık ol bu ismini silen var

Hak ve hakikat bir gerçek yoldur
 Vatan aşkı ile gönlünü doldur
 Maskesini çıkar, perdesin kaldır
 O perdenin arkasında yılan var (85/ 1-3-4)

Âşık, kızıl yılan diye nitelediği Rusya'ya karşı tedbirli olunmasını ister;

Kızıl yılan gece gündüz bizleri
Zehirleyip sokmak ister unutma
Dostum ver elini öpeyim derken
Dişlerini takmak ister unutma (7/ 1)

Âşık tarihte yaşananların hatırlanmasını, hiç unutulmamasını ister;

Doğuya, batıya, ordu, alaya
Bir göz gezdir tarihteki olaya
Erzurum, İstanbul, Çanakkale'ye
Kızıl bayrak dikmek ister unutma (7/ 2)

Âşık, o zamanlarda en büyük düşman olarak nitelediği Rusya'ya karşı uyarılarda bulunur;

Aman çoban kardeş uyumayasın
Uyanık ol hırsız geldi koyuna
En büyük düşmanın Rusya'dır senin
Asırladır dövüşüyor boyuna

Kafkasya, Pilevne ile Çaldıran
Sensin her düşmana haddin bildiren
Senin ismin tarihleri dolduran
Haya eyle leke sürme soyuna (9/ 1-3)

6.1.4. Âşık Kul Mustafa'da Toplumsal ve Kişisel Eleştiri (Taşlama)

Âşık tarzı edebiyatta âşıkların taşlamaları daha çok yakınma niteliklidir. Kişisel taşlamalar daha çok âşığın iç dünyasını yansıtır. Toplumsal yapı bozulunca âşıkların şiirlerinde toplumsal konulara eğilme görülür. Felekten yakınma adeta bir toplumsal güç gibi önemini korur. Her türlü olumsuzluğun nedeni felektir. 19. yüzyıldan sonra taşlamalar yeni bir boyut kazanmış, toplumsal değer ve kuralların bozucuları

eleştirilmiştir. 20. yüzyılda âşıklar feleğe somut bir yapı kazandırarak kader gibi kavramla karşımıza çıkarlar. Bireysel eleştiriler toplumsal eleştirilerin önüne geçmiştir. Toplumda umduğu yeri bulamayan âşık yazgısına küser ve onu yerer.

Âşık Kul Mustafa'nın para, zenginlik düşkünlüğü, makam tutkusu, eğlence düşkünlüğü v.b toplumsal gerçeklere yönelttiği taşlamaları vardır. Âşık toplumdaki değişimle ortaya çıkan yeni yaşama biçimini, eski değerlerden uzaklaşanları eleştirir.

Kul Mustafa'nın toplum konulu şiirlerinin arka planında dönemim sosyal ve ekonomik yapısındaki çarpıklıklar, yozlaşan değerler ve bu değerler karşısında farklı davranış biçimleri sergileyen tipler göze çarpar. Doğrudan veya dolaylı olarak taşlananlar bunlardır. Âşık toplumdaki haksızlıkları yalın, dolaysız bir dille anlatır. Âşık toplumsal konularda halkın sözcülüğünü üstlenir. Halkın dertlerini, sorunlarını kendi sorunu yapar.

Âşık Kul Mustafa yaşadığı çağın aksayan, bozulan, yozlaşan değerlerini kırıcı olmayan bir dil ve eda ile yermiştir. Âşık Kul Mustafa'da toplumsal ve kişisel taşlama şu kavramlarla nitelenmiştir;

1-Toplumsal Taşlama

a) Feleği Taşlama

Felek (50), Tanrı (59), baht (63), alın yazısı (86), kader (12)

Yeter felek yeter çektiğim çile
Beni mi görüyon daima felek
Korkarım bu günler sıra benimdir
Ne kadar yanaştın kıyıma felek

Bu mudur kaderim bu mudur görevin
Yıramaz başımdan derdin veremin
Yoksa beni söyletmek mi meremin
Bilmedim hevesin neyime felek (50/ 1- 3)

Bir mahluk yarattın insandır adı
 Kimin halin sorsan basar feryadı
 Birisi de benim işte muradı
 Nidem aldırmadın, almadım Tanrım (59/ 2)

Mustafa âşığım pazara kadar
 Şikayetim lefteki yazara kadar
 Gider benim ile mezara kadar
 Sorma bende ele denmez dertler var (86/ 4)

b) Dünyayı Taşlama

Yalan dünya (18, 33)

Dokunma keyfine yalan dünyanın
 Bir ağlasın, bir üzulsün elleme
 Mürşitsin, rehbersiz yola gidenin
 Kervanı yolda galsın elleme (18/ 1)

c) Siyaseti Taşlama

Siyaset (26, 51, 18, 67), kavga (27), rejim (26), parti (26), etnik (37)

Ağzındaki sözü kızıl lisanı
 Kötü yola teşvik eder insanı
 Bir partiden aday çıkmış İhsan'ı
 Buna oyun verip seçenlere yuh

Vatandaşı birbirinden ayırıp
 Kötü rejimi benimseyip kayırıp
 Bizden yeyip, yutup, karnın doyurup
 Moskof'un suyunu içenlere yuh (26/ 2- 3)

Ömrüm kara günle geçti boyuna,
 Izdırıp ek oldu gönül payına
 Siyasette beter girdik oyuna
 Meydan bozuk, saha bozuk, top bozuk (51/ 4)

d) Toplumsal Taşlama

Âşık adaletten kaçanları ve toplumu bölmeye çalışanları yuhalar;

Adaletin en güzeli bizdedir
 Güzel adaletten kaçanlara yuh
 Bu asil milletin öz sinesine
 Nifak tohumunu saçanlara yuh (26/ 1)

Âşık vatandaşları birbirine düşürenleri eleştirir;

Gendi arabasın dağdan aşırın
 Komşu arabasın yoldan şaşırın
 Vatandaşları birbirine düşüren
 Ordudan belasın bulsun elleme (18/ 3)

Kul Mustafa verdiği sözü yerine getirmeyen siyasetçileri eleştirir;

Aksak kervan menziline yetmedi
 Horoz tavuk oldu, tavuk ötmedi
 Grev, kavga, senlik, benlik bitmedi
 Mühürsüz Süleyman neye yaradı ?(27/ 3)

Kul Mustafa batı uygarlığının olumsuz yönlerini alıp kendi toplumsal değerlerini unutanları eleştirir;

Hangisi kervancı hangisi hancı?
 Hepsinin içinde batılı sancı
 Yirminci asrın yirmilik genci
 Erkeklikten bıktı vay anasını

Söyler Kul Mustafa söz belli değil
 Kabuk kayıp oldu öz belli değil
 Erkek belli değil kız belli değil
 Oğlan küpe daktı vay anasını (33/ 3- 5)

Kul Mustafa Âşık Veysel aracılığı ile Şair Nedim'e selam söylerken İstanbul'un son durumunu anlatır;

Boşayımış Sadabâd'a yandığın
 Menfaatler için şem'a döndüğün
 Altını, üstüne cennet sandığın
 Şehir çör çöpünen doldu diyesin (77/ 2)

Âşık, paraya seslenirken pahalılıktan, yoksulluktan yakınır;

Para yıllardır hiç semtime uğramıyon
 Herhalde sen bana düşmansın para
 Akşamdan gelip sabah gidiyon
 Bir gece de kaldığına pişmansın para (10/ 1)

2- Kişisel Taşlama

38, 42, 48, 55, 61, 62, 70, 74, 77, 90, 93, 98

Âşık cimriliği, cimrileri eleştirir;

Çok on lira verdim üstün almadım
 Öfkələndim boşaldım ya dolmadım
 Amma senin kadar züğürt olmadım
 Çok şükür ceketsiz kaldın Turp Dayı (38/ 4)

Yol gösterir doğru yola gitmeyen
 Azıcık kârına kanaat tutmayan
 Ananın babanın lafını tutmayan
 Çekişir kış günü karısıyanan (70/ 4)

Kul Mustafa sivrisineğe karşı tedbir almayan Veli Ağa'yı yerer;

Topla kendini Çökük Veli Ağa
 Sivrisinek ordu çekti geliyor
 Gel göster kendini göçme Namrun'a
 Bir boz duman gibi çöktü geliyor (90/ 1)

Âşık, köylünün başına çok dert açan gönül lakaplı otobüsü eleştirir;

Onbeş alır kanepenin dolusu
 Otuz da bindirdi elin delisi
 Seni şöför İrecebin Ali'si
 Elinden çok müşgül zorda otobüs (93/ 3)

6.1.5. Âşık Kul Mustafa'da Kahramanlık

Âşık tarzı şiir geleneğinde yiğitleri, yiğitliği, vatanı öven şiirlere koçaklama adı verilir. Destani öğeler halk şiirinde koçaklamalarla yaşar. Yiğitlik ve kahramanlık şiirlerini asker ve köylü âşıklar çok işlerler. Bunlar en çok varsağı ve destanlarda görülür. Bu tür şiirlerde büyük tarihi olaylar yoktur. Övgü ve cesaret verme esastır.

Âşık Kul Mustafa da gelenekte olduğu gibi kahramanlık temalı şiirler yazmıştır. Bunlar güncel konularda yazıldığı için geleneksel konulardan ayrılır. Âşık vatan konulu şiirlerinde birlik, beraberlik kavramlarını lirik ve heyecan yüklü anlatımla topluma mâl etmeye çalışır. Savaşın en kutsalı yurt savunması için yapılandır. Âşık vatan uğruna ölen kahramanları, şehitleri hayırla yâd eder.

Âşık Kul Mustafa'da kahramanlık teması şu kavramlarla nitelenmiştir;

1- Savaş (64), vatan (44, 55, 73, 95)

2- Yiğitlik (31, 91)

Dokuzyüzyirmiüçte düşmanı yurttan
Süren kuvvet cumhuriyet değil mi?
Esaret zencirin halkın kolundan
Kıran kuvvet cumhuriyet değil mi? (44/ 1)

Bizim için gavgı düğün
Türksen Türklüğünle övün
Türk oğlunun bütünlüğün
Bölemezsin geri çekil

Çıkmam Ata'mın yolundan
Hakkı bırakmam dilimden
Kan döktüğüm yurdu elimden
Alamazsın geri çekil (55/ 3- 4)

Bizim bayramımız sefer günleri
Kılıç kalkan sesi, er düğünleri
Düşün Yavuz ile Mehmet Hanları
Bak tarihi esrarda ünümüz bizim

Sefer ister Türk gazaba gelmede
Cihan titrer Türkler silahlanmada
Kafkasya, Demirkapı, Kızılelma'da
Kore'de söylendi ünümüz bizim (64/ 2- 5)

Bilseniz o günler ne kadar acı
Düşmanı yok eden çetenin gücü
Kara Tokuş ile Teslime Bacı
Fransız başını yardığı gündür

Melemenci kolundan Sinan Tekeli
Topladı başına obayı eli
Haykırdı salladı kılıçlı kolu
Şafaknan Seyhan'a vardığı gündür

Giriş Gediği'nde Haceli Çavuş
 Cevdet Çamırdan'a demiş ki kavuş
 Hürriyet güneşi gösterdi doğuş
 Çetenin düşmanı sürdüğü gündür (91/ 2-4-5)

Cephede bir şehit elde gınası
 Taze düşmüş lık lık diyor matrası
 Kısıkça kısıkça geliyor sesi
 Son nefeste vatan vatan diyordu

Son nefeste vatan vatan sesi var
 Sorak bu vatanda bunun nesi var
 İlerde dikili abidesi var
 O da benim atam atam diyordu(95/ 1- 2)

6.1.6. Âşık Kul Mustafa'da Yer Adları

Adana (1, 11, 41, 43, 52, 91), Buruk Köyü (1, 11, 52, 83, 93), İstanbul (3, 7, 25, 31, 88), Mekke (6, 40), Kürkçüler Köyü (16), Üçhüyük Köyü (20), Hatay (31), Kars (31), Ankara (91), Eski Kars (97), Almanya (34), Zorkun Yaylası (35), Hacılar (36), Çukurova (41, 45), Seyhan (41, 91), Ceyhan (41, 91), Mersin (41), Erzin (41), Dört Yol (41), Antep (61), Afşin Çukuru (62), Kadirli (41), Bulduklu (71), Türkiye (81), Göksun (84), Adalı (90), Bebeli (90), Ayas (94), Payas (94), Misis (94)Erzurum (7), Çanakkale (7), Doruk Köyü (11), Halep (35), Şam (35), Kafkasya (64)

Vilayetim Adana Buruk'tur köyüm
 Güzel sözü sevmek evsafı huyum
 Avşar aşireti Dadal'dır soyum
 Mahlasıma Kul Mustafa diyorlar (1/ 1)

Gitme İstanbul'da kalın eğlenin
 Aman vermez bir yosmaya bağlanın
 İki günde altı kere evlenin
 Bir gün bile kalman dul İstanbul'da (3/ 1)

İlkbaharı geldi Çukurova'nın
 Çiçek açtı Kadirli'de nar şimdi
 Seyhan, Ceyhan kenarları yemyeşil
 Her çiçeğin bir arısı var şimdi (41 / 1)

6.1.7. Âşık Kul Mustafa'da Yeni Öğeler

Âşık tarzı edebiyatta gelenekle kişisel yaratmalar bir arada bulunur. Âşık edebiyatı anonim, geleneğin ve kişisel yaratmanın bir bütünüdür.

Âşık Kul Mustafa geleneğin kendisine sunduğu bütün öğeleri kullanmıştır. Gelenekte az kullanılan hatta yeni diyebileceğimiz birkaç benzetme ögesi şöyledir;

Aman Allah aman bu neyin nesi
 Cana şifa verir ismin demesi
 Yanakları lâ bismillah suresi
 Mevlam zenzem dökmüş dilin üstüne

Mustafa der girdi gönül köşküne
 Boyunu benzettim taze ışına
 Seni, beni yaradanın aşkına
 Bir gece konuk ol kolum üstüne (22/ 3- 4)

Kul Mustafa'm böylesinden yıramaz
 Her diyarda böyle suna türemez
 Kışın güzel ama yaza yaramaz
 Kilosu seksenle yüzün arası (36/ 3)

Bağdaş derler bir mahale uğradım
 Gölde güvel ördek süzülür gördüm
 Her çeşitten cıal cıal sokulmuş
 Bir tavuzkuşu süzülür gördüm (66/ 1)

6.1.8. Âşık Kul Mustafa'da Yaşamın Dönemleri

Bütün canlılar doğarlar, büyürler, yaşlanırlar, ölürlər. Bu yaşamın gerçeğidir. Âşıklar da bundan etkilenmişlerdir. Âşıklar gençliğin değerini bilmediklerinin ancak yaşlılıkta farkına varırlar. Dünyanın sefasını sürmeden gelen yaşlılıktan yakınırırlar.

Âşık Kul Mustafa'da yaşamın dönemleri şu kavramlarla verilmiştir;

Yaş (8), can (13), ceset (13), mezar (15, 52, 80, 86), ömür (15, 63), doğuş (76), ecel (15), ölüm (52, 59), yaş ömür (556), iki kapılı han (56), ecel değirmeni (80)

Mustafa evlâdan evlâ var bunlardan bir evlâ
 Can cesette baki iken ölmeden ölmek de güç(13/ 7)

Günleri saydım cumadan pazara
 Sağ vücudum uğrattılar nazara
 Yolun sonu yaklaşıyor mezara
 Dostlar gelsin helallaşak acele

Yetmiş yıllık ömrüm aldandı kandı
 Her zaman bu sıhhat bakidir sandı
 Tabut geldi kapımıza dayandı
 Mustafa'ya bin diyorlar acele(15/ 2-4)

Ey Mustafa yarın için burası bir divandır
 Her gelen mutlak geçecek iki kapılı handır (56/ 3)

Ey Mustafa uzun sanma o yaş ömrün bir andır
 Cennet İslamın hakkı ya cehennem bir nirandır(56/ 4)

Yâ Rab sen kimine güler kimine ağlarsın
 Hangi suysun hangi çöle çağlarsın
 Beni eder delil kendin söylersin
 Mustafa'nın doğuşunda sen varsın(76/ 3)

Söyler Kul Mustafa'm de haydi hayda
 Ecel değirmeni gelir bir ayda
 Gökdelenin villan olsa ne fayda
 Akibeti bir mezara düşersin(80/ 3)

6.2. Âşık Kul Mustafa'nın Dini-Tasavvufi Şiirleri

Âşık Kul Mustafa dini- tasavvufi şair olmamasına rağmen âşık tarzı şiir geleneği türünde yazdığı şiirlerin yanı sıra , onun din ve tasavvuf temalı şiirleri de dikkat çekmektedir.

Dini- tasavvufi şair olmadığını belirten Kul Mustafa'nın bu tür şiirlerinde kullandığı kelime kadrosu tasavvuf inancısını bildiğini, bu konuda geniş bir kültüre sahip olduğunu göstermektedir.

Âşığın bu tür şiirlerini şöyle sıralayabiliriz;

(6, 13, 19, 29, 40, 58, 65, 87, 96)

6.2.1 Âşık Kul Mustafa'da Din Kültürü ile İlgili Kavramlar

6.2.1.1 Tanrı Adları

Allah (6, 87), Hak (19, 29), Yaradan (29)

- Allah aşkı zebun etmez tavladır (6/ 2)
- Sende Hakkı bulmadıysan ele bühtan eyleme (19/ 1)
- İnan ki bu dünyada iki olurdu
 Eğer yaradan da bir olmasaydı (29/ 4)

6.2.1.2. İslam ve İmanın Şartları

Kuran (6), namaz (13), cehennem (13), habil gabil (29), Cebrail (29),

- Delilin, rehberin, mürşidin Kuran (6/ 1)
- Deryayı ummana aktarsan cehennem çingısın söndürmez (13/ 5)
- Habil gabil olmazsa ölüşülmezdi
Cebrailsiz dünya bölüşülmezdi (29/ 2)
- Ömür boyu kıldığın namazın belki de kâfidir bir tanesi (13/ 4)

6.2.1.3. Peygamberler ve Onlarla Birlikte Kullanılan Kelimeler

- Teccal meccal Kaf dağı'nı eşmeden
Nuh Tufanı olup sular coşmadan
Eyüp'ün tenine kurtlar düşmeden
Arıdan evvel arı var idi (40/ 5)
- Hak ağzından o kün emri gelmeden
Adem melek kimliğini bilmeden (40/ 6)

6.2.1.4. İslami Kişiler

- Ömer, Osman, Ali, Bekir doğmadan
Muhammed'in çihar yarı var idi (40/ 3)

6.2.1.5. İslami Telmih Öğeleri

Muhiddin Arabi yere basıldı
Zekeriya ile Yahya kesildi
Nesimi yüzüldü, Mansur asıldı
Darım Mevlana'dır, Mevlana menem (58/ 2)

6.3. İeriğın Değerlendirilmesi

Âşık Kul Mustafa'nın âşık tarzı halk edebiyatında yazdığı türler 1- güzellemler 2- nasihatler 3- taşlamalar 4- destanlar 5- koçaklamalardır.

Âşık Kul Mustafa'nın güzel anlayışı diğer âşıklara benzer. Onun güzelleri bazen somut bazen da bir yanı divan şiirimizden, bir yanı tasavvuf edebiyatımızdan gelen bir soyutlamadır.

Âşık başına gelen olumsuzluklardan gelenekte olduğu gibi kaderden, felekten, dünyadan yakını. Onun için gurbet ayrılık ve acıdır. Kul Mustafa'da doğa adeta insan güzelliğini tamamlayan bir dekordur. Geleneğin sunduğu öğeler dışında yer yer yeni hayaller, yeni duygular, renk ve dış alem göze çarpar.

Âşık Kul Mustafa deneyimlerini, toplumun değer yargılarını nasihat türü şiirlerinde dile getirir. O taşlamalarında yaşadığı çağın aksayan, bozulan, yozlaşan değerlerini kendine özgü bir dille yerer.

Âşık, vatan konulu şiirlerinde birlik ve beraberlik kavramlarını lirik ve heyecan yüklü bir anlatımla topluma mal etmeğe çalışır.

Âşık, âşık tarzı şiir geleneğinin kendisine sunduğu bütün imkanları kullanır. Geleneğin taşıyıcısı ve sürdürücüsüdür. Âşıklar, aynı kültür kaynağından beslendikleri için halk ve divan şiiri kelime ve kavramları ortaklaşa kullanmışlardır. Kul Mustafa bu kavramlardan halk zevkine en uygun olanlarını seçmiştir.

Dini-tasavvufi âşık olmamasına rağmen şiirlerinde kullandığı kelime kadrosu dini-tasavvufi kelimeler içermesi bakımından dikkat çekicidir. Âşık Kul Mustafa şiirlerinde aşk, doğa, nasihat gibi temaların yanında dini temalara da büyük yer vermiştir.

YEDİNCİ BÖLÜM

BURUKLU ÂŞIK KUL MUSTAFA’NIN ŞİİRLERİ

1. KUL MUSTAFA

Adana vilayetim, Buruk’tur köyüm
Güzel sözü sevmek evsafı huyum
Avşar aşireti Dadal’dır soyum
Mahlasıma Kul Mustafa diyorlar

2- OLMAYINCA

Engin dağda duman olmaz kar olmaz
Kötülerde namus olmaz ar olmaz
Zorunan bir güzel sana yâr olmaz
İki başlı sadık yâr olmayınca

Kâmiller ârife derdini döker
Su deryaya aşık engine akar
Ne Allah’tan korkar ne hicap çeker
Bir kişide namus ar olmayınca

Bir çiğ vardır bitmeyince soyulmaz
Güler yüze datlı dile doyulmaz
Babanın serveti servet sayılmaz
İçinde alnından ter olmayınca

Eser koymayınca adın duyulmaz
 Şeref bir altındır yere koyulmaz
 Malınan paraynan hatrın sayılmaz
 Ya cömertlik ya da şer olmayınca

Kader gül demezse ağlan gülemen
 Mürşidi bulmadan âlim olaman
 Kul Mustafa yaradanı bulaman
 İkilikten çıkıp bir olmayınca

3- İSTANBUL'DA

Gitme İstanbul'da kalın eğlenin
 Vefası yok bir yosmaya bağlanın
 İki günde altı kere evlenin
 Bir gün bile kalman dul İstanbul'da

Hemen bir hemşehri çıkar şoradan
 Seni araştırır şurdan buradan
 Sen haber ver cebindeki paradan
 Her ne ararsan bol İstanbul'da

Aman hey İstanbul ne zalim yersin
 Seni görmeyenler bir kere görsün
 Ne yüksek tahsilli ne milyonersin
 Eğlenme Mustafa gel İstanbul'da

4- BU YOLDA

Hancı bilir misin bugüne kadar
 Bu handan kaç yolcu çıktı bu yola
 Sıladan gurbete giden yolcular
 Kaç damla gözyaşı döktü bu yolda

Kaç yolcu bu yolda zaman eritti
 Kaç yorgun bu handa terin kuruttu
 Bu taşlı yol kaç çarığı çürüttü
 Kaç topuğun kanı aktı bu yola

Akar bir oluktan beş dağın karı
 Adına demişler hasret pınarı
 Şu mezarı gölgeleyen çınarı
 Kimler için kimler dikti bu yolda

Dağlar kıvrım kıvrım yollar sıralı
 Giden hiç gelmedi aklım ereli
 Mustafa az kaldı böğrü yaralı
 Sen de çıkan seher vakti bu yolda

5- FAZLA

Bana sual sorma mevsim kaç diye
 Benim için bahar hiç yok kış fazla
 Örnek verme Mecnun ile Leyla'yı
 Çektirmişim ben Kerem'den diş fazla

Ben vefa görmedim eşden yârenden
 Usandım yalnız derdim sorandan
 Yedi yıl ağlayan Deli Boran'dan
 Akıtmışım gözlerimden yaş fazla

Gönül sarayımı bekler bir kadı
 Kimseye denmiyor bu derdin adı
 Hiç olmazsa Mansur Enel Hak dedi
 Ben demeden yedim ondan daş fazla

Mustafa'nın derdi denmez kayıpta
 Sayısın mı bulacaksın sayıpta
 Sabır da Eyup da dert de Eyup da
 Sabrım yok ya derdim ondan beş fazla

(1971, Konya Âşıklar Bayramı 1.lik Ödülü)

6- SORMA

Gelirken Allah'a söz veren yolcu
 Devam et bu yolda durma ha durma
 Delilin, rehberin, mürşidin Kuran
 Sakın başkasından sorma ha sorma

Allah aşkı zebun etmez tavladır
 Tövbe günahları döker gavladır
 Bir kul kalbi bin Mekke'den evladır
 Kimsenin gönlünü kırma ha kırma

Tavafin aynıdır yönün aynıdır
 İmanın aynıdır, dinin aynıdır
 Karınçaynan senin canın aynıdır
 Sakın bir canlıya vurma ha vurma

Gönül sarayında bir şah oturur
 Bir saatte binbir haber getirir
 Bir iftira bin sevabı götürür
 Kimseye iftira sürme ha sürme

Aceba bu mülke kimler sahiptir
 Bizden evvel gelen heç yok kayıptır
 Hata görmek işlemekten ayıptır
 Kimsenin hatasın görme ha görme

Bir şey kaçmaz kâmillerin gözünden
 Sırrı min alefler doğar özünden
 Mustafa'yı ayırt eyle sözünden
 Sakın kimliğini sorma ha sorma

7- 37. YIL (1968)

Kızıl yılan gece gündüz bizleri
 Zehirleyip sokmak ister unutma
 Dostum ver elini öpeyim derken
 Dişlerini takmak ister unutma

Doğuya, batıya, ordu, alaya
 Bir göz gezdir tarihteki olaya
 Erzurum, İstanbul, Çanakkale'ye
 Kızıl bayrak dikmek ister unutma

Eğer Türksen leke sürme şanına
 Kızıl aşı yakışır mı kanına
 Namusuna, imanına, dinine
 Kara çizik çekmek ister unutma

Mustafa der her Türk ortak bu derde
 Baban, deden şehit gitti seferde
 Canından kıymetli sevdiğin yurda
 Tohumu ekmek ister unutma

8- GÜZEL

Bugün güzellerin sultanın gördüm
 Bundan sonra güzel övmem boşuna
 Oturdu karşıma ak ceren gibi
 Gamaştı gözlerim cennet kuşuna

Aman Allah aman bu neyin nesi
 Cana şifa imiş ismin demesi
 Yanakların lâ bismillah suresi
 Erciyes'in karı yağmış döşüne

Hicap ettim kimliğini sormadım
 Cismim erir diye yamacında durmadım
 Yeryüzünde benzerini görmedim
 Garışılmaz yaradanın işine

Kul Mustafa'm her dediğin olaydı
 Ben değil de kader bana güleydi
 Felekteki yaşım yirmi olaydı
 Gırat ile takılaydım peşine

9- NASİHAT

Aman çoban kardeş uyumayasın
 Uyanık ol hırsız geldi koyuna
 En büyük düşmanın Rusya'dır senin
 Asırlardır dövüşüyor boyuna

Seni benimsetir kırk türlü yoldan
 Gayesi vatani almaktır elden
 Otuzüç cepheden onaltı koldan
 El uzattı şehrine köyüne

Kafkasya, Pilevne ile Çaldıran
 Sensin her düşmana haddin bildiren
 Senin ismin tarihleri dolduran
 Haya eyle leke sürme soyuna

Mustafa derkine canım sıkıldı
 Temiz yurda pis bir tohum ekildi
 İlim, irfan yuvasına tıkıldı
 Duyururum işçisine, beyine

10- PARA

Para yıllardır hiç semtime uğramıyon
 Herhalde sen bana düşmansın para
 Akşamdan gelip sabah gidiyon
 Bir gece de kaldığına pişmansın para

Seninle hallolur her bir müşgilat
 Seninle açılır bağbi işdihat
 Haşa demem sana hâlu gulibât
 Gadulü hacatsın, imansın para

Seninle açılır görmeyen gözler
 Seninle dinlenir mantıksız sözler
 Seninle süslenir bakılmaz yüzler
 Sedderul Eyup'sun Şizan'sın para

Mustafa âşığım sanma zekiyim
 Namussuz bahtımdan çok müştekiyim
 Kadrini bilmekle pek müptekiyim
 Sen benim elimde püryansın para

11- OSMAN AĞA

Âşık, Ceyhan'ın Doruk Köyü'ne güreşe gider. Güreşi kazanır ama ödülünü vermezler. İnce belli Osman Ağa isimli bir köylü âşığa ödülünü verir. Osman Ağa araba koşturur, âşığı Ceyhan'a uğurlar. Âşık, Osman Ağa'yı Doruklulara şöyle anlatır;

Osman Ağa imiş Doruk 'un başı
 Bütün şerefsizlik bu köyün işi
 Bahçesi, bağı, toprağı, daşı
 Mülkü kurban olsun Osman Ağa'ya

Yağan yağmur bu Doruk'a kar olsun
 Geniş dünya başlarına dar olsun
 Düğün sahibinin gözü kör olsun
 Gelin kurban olsun Osman Ağa'ya

Doruklular bize ettirdi cefa
 Yine Osman Ağa sürdürdü sefa
 Doruk'un muhtarı Çöllo Mustafa
 O da kurban olsun Osman Ağa'ya

Yarı aslım yerli yarı guraba
 Az yerde işimiz olsun haraba
 Bize hem at koştu hem araba
 Allah razı olsun Osman Ağa'ya

Vilayetimiz Adana, köyümüz Buruk
 Hakkın kandilinde bir gizli sırık
 Camisi dışarda şu koca Doruk
 Bütün kurban olsun Osman Ağa'ya

12- ARZUHÂL

Kalpten kalbe bir telefon kurala
 Öğren nasıl âhu zardayım sevinç
 Kerbela Çölü'nde Hasan Hüseyin
 İşte onlar gibi cardayım sevinç

Saydım saydım âhu zarlar bitmiyor
 Dertler çörelendi kovdum gitmiyor
 Aklım yetiyor ya gücüm yetmiyor
 Sıhhatim bozuldu hurdayım sevinç

Her dakkayı binbir sevinç sayıyom
 Ben benden geçiyom sanma uyuyom
 Her saatte binbir Allah diyyom
 Belki bu hususta kârdayım sevinç

Razıyım belaya isyan yapmadım
 İnancımdan sabit kaldım sapmadım
 Yaradandan başkasına tapmadım
 Çıktım ikilikten birdeyim sevinç

Layıkı olmayan eli öpemem
 Yol Muhammed yolu bundan sapamam
 Belki siznen gayrı sohbet yapamam
 Yolun dönüşü yok dardayım sevinç

Der Mustafa bu takdiri silemem
 Kader cilvesine karşı gelemem
 Öğlen mi akşam mı vakti bilemem
 Gel, ara, bul beni nerdeyim sevinç ?

13- DİVAN

Ey birader derdi aşka müptela olmak da güç
 Ol bu aşkın berzakında sararıp solmak da güç

Kişi kendindeki noksanı görmek kadar kamil olamaz
 Sen sendeki noksanı arayıp bulmak da güç

Bilenler kayboldular bilmeyenler çoğaldı
Zamane müridleriyle basidine dalmak da güç

Ömür boyu kıldığın namazın belki de kâfidir bir tanesi
Amma mudmain olup gerçeğin kılmak da güç

Deryayı ummana aktarsan cehennem çingısın söndürmez
Söndüren müminin gözyaşı rızayı hak için ağlayıp silmek de güç

Eşyayı aksamı seyreden ten gözüne aldanma sakın
Esas göz basirettir azmile delmek de güç

Mustafa elâdan evlâ var bunlardan bir evlâ
Can cesette baki iken ölmeden ölmek de güç

14- LÜGATÇEMİZ

Yemineye kelik, yoğurda katık
Bulgur pilavına aş derler bizde
Genç horoza cetfîn pilice ferik
Kümese yollarken kiş derler bizde

Büyük bakraç satır küçükse sitil
Kerpiç duvardaki hatıla katil
Tohumlara bider, fidana çitil
Büyük leğenlere teş derler bizde

Mirasçısı hısım, taksime paylaş
Huysuzlara vetsiz, akrana toydaş
Hanıma kül döken, metrese oynaş
Mendil sallamazlar hişt derler bizde

Kocamana iri, ibriğe güğüm
Dünür isteyici, ilmikse düğüm
Rüşvete bartıl der, şiire deyim
Rüya âlemine düş derler bizde

Az önce debayak, demine bayak
 Kurnazlara koddos, kibara kıyak
 Çukur taşa çağlık, dağlara koyak
 Yaz bahar eyyâmına hoş derler bizde

Vereme ince ağrı, öksürüğe çor
 Merdivene süllüm, konuşmaya şor
 Meyilliye yöreb, acemiye tor
 Bir kısım peynir var keş derler bizde

Âşık deyişatçı, buyur ise ne
 Pekiyi demek için kısa yoldur he
 Kenarı oyalı başörtüsüne
 Bazen bürük bazen şeş derler bizde

Bir azıcık biti, döven ise gem
 Kızkardeşe bacım, ağabeye edem
 Güzel olmuşsa peh, ilaçlara em
 Su veren toprağa leş derler bizde

İhtimal ullaham, hatıra tamam
 Biberli salçanın lakabı çaman
 Mintan içi yelek, iç donu tuman
 Söyledikçe Mustafa coş derler bizde

15- ACELE

Doktor geldi yaram açık bakmaya
 Pansumancı geldi canım yakmaya
 Mecalim yok dur ayağa kalkmaya
 Derman yaradandan gele acele

Günleri saydım cumadan pazara
 Sağ vücudum uğrattılar nazara
 Yolun sonu yaklaşıyor mezara
 Dostlar gelsin helallaşak acele

Âh çektikçe yeşil duman tütüyor
 Feryadım sitreden arşa yetiyor
 Ecel yaklaşıyor ömrüm bitiyor
 Adım adım yaklaşıyom ecele

Yetmiş yıllık ömrüm aldandı kaldı
 Her zaman bu sıhhat bakidir sandı
 Tabut geldi kapımıza dayandı
 Mustafa'ya bin diyorlar acele

16- MAKBULE

Kürkçüler'de bir yar sevdim
 Adı Makbule Makbule
 İlkın sordum adın neci
 Dedi Makbule Makbule

Uğraştım almak kastine
 O da inandı dostuna
 Tekliflerim başüstüne
 Kodu Makbule Makbule

Hal ve hatırını sordum
 Yanında epeyce durdum
 Çıkardım bir elma verdim
 Yedi Makbule Makbule

Bu aşkın yoluna saptım
 Yalvardım gönlünü yaptım
 Uzattı yüzünden öptüm
 Tadı Makbule Makbule

Mustafa der ki düşümü
 Sevdaya saldı başımı
 Ağlıyordum gözyaşımı
 Yudu Makbule Makbule

17- DEME

Eğer eyi olursa gönülde yara
 Gurşun yarasına yaram var deme
 Kaderde yazılmış kara yok ise
 Sürme karasına karam var deme

Yorganı kalın yap mevsim gışısıa
 Cana zarar gelir beden üşürse
 Elini atınca cüzdan boşusa
 Eldeki paraya param var deme

İşte oğlum budur ahvalın, halın
 İşini bilmezsen artar zavalın
 Elinde yok ise malın melalin
 Emmi dayınınan aram var deme

Çalış Kul Mustafa'm avara durma
 Yapacağın işi kimseye sorma
 Senetsiz sepetsiz paranı verme
 Yirminci asırda haram var deme

18- ELLEME

Dokunma keyfine yalan dünyanın
 Bir ağlasın, bir üzülsün elleme
 Mürşitsiz, rehbersiz yola gidenin
 Kervanı yolda galsın elleme

Her insan sürmüştür dünyanın cengin
 Birisi yokarda birisi engin
 Devlete, millete faydasız zengin
 İmansız, guransız ölsün elleme

Gendi arabasın dağdan aşırın
 Komşu arabasın yoldan şaşırın
 Vatandaşı birbirine düşüren
 Ordudan belasın bulsun elleme

Hakkı hakikati inkar edenler
 İslam sürüsünde kafir güdenler
 Altın getirmeye hacca gidenler
 Gumun gamazında galsın elleme

Der Mustafa nerde kaldı erenler
 Niye söylemiyor hakkı görenler
 İslam alemine yanlış fetva verenler
 Ölüsü mimberde galsın elleme

19- DİVAN

Kervancıysan sar yükünü hazır eyle akşamdan
 Zamanda geç kaldıysan yola buhtan eyleme
 Ne ararsan sende mevcut, sende ara, sende bul
 Sende hakkı bulmadıysan ele buhtan eyleme

Sen ervahta bir söz verdin amma onda durmadın
 Senden düşkün bir kul gördün niye halın sormadın
 Kış gününde govan açıp arıya yem vermedin
 Peteği boş buldum diye bala buhtan eyleme

Ey Mustafa sende mevcut külli derdin dermanı
 Sen nefesine yazamadın bir mudmain fermanı
 Çiftçi isen zamanında yükseğe yap harmanı
 Yağmur yağar, su götürür sele buhtan eyleme

20- DESTAN

Üçhüyük'te bir güzele uğradım
 Gördüm gönlüm yine girdi gümana
 Gelmemiş dünyaya gelmez bir daha
 Senin ile gurur duysun zamane

Ne kadar methetsem o kadar haktır
 Rüzüğü şeb cemali hüdaya paktır
 Gözleri ela, sürme kirpiği oktur
 Demsiz kaşlar ne hoş benzer kemana

Gerdanında sim-zerler düzülür
 Gören alim, müftü, oba bozulur
 Kaşın arasında üç harf yazılır
 Papaz dahi görse gelir imana

Der Mustafa kimliğini sormadım
 Cismim erir diye yamacında durmadım
 Yeryüzünde benzerini görmedim
 Yüzüğü var, sahipliymiş kime ne

21- DAVETSİZ DÜĞÜN

Davetsiz geldim ben bu düğüne
 Oturmuş sevdiğim düzün üstüne
 Salladı başını döndü bu yana
 Serdi ciğerimi közün üstüne

Kanlım olun yamacımdan yıarsan
 Katil olun siyah zülfün tararsan
 Benim niye geldiğimi sorarsan
 Geçen ki verdiğin sözün üstüne

Eşi bulunmayan endersin ender
 Merhamet yönünü bir beri dönder
 Ya evet ya hayır bir cevap gönder
 Olmazsa döneyim izim üstüne

Der Mustafa geldim bomboş gidemem
 Sana can vermezsem borcum ödemem
 Dudağın rengini tarif edemem
 Kan damlamış beyizin üstüne

22- ÜSTÜNE

Madem güzel bende gönlün yoğ idi
 Yâr ne diye çıktın yolum üstüne
 Benim olsan inci mercan takardım
 Ol âbu zülâle telin üstüne

Kim etti bu sabah zülfüne tımar
 Cemâlini gören bir hisse umar
 Yapısı altından yaldızlı kemer
 Alır bağladırım belin üstüne

Aman Allah aman bu kimin nesi
 Cana şifa verir ismin demesi
 Yanakları lâ bismillah suresi
 Mevlam zezem dökmüş dilin üstüne

Mustafa der girdi gönül köşküne
 Boyunu benzettim taze ışına
 Seni, beni yaradanın aşkına
 Bir gece konuk ol kolum üstüne

23- DELİ (1974)

Elinde bir asa kendirden kuşak
 Çıkmış yol üstüne gezer divane
 Selam verdik mecali yok merhaba
 Bakar garip garip süzer divane

Onda kalmamıştı şekile güman
 Derufta eylemiş üfteyle iman
 Yol üstünde ağaç gördüğü zaman
 Kabına bir harf yazar divane

Bir dem bulut olup göğe çıkardı
 Bir dem damla olup rahmet dökerdi
 Bir dem yıldız olur gökten akardı
 O an bilenleri üzer divane

Kul Mustafa'm der ki sırdan ayrılmış
 Fehmetmeyen akli sırdan ayrılmış
 Vücudu topraktır şerden ayrılmış
 Rıza gemisinde yüzer divane

24- KOZAN KALESİ

Aylardan Ağustos günlerden Cuma
 Üç arkadaş bile çıktık kaleye
 Yaşın sorduk söylemedi kayalar
 Sade garip garip baktık kaleye

Üç arkadaş bile döktük dertleri
 Kaybettik namertleri mertleri
 Ne yumuşağı bulduk ne de sertleri
 Devrettik dertleri döktük kaleye

Cumhuriyet dedi bu yurda temel
 Beraber yaşamak arzu ile emel
 Vatanın sahibi Mustafa Kemal
 Yorulmayan bekçi diktik kaleye

25- ADANALI GELİN

Adanalı gelin seni göresim geldi
 Âh çekip yollara bakanım vâh vâh
 Bu ay da gelmedi bunda gelecek
 Diyerek gözyaşı dökenim vâh vâh

Kına aldım eline vurmasın bilmez
 Sürme aldım gözüne sürmesin bilmez
 Zilli saat var ya kurmasın bilmez
 Horozun sesine kalkanım vâh vâh

Söyletmeyin bitmez derdim çok benim
 Sinem deldi yokluk denen ok benim
 Mobilgazım, gazocağım yok benim
 Pambuk çıbığını yakanım vâh vâh

Hasretlik babından haklı mı haklı
 Gelirken bıraktım yüzü duvaklı
 Eli kazmalı, sırtı çocuklu
 İki dönüm pambuk ekenim vâh vâh

İstanbul'dan kolay kolay gelinmez
 Aşk yarası iğneyinen delinmez
 Oje, gram golonyası bulunmaz
 Üzerinde duman kokanım vâh vâh

Söyler Kul Mustafa'm üşenmek bilmez
 Odam kuru hasır döşenmek bilmez
 Mahkemeye gitmez boşanmak bilmez
 Mezara kadar kahrımı çekenim vâh vâh

26- YUH

Adaletin en güzeli bizdedir
 Güzel adaletten kaçanlara yuh
 Bu asil milletin öz sinesine
 Nifak tohumunu saçanlara yuh

Ağızındaki sözü kızıl lisanı
 Kötü yola teşvik eder insanı
 Bir partiden aday çıkmış İhsan'ı
 Buna oyun verip seçenlere yuh

Vatandaşı birbirinden ayırıp
 Kötü rejimi benimseyip, kayırıp
 Bizden yeyip, yutup, karnın doyurup
 Moskof'un suyunu içenlere yuh

27- NEYE YARADI?

Yirmiyedi yıldır birşey bekledik
Geldi ama zaman neye yaradı?
Gemi geldi cevheri yok içinde
Öyleyse liman neye yaradı?

Bir zaman bu kervan çok düzgün gitti
İhtiyar başından yapışdı tutdu
Ellide başladı altmışda bitti
Bu kestiğin kurban neye yaradı?

Aksak kervan menziline yetmedi
Horoz tavuk oldu, tavuk ötmedi
Grev, kavga, senlik, benlik bitmedi
Mühürsüz Süleyman neye yaradı?

Küşneli ahırda kişneşti atlar
Sahibine gadem vermez beratlar
Mera bizim ama yabancı otlar
Öyle ise çimen neye yaradı?

Mustafa tersine açıldı kapı
Mülke kadem vermez binanın çapı
Millette baş ağrısı, sende mide hapi
Vereceğin derman neye yaradı?

28- BAŞIYIDI

Beni titretip ağladan
Bir sevdanın gışığıydı
Ben ondan da zarar gördüm
Sabır ilmin başıydı

Sırtına alıp götüren
 Yüğü menzile yetiren
 Deryayı coşu getiren
 Gözlerimin yaşıyıcı

Kul Mustafa'm dedi duydu
 Bir varlık canıma gıydı
 Beni bir işkiya soydu
 Erkek değil dişiyici

29- OLMASAYDI

Kurulup gök kubbe olmazdı dünya
 Muhammed kandilde nur olmasaydı
 Kullar hakkı bulma gaydına düşerdi
 Mekândan münezzeh sır olmasaydı

Habil gabil olmazsa ölüşölmezdi
 Cebrailsiz dünya bölüşölmezdi
 İnsanoğlu uyur çalışılmazdı
 Muhannet ölümden zor olmasaydı

Yuvarlak olmasa dünya dönmezdi
 Mümin ağlamasa tamu sönmezdi
 Kurana Yusuf suresi inmezdi
 Yakub'un gözleri kör olmasaydı

Kul Mustafa'm sözün baki olurdu
 Din olmazsa kullar şaki olurdu
 İnanki bu dünyada iki olurdu
 Eğer yaradan da bir olmasaydı

30- TARİFNAME

Eğer kadir mevlam komayın dese
 Şeytanı cennete salan olmazdı
 Hazreti Adem ki buğday yemese
 Bu yalan dünyaya gelen olmazdı

Dünya dolar eğer gelen gitmese
 Ölüm acısından bir kul tatmasa
 Tövbe duasını kabul etmese
 Kulun günahını silen olmazdı

İdris nebinin icadı yazı
 Pehluldâne buldu hacimden közü
 Eğer Halil İbrahim bulmasa tuzu
 Yemeğin tadını alan olmazdı

Ama sayılırsın kalp göz görmese
 Elbette cahilsin aklın ernese
 Cehennemın korkusunu vermese
 Gönüllü beş vakti kılan olmazdı

Her ne diler isen Allah'tan dile
 Sedderul gaffardır gönderir ele
 Emretmese idi şu Ezrail'e
 Uzanıp gönüllü ölen olmazdı

Adem'e bahşetmiş kelamı sözü
 Ol kendi nurundan bahşetmiş gözü
 Ne güzel de icat olmuş bu yazı
 Yoksa geçen günü bilen olmazdı

Kul Mustafa'm bu kesrete gelmese
 Ne yazardı bu gerçeği bilme
 Burda bir imtihan yeri olmasa
 Bu dünyanın adı yalan olmazdı

31- ATATÜRK

Atatürk dünyadan göçtü şu anda
 Seçilip yerini tutan olmalı
 Gençliğe emanet eyledi yurdu
 Kendi gibi yapı çatan olmalı

Her zaman kurulmaz böyle bir dolap
 Neler çekti bunu kuran inkılap
 Yerine eyleyip reysi intihap
 Geleceğe akli yeten olmalı

Tutarsanız size verdim akılı
 Hatay aldım sırdaşlarım dikili
 Gayet zeki olsun dış iş vekili
 Asra uygun alıp satan olmalı

Usta kaptan gemisini gark etmez
 Yanmayan ocağın dumanı tütmez
 Kars, İstanbul, doğu, batı farketmez
 Türk oğluna her yer vatan olmalı

Çağ atlan dünyayla edersin yarış
 İlmin zirvesine karış ha karış
 Evvel yurtla sonra dünyayla barış
 Bu güzel yaşama yeten olmalı

Atatürk ölmüştür Mustafa Dönmez
 Vatanda bir ateş yanıyor sönmez
 Her zaman her kelam her yerde denmez
 Bu şairi ölçüp tartan olmalı

32- BAĞLANI

Şu bendinden şikayetçi
 Yara bağlanı bağlanı
 Bülbül gülden şikayetçi
 Zara bağlanı bağlanı

Aşkın deryasına indim
 İlim aldım geri döndüm
 Sayısız ilim öğrendim
 Pire bağlanı bağlanı

Ağustosum ayaz oldu
 İşim bir türlü naz oldu
 Beyaz benzim yağız oldu
 Kara bağlanı bağlanı

Kul Mustafa der gam oldum
 Kader yelinde sam oldum
 Yarım idim tamam oldum
 Bire bağlanı bağlanı

33- TARİFNAME

Yumurtada civciv dansa başladı
 İmam gavur çıktı vay anasını
 Topraktan buluta yağmur yağıyor
 Su tersine aktı vay anasını

Şimdi dine sahip çıkmak çok yasak
 Hangine darılak hangine küsek
 Koyun kısır çıktı, inek boğasak
 Katır gebe çıktı vay anasını

Hangisi kervancı hangisi hancı
 Hepsinin içinde batılı sancı
 Yirminci asrın yirmilik genci
 Erkeklikten bıktı vay anasını

Tarihlerde menendi yok enberdik
 Yönümüzü tez batıya dönderdik
 Fakülteye çok talebe gönderdik
 Kız oğlana çıktı vay anasını

Söyler Kul Mustafa söz belli değil
 Kabuk kayıp oldu öz belli değil
 Erkek belli değil, kız belli değil
 Oğlan küpe daktı vay anasını

34- MEHMET

Sen Almanya'ya gideli yirmi yıl oldu
 Hasretin sineme doldu gel gayrı
 Sen giderken ebru siyah saçlarım
 Renk değişti beyaz oldu gel gayrı

Sen giderken inanmışım sözüne
 Benim gibi hasret dolsun özüne
 Sen giderken kundaktaki kızına
 Konu komşu düğür saldı gel gayrı

Arayanın soranın yok soyunda
 Hiç akraban yok muydu köyünde
 Ramazan değil de kurban ayında
 Komşulardan üç pay geldi gel gayrı

Kapımızda eğlendiler durdular
 Seni benden ince ince sordular
 Ramazan ayında fitre verdiler
 Adım dul avrat oldu gel gayrı

Der Mustafa hasret yirmi senedir
 Her gün akşam akciğerim kanadır
 Al oku bu mektubum son sanadır
 Gelmiyorsan boş kağıdım sal gayrı

35- ZORKUN YAYLASI

Seher vakti poyraz yelin çam dalın
 Eğerken ne güzel Zorkun Yaylası
 Hele öğle sonu o garbi yelin
 Değerken ne güzel Zorkun Yaylası

Tarih sorun kayasından taşından
 Av avladım kekliğinden kuşundan
 O sabah güneşi dağın başından
 Doğarken ne güzel Zorkun yaylası

Üç beş kez derler başımın tâcı
 Zorkun'un bir otu bin dert ilacı
 Şo sarı keçiyi Teslime Bacı
 Sağarken ne güzel Zorkun Yaylası

Yeter Kul Mustafa dert etme bu gamı
 Dazdan seyreyle Halep'i Şam'ı
 Hele şafağınan ille zomzomu
 Yağarken ne güzel Zorkun Yaylası

36- ARASI

Hacılar'da bir güzele uğradım
 Yeri bayır değil düzün arası
 Üç değil, beş değil, on dakika sürdü
 Her bir kelimede sözün arası

Âşıklar güzeli övdükçe över
 Durmadan metheder ahlâkı değer
 Bin altın vermişler bin daha değer
 Hele kaşlarla gözün arası

Kul Mustafa'm böylesinden yıramaz
 Her diyarda böyle suna türemez
 Kışın güzel ama yaza yaramaz
 Kilosu seksenle yüzün arası

37- KARASI

Haksız haksızı kayırmak
 Zor şey sağıra duyurmak
 Etnik, köken, din ayırmak
 Yaşamanın yüz karası

Âlimler ârifi süzer
 Geleceğe eser yazar
 Bela seniynen gezer
 Sabırdır bunun çaresi

Gezdim köşe köşe, bucak
 Bazı soğuk bazı sıcak
 Kul Mustafa konuşacak
 Bekle ki gelsin sırası

38- TURP DAYI (1954)

Oturdum masana bir çay istedim
 Yılıştın, yımıştın, güldün Turp dayı
 Doldurdun bardağı aldın eline
 Sallanı sallanı geldin Turp dayı

Bardağa değince eğildi yüzün
 Biraz dem katmaya boyvermez özün
 Nice para verdim kör olsun gözün
 Çok şükür Allah'tan buldun Turp dayı

İstanbul'a saldın haram parayı
 Helali de tedavi etmez yarayı
 Parti bize mesken etti burayı
 Şu ortamda adam oldun Turp dayı

Çok on lira verdim üstün almadım
 Öfkelendim, boşaldım ya dolmadım
 Amma senin kadar züğürt olmadım
 Çok şükür ceketsiz kaldın Turp dayı

Kul Mustafa'm der ki irengin maya
 Bakılmaz yüzüne heç doya doya
 Birbuçuk bardaklık içtiğim çaya
 Benden tam kırk gurusı aldın Turp dayı

39- ESKİ HATIRALAR

Bir kara gözlü yâr yıllarca evvel
Berrak bir pınarın başında idi
Peri kadar saçlı huriden güzel
Durgun yüzlü ondört yaşında idi

Tam ondört gecelik ayın yarısı
Pembe tül ardından sızan sarısı
Adım adım takip eden birisi
Her dakika, her saat peşinde idi

Sonra onu ben yitirdim el buldu
O zaman gönlümde yol iki oldu
Üç yıl sonra sordum dediler öldü
Hayali bir mezar taşında idi

Ben yine o yüzü görürüm bazı
Başka zaman değil çalınca sazı
Satırımı yazdığım o gün o kızı
İlham kızı çatık kaşında idi

Kul Mustafa'yım derdim izah etmeye
Yüzyıl yazsam imkanı yok bitmeye
Bülbülümü koymadılar ötmeye
Mevsim bir senenin kışında idi

40- KOŞMA

Bu dünyadan yetmişbin yıl ezeli
Kendi kandilince biri var idi
Tâb tâb oldu iki cihan güzeli
Daha evvel tecelli nuru var idi

Ezazil melaike hoca olmadan
 Gündüz gündüz olup gece olmadan
 Ayet nazil olup hece olmadan
 Sure-i el karin kâri var idi

Şemis kamer şu aleme değmeden
 Levh kalemi b harfini eğmeden
 Ömer, Osman, Ali, Bekir doğmadan
 Muhammed'in çihar yari var idi

Mekke'den öteye devesin yedip
 Peygamber evrahına imamlık edip
 Sidreden öteye rehbersiz gidip
 Ol hakkın didarın görü var idi

Teccal Meccal Kaf Dağı'nı eşmeden
 Nuh Tufanı olup sular coşmadan
 Eyyüp'ün tenine kurtlar düşmeden
 Arıdan evvel arı var idi

Hak ağzından o kün emri gelmeden
 Adem melek kimliğini bilmeden
 Sübhaneke arşa direk olmadan,
 Mustafa der sade biri var idi

41- ADANA

İlkbaharı geldi Çukurova'nın
 Çiçek açtı Kadirli'de nar şimdi
 Seyhan, Ceyhan kenarları yemyeşil
 Her çiçeğin bir arısı var şimdi

Bahar havası var kaval sesinde
 Turfandalar ucuzlamış Mersin’de
 Erzin’in Dört yol’un gülbahçesinde
 Bülbüllerin avazını gör şimdi

Gel çıkalım Toroslar’ın başına
 İki kıta birbirine aşına
 Kul Mustafa gel yorulma boşuna
 Adana’yı tarif etmek zor şimdi

42- HARAMİ

Kaymakam bey bekliyorum
 Savdım sıramı sıramı
 Beş âşıklar bir kenarda
 Baktı harami harami

Durdum bir hayli oturdum
 Söz aldım, sattım, bitirdim
 Yükü menzile götürdüm
 Verin kiramı kiramı

Âşıklara düştü tasa
 Çıtak Ahmet girdi yasa
 Ödül benim hakkım ise
 Ver şu paramı paramı

Geldik baharınan yazınan
 Sohbet eyledik nazınan
 Tatlı kelam hoş sözünen
 Savdım sıramı sıramı

Mustafa'yı göremezler
 Aşk sırrına eremezler
 Doktor amma saramazlar
 Bunlar yaramı yaramı

43- YETER Kİ

Türküm, müslümanım, Adanalı'yım
 Beni başkasından sorma yeter ki
 Kalbime bir Allah bir de sen girdin
 Çıkıp başka yere girme yeter ki

Seni her görmede bir ah çekeyim
 Gözlerimden kanlı yaşlar dökeyim
 Merhamet kıl doya doya bakayım
 Gözlerime yasak verme yeter ki

Senin için hakka elim açayım
 Göç diyorsan diyarından göçeyim
 Görmek için burdan gelip geçeyim
 Bu sokağa kilit vurma yeter ki

Der Mustafa aynı aşkla doluyuz
 O sebepten serseriyiz deliyiz
 İkimizde aynı hakkın kuluyuz
 Beni senden hakir görme yeter ki

44- CUMHURİYET

Dokuzyüzyirmiüçte düşmanı yurttan
 Süren kuvvet cumhuriyet değil mi?
 Esaret zencirin halkın kolundan
 Kıran kuvvet cumhuriyet değil mi?

Hakimiyet söz millete verildi
 İşte o gün hasta kalktı dirildi
 Saraylar kilitlendi devlet kuruldu
 Kuran kuvvet cumhuriyet değil mi?

Gökleşti hürriyet yeşerdi dallar
 Delindi sarp dağlar açıldı yollar
 Haksızdan hakkını istedi diller
 Veren kuvvet cumhuriyet değil mi?

Haktan nusret Atatürk'ten bu maya
 Eşit hak tanındı bayana baya
 Güneş gibi her gerçeği ortaya
 Seren kuvvet cumhuriyet değil mi?

Cumhuriyet değdi elli yaşına
 Şeref Türkün toprağına taşına
 Zalimlerin, haksızların başına
 Vuran kuvvet cumhuriyet değil mi?

Cumhuriyet nimet hürriyet saki
 Salla gez kolunu kalmadı saki
 İslam dini ile beraber baki
 Duran kuvvet cumhuriyet değil mi?

45- TURAÇ

Çukurova Turaç senin öz kuşun
 Çiy yağarken garip garip ötmez mi?
 Senin sesin ilkbaharın nişanı
 Aşiretler yaylasına gitmez mi?

İyi saklan seni kurt, kuş görmesin
 Çiftçilerin solağını sürmesin
 Tembih ettim seni avcı vurmasın
 Senin süsün bu ovaya yetmez mi?

Ötmen Mustafa'ya ilham veriyon
 Öterkene bir yüksekte duruyon
 Yakup musun Yusuf'u mu arıyon?
 Senin yasın haşre kadar bitmez mi?

46- KÖY DÜĞÜNLERİ

Zurna dil dil öter davul vurulur
 Karşıkı dağda seğmen derilir
 Koyunlar kesilir sofraya kurulur
 Bizde böyle olur köy düğünleri

Derler ki düğün var köyde yarına
 Duyan haber verir biribirine
 Biz halay oynarık dansın yerine
 Bizde böyle olur köy düğünleri

Böyükler konuşur küçükler dinler
 Koyunlar kesilir kazanlar kaynar
 Kadınlar bir yanda erkek ayrı oynar
 Bizde böyle olur köy düğünleri

Der Mustafa her düğüne yeteriz
 Gelin inerkene kırkım atarız
 Köroğlu çalınır güreş tutarız
 Bizde böyle olur Köy düğünleri

47- DEĞİŞTİ

Tarih kırkbir idi yaş onbir idi
 Hikmeti Hüdadan işler değişti
 Hayâl miydi rüya mıydı bilmiyom
 Hayâller, rüyalar, düşler değişti

O gün erdim her bir ilmin demine
 Vücudum uğradı hazan gamına
 Bir davetçi geldi eren cemine
 Ayaklar hayâldir başlar değişti.

48- MUZO

Kara taşlar ağarırsa
 Sülük türkü çağırırsa
 Bülent Ersoy doğurursa
 Bizim Muzo evlenecek

Kuru dallar kanlanırsa
 Yelin sesi dinlenirse
 Mezardaki canlanırsa
 Bizim Muzo evlenecek

Sular tersine akarsa
 İncir çiçeği kokarsa
 Balık kovuğa çıkarsa
 Bizim Muzo evlenecek

Kaya uykuya yatarsa
 Suya atınca batarsa
 Kertenkeleler öterse
 Bizim Muzo evlenecek

49- ÇİÇEK

Şubat ayı Mart ayına girerken
İlkbaharı isbat eder her çiçek
Süsler tabiatı halı misali
Sarı çiçek, mavi çiçek, mor çiçek

Yeşil çimde pehlivanlar güreşir
Kelebekler pırıl pırıl dolaşır
Koyun kuzu tatlı tatlı meleşir
Arısına bal bahşeder her çiçek

Daş oluktan soğuk sular akarken
Sarı sümbül mor menekşe kokarken
Eğri saban yeşil çimi sökerken
Sökme diye feryat eder her çiçek

Mustafa der Anadolu bu diyar
Amma tabiata kim verir ayar
Dedim olsun nazlı yâre yadigâr
Yoldum gittim tabiattan bir çiçek

50- FELEK

Yeter felek yeter çektiğim çile
Beni mi görüyon daima felek
Korkarım bu günler sıra benimdir
Ne kadar yanaştın kıyıma felek?

Kurtar beni dertli günden zahirden
Yatamıyom intizardan kahırdan
Elin suyu gelir dağdan bayırdan
Gayri kendir yetmez kuyuma felek

Bu mudur kaderim bu mudur görevin?
 Yıramaz başımdan derdin veremin
 Yoksa beni söyletmek mi meremin ?
 Bilmedim hevesin neyime felek?

Ervahı ezelden zalim etmişler
 Zalimler üstüne zulüm etmişler
 Bu sene eceli bölüm etmişler
 Ne kadar çok düşmüş payıma felek

Söyler Kul Mustafa'm yenmez bu turşu
 Başıma kepittin semayı arşı
 Ne dedim dört tane beygire karşı
 Ne idi garezin tayıma felek ?

51- BOZUK

Ömür mülküyle bir dava açtım
 Tarla bozuk, tapu bozuk, çap bozuk
 Topladım tahamı yemeye şaştım
 Mantız bozuk, tava bozuk, kap bozuk

Gün günü ızdırap hep adım adım
 Bana gurbet oldu diyarı yâdım
 Nefsimi birine bağlayım dedim
 Kendir bozuk, örme bozuk, ip bozuk

Levhim böyle yazılmış evvelde erde
 Bendeki hal layık değil bir ferde
 Üç beş doktor teşhis koydu bu derde
 İğne bozuk, ilaç bozuk, hap bozuk

Ömrüm kara günle geçti boyuna
 Izdırap ek oldu gönül payına
 Siyasette beter girdik oyuna
 Meydan bozuk, saha bozuk, top bozuk

Gönül sarayını bekler bir kadı
 Kimseye denmiyor bu derdin adı
 Mustafa'm neden yok ağzının tadı?
 Yâren bozuk, ahbab bozuk, hep bozuk

52- YADİGÂR

Yadigâr yanıma gelmek istersen
 Toros Dağlarından sora sora gel
 Uzunca bu yollar incitir seni
 Bir yanı bir otur ara ara gel

Dağıldı mı saçın yok mu tarayan?
 Üzülme âşıklara budur yarayan
 Yıllarca bıkmadan Şirin arayan
 Ferhad ol dağları yara yara gel

Yakın değil bu dağlar sıralı kat kat
 İnsanın dizinde bırakmaz takat
 Ağır ol yok dersin koş bana fakat
 Pınar başlarında dura dura gel

Bindiğin uçaksa yakındır yırak
 Trense yok uzar bitmez bu durak
 Otobüs taksi ise kadere bırak
 At ise üzengi vura vura gel

İnsan vazgeçer mi özge eşinden
 Hiç ayıramaz hayâlinden düşünden
 Adana'nın Taş Köprü'nün başından
 Bizim Buruk Köyü'nü sora sora gel

Acele eyleme bazarda ise
 Elbet kavuşuruz yazarda ise
 Ölmüş Kul Mustafa mezarda ise
 Geyinme alları kara kara gel

53- AYRI DEĞİL

Sonunda mevla var ise
 Yol Allah'tan ayrı değil
 Mutmain lafza-i celal
 Dil Allah'tan ayrı değil

Er kalkan Memik erdi
 Erenler vechini sürdü
 Bülbül baktı orda gördü
 Gül Allah'tan ayrı değil

Kul Mustafa aynı safta
 Yaklaşıyor hafta hafta
 İmanla öldüyse mefta
 Sal Allah'tan ayrı değil

54- NASİHAT

Her kim ne sorarsa doğruyu söyle
 Doğruyu söylemek noksanlık değil
 Fakire yardım et düşkünün kolla
 Vara varlık vermek ahsanlık değil

Vefasız türbeye satma zârını
 Hayır yola harca kisbi kârını
 Senden kuvvetliye göster zorunu
 Ölmüşü öldürmek aslanlık değil

Böyledir dünyanın kanunu böyle
 Kötülük edene iyilik eyle
 Dostun eksiğini kendine söyle
 Kendine söylemek düşmanlık değil

Mustafa cahile derdini dökme
 Vefasız türbeye boynunu bükme
 İman hazineme burnunu sokma
 Bura Allah evi bostanlık değil

55- GERİ ÇEKİL

Âşık olup aramıza
 Giremezsin geri çekil
 Bayrağımdan ay yıldızı
 Silemezsin geri çekil

Bildik kötü niyetini
 Etme Moskof'un methini
 Sen bu yurdun kıymetini
 Bilemezsin geri çekil

Bizim için gavga düğün
 Türksen Türklüğünle övün
 Türk oğlunun bütünlüğün
 Bölemezsin geri çekil

Çıkmam Atamın yolundan
 Hakkı bırakmam dilimden
 Kan döktüğüm yurdu elimden
 Alamazsın geri çekil

Mustafa der ne hoş asır
 Türk kimseye olmaz esir
 Dinimizde haşâ kusur
 Bulamazsın geri çekil

(Ezgide nakarat:
 Hınzır derisi post olmaz
 Eski düşmandan dost olmaz
 Hey hey hey hey

Yukarıdaki şiir solcu devrimci âşıklara söylenmiştir)

56- DİVAN

Bülbül benden öğrenmiştir güle feryâd etmeyi
 Öyle ise örnek benim zâra münnet eylemem
 Dost için zarar kârıymış atalar öyle diyor
 Atasözü hadis ise kâra münnet eylemem

Aşkî şevk ile dönermiş dönen değirmen taşı
 Cehennemi söndürürmüş müminin düşen yaşı
 Ben Kuranda okumuştum sabırdır ilmin başı
 Sabra tahammül ettim mi şerre münnet eylemem

Ey Mustafa yarın için burası bir divandır
 Her gelen mutlak geçecek iki kapılı handır
 Dört kitabın dördü haktır mürşidimiz Kuran'dır
 Ben Kuran'ı gabil ettim pire münnet eylemem

Ey Mustafa uzun sanma o yaş ömrün bir andır
 Cennet İslamın hakkı ya cehennem bir nirandır
 Dört kitabın dördü haktır inandığım Kuran'dır
 Kuran mürşidi kâmilidir köre münnet eylemem

57- SEVMEM

Sırrını söyleme cahile hama
 Seni uğratırlar bin türlü gama
 Ark yapmadan gelse aksa tarlama
 Suyu içilmeyen ırmağı sevmem

Cana şifa yapmaz ham ise yemiş
 Felsefe bahrinde muhabbet emiş
 Küllü müzurun yuftelun demiş
 Fakat bir canlıya vurmayı sevmem

Yapacağın işi çok iyi düşün
 Sakın borca girme peşin ha peşin
 Üstüme elzemsiz hele bir işin
 Pek zoru aslına ermeyi sevmem

Çalışırken acele eder everdim
 İyileri metederdim, överdim
 Yeşil ağaç yetirmek severdim
 Dikmediğim dalı kırmayı sevmem

İç yapımda muhabbete eğilim
 Mustafa'yım özden olmaz dağılım
 Ne tabip ne lokman, doktor değilim
 Kanayan yarayı sarmayı sevmem

58- MEVLANA MENEM

Sofu kardeş sorma tarikatımdan
 Pirim Mevlana'dır Mevlana menem
 Ne o benden geçer ne de ben ondan
 Yârim Mevlana'dır Mevlana menem

Muhittin Arabi yere basıldı
 Zekeriya ile Yahya kesildi
 Nesimi yüzüldü Mansur asıldı
 Darım Mevlana'dır Mevlana menem

Yunus Emre ile Tabdik Babalar
 Bunlar hakkı bulmak için çabalar
 Şahittir halime eller, obalar
 Yârim Mevlana'dır Mevlana menem

Mustafa âşığım ey rabbi medet
 Bir iken bin yerden verdin işaret
 Yaradan Allah'ım şefaatchim Muhammed
 Pirim Mevlana'dır Mevlana menem

59- TANRIM

Ağlamak için mi yarattın beni
 Güldürmedin tanrım gülmedim Tanrım
 Yıllardır dökerim hicran gözyaşı
 Nidem sildirmedi silmedim Tanrım

Bir mahluk yarattın insandır adı
 Kimin halin sorsan basar feryadı
 Birisi de benim işte muradı
 Nidem aldırmadın almadım Tanrım

Lambayı verirsin gazı vermezsın
 Bulguru verirsin tuzu vermezsın
 Beni âşık ettin sazı vermezsın
 Nidem çaldırmadın çalmadım Tanrım

Aşkın deryasına pek derin daldım
 Vuslat alamadım sarardım soldum
 Ben Mustafa'n Mecnun Leylakâr oldum
 Nidem öldürmedin ölmedim Tanrım

60- MUSTAFA'YIM

Dost köyünde beni benden
 Sorsanız da Mustafa'yım
 Beni yabancı gözüyle
 Görseniz de Mustafa'yım

Eski töre yeni çağa
 Değme bülbül girsın bağa
 İsa gibi bir çarmığa
 Gerseniz de Mustafa'yım

Bana çektirmeyin çile
 Müslüman eylemez hile
 Kurşun ile bile bile
 Vursanız da Mustafa'yım

Dert üstüne dert eklerim
 Söz verdim caymam beklerim
 Mengenede kemiklerim
 Kırsanız da Mustafa'yım

61- ÇİĞKÖFTE

Bir çiğköfte yedim Antep elinde
Ha huk dedim amma su diyemedim
Garson geldi başucuma dikildi
Beni böyle yapan bu diyemedim

Bir lokmada ateş girdi özüme
Duman çöktü göremiyom gözüme
Bereket ki Anamur'un muzuna
Kilosu kaç kuruş be diyemedim

Arkadaşlar birbirinden kopmasın
Danışsınlar amma yanlış yapmasın
Söyle ustaya acı yapmasın
O yaptığın kabı yu diyemedim

Çiğköfte adını demez olaydım
Adım Kul Mustafa komaz olaydım
Acılı bulguru yemez olaydım
Masa yamyarım ko diyemedim

62- GELDİM

Afşin Çukuru'nda beş şair duydum
Cem yekün bunları görmeye geldim
Sahi mi, gerçek mi, şöhret mi bilmem
Bunlara bir sual sormaya geldim

Birisini hasta için hap edip
Birisini sofraya için kap edip
Ben bunları tevir tevir ip edip
Beşin birbirine örmeye geldim

Birinin bozarmış yeşili alı
 Biri aldı sattı hep elin malı
 Konuğa serilmiş sofrı misali
 Yemeği tüketip dürmeğe geldim

Kul Mustafa'm geldim kamil sözinen
 Kabul değil ilmi derin özinen
 Düşman değil dost bakışlı gözinen
 Bunları Akdeniz'e sürmeye geldim

63- BİTİRDİM

Ömür gazel oldu kader gasırga
 Çölden çöle toza toza bitirdim
 Gader torbasına gattım bahtımı
 Damla damla süze süze bitirdim

Şenlik değiş eşim gam ile keder
 Bahtım vücudumu etti derbeder
 Yirmi yıl yedibin küsür gün eder
 Belde belde geze geze bitirdim

Bahtım daha siyah aysız geceden
 Okuyamam bihaberim heceden
 Beşbin kalem aldım bizim hocadan
 Dertlerimi yaza yaza bitirdim

Mustafa âşık sanma ömür bitmiyor
 Bağa baykuş konu bulbul ötmüyor
 Aklım yetiyor ya gücüm yetmiyor
 Buna ömrüm üze üze bitirdim

64- HAMASİ (1957)

Ey Stalin nesli Moskofyalılar
Sizlere eskidir kinimiz bizim
Ala donun çizgileri bozardı
Kızıl kan istiyor donumuz bizim

Bizim bayramımız sefer günleri
Kılıç kalkan sesi er düğünleri
Düşün Yavuz ile Mehmet Hanları
Bak tarihi esrarda ünümüz bizim

Atamız ölmedi kalplerde durur
Bugün sefer olsa komut da verir
Düşman karşımızda kar gibi erir
Cepheye dönerse yönümüz bizim

Cesurluk neslimden nusretse hakdan
Sen hazır ol deme hazırız çoktan
Melun! Türk korkar mı toptan tüfekten
Resulü Muhammed'dir dinimiz bizim

Sefer ister Türk gazaba gelmede
Cihan titrer Türkler silahlanmada
Kafkasya, Demirkapı, Kızılelma'da
Kore'de söylendi ünümüz bizim

İsmim Mustafa âşık atamın adı
Türk seferi günde alır muradı
Kore'de kolumdan bir kan damladı
Yere de Türk yazdı kanımız bizim

(Bu şiir; Stalin'in 1957 yılında “ Türklere hazır olun demenin zamanı geldi”
sözleri üzerine söylenmiştir)

65- PİRLERİ GÖRDÜM

Hocam gizli okuma duayı Yasin'i
Sana gizli olan sırları gördüm
Sen hocasın amma âlim değilsin
Daha âlim olan pirleri gördüm

Bir yaşlı âlimdi yüzleri nurdu
İhvanları ile tam yedi erdi
Uzattılar bana bir bade verdi
Sözü, özü sadık erleri gördüm

Sen benim derdimi bilmen vallaha
Demem diye yemin ettim Allah'a
Dıkılaman dıkıldığım dergâha
Yediler yüzünde nurları gördüm

Benim mahlasımı onlar kurdular
Kul adını bana uygun gördüler
Uzattılar bir de bâde verdiler
Yüzünden nur düşen terleri gördüm

66- SÜZÜLÜR GÖRDÜM

Bağdaş derler bir mahale uğradım
Gölde güvel ördek süzülür gördüm
Her çeşitten cıal cıal sokulmuş
Bir tavuskuşu süzülür gördüm

Beni beşer mi bunun babası?
Yüzü hürmetle yaşar obası
Üstüne giyinmiş türlü libası
Cevahir kemerin çekilir gördüm

Olgun meyve olgunlaşmış ham değil
 Esen aşk yelidir sanma sam değil
 Bundan böyle ölsem bile gam değil
 Sadrına mezarım kazılır gördüm

Bir âh çeksem yaralarım oyulur
 Derdim artar dağlar gibi kayılır
 İsmin desem yâd ellere duyulur
 Tı, sim, mim, nun ile yazılır gördüm

67- KAHVE MÜNAKAŞASI (1978)

Bir gün erken saat kahvede idim
 Bir patron işçi sordu oradan
 Otuza yakın boş adam vardı
 Üç tanesi çıkıverdi sıradan

Öbürleri sessiz sessiz bakıştı
 Adam bunlar ile söze takıştı
 Yevmiyeye bir pazarlık çekişti
 Anlaştılar otuz liraya paradan

Adama gerekmiş onaltı kişi
 Doksan günden fazla varımış işi
 Kahveci yüz eğdi düşürdü kaşı
 Gayesi o, gitmesinler buradan

Biraz sonra beş altısı derildi
 Para cepten masalara serildi
 Fincan geldi zar oyunu kuruldu
 Kahveci de payın kaptı oradan

Bunların hepsini bir kişi üttü
 Borcu varmış kahveciye methetti
 Hemen çıktı oradan fırladı gitti
 Kahveci de kayıp oldu firadan

Münakaşa bundan sonra başladı
 Dili dönen hükümeti daşladı
 Biri geldi hepisini haşladı
 Oturana pay vermezler buradan

Kul Mustafa bunu halka seslensin
 El malına göz koyan bir neslesin
 Bunlar diyor bizi devlet beslesin
 Sen aklınca mana çıkar şuradan

68- BİNBOĞA

Çok göresim geldi Binboğa seni
 Ne hoş olun baharınan yazınan
 Dirgen dağı kaç dağının dengidir
 Ördeklerin çağrışıyor kazınan

Ne kara yazılmış alnıma yazı
 Varsak da aşiret tanımaz bizi
 Sarız'dan aşağı Yalak'ın düzü
 Sağ mallarım yayılırdı yozunan

Kuru çaydan deli çaya aşalım
 Çapanoğlu eteğine düşelim
 Gelin bizim beyler helalleşelim
 Çok ekmeğinizi yedim tuzunan

Der Mustafa kaderimiz gitmedi
Benim bu davaya aklım yetmedi
Yirmi yıldır bu davamız bitmedi
Âh Osmanlı durulaştı bizinen

69- ZORUNAN

Uzunyayla'nın yirmiüç avşar köyü bozguna uğrar. Güheri ismindeki güzel de Ceyhan'ın Hamdilli Köyü'ndendir. Babası zengindir. Oğlu olmadığı için Güheri'yi erkek gibi yetiştirir. Okullara gönderir. Zeytinbeli'nden iki evli ve kırkbeş yaşındaki bir ağa; yüz kuzulu koyun, ikiyüz dönüm arazi, at, silah karşılığında Güheri'yi babasından ister. Babası yumşar ama kızına danışır. Güheri; “ Ben 23 yaşımdayım, o 45 yaşında “ diyerek kabul etmez.

Âğa at arabasıyla Güheri'yi kaçıır. Ceyhan'ın tahtalı Köyü'ne girince Güheri'yi tacize başlar. Güheri aşağıda yazılı şiirin ilk dördlüğünü söyler ama şiirin tamamı bilinmemektedir. Yıllar sonra Güheri'nin torunlarından biri Âşık Kul Mustafa'nın yanına gelerek Güheri'nin ağzından bu şiiri tamamlamasını ister. Kul Mustafa da ilk dördlüğü Güheri'nin söylemiş olduğu bu şiiri ardından söylediği üç dörtlülle Güheri'nin ağzından tamamlar.

El çek rakip el çek değme göğsüme
Ben o işi pazarladım yârinen
Gönül bir hanedir hakkın hanesi
Bu haneye dıkılaman zorunan

Elif lam Kuran'ın hecesi idi
Muhammed peygamber yüzesi idi
Ezazil melekler hocası idi
Makamından tart ettiler şerinen

Doğu, batı, güneyimi garb etme
Nefsin için vücudumla harb etme
Sakın bana erkekliğin darb etme
Ben de sana karşı korum pirinen

Güheri der boynucuğun bükersin
 Gözlerimden kanlı yaşlar dökersin
 Belki bu dünyada haklı çıkarsın
 Mahşer günü dava açtım birinen

70- KÖMÜR

Erbabı sen misin kömür yakmanın
 Vakti vardır herşeyin, sırasıyan
 Arasan da bulaman böyle bir sanat
 Yaksan da çamların çırasıyan

Engini terk eder yüce giderdin
 Gündüzü terk eder gece giderdin
 Sanki zengin olur hacca giderdin
 Bir ocak kömürün parasıyan

Hani senin teştin hani satırın
 Böyle olursa hatırı da yitirin
 Yorganı omuzlanın eve getirin
 Elinin yüzünün karasıyan

Yol gösterin doğru yola gitmeyen
 Azıcık kârına kanaat tutmayan
 Ananın, babanın lafını tutmayan
 Çekişir kış günü karısıyan

Kul Mustafa'm der ki ocağın nere?
 Gözlerin kör olsun ilahi dere
 Kim on kuruş verdi kimi yüz lira
 Uğraş yat ellerin teresiyan

71- BENİNEN

Bulduklu'da bir güzele uğradım
Geçti şöyle ünvanınan şanınan
Baktı sıfatımı gördü yabancı
Bir söz attı dalga geçti beninen

Sizin burda İshak Kuşu ötmez mi?
Göl kıyında beyaz nergis bitmez mi?
Müşteri olsam seni baban satmaz mı?
Al yanakta biten çifte beninen

Görmedim dünyada böyle bir canı
Cismin tahammül ederse bir daha tanı
Kudret kemeri ince meyyanı
Geniş halça ceng eyliyor donunan

Her yerde bulunmaz güzelin hası
Giyinmiş üstüne tüllü libası
Gönülü genceldir ismin demesi
Al dudağın ne farkı var kanınan

Kaybettim cihetimi, yönümü
Hangi dinden isen bükem dinimi
Gelsin Azrail de alsın canımı
Tek bir akşam sohbet etsem seninen

Ne kadar methetsem o kadar haktır
Rüzüğü şeb cemali hüdaya paktır
Sütte leke var ya vechinde yoktur
Bukağının ne farkı var gülünen?

Kul Mustafa'm gün doğmamış üstüne
 Bu güzelin beniyinen kastı ne?
 Alsayıdım sol kolumun üstüne
 Uyudaydım uyuyunan, nenninen

72- KİMİNSİN SEN ? (1948)

1948 YILINDA Ceyhan'ın Tomlu Köyü'nde bir güreş şenliği düzenlenir. Akşam olunca bir sofra kurulur. Kul Mustafa gençtir, ertesi gün güreşecektir. Alkol almaması gerekir ama akşam olunca kendisini bir efkâr basar. Gözüne,pencereden kendisini izleyen, yılan göz diye tabir ettiği bir çift göz takılır. Bu gözler sofrada kendilerine hizmet eden kızın gözleridir. Âşık şöyle seslenir;

Pencereden garip garip
 Bakan dilber kiminsin sen?
 Kirpiklerin can evime
 Soka dilber kiminsin sen?

Nerden geldim yele yele
 Aşk beni etti zelzele
 Mor belîği ince bele
 Döken dilber kiminsin sen?

Kabardı göğsümün kabı
 Yüzün bir aşkın kitabı
 Dört yaşında keklik gibi
 Seken dilber kiminsin sen?

Sen beni ettin serseri
 Yoluna koymuşum seri
 Üç aşağı beş yukarı
 Çıkan dilber kiminsin sen?

Bugün bende ayrı hâl var
 Çaresi Allah’a yalvar
 İnce bele siyah şalvar
 Çeken dilber kiminsin en?

Vasfını veremem haşa
 Güzelsin ayaktan başa
 Mustafa’yı bu ataşa
 Yakan dilber kiminsin sen?

73- NASİHAT

Anandan kıymetli canından tatlı
 Türk çocuğu vatan senin vatanın
 Bütün milli servetlerden kıymetli
 Türk çocuğu vatan senin vatanın

Belde kasaturan elde martinin
 Vatan sevgisiyle ölçülür dinin
 Ne George’nindir ne de Artin’in
 Türk çocuğu vatan senin vatanın

Türk olana kimse mason diyemez
 Türk sabittir ikrarından cayamaz
 Bu yurt senin düşmanlar göz koyamaz
 Türk çocuğu vatan senin vatanın

74- MUHTAR

Tarsus’un Dorak Köyü’nden bir yörük kızı Ceyhan’ın Tatlıkuyu Köyünden bir oğlana verilir. Kızın babası da oğlanın babası da çok zengindir. Kız çadırdan yaşamaktadır. Ama kızın babası kızını şehirden tutulan bir evde gelin etmek ister. Yörükler de adettir. Oğlan evi kızın köyüne girince köy girişinde “hoşgeldiniz” levhası asılır ve ayakbastı parası alınır. Ama oğlan evi kızın köyüne gittiğinde güzel

karşılanırlar, iyi ağırlanırlar ama kimse ayakbastı parasını istemez. Ama kız evi oğlan evinden gelen misafirlere, gelen seğmenlere yanıtı zor sorular, yapılması zor oyunlar düzenleyerek gelenlerden kopardıkları kadar para alırlar. Aynı oyun Âşık Kul Mustafa'ya da düzenlenir. Düğünden sonra Âşık, köy muhtarına “ Beni tanır mısın? “ diye sorar. O da “ Sen pehlivansın” cevabını verir. “ Pehlivanlığım gençliğime bağlı, gelip geçici. Ben esas âşığım. Sana bir türkü söyleyeyim de bizi bırak “ diyen Kul Mustafa'yı dinledikten sonra köy muhtarı gelen misafirlerden topladığı paranın tümünü aşığa verir.

Zahmeri ayında yağmur yağınca
Islansın her yerin kurun kalmasın
Sen kurtulma misafiri soymadan
Elinde sermayen, varın kalmasın

Kozanı, küncünü keseğen kessin
Hakkın yokluk yeli üstüne essin
Çocukların ekmek deyi ağlasın
Arpa, buğday, nohut, darın kalmasın

Senin haksızlığın cümle âlem bilsin
İşiden dostların işine gülsün
Senede evine zelzele olsun
Bir gün oturacak yerin kalmasın

Kul Mustafa kem sözleri duyar mı?
Müslümanlar müslümana kıyar mı?
Adam gelen misafiri soyar mı?
Tükensin namusun, arın kalmasın

75- ELİF

Bedduam sanadır nazlı Elif'im
 Dutmaz olsun darak tutan ellerin
 Üç bin yemin ettin kandırdın beni
 Hasara uğrasın ince bellerin

Yaşın yirmibirde belin bükülsün
 Otuziki dişin birden dökülsün
 Hele o kaşların kökten sökülsün
 Ki âhını alma başka kulların

Dillerin lâl olsun diyemeyesin
 Üstünü başını yuyamayasın
 Kız beyaz gelinlik giyemeyesin
 Bohçanda basılı kalsın alların

Bir yanın felç olsun bir yanın sakat
 Yörümeye olmasın dizinde takât
 Dilinle söylersen acırım fakat
 Söylemesin ağzındaki dillerin

Şâr u âhım kaldı o beyaz tende
 Tabi elbette kabahat sende
 Bir derde düşkine dermanı bende
 Kul Mustafa kurtar desin dillerin

76- YÂ RAB

Yâ Rab, haşa seni yerde gökte aradım
 Her güneşin doğuşunda sen varsın
 Denizde buharsın semada bulut
 Her yağmurun yağışında sen varsın

Yâ Rab, yüce dağda karsın, derede selsin
 Bülbülde figansın, bahçede gülsün
 Ağaçta bedensin bedende dalsın
 Her rüzgarın esişinde sen varsın

Yâ Rab, sen kimine güler kimine ağlarsın
 Hangi suysun hangi göle çağlarsın?
 Beni delil eder kendin söylersin
 Mustafa'nın doğuşunda sen varsın

77- NEDİM'E

Veysel ki Nedim'e uğrarsa yolun
 Laleler sarardı soldu diyesin
 Yıkıldı saltanat devri hürriyet
 Yerine cumhuriyet geldi diyesin

Boşaymış Sadabâda yandığın
 Menfaatler için şem'a döndüğün
 Altını üstünü cennet sandığın
 Şehir çör çöpünen doldu diyesin

Veysel sende var mı şekile güman?
 Gümanlı kullarda olmazmış iman
 Yolun ki Nedim'e vardığı zaman
 Kul Mustafa selam saldı diyesin

78- GÖRÜLMEZ Kİ GÖRESİN

Dediler ki yârin geçti şu köye
 Yolu yoktur varılmaz ki varasın
 Aramızda yüce yüce dağlar var
 Bakıp burdan görülmez ki göresin

Aramaktan ise bulmak daha hoş
 Ağlamaktan ise gülmek daha hoş
 Sürülmekten ise ölmek daha hoş
 Sağ mezara girilmez ki giresin

Korkum sürülmede ölümde değil
 Kaderi çevirmek elimde değil
 Derdim yüreğimde dilimde değil
 Sargı vurup sarılmaz ki sarasın

Hesap ettim altısı var dördü var
 Her şairin bir sönmeyen ördü var
 Mustafa'nın ele denmez derdi var
 Başkasına verilmez ki veresin

79- MİSAFİRLİK

Nebilerden miras ümmetlerine
 Ahvali hatırın sor misafirin
 Uğramak istersen hakkın himmetlerine
 Hizmet et gözüne gir misafirin

Misafirden evvel atına bakın
 Arpayı saklayıp kâr etme sakın
 Maazallah hışmına çarpılın hakkın
 Serme yatağını dar misafirin

Hüsnü iyiliği dur etme elden
 Konuk memnun olmaz şekerden baldan
 Kalbi nazik olur kırılır telden
 Gönlüne girmesi zor misafirin

İster abdal olsun ister fellah
 Hürmet et şerefın eksilmez billah
 Kuran’da söylüyor Hazreti Allah
 Tükenmez sevabı var misafirin

Yaşa Kul Mustafa’m hoş dedin yaşı
 Acıdım sendeki Leyla’ya eşe
 Cenneti âladan hak verir köşe
 Uğurla değneğini ver misafirin

80- DÜŞERSİN

Güvenme servete mala varlığa
 Bir gün olur bitmez zara düşersin
 Dost için zarar et kârdan ziyade
 Zarar eyle bir gün kâra düşersin

Allah için söyler söylerse ozan
 Fehmi idrakından devreder izan
 Hemi para kazan hemi dost kazan
 Gerek olur bir gün dara düşersin

Söyler Kul Mustafa’m de haydi hayda
 Ecel değirmeni gelir bir ayda
 Gökdelenin, villan olursa ne fayda
 Akibeti bir mezara düşersin

81- NASİHAT

Yazacağım diye hain
 Varı yok diye yazarsın
 Anavatanın bağrında
 Kötü niyetle gezersin

Sizde mal yok zilliyet yok
 Haya, iman, iffet yok
 Türkiye’de hürriyet yok
 Derken yüzlerin kızarsın

Kazanırsan kazanç dolu
 Çalış ki bulasın yolu
 Atamın kurduğu yolu
 Hangi maksatla bozarsın?

Mustafa köylü obası
 Biri iki etme çabası
 Seni hürriyet yabası
 Savurur bir gün tozarsın

82- TARİF

Tarif mümkün değil bu ihtişamı
 Göz hükmetti gönül yazdı ilanı
 Seni övmeye yetmez dünya kelamı
 Söz nasıl etsin, tel nasıl etsin?

Sen geldin geleli ey aşk elçisi
 Güzelliğin cismi dünyanın süsü
 Bak geçmiyor devrin baha ölçüsü
 Para nasıl etsin, pul nasıl etsin?

Keza isyan ettin güneşle aya
 Surat mesafede dalmış uykuya
 Yıllar durmuş yaşın artmasın diye
 Aylar nasıl etsin yıl nasıl etsin?

Yeter tarif yeter eyleme vefa
 İzin ver geleyim seni tavafa
 Seni görmek için farzım günde yüz defa
 Ayak nasıl etsin yol nasıl etsin?

Labı levher gibi yüksek düneğin
 Hasret gibi beli sarmış kuşağın
 Biri kaşın olmuş biri yanağın
 Kara nasıl etsin al nasıl etsin?

Kekil kaşa küsmüş meyl etmiş
 Belikler omuzdan dize meyl etmiş
 Bir işittim tarif bize meyl etmiş
 Rüya nasıl etsin fal nasıl etsin?

Der Mustafa bu âhkeme erişmiş
 Aşkın kimlerle bile yarışmış
 Melekler ta sana cevher karışmış
 Arat nasıl etsin kul nasıl etsin?

83- BURUK KÖYÜ

Buruk Köyü şiiri 1950 yılında Adana Valisi Ahmet Kınık'a Buruk Köyü'ni tarif ederken söylenmiştir. Buruklular Buruk Köyü'nü 1207'de iskan etmişlerdir.

İkiyüzyedide iskan etmişler
 Dörtüzyirmiüç hane Buruk'un
 Orta Asya elinden en sonra çıkmış
 Halis öz yörüktür soyu Buruk'un

Dağlarında lale, sümbül, zambak, har
 Bağlarında elma, armut, üzüm, nar
 Garip gurabaya gayet hürmetkâr
 Misafiri sevmek huyu Buruk'un

Köyümüz büyüktür birdir ulumuz
 Azgın olsa taşkın olmaz delimiz
 Takdir etti Ahmet Kınık valimiz
 Tiryakiye meşhur çayı Buruk'un

Bir tarih yaptırdık tarih mi yazmaz
 Minareye çıkan ezandan bezmez
 Kadınlar şalvarlı, etekli gezmez
 İşte Mustafa Âşık soyu Buruk'un

84- GÖKSUN

Şu yüksek kazanın methini edeyim
 Dile destan olsun ünü Göksun'un
 Kahve, han, oteli hep bir arada
 Zibil dolu yanı yönü Göksun'un

Mırıklı Han Hamamı'nın kapısı
 Dört yüz hane bu kazanın hepsi
 Dört yüz santim damlarının yapısı
 Budaklı ağaç merdiveni Göksun'un

Mırıklı Han Hamamı'nın salonu
 Saçma dolu evlerinin salonu
 Bit bürümüş kanadını kolunu
 Bundan lezzet alır canı Göksun'un

Aman Allah aman ne var ellerde
 Elektrik çam çırası ellerde
 Yirmi arşın gök dolama bellerde
 Mantolar hüneri, fenni Göksun'un

Kul Mustafa biçimini giyemem
 Lokantası pistir yemek yiyemem
 Camisi çok güzel kötü diyemem
 Şaşırttı camisi beni Göksun'un

85- NASİHAT (1968-1971)

Daha ne uyuyon ey Türk çocuğu
 Uyanık ol imanına talan var
 Birliğine hakim idin cihana
 Dikkat eyle birliğini bölen var

Yaldızlı sözlere aldanıp kanma
 Düşmandan dost olmaz dost olur sanma
 Her defin önünde çevrilip dönme
 Aldandıkça bu haline gülen var

Hürriyete bulunur mu bahane
 Kitabın Kuran'dır dinin şahane
 Türklüğünle şöhet saldın cihane
 Uyanık ol bu ismini silen var

Hak ve hakikat bir gerçek yoldur
 Vatan aşkı ile gönlünü doldur
 Maskesini çıkar perdesin kaldır
 O perdenin arkasında yılan var

Kurtulaman Mustafa'nın elinden
 Maksadını anlıyoruk dilinden
 Asıl Türk'ü ayıraman yolundan
 Çünkü senin maksadını bilen var

86- DERTLER VAR

Ne Yakup'uun derdi ne de Yusuf'un
Sorma bende ele denmez dertler var
Ne Aslıhan görmüş ne Kerem çekmiş
Sorma bende ele denmez dertler var

Bir dem namaz kıldım meste söylenmez
Bir dem derviş oldum posta söylenmez
Yarana, ahababa, dosta söylenmez
Sorma bende ele denmez dertler var

Bendeki yâreyi her iğne delmez
Âşığın gözyaşın kırk mendil silmez
Lokman Hekim gelse Elfatun bilmez
Sorma bende ele denmez dertler var

Mustafa âşığım pazara kadar
Şikayetim lefteki yazara kadar
Gider beniminen mezara kadar
Sorma bende ele denmez dertler var

87- DİVAN

Bu şiir 1974 yılında hacca gidenleri uğurlarken söylenmiştir.

Ey kervancı gidiyorsan nazlı yâri gör yeter
O beni sormaz bile sen kendini sor yeter
Benim sana emanetim sade tanrı selamı
Yolda goyma emanetim nazlı yâre ver yeter

Bu bendeki aşk çıbanı bu her iğne delmez
İnanıp aşka düşen bakıp kesrete gülmez
Lokman Hekim, Elfatun bile gelse de bilmez
Yâr elinden yağlık getir bu yaramı sar yeter

Ey Mustafa bir yâr için niye çektin bunca zahmeti
 Niye ondan başkasından beklemedim himmeti
 Allah verse gabil etmem huri gılman cenneti
 Sade benim gözüm ile nazlı yâri gör yeter

88- VER

Taşralı garibim gönlüm efkârlı
 Meyhaneci bir çift duble daha ver
 Eğer suç yaparsak tut bağla bizi
 Meyhaneci bir çift duble daha ver

İstanbul'a geldim ben bir iş için
 Şu gözlerim yaradılmış yaş için
 Çoluk çocuk evladım baş için
 Meyhaneci iki duble daha ver

Yel esince ince dallar eğilse
 Biraz içsek efkârımız dağılsa
 Eğer senin tüzük ayet değilse
 Meyhaneci iki duble daha ver

Mustafa âşığım şahların şahı
 Akıbetin cennet olsun ilahi
 Eğer seviyorsan kulu Allah'ı
 Meyhaneci bana verme buna ver

89- GETİRİR

Bir deliye öğüt versem almasa
 Bir körün gözüne girsem görmese
 Bir insan ki yârini bilmezse
 Bir güne başına bela getirir

Dağdan öğren yağın karın zorunu
 Gülden öğren bülbüllerin zârını
 Asılzâde kullar saklar sırrını
 Kötüler duymadan dile getirir

Çalış Kul Mustafa durmadan çalış
 Bırak kötülüğü iyiye alış
 Her zaman her yerde kâmile konuş
 Kâmiller eğriyi yola getirir.

90- SİVRİSİNEK

Âşık, tırpanla ekin biçtikten sonra akşam olunca sivrisinek çöker. Yanındaki Arif Ağa ile “ Veli Ağa’ya söyle bizi kurtarsın” diye haber yollar. Ve Veli Ağa’ya şöyle seslenir;

Topla kendini Çökük Veli Ağa
 Sivrisinek ordu çekti geliyor
 Gel göster kendini göçme Namrun’a
 Biz boz duman gibi çöktü geliyor

Şükür bir huyu var mezara gitmez
 Ölenler ırahat orada görmez
 Üstü açık buldu mu hiç aman vermez
 Bu datlı canımı yaktı geliyor

Gece gündüz demez uçar havada
 Kuşlar bile uyuyamaz yuvada
 Hiç canlı koymadı Çukurova’da
 Cümlemizi hasta yıktı geliyor

Ne aslana benzer ne kızıl kurda
 Dalamadık adam koymadı burda
 Senin heves güves kurduğun yurda

Zehirli tohumu döktü geliyor
 Zalim kuzgun gibi döner ileşe
 İnne vurur para almaz beleşe
 Sıhhiye memuru çabuk ulaş
 Cümlemizi hasta yıktı geliyor

Kul Mustafa'm bu sineğin örneği
 Adalı, Bebeli asıl derneği
 Meğer kaldırımmış büyük kürneği
 Salman kahpa idi ürktü geliyor

91- 5 OCAK ADANA'NIN KURTULUŞ DESTANI

Bindokuzyüzyirmiüç beş Ocak günü
 Seyhan'ın zafere erdiği gündür
 Ankara şehrinden Mustafa Kemal
 Çeteye vur emri verdiği gündür

Bilseniz o günler ne kadar acı
 Düşmanı yok eden çetenin gücü
 Kara Tokuş ile Teslime bacı
 Fransız başını yardığı gündür

Esas Hulusi Bey büyük kumandan
 Gücünü alıyordu dinden imandan
 Adana kurtuldu tozdan dumandan
 Sevinip bayrama girdiğı gündür

Melemenci kolundan Sinan Tekeli
 Topladı başına obayı eli
 Haykırdı salladı kılıçlı kolu
 Şafaknan Seyhan'a vardığı gündür

Çiriş Gediği'nden Haceli Çavuş
 Cevdet Çamırdan'a demiş ki kavuş
 Hürriyet güneşi gösterdi doğuş
 Çetenin düşmanı sürdüğü gündür

Fransız kaçıyor vurun kavuşun
 Denizde boğulsun peşine düşün
 Ulu Camiye Topla Imık Çavuş'un
 Ay yıldızlı bayrağı gerdiği dündür

92- GÖRÜNÜR

Sevda sevda derler behey yârenler
 Bu işi bilmeyene kolay görünür
 Gönül düştü bir abdalın gızına
 Çadırı gözüme saray görünür

Binboğa'nın etekleri sırada
 Değme benim yüreklerim yarada
 Üç beş çadır bi abdallan sırada
 Gözüme bi toplu alay görünür

Aşk kalbime vurdu gönül durmuyor
 Figan ettim kimse halim sormuyor
 Üç gün oldu gözüm uyku görmüyor
 Hasretlik uzadı bi ay görünür

Bi ah çektim ataş gidi özüme
 Anlatsam da inanan yok sözüme
 Yirmi yıldır uyku girmez gözüme
 Gönül bu sevdadan bir cay görünür

93- OTOBÜS

Markası Opel de lakabı gönül
 Sen beni derde düşürdün otobüs
 Asfalt yolda yağnıç gibi yürüyön
 Senin gözün gönlün şerde otobüs

Kapısında güle güle yazılı
 Gelinler bindirdin yanı guzulu
 Giden gelin hep bozulu bozulu
 İşin ziyan , kâr değil otobüs

Onbeş alır kanepenin dolusu
 Otuz da bindirdi elin delisi
 Seni şöför İrecebin Ali'si
 Elinden çok müşgül zorda otobüs

Her tamirde parayınan tartılır
 Bakkal Yusuf öfkesinden yırtılır
 Sağlam sapar çıkar yoldan gurtulur
 Gözün topalınan körde otobüs

Bir cihan harbinden evveli çıkmış
 Anavarza Kalesi'ne daş çekmiş
 Atölyeye vardın tahmirci bıkmış
 Her tarafın olmuş hurda otobüs

Çok yiğitsin sabah erken ötmeye
 Niyetin var beş on gatil etmeye
 Ne istiyon bizim elden gitmeye
 Senin ilk sahibin nerde otobüs?

Adı Gönül, Opel derler soyuna
 Müşteriyi toza boyar boyuna
 Sen bir illet oldun Buruk Köyü'ne
 Tamam Mustafa Âşık burda otobüs

94- ANAVARZA KALESİ

Kasım GÜLEK, Makbule DİBLAN, Ahmet Cevdet ÇAMIRDAN ve diğer birçok arkadaşıyla Anavarza Kalesi'ni gezen Kul Mustafa Ahmet Cevdet ÇAMIRDAN'ın ricası üzerine kaleye bu şiiri söyler. Şiirde Anavarza Kalesi üzerine halk arasında söylenen bir efsaneye değinilir. Efsaneye göre kale hükümdarının güzel bir kızı vardır. Kızı isteyen iki prens arasında seçim yapmaktan çekinen kale sahibi kaleye kim daha önce akarsu getirirse kızını ona vereceğini söyler. Prensler işe girerler. Biri sağlam ve güzel bir kanal açarak suyu kaleye iletir ve kızı almaya hak kazanır ama kız birinci prensi sevmektedir. Sevmeyişi adamla evlenmek istemediği için kendisini kale duvarından atarak ölür.

Sana derler Anavarza Kalesi
 Sana gonup göçenlerin nic'oldu?
 Doğru söyle garip başın belası
 Şahbaz atlı av kovanlar nic'oldu?

Vahşi kuşlar ötüşüyor şu yüzde
 Binaların harab olmuş hep düzde
 Yedi arşın loğ daşını omuzda
 Of demeden getirenler nic'oldu?

Memnun musun seni gelip gezenden?
 Usanman mı bu yapıdan düzenden?
 Şah kızını almak için Kozan'dan
 Taş üstünden su verenler nic'oldu?

Yumuşların bir itfaiye buyuran
 Yoksulunu, fakirini doyuran
 Kılıç vurup orta yerden ayıran
 Nara atan arslanların nic'oldu?

Der Mustafa yoktur sözün hilesi
 Asırlardır dolmamıştır çilesi
 Ayas, Payas, Misis, Tumlu Kalesi
 Beş kalaya hükmedenler nic'oldu?

95- VATAN

Cephede bir şehit elde gınası
 Taze düşmüş lık lık diyor matrası
 Kısıkça kısıkça geliyor sesi
 Son nefeste vatan vatan diyordu

Son nefeste vatan vatan sesi var
 Sorak bu vatanda bunun nesi var?
 İlerde dikili abidesi var
 O da benim atam atam diyordu

Mustafa şehidin kefeni cenger
 Kokar makberinde misk ile amber
 Haydi seni bekliyor o son peygamber
 Bilmiyorsan budur hatam hatam diyordu

96- GERİ DÖNDÜ

Tarih kırkbir idi yaş onbir idi
 Bahar görmedim kış geri döndü
 Beni götürdüler eren cemine
 Ayak dıkılmadan baş geri döndü

Ondan beri okur, çalar söylerim
 Ehli kâmil bulur sohbet eylerim
 Unuttum gülmeyi her dem ağlarım
 Hakiki aşk ile coş beri döndü

Yedi erler beni benden sordular
 İç dediler yatım bade verdiler
 Hem adımı Kul Mustafa vurdular
 Karıştı hayâlim düş beri döndü

97- YÜRÜDÜ

Âşık, atarabasının kopan şinasını yaptırmak için Kadirli'ye gider. Bir arabacıda beklerken yoldan geçmekte olan, iki belikli saçları ayaklarına kadar değen, iki elinde helke ile su taşıyan bir kız görür. Kadirli o zamanlar su ihtiyacını Savrun Çayı'ndan gidermektedir. Bu güzel de su taşırken saçları helkenin içine girer. Artık o su içilmez olur. Âşık gördüğü bu güzele şu şiiri söyler;

Bugün Eski Kars'ta bir güzel gördüm
 Sandım güvel gölden çıktı yürüdü
 Kirpikleri hançer battı sineme
 Beni ardı sıra çekti yürüdü

Bu dert beni delim delim delikler
 Karada kul kıyam eder su da balıklar
 Omuzdan aşağı çifte belikler
 Sandım kara yılan aktı yürüdü

Âvare oldum gidemiyom işimden
 Çıkmaz gayrı hayâlimden düşümden
 Biraz ağır geçti yelden başımdan
 Sandım misk-i amber koktu yürüdü

Der Mustafa'm başka aşka düşemem
 Gördüm cemalini aşkın boşamam
 Bundan sonra iflah olup yaşamam
 Ömür evlerimi söktü yürüdü

98- DAŞLANMAZ

Kul Mustafa bu şiiri asker iken üsteğmeninin eşine sarkıntılık yapan binbaşıya yerinde söylemiştir

Geyik dağda yaşar ceren ovada
 Bülbülün çiçeği gülü taşlanmaz
 Tavuz karasında baykuş viranda
 Ördeğin dalgası gölü daşlanmaz

Benden ne istiyon ey âhu cangâh?
 Yananın aşkına verilmez penah
 Okudum guranda söylüyor günah
 Ganadı gırığın golu daşlanmaz

Benden ne istiyon bir gönül varı
 Ne mümkün terketmek bu gerçek yâri
 Yapanın cezası cehennem narı
 Cücüklü yuvanın dalı daşlanmaz

Hani nerde galdı zadeler beyler ?
 Her eşya aslının högmünü eyler
 Âşıklar gördüğün aşikâr söyler
 Sefil Mustafa'nın dili daşlanmaz

99- BENZEMEZ

Nazar eyle Şu hikmetin varına
Esen yeller birbirine benzemez
Sayısız çiçekler sayısız renkler
Açan güller birbirine benzemez

Bunu görmeyenler kördür ne ise
Gününe şükretsın kör değil ise
Esmer, beyaz kimi uzun kimi kısa
Kullar bile birbirine benzemez

Bazı ağaç yaprağını tez döker
Binbir çiçek topla ayrı ayrı kokar
Kimi ağır akar kimi yelli akar
Akan seller birbirine benzemez

Bu sözde heç kimse diyemez hayır
Bildiğin var ise bilmeze duyur
Yüksek, engin, dölek, ova dağ bayır
Göller bile birbirine benzemez

Bizi yaradan var şüphesiz bence
Buna nasıl denir bilmem ki sence?
Kimisi kalındır kimisi ince
Teller bile birbirine benzemez

İnsandan hayvanlar ayrıdır farkça
Kul yetmişikibuçuk ayrıdır ırkça
Arapça, Farsça, Türkçe, Frenkçe
Diller bile birbirine benzemez

Bir manâ var şu yazdığın fermana
 Kimi dert açar kimisi dermanda
 Kimi suda yaşar kimi ormanda
 Mallar bile birbirine benzemez

Mustafa tarifi bitmez örneğin
 Derdini çekmesi zor bu derneğin
 Tecrübeye yeter elin parmağın
 Eller bile birbirine benzemez

100- BAŞBAŞA KALDIM

Hamdi şükür bana âşık dediler
 Geldim geçtim zâtım hiç bilmediler
 Kimseler bu rumuzu fethetmediler
 Aldığım her sırrınan başbaşa kaldım

7.1. Şiirlerin Dizini

- Şiirlerin dizini tür, şekil ayrımı gözetilmeksizin her şiirin birinci dördlüğündeki ayak dizesi esas alınarak yapılmıştır.
- 1 ve 100 numaralı şiirler âşığın isteği ile tasnifin dışında tutulmuş dizinin başında ve sonunda yer almıştır
- Yine âşığın isteği ile bazı şiirlerin hikayeleri şiirin başında verilmiştir.

Şiir No	A
---------	---

- 1- Kul Mustafa
- 2- Olmayınca
- 3- İstanbul'da
- 4- Bu Yolda
- 5- Fazla
- 6- Sorma
- 7- 37. Yıl
- 8- Güzel
- 9- Nasihat
- 10- Para
- 11- Osman Ağa

Ç

- 12- Arzuhâl
- 13- Divan

E

- 14- Lügatçemiz
- 15- Acele
- 16- Makbule
- 17- Deme
- 18- Elleme

- 19- Divan
- 20- Destan
- 21- Davetsiz Düğün
- 22- Üstüne
- 23- Deli
- 24- Kozan Kalesi

H

- 25- Adanalı Gelin
- 26- Yuh

I

- 27- Neye Yaradı?
- 28- Başıyıldı
- 29- Olmasaydı
- 30- Tarifnâme
- 31- Atatürk
- 32- Bağlanı
- 33- Tarifnâme
- 34- Mehmet
- 35- Zorkun Yaylası
- 36- Arası
- 37- Karası
- 38- Turb Dayı

İ

- 39- Eski Hatıralar
- 40- Koşma
- 41- Adana
- 42- Harami
- 43- Yeter ki

- 44- Cumhuriyet
- 45- Turaç
- 46- Köy Düğünleri
- 47- Değişti

K

- 48- Muzo
- 49- Çiçek
- 50- Felek
- 51- Bozuk

L

- 52- Yadigar
- 53- Ayrı Değil
- 54- Nasihat
- 55- Geri Çekil

M

- 56- Divan
- 57- Sevmem
- 58- Mevlana Menem
- 59- Tanrım
- 60- Mustafa'yım
- 61- Çiğköfte
- 62- Geldim
- 63- Bitirdim
- 64- Hamasi
- 65- Pirleri Gördüm
- 66- Süzülür Gördüm

N

- 67- Kahve Münakaşası
- 68- Binboğa
- 69- Zorunan
- 70- Kömür
- 71- Beninen
- 72- Kiminsin Sen?
- 73- Nasihat
- 74- Muhtar
- 75- Elif
- 76- Ya Rab
- 77- Nedim'e
- 78- Görülmez ki Göresin
- 79- Misafirlik
- 80- Düşersin
- 81- Nasihat
- 82- Tarif
- 83- Buruk Köyü
- 84- Göksun

R

- 85- Nasihat
- 86- Dertler Var
- 87- Divan
- 88- Ver
- 89- Getirir
- 90- Sivrisinek
- 91- 5 Ocak Adana'nın Kurtuluş Destanı
- 92- Görünür

S

93- Otobüs

U

94- Anavarza Kalesi

95- Vatan

Ü

96- Geri Döndü

97- Yürüdü

Z

98- Daşlanmaz

99- Benzemez

100- Başbaşa Kaldım

7.2. Buruklu Âşık Kul Mustafa'nın Atışmalarından Örnekler

1- Âşık Kul Mustafa Kahramanmaraş'ın Göksun İlçesi'nde düzenlenen âşıklar yarışmasına katılır. Yarışmada beş Afşinli âşık vardır. Bunlar; Hayati VASFİ, Ahmet ÇITAK, Kul Hamit, Cafer Uşak TAYYAR ve Âşık Durmuş'tur. Jüri Kul Mustafa'dan yarışacağı âşığı kendisinin belirlemesini ister “ Hasmını çağır Kul Mustafa “ derler. Bunu üzerine Kul Mustafa;

Afşin çukurunda beş şair duydum
Cem yekün bunları görmeye geldim
Sahi mi gerçek mi şöhret mi bilmem
Bunlara bir sual sormaya geldim

Birisini hasta için hap edip
Birisini sofra için kap edip
Ben bunları tevir tevir ip edip
Beşin birbirine örmeye geldim

Birinin bozarmış yeşili alı
Biri aldı sattı hep elin malı
Konuğa serilmiş sofra misali
Yemeği tüketip dürmeğe geldim

Kul Mustafa'm geldim kâmil sözinen
Kabul değil ilmi derin özinen
Düşman değil dost bakışlı gözinen
Bunları Akdeniz'e sürmeye geldim

Bu çağrı üzerine âşıklardan Ahmet ÇITAK gelir. Diğer dört âşık Ahmet ÇITAK'a ; “ Sayımızı çoğaltma, hadi üstad sen git “ derler. Çıtak Ahmet sahneye oturunca Kul Mustafa'ya “ Bu delikanlı yoğurdu yumrukla yiyor” der ve Kul Mustafa'ya dönerek devam eder; “ Oğul, ben ardarda üç dörtlük okuyacağım. Sen de her dörtlüğe ayrı ayrı cevap vereceksin “ der. Şaşırtmaca yapar. Arka arkaya okunan üç

dörtlüğü akılda tutmak ve bunlara cevap vermek âşık atışmalarının en zor geleneklerinden biridir. Ahmet Çıtak şu dörtlükleri okur;

Ahmet Çıtak

Oğul yavaş dıkıl bizim diyara
Bu diyarın karaçalısıyım ben
Haddin bilmeyenin haddin bildirrim
Burda âşıkların ulusuyum ben

Elden evvel meydanıma çıkarım
Gayet güzel peşrevimi çekerim
Sol yanımdan eğri kılıç çekerim
Sor ki bu diyarın Ali'siyim ben

Adım Ahmet Çıtak yabana atma
Bahçeyi boş bulup şakıyıp ötme
Aman tıfil âşık acele etme
Burda âşıkların delisiyim ben

Kul Mustafa

Kervancı mahluğu olursa deve
Senin gibi karaçalı neylesin
İsmi azam suresini bilene
Senin gibi Mecnun deli neylesin?

Evvela ağ dedik ahiri demi
Yaptık Anasur'dan cemmi Adem'i
Hele bir kez düşün Zal'ı Rüstem'i?
Zaloğlu gelirse Ali neylesin?

Mustafa âşığım soy Dadaloğlu
 Dün cenkten çıkmışım kılıcım yağlı
 El ele, el ise Hüdaya bağlı
 Hal var iken başka ulu neylesin?

Ahmet Çıtak sazını alır geri çekilir. Âşık Kul Mustafa, jüri başkanı Göksun Kaymakamı'na dönerek şöyle seslenir;

Kaymakam Bey bekliyorum
 Savdım sıramı sıramı
 Beş âşıklar bir kenarda
 Baktı harami harami

Durdum bir hayli oturdum
 Söz aldım sattım bitirdim
 Yükü menzile götürdüm
 Verin kiramı kiramı

Âşıklara düştü tasa
 Çıtak Ahmet girdi yasa
 Ödül benim hakkım ise
 Ver şu paramı paramı

Geldik baharınan yazınan
 Sohbet eyledik nazınan
 Tatlı kelim hoş sözinen
 Savdım sıramı sıramı

Mustafa'yı göremezler
 Aşk sırrına eremezler
 Doktor amma saramazlar
 Bunlar yaramı yaramı

2- Karşılaşma (Atışma)

Âşık Müdami- Âşık Kul Mustafa

Müdami

Senin ile bir nazire oynayak
 Amma söz içinden söz çıkartırım
 Zahiri sıfatta dönüp dolaşma
 Girer öz içinden öz çıkartırım

Kul Mustafa

Mevlam emretmese yağmur yağar mı?
 Lök dengin bulursa gider ağar mı?
 Kâmil kuldan ham bir kelam doğar mı?
 Kâmil sözlerine naz çıkartırım

Müdami

Hangi daldan uçtun hangi dala konarsın?
 Akşam olur hangi dalda tünersin?
 Yaklaşma üstüme sonra yanarsın
 Ateş püskürürüm köz çıkartırım

Kul Mustafa

Hiç düştün mü sen bu aşkın bendine?
 Aklın ermez ilimine fendine
 Seni bir alırsam kol kemendine
 Vurur yerden yere toz çıkartırım

Müdamî

Baba Müdamî'yim cahil zannetme
Haddine kadim ol ileri gitme
Aman tıfıl âşık acele etme
Ben bu işin sonun düz çıkartırım

Kul Mustafa

Söyler Kul Mustafa geçmiş amcandan
Ondan sonra bin ders aldım cerenden
Doksandokuz âşık kovdum meydandan
Bir de sen gelirsen yüz çıkartırım

3- Karşılaşma (Birinci Atışma)

Âşık Kul Mustafa- Âşık Feymanî
Karşılaşma yeri : Saygeçit Köyü- İmamoğlu – 1969

Kul Mustafa

Yüce dağ başında şu yatan karın
Enginlere akmasında maksat ne?
Çağdak dökse olmaz mıydı semadan?
Damla damla dökmesinde maksat ne?

Feymanî

Hak cemalin görmüş deryaya âşık
Sular hep engine akar o sebep
Birden dökse Nuh Tufanı kopardı
Gökten damla damla döker o sebep

Kul Mustafa

Memurdur damlayı melekler döker
Yel değer fidanın belini бүker
Yüzbin çiçek topla ayrıyır kokar
Gölün ayrı kokmasında maksat ne?

Feymani

Cennetten dünyaya kaç nesne geldi?
Oğluyla beraber kim sünnet oldu?
Nebimiz Muhammed terini sildi
Göl çiçekten ayrı kokar o sebep

Kul Mustafa

Cennetten dünyaya beş nesne geldi
İbrahim İsmail bir sünnet oldu
Ateş yandı külü toprakta kaldı
Duman göğе çıkmasında maksat ne?

Feymani

Cennetten gelenin biri devedir
Yılan, tavuzkuşu, Adem, Havva'dır
Kölün aslı toprak, duman havadır
Duman göğе cansız çıkar o sebep

Kul Mustafa

Kul Mustafa bu bir ilmi Pazar ya
Yüzdört kitap bir noktayı yazar ya
Cümle kuşlar uçar, yürür, gezer ya
Serçelerin sekmesinde maksat ne?

Feymani

Feymani'nin manâ vermek davası
 Himmet eyler ise gönül Leyla'sı
 Serçe Süleyman'a gelince asi
 Duşadı ayağın seker o sebep

4- Karşılaşma (İkinci Atışma)

Feymani

Cahil karga gibi olmaz derneği
 Kamilin sohbeti sözü başkadır
 Belli bir zamandır dünya mevsimi
 Gönülün baharı yazı başkadır

Kul Mustafa

Tambur değil keman değil caz değil
 Âşığın curası, sazı başkadır
 Kaynar kazan gibi yakar baz değil
 Sevda pınarının gözü başkadır

Feymani

Ağaçlar sevinir budandım deyi
 Baykuş viraneye dadandım deyi
 İsmail mutludur adandım deyi
 İbrahim'e düşen sızı başkadır

Kul Mustafa

Ferhat Şirin için dağları deşti
 Âşık maşuk için derde bulaştı
 Mecnun Leyla için çöllere düştü
 Kerem'e aslının közü başkadır

Feymani

Dünya Feymani'ye felek görünür
 Karıştırır seçer, elek görünür
 Yılana yavrusu melek görünür
 Koyunun gözüne kuzu başkadır

Kul Mustafa

Kâmil isen cahil haline bakma
 Hedefini öğren yoluna bakma
 Görünüşü kaba diline bakma
 Âşık Mustafa'nın özü başkadır

5- Karşılaşma (Üçüncü Atışma)

Kul Mustafa

Tavusun mekanı nereydi evvel?
 Bülbül ne sebepten güle gelmiştir?
 Baykuşun maksadı nedir viranda?
 Ördek ya ne için göle gelmiştir?

Feymani

Tavus hakka asi, kovdu cennetten
 Bülbül muhabbete g le gelmiştir
 Baykuş viranede define bekler
  rdek su mahluku g le gelmiştir

Kul Mustafa

Kurulup g ğ kubbe eğlendiğinde
 S phaneke direk bağlandığında
 Adem Havva ile evlendiğinde
 İlkin hangi evlat bele gelmiştir?

Feymani

çit peygamber şahı sultan avcısı
 şu dünyanın zelzeledir sancısı
 Bir rivayet var ki ölüm öncüsü
 Habil denen evlat bele gelmiştir

Kul Mustafa

Kul Mustafa'm yoktan halk etti Allah
 İnandım imanım ament billah
 Evvel ikra dedi sonra bismillah
 En son hangi ayet dile gelmiştir

Feymani

Feymani'yi darda koymadı hakkım
 Maide suresi yüzümde akım
 El yevme ekmelt  lek m diyne k m
 Ayetidir en son dile gelmiştir

6- Karşılaşma (Dördüncü Atışma)

Feymani

İnsanoğlu azmederse
Zora dağlar mı dayanır?
Dümdüz olur dere tepe
Kara dağlar mı dayanır?

Kul Mustafa

Kıymet bilmez insanoğlu
Şere dağlar mı dayanır?
Kış gelip çökünce tipi
Bora dağlar mı dayanır?

Feymani

Erenler dağlarda imiş
Bunca maden, altın, gümüş
Şirin Ferhat'ına demiş
Yâre dağlar mı dayanır?

Kul Mustafa

Nice can dağlarda yaşar
Karı erir, seli taşar
Binini bir anda aşar
Pire dağlar mı dayanır?

Feymani

Var ise pir ile bağın
Kutsallaşır ev otağın
Hamza kaldırmış Kaf Dağı'n
Ere dağlar mı dayanır?

Kul Mustafa

Mor bulutlar atışınca
Bahar yaza katışınca
Garip kuşlar ötüşünce
Zara dağlar mı dayanır?

Feymani

Dağlar dilese de aman
Ne kar kalır ne de duman
İsrafil çaldığı zaman
Sur'a dağlar mı dayanır?

Kul Mustafa

Dünya ahirini gözler
Hallacı Mansur'u özler
Ecüc Mecüc deler düzler
Göre dağlar mı dayanır?

Feymani

Rabbi erni dedi Musa
Leterani dedi Mevla
Feymani'yem Tur-u Sina
Nur'a dağlar mı dayanır?

Kul Mustafa

Kul Mustafa'm evirelim
 Alt üst edip çevirelim
 Haydın biz de devirelim
 Bire dağlar mı dayanır?

7- Karşılaşma (Beşinci Atışma)

Kul Mustafa

Feymani seninle cenge girelim
 Amma sözlerime darılmayasın
 Gücün ne kadarsa o kadar yüklen
 Yokuşun dibinde yorulmayasın

Feymani

Muhabbet cenginde söz silahını
 Giyinip kuşanıp kurulmayasın
 Dikkat eyle ileride deniz var
 Düşünce yılana sarılmayasın

Kul Mustafa

Kim olduğun gidip sormam elinden
 Ayarın ne ölçeceğim dilinden
 Malın mülkün alacağım elinden
 Hırsından ikiye yarılmayasın

Feymani

Kenarda dolaşma gel deryaya gir
Muhabbet cenginde gönül aşkla bir
İrfan meclisinde kalın incelir
Haddini aşıp da kırılmayasın

Kul Mustafa

Senede bir gidermişsin Konya'ya
Bir de âşık yazdırmışsın künyeye
Babasız tecelli edip dünyaya
İs'olup çarmıha gerilmeyesin

Feymani

Nasrettin Hoca'nın heybesi gibi
Nüktedan sözlerin söbesi gibi
Gayrı müslümlerin kâbesi gibi
Efes'e tavafa varılmayasın

Kul Mustafa

Söylenen sözlerde üstüm diyorsun
Hal ehli olana dostum diyorsun
Mürşit dergahına postum diyorsun
Beynamaz evine serilmeyesin

Feymani

Sabır etmek ilimlerin başıdır
Bu benim yaptığım aşk savaşıdır
İnsan şerefiyle köşe taşıdır
Kilise damına örülmeyesin

Kul Mustafa

Aşk göze gördürse sema sandırır
 Uğrayanı gizli gizli yandırır
 Bu böyle erkeği dişi kandırır
 Cennetten dünyaya sürülmeyesin

Feymani

İnsanda evvela olgunluk gerek
 Temelsiz binaya verilmez direk
 Aklınca cennetlik kulum diyerek
 Sonra cehennemde görülmeyesin

Kul Mustafa

Kul Mustafa'm kemlik namert işidir
 Kâmil kişi etrafını ıştırır
 Karın yeri yüce dağlar başıdır
 Engine yağıp da kürülmeyesin

Feymani

Feymani içinde kötü his tutma
 Sadık dosta darılıp da küs tutma
 Altın ise altınlık yap pas tutma
 Sonra çar çamura garılmayasın

8- Karşılaşma (Altıncı Atışma)

Feymani

Bir acayip nesne gördüm
Elde değmez başta gezer
Senden bir muamma sordum
Kars'ta değmez Muş'ta değer

Kul Mustafa

Yavrum bu sözlerin hödük
Muammayın ucu güdük
Geçen gün doyası yedik
Ba'l da değmez dişde değer

Feymani

Senin âşıklığın yama
Onun için düştün gama
Adana'da değmez amma
Kahramanmaraş'ta değer

Kul Mustafa

Bilmiyorsan çekil yana
Kendin sanma akıl dâna
Biri madde biri manâ
Yelde değmez tahta değer

Feymani

Üstad biliyorsan söyle
Aman kem küm etme öyle
Kelimeye dikkat etle
Dilde değmez başta değer

Kul Mustafa

Öksüzün yetimin âhı
Per perişan eder şâhı
Kınındaysa çek silahı
Belde değmez döşte değer

Feymani

Bilemedin muammayı
Elinden kaçırdın payı
Feymani'yim sayak sayı
Kırkta değmez beşte değer

Kul Mustafa

Kul Mustafa derler bize
Fezalara saldı fûze
Ulaşmaz amma yıldıza
Ay ile güneşe değer

9- MEKTUPLU ATIŞMA

Kul Mustafa

Mutmain göründün kavli ikrarda
Gönül kapılarım açtın Feymani
Binbir kilit vardı açılmaz idi
İçerden içeri geçtin Feymani

İnsanlıktan gayri eder mi idim?
Şen olan gönlüme keder mi idim?
Riya torbasında bider mi idim?
Çorak bir sitreye saçtım Feymani

Gerçektin, doğruydun, dürüsttün hani
Riya sözler zayıf eder imanı
İnsanlığa davet ettim hep seni
Gayri insanlığa kaçtın Feymani

Ben aramam sen de beni arama
Müsaitsin mekruh ile harama
Lokman kabul etmiş iken yarama
Ağyar eli ile deştin Feymani

Mustafa âşığım öze bağlandım
İkrar sahte çıktı köze bağlandım
Özün gerçek görüp size bağlandım
Sevgi sarayımdan düştün Feymani

Feymani

Gökte turna arar pençe takmaya
Şahinin gagası leşi tutmazmış
Aslı bozuk yuva arar yıkmaya
İnsanlığa layık işi tutmazmış

Şaşkın yolcu yola gider everek
 Eniş, yokuş menzilini severek
 Mideyi aldatır lokma geverek
 Laşka damak dişi tutmazmış

Aşka düşen dağ olsa da erimiş
 Nice nice demir çarık çürümüş
 Cahilin düzünü duman bürümüş
 Kâmilin dağları kışı tutmazmış

İmanı inancı para olanın
 Yüzü gülmez özü kara olanın
 Hastalıkta derdi sara olanın
 Ayakları tutsa başı tutmazmış

Keramet zannetmem sihiri falı
 Huyuyla tanırım sattığım malı
 Emeğine yazık bu karaçalı
 Yorulma Feymani aş tutmazmış

10- MEKTUPLU ATIŞMA (1952)

Afşinli Âşık Ahmet Çıtak- Âşık Kul Mustafa

Ahmet Çıtak

Ahmet Çıtak, Kul Mustafa'ya gönderdiği mektupta yazdığı şiirde Kul Mustafa'yı merkebe benzetir. Ancak Ahmet Çıtak'ın bu şiirine ulaşamamıştır.

Bu benzetmeden çok alınan Kul Mustafa Ahmet Çıtak'a cevaben yazdığı mektupta aşağı köpeğe benzetererek aşağıdaki şiiri yazar;

Kul Mustafa

Ha ile ve ile başlarsın hece
Daşladın kendini siliğe pice
Aşkolsun arkadaş karanlık gece
Eşini dostunu seçersin neden?

Otururken gösterirsin gül gibi
Yörürkene seyrettirin ful gibi
Eşleşince ayrılaman el gibi
Kalırsın meydanda naçarsın neden?

Ya adın Karabaş ya olur Yaman
Saat birden sonra vermezsın aman
Cinsi latifini gördüğün zaman
Toprağı ardına saçarsın neden?

Sabahaca zibillikte yatarsın
Yeri gelse bir orduya yetersin
Azılıyı daşşagından tutarsın
Bir kötü sinekten kaçarsın neden?

Karanlıkta sahibini bilirsın
Gözün de görmese koku alırsın
Seher vakti semavata ulursun
Ağzını havaya açarsın neden?

İdrar yaparkene daşa dayanın
Ayağın kaldırın sofuyum sanın
İleşı gördün mü kana boyanın
Muhtelif huylara duçarsın neden?

Sahipsiz sürüyü versem güdersin
 Sahibine karşı hörmət edersin
 Dere depe aşar suya gidersin
 Diliyin ucuna işersin neden?

Yabancıya bakışların ok gibi
 Sahibine her hörmetin çok gibi
 Dere, depe, çukur, siper yok gibi
 Tikenin başına sıçarsın neden?

Sizin Kırtmır derler piriniz vardır
 Yediler katında yeriniz vardır
 Gönül yıkmakta ne kârınız vardır?
 Abdalın donunu biçersin neden?

Kul Mustafa'm der ki bu senin eşin
 Hemen ot yayılın ağrısa başın
 Titrer kuyruğun, sırtarır dişin
 Gülerək dünyadan göçersin neden?

11- Atışma (Birinci Atışma)

- a)Âşık Kul Mustafa- Âşık Tanrıkulu (Nazım İrfan Tanrıkulu)
 b)Aşık Kul Mustafa- Âşık Tanrıkulu- Âşık İmami (Âşık Ahmet İmami)

Atışma Tarihi : 11 Şubat 1996

Atışma Yeri : Âşık Kul Mustafa'nın Adana-Buruk Köyü'ndeki evi

Kul Mustafa : Yâ Rab !

Kervancıysan sar yükünü akşamdan hazır eyle
 Zamanda geç kaldı isen yola bühtan eyleme
 Ne ararsan sende mevcut sende ara sende bul
 Sende hakkı bulmadıysan ele bühtan eyleme

Tanrıkulu : Ahh !

Mecnun isen bir Leylâ'ya çöle bühtan eyleme
Gönül den söyle sözünü dile bühtan eyleme
Âlem bir sır devran geçer Hak için yaşa gönül
Suçu kendine ara sen kula bühtan eyleme

Kul Mustafa

Sen ervahta bir söz verdin amma onda durmadın
Senden düşkün bir kul gördün ama halin sormadın
Kış gününde kovan açıp arıya yem vermedin
Peteği boş buldum diye bala bühtan eyleme

Tanrıkulu

Bir imanlı gönül bizde yatanı burda belli
Mevla diye Rabbin diye atanı burda belli
İnanç ile Pazar kurdum satanı burda belli
Geçmez olsa da Pazarda pula bühtan eyleme

Kul Mustafa

Der Mustafa sende mevcut külli derdin dermanı
Sen nefsine yazamadın bir mugmain fermanı
Çiftçi isen zamanında yükseğe yap harmanı
Yağmur yağar su götürür sele bühtan eyleme

Tanrıkulu

Tanrıkulu edalanma geniş dünya dar bir gün
Yara görsen bul Lokmanı şifa bulur sar bir gün
Güvenme fani dünyaya elbet sonu var bir gün
Saç ağarıp yaşlansan da yıla bühtan eyleme

12- Atışma (İkinci Atışma)

Kul Mustafa

Bülbül benden öğrenmiştir güle feryat etmeyi
Öyle ise örnek benim zara minnet eylemem
Ataların sözü hadis ben bunu kabul ettim
Atasözü hadis ise köre minnet eylemem

Tanrıkulu

Eğer sonu yakacaksa yâre minnet eylemem
Bülbül gibi feryat edip hâra minnet eylemem
Bir gün geldik bu fâniye elbet bir gün gideriz
İster dünya benim olsun vara minnet eylemem

Kul Mustafa

Aşkî şevkince dönermiş dönen değirmen taşı
Cehennemî imha eder müminin düşen yaşı
Ben Kuran'da okumuştum sabırdır ilmin başı
Sabra tahammül ettim mi şere minnet eylemem

Tanrıkulu

Ta içimden alev aldım rabbim için yanarım
Gece gündüz zikreleyip ol Ulu'yu anarım
İnanç buldum benliğimde ben gönülden dönerim
Dünya değirmen olsa da tura minnet eylemem

Kul Mustafa

Ey Mustafa uzun sanma o yaş ömrün bir andır
Cennet İslamın hakkı ya cehennem bir nirandır
Dört kitabın dördü haktır inandığım Kuran'dır
Kuran mürşidi kâmilidir köre minnet eylemem

Tanrıkulu

Tanrıkulu ömrün belli gün be gün bitecektir
Ondan geldi insanoğlu onunla yatacaktır
Azar azar toprak edip kendine katacaktır
Nasıl olsa sonum toprak yere minnet eylemem

13- Atışma (Üçüncü Atışma)

Kul Mustafa

Gel İmami ol misafir
Yollar bugün bize doğru
Poyraz vurdu kar esiyor
Yeller bugün bize doğru

Tanrıkulu

Kul Mustafa bal döküyor
Diller bugün bize doğru
Bütün âlem gönlümdedir
Eller bugün bize doğru

Kul Mustafa

Sema tabiata güldü
Kederim ayırdı böldü
Adana'ya bahar geldi
Güller bugün bize doğru

Tanrıkulu

Kötülük gördüm de kaçtım
Öz gönlümden ı ışık saçtım
Bu illere yelken açtım
Miller bugün bize doğru

Kul Mustafa

Mustafa'ya maşluk oldu
Yaş gitti devranım döndü
Sinemde bir ocak yandı
Küller bugün bize doğru

Tanrıkulu

İrfan dilden söylüyoruz
Açan gülden söylüyoruz
Biz gönülden söylüyoruz
Teller bugün bize doğru

14- Atışma (Dördüncü Atışma)

Kul Mustafa

Âşık ocağında tüttüm kavruldum
 Bir isteye doldum ilişemedim
 Bizden evvel kalkan vardı menzile
 Koştum arkasından ulaşamadım

Tanrıkulu

Kispet giydim çıktım burda meydana
 Güçlü gördüm amma elleşemedim
 Yandım içerimden kavruldum durdum
 Feryat ettim onla buluşamadım

Kul Mustafa

Sordum bu dünyaya handır dediler
 Yaşayanlar küllü candır dediler
 Sordum benim derdim bindir dediler
 Bir ehlini bulup bölüşemedim

Tanrıkulu

Damla damla gözden döktüler beni
 İçerimden dara çektiler beni
 Tohum edip gönle ektiler beni
 Suladılar ama gelişemedim

Kul Mustafa

Tam kırk yıl dünyayı dolaştım gezdim
 Tanesin ayırıp suyunu süzdüm
 Her adım başına bin çalış yazdım
 İbadet ehline ulaşamadım

Tanrıkulu

Yıllardır mevlamı anıyorum ben
 Gözlerimden damla sunuyorum ben
 İçerimden nara yanıyorum ben
 Tutuşturdu ama alışamadım

Kul Mustafa

Kul Mustafa derya oldum çağladım
 Eller al giyerken kara bağladım
 Tam onbir yaşından beri ağladım
 Sitemin zulmünden gülüşemedim

Tanrıkulu

Tanrıkulu derde ayar dururum
 Bir güzeli sevdim kıyar dururum
 Bu gönül malını sayar dururum
 Bir ârif bulup da bölüşemedim

15- Atışma

Âşık Kul Mustafa- Âşık İmami

Kul Mustafa

Dinle sözlerimi Âşık İmami
Bu dünya kaç günde hâle gelmiştir
İkra demiş Muhammed'e habibi
İlkin hangi kelam dile gelmiştir?

İmami

Fî şiddeti eyyam bunun cevabı
Dünya altı günde hâle gelmiştir
Hira Mağrası'nda bir güneş doğdu
Oku diye orda dile gelmiştir

Kul Mustafa

Sübhanke bire bağlandığında
Sular coş ederek çağlandığında
Âdem Havva ile evlendiğinde
İlkin hangi evlat bele gelmiştir?

İmami

Kabil yaptı ol şeytanın işini
Taşla ezdi ol Habil'in başını
Kardeşime vermem dedi eşini
Aklıme de orda bele gelmiştir

Kul Mustafa

Bu sular engine çağlar oturur
Gönül mevta orda sağlar oturur
Baykuş viranede ağlar oturur
Bülbül ne sebeple güle gelmiştir?

İmami

Baykuşun virana güzel bakışı
Elvan elvan şu dünyanın nakışı
Resul'ün terinden gülün kokuşu
İşte bülbül ondan güle gelmiştir

Kul Mustafa

Kul Mustafa'm bugün değil yarına
Muhabbeti çok indirdik derine
Azrail de beni insanın birine
Şöyle güle güle güle gelmiştir

İmami

Derde giren İmami'nin başıdır
Bazı bahar bazı ise kışıdır
Can almaksa o meleğin işidir
Muhammed'e güle güle gelmiştir

16- Üçlü Atışma (Birinci Atışma)

Kul Mustafa- Tanrıkulu- İmami

İmami

Bir yanım Seyhan'dır bir yanım Ceyhan

Âşık Kul Mustafa Fırat'a benzer

Bugün aramıza geldi bir mihman

Âşık Tanrıkulu Murat'a benzer

Tanrıkulu

Bir dostun evine misafir oldum

Mustafa şahlanmış kırata benzer

Bu İmami hak yoluna ulaşmış

Sanki geçilecek sırata benzer

Kul Mustafa

Başımı kaldırdım baktım vechinen

Kırklar cemindeki sırata benzer

Dört kitabın ilim verdi uzattı

Bahçesi bitmeyen irata benzer

İmami

Birisi oturur birisi yürür

İkisi bağrını yerlerde sürür

Birisi baharda birisi görür

Biri sima biri mirata benzer

Tanrıkulu

Biri kumaş birisi de ben açar
 Biri engel bilmez hem de iz açar
 Biri Kuran söyler ondan söz açar
 Birinin sözleri Tevrat'a benzer

Kul Mustafa

Döndüm döndüm dünya denek içinde
 Firavun'un beyni sinek içinde
 Birisin seyrettim konak içinde
 İsa'nın kaldığı bir kata benzer

İmami

Dosta açılan bir kucaktır kucak
 Demişler ki yontmaz sapını nacak
 Bizim Çukurova sıcak mı sıcak
 Tanrıkulu yerin serhata benzer

Tanrıkulu

Birinin su sığmaz olmuş bendine
 Birinin inandım sözü andına
 Biri esir etmiş beni kendine
 Birinin sözleri berata benzer

Kul Mustafa

Kul Mustafa seçe seçe pakladım
 Sevgi muhabbeti sevgi sakladım
 Tanrıkulu'yla İmami kokladım
 Makamındaki biten bir ota benzer

İmami

Çulfi Kelsis diyarından gelmişim
 Âşığım ben Şirin meftun olmuşum
 Yâr aşkıyla kayaları delmişim
 Bu âşık İmami Ferhat'a benzer

Tanrıkulu

Tanrıkulu bâde içeyim dedim
 Gönül bahçe orda açayım dedim
 Yelken açıp umman geçeyim dedim
 Âşıklar yelkensiz bir bota benzer

17- Üçlü Atışma (İkinci Atışma)

(Kul Mustafa- İmami- Tanrıkulu)

Kul Mustafa

Ne kervan sevinir ne de kervancı
 Kervan menzilinde eğlenmeyince
 Kişi öldüğünde sonra anılmaz
 İyilik edip de söylenmeyince

İmami

Dalgıç olduğunu nerden bileyim
 Şu bahri ummanlar boylanmayınca
 Şu Toros Dağları ne işe yarar?
 Çıkıp da başında yaylanmayınca

Tanrıkulu

Damla damla akan yaşlar ne eder?
Burada coşup coşup çaylanmayınca
Yaptığın iyilik yerini bulmaz
Lokma aranızda paylanmayınca

Kul Mustafa

Kul Mustafa yeldir amma esilmez
Dost sevinir dosttan ümit kesilmez
Genç olsun da yara artar eksilmez
Sadık bir elinen bağlanmayınca

İmami

Huma kuşu enginlere inmezmiş
İmami yakmazsa ocak yanmazmış
Dökme su ilen değirmen dönmezmiş
İnsan fitratından huylanmayınca

Tanrıkulu

Gönül pazarında madde satmazmış
Hak demezse gerçek yürek atmazmış
İnanç bahçesinde çiçek bitmezmiş
Gönülden Hakkı'na bağlanmayınca

18- Üçlü Atışma (Üçüncü atışma)

İmami

Bura Adana'nın Buruk Köyü'dür
 Âşık Mustafa'nın evine geldik
 Anladım âşık ufak değildir
 Cenk etmeye kasır devine geldik

Tanrıkulu

Gönülden bir mürşit aradık durduk
 Burada bir pirin tavına geldik
 Bizi gözlüyordu avcı misali
 Bir zalim avcının avına geldik

Kul Mstafa

Kudretten biz âşık olduk Süphan'a
 Eren çakmağının kavına geldik
 Onlar bizi kabul etti cemine
 Coş tuttuk sevine sevine geldik

İmami

Bir bakarsın çıkarırsın yurdundan
 Aslan korkmaz bu Buruk'un kurdundan
 Kıybet olur konuşamam ardından
 İşte güzel paye kovuna geldik

Tanrıkulu

Onun gönlü biraz eğik dediler
 Hak'tan iskat almış ayık dediler
 Övdüler övdüler büyük dediler
 Hem korktuk çekindik dövüne geldik

Kul Mustafa

Eksik noksan ne var ise söyleyin
 Bu rahatlık kervanını devleyin
 Ömer gibi gerçek taksim eyleyin
 Sofrayı nimetin payına geldik

İmami

Kam Elif'i bilmez ama gaf eder
 Ben küçüğüm büyük odur aff eder
 İmami'yim arkamızdan laf eder
 Burada hakkımızı savuna geldik

Tanrıkulu

Tanrıkulu içten pişen ağlıyor
 Dostların payından rüşen ağlıyor
 Gez gör dert yüklenmiş nişan ağlıyor
 Daha onun set ve yivine geldik

Kul Mustafa

Mustafa âşığı paya bağladık
 Her bir işi ol Hüda'ya bağladık
 Onlar oktur bizim yaya bağladık
 Ecel mızrağının yayına geldik

19- Üçlü Atışma (Dördüncü Atışma)

Kul Mustafa

Bu toprak yerden sır tutmaz
Daldan dala uçmayasın
Söz yiğidin öz kalesi
Söz verince geçmeyesin

İmami

Bana ettiğin kahırdır
Hem batındır hem zahirdir
Cahil şerbeti zehirdir
Sabır ola içmeyesin

Tanrıkulu

Yaratıldım bir gerçeğim
Hak'tan verilmiş ölçeğim
Sen bir gülsün ben bahçeyim
Olmamışken açmayasın

Kul Mustafa

Siz ile ulaştık paye
Bazı atlı bazı yaya
Komşun tutmadan yaylaya
Mekan tutup göçmeyesin

İmami

Menziline yetiremem
Omuzlayıp götüremem
Bir tohumu bitiremem
Kara taş a saçmayasın

Tanrıkulu

Tutunmaya pir var iken
Bu meydanda er var iken
Aydınlığa nur var iken
Bir ıradan saçmayasın

Kul Mustafa

Söyenmez her kula sırdır
Dünya nefes için dardır
Her canda göz zerre vardır
Abdal çingen seçmeyesin

İmami

Arı deyip kurt deyip de
Yurt içinde yurt deyip de
Türk deyip de Kürt deyip de
Aramızı açmayasın

Tanrıkulu

Ol rabbime ben diz verdim
Bu gönülden bir iz verdim
Yeni açan filiz verdim
Gelip beni biçmeyesin

Kul Mustafa

Kul Mustafa der varını
Hayıra harca kârını
Ehlin bulmadan sırrını
Hıfzıyla ki açmayasın

İmami

İmami'yem yüzüm gülmez
Edenin ettiği kalmaz
Namertler kıymetin bilmez
Yaylasına göçmeyesin

Tanrıkulu

Âşık isen sırrın söyle
Dost evinde gönül eyle
Tanrıkulu dikkat eyle
Bu meydandan kaçmayasın

20- Üçlü Atışma (Beşinci Atışma)

Kul Mustafa

İlime derya dediler
Üryan oldum giremedim
Baktım kırkların cemine
Fehmeyledim göremedim

İmami

Söylediğin kırklar ile
Bir muhabbet kuramadım
Menzilin sözünü ettin
Varam dedim varamadım

Tanrıkulu

Benim yaram gönüldendir
Bu el ile saramadım
Mürşit tuttum yaradanı
Başka mürşit aramadım

Kul Mustafa

Gün be gün çoğaldı derdim
 Altıya yükseldi dördüm
 Çok insana öğüt verdim
 Belki bana veremedim

İmami

Mürşit ettim birisini
 Yaş eyledim kurusunu
 Cehaletin sürüsünü
 Dost dağına süremedim

Tanrıkulu

Gayem bu nefsimi yakmak
 Dost için gözlerden akmak
 İman kaynak gözüm çakmak
 Öteleri göremedim

Kul Mustafa

İkrarı beşe eyledim
 Yazmadım boşa eyledim
 Bu nefsi şişe eyledim
 Çalıp taş kıramadım

İmami

Gâh hayal gâh düş oldum
 Derdim bir iken beş oldum
 Bir insafsıza eş oldum
 Ne yaptım sa yaramadım

Tanrıkulu

Nice engelleri aştım
Gönül ocağında piştım
Yüzondört şehir dolaştım
Çok sırrına eremedim

Kul Mustafa

Söyle Kul Mustafa'm dile
Ne dilerseñ haktan dile
Divane üçler vesile
Duram dedim duramadım

İmami

Âşık İmami yazına
Kainat eyle nazına
Dostum ayağın tozuna
Yüzlerimi süremedim

Tanrıkulu

Tanrıkulu göz yaş gibi
Yürek Hak'tan ateş gibi
Sevgim gerçek güneş gibi
Dost gönlüne seremedim

21- Üçlü Atışma (Altıncı Atışma)

Kul Mustafa

Bugün bizim bu haneye
Geldiğine çok sevindim
Beni gönül arkadaşı
Bulduğuna çok sevindim

Tanrıkulu

Bu eve misafir olduk
Güldüğüne çok sevindim
Sen bir aşkla içimize
Dolduğuna çok sevindim

İmami

Kul Mustafa kadir kıymet
Bildiğine çok sevindim
Bizi kapıdan içeri
Aldığına çok sevindim

Kul Mustafa

İsterdim size gitmeden
Geldiniz zahmet etmeden
Çıbanım yara etmeden
Deldiğine çok sevindim

Tanrıkulu

Âşığım düşmüşüm derde
Bir sırrım var göze perde
Bizimle söyleyip burda
Dolduğuna çok sevindim

İmami

Gönül gelir gider posta
Gahi yeydir gahi hasta
Ben çırağım sen bir usta
Olduğuna çok sevindim

Kul Mustafa

Kul Mustafa'm der bu yazı
Allah senden olsun razı
Eserlere güzel sazı
Çaldığına çok sevindim

Tanrıkulu

Dolandım bahçe bağıını
Gördüm meyve yaprağını
İrfan'ın nefis dağını
Deldiğine çok sevindim

İmami

Dolar mı hiç testi delik
İmami'nin yüzü soluk
Dost kemiğim içine ilik
İldiğine çok sevindim

22- Üçlü Atışma (Yedinci Atışma)

Kul Mustafa

Âşık olduk öğrenelim
Sazımız rahmani olsun
Her gönül Allah evidir
Özümüz rahmani olsun

Tanrıkulu

Kışımız Allah emridir
Yazımız rahmani olsun
Özümüze bir şey demem
Pozumuz rahmani olsun

İmami

Ey erenler bu sayfada
Tuzumuz rahmani olsun
Basiret bakmasın ya da
Gözümüz rahmani olsun

Kul Mustafa

Gel diyelim Rabbim medet
Verir bize bir işaret
Muhabbetten bir Muhammed
Sözünüz rahmani olsun

Tanrıkulu

Hakka ulaşınsın çıkan söz
Bizi kavursun içte köz
Hak ismidir doksan dokuz
Yüzümüz rahmani olsun

İmami

Dostuma olmaz oyunum
Herkese açık ayınım
Açık İmami koyunum
Kuzumuz rahmani olsun

Kul Mustafa

Kul Mustafa'm yedek yedek
Eksikleri tamam edek
Gelin dostlar dostu gidek
İzimiz rahmani olsun

Tanrıkulu

İrfan kötü demez haşa
Hak yarattı et tamaşa
Sarılmayın şal kumaşa
Bezimiz rahmani olsun

23- Üçlü Atışma (Son Atışma)

İmami

Fitil bitti gaz tükendi
Aşk lambası yanmak ister
Kanadı kırılmış bülbül
Gül dalına konmak ister

Kul Mustafa

Eksilmez su altı derdim
Daha geleceği gördüm
Mevlana cemine girdim
Hu diyerek dönmek ister

Tanrıkulu

Hiç gelmeden söyler dilim
Mevlasını anmak ister
Zikreder Hakkı daima
O ateşe yanmak ister

24- Atışma (İkili Atışma)

Kul Mustafa- Tanrıkulu

Kul Mustafa

Safa geldin hanemize
Ben yaşlıyım üzme beni
Bir kutuyum sır ehliyim
Bu kapımı bozma beni

Tanrıkulu

Kul Mustafa anla biraz
Boş kağıda yazma beni
Eline alıp iğneyi
Yüce dağım kazma beni

Kul Mustafa

Hesap ettin altı dördtür
Bunu fehmeyleyen merttir
Biri yumşak biri serttir
Çok dokunup ezme beni

Tanrıkulu

Feryadımı ele yaydım
Mert kişiye boyun eydim
Büyük şöhretini duydum
Yanılıp da büzme beni

Kul Mustafa

Yaşlıyım amma kocayım
Sen beni şenelt genceyim
Dediğinden çok inceyim
Ham elekle süzme beni

Tanrıkulu

Madde mana karışığım
Karanlık boğan ışığım
Hak ruhsat veren âşığım
Bir kalemde çizme beni

Kul Mustafa

Mustafa der İrfan fani
Bizden önce gelen hani?
Severim külli insanı
Sanma haktan azma beni

Tanrıkulu

İrfan kötü demez hâşâ
Herkes bu gönlümde paşa
Doğru ol kalbimde yaşa
Uzaklardan sezme beni

25- Atışma (Üçlü Atışma)

Âşık Kul Mustafa- Âşık Hazım Demirci- Âşık Nuri Çırağı

Nuri Çırağı

Eğer insan isen gel düşün şunu
Boş dolu yerine koyulmaz dostlar
İpe serilir mi hayatın unu
Pişmeden yumurta soyulmaz dostlar

Hazım Demirci

Sarhoşu bin kere ikaz etsen de
Hak'tan bihaberdir ayrılmaz dostlar
Hakikat ilminden cevher satsan da
Yeterince makbul sayılmaz dostlar

Kul Mustafa

İlahi cevherdir aşkın incisi
Öyle her pazara konulmaz dostlar
Tabiatta her gıdaya doyulur
Amma muhabbete doyulmaz dostlar

Nuri ıraği

Akıt gözyaşına elleri yu
Aşkı zikir ile çekmelisin hu
Kiri yıkamaya lazım temiz su
Bu mendil bu suda yuyulmaz dostlar

Hazım Demirci

Şehri Kerbela'dan içimin yası
Dilde tesbihim şehadet duası
İğnesiz ipliksiz aşkın libası
Öyle kolay kolay giyilmez dostlar

Kul Mustafa

Atasözü azıcıktan aş olmaz
Aslan cesur koyununan eş olmaz
Altın demir olmaz, saman taş olmaz
Örölüp binaya kayılmaz dostlar

Nuri ıraği

Sevdadır hayatta bir tatlı oyun
ıraği temiz et ahlakın huyun
Bilirsin ezelden kurt ile koyun
İkisi bir yerden yayılmaz dostlar

Hazım Demirci

Demirci'nin çok yüzünün karası
Hakla açık bu cihetten arası
Yedi başlı hakikatin yarası
Zalim neşteriyle oyulmaz dostlar

Kul Mustafa

Eşyada cisimde hakkın varlığı
Mustafa inancım hakkın birliği
Batıla karşıdır erin erliği
Bu gönül batıla eğilmez dostlar

26- Atışma (İkili Atışma)

(Kul Mustafa- Şeref Taşlıova)

Kul Mustafa

Ta ezelden beri böyle
Gez dünyayı gör Konya'yı
Gönül coşsun âşık söyle
Gez dünyayı gör Konya'yı

Şeref Taşlıova

Dilden dile değişmeyen
Gez dünyayı gör Konya'yı
Her tarafta aynı söz var
Gez dünyayı gör Konya'yı

Kul Mustafa

Gönül çayı güldür güldür
Boş ise destini doldur
Selçuklu'dan ilmihaldir
Gez dünyayı gör Konya'yı

Şeref Taşlıova

Nasıl edeyim ifade
Hiç eşi yoktur dünyada
Mevlana yatar burada
Gez dünyayı gör Konya'yı

Kul Mustafa

Mevlana ses vermiş neye
İmkan tanınmış her şeye
Şemseddin en büyük ziya
Gez dünyayı gör Konya'yı

Şeref Taşlıova

Haydi derviş denesini
Erenlerin sinisini
Burda Horasan erleri
Gez dünyayı gör Konya'yı

Kul Mustafa

Burda çöz her sırları
Gez müzeyi gör pirleri
Burda Horasan erleri
Gez dünyayı gör Konya'yı
Şeref Taşlıova

Şeref der ki yaradan yâr
Gönül hak ilmini duyar
Karamanlı Mehmet Bey var
Gez dünyayı gör Konya'yı

Kul Mustafa

Kul Mustafa ilmi oba
Yunus'ta Taptuk'ta çaba
Oğlu gelmiş kalkmış baba
Gez dünyayı gör Konya'yı

27- Atışma (İkili Atışma)

(Âşık Kul Mustafa- Âşık Sefil Selimi)

Kul Mustafa

Yadigâr yanıma gelmek istersen
Toros Dağları'nı yara yara gel
Yollar uzak belki seni incitir
Bir otur, bir yürü, dura dura gel

Sefil Selimi

Yadigâr yoluma mayın dizeseler
Aşkımın üstüne basar gelirim
Parçalayıp yüzüm yüzüm yüzsele
Derimi duvara asar gelirim

Kul Mustafa

Uçakla gelersen yakındır ırak
Trenle yol uzar bitmez bu durak
Otobüs taksiyi kadere bırak
At ise üzengi vura vura gel

Sefil Selimi

Kollarımı kırık kırık kırsalar
 Kemiğimi yarık yarık yarsalar
 Ölsün diye mavzer ile vursalar
 Yarama fişegi basar gelirim

Kul Mustafa

İnsan vazgeçer mi özge eşinden
 Ayıramaz hayâlinden düşünden
 Adana'nın köprüsünün başından
 Âşık Mustafa'yı sora sora gel

Sefil Selimi

Karataşa urgan ile sarsalar
 Canımı sinemden çekip alsalar
 Sefil Selimi'yi dara gerseler
 Umudu bedenden keser gelirim

7.3. Buruklu Âşık Kul Mustafa'nın Anlattığı Halk Hikâyesi

BOZDOĞAN HİKÂYESİ

Mayıs olur aşiret Binboğa'ya çıkmaz. Avşar aşiretinin reisi Dadaloğlu; “ Nerde kaldı bu aşiretler, nerde Bozdoğan'ım, nerde Ceritli'm, nerde Tacirler'im?” der.

Bunun üzerine ata biner, Koca Kenan ile birlikte yürür, Bucak kalesi'be çıkar. İmirzaoğlu'na seslenerek “ Niye yaylaya çıkmadı aşiretler? “ der.

İmirzaoğlu da “ Duymadın mı, Derviş Paşa adında bir paşa geldi, çadırımızı yaktı, devemizi çorağa sürdü. Bize cebri kerpiç kestiriyor, çit ördürüyor. İvezden, sinekten yanyok. Aşiretler perişan” der.

Bunun üzerine Dadaloğlu alır sazı eline ve söylemeye başlar;

Bizim dağlar çam ardıçlı meşeli
Kayasından lale sümbül döşeli
Haylı zaman Kababel'den aşalı
Çukurun kilidi beyler nic'oldu?

Gördüm Anavarza sur duvar daşlı
Aşiret isyanda binalar başlı
Altı arabatlı böğrü kılıçlı
Eli guşlu kolbeyleri nic'oldu?

Nerde aşiretleri edepli utlu?
Otağ çadırımız pek muhabbetli
Üst yanın Bozdoğan altı Ceritli
Kaplan postlu kıratlılar nic'oldu?

Ha deyince bin atlısı binerdi
Cenk yerinde de kirmen gibi dönerdi
Goraf goraf da Meryem çile enerdi
Boz çadırılı Tacirliler nic'oldu?

Ha deyince safımıza uyanlar
 Yağlı yağlı da pilavımı yiyenler
 Sen ölme de ben ölüyüm diyenler
 Emmim, dayım, yiğitlerim nic'oldu?

Der Dadal'ım biz bu çöle yurduduk
 Her birimiz bin alıcı kurduduk
 Kozanoğlu, Zulkadiroğlu, Cebelli'ynen dördüdük
 Ben burdayım üç yoldaşım nic'oldu?

Avşar aşireti Yarsufat'a gonmayı düşünürler. Yarsufat'ın bugünkü adı Ceyhan. Burdaki aşiretler bunları buraya gondurmak istemezler. Fakat Dadaloğlu, Zulkadiroğlu, Kozanoğlu, Mehmet Bey'le beraber cenge girerler. Öbür aşiretler girmezler. Dadaloğlu tek döğüş dokuzyüz atlı ile cenge girer. Sekizyüz atlısını Merci'nin orda Avşarlıdere'de şehir verir.

İşin garip tarafı dönerken Dadaloğlu ağlar. Koca Kenan da bu harpte ölür. Koca Kenan kim? Elif Hatın'ın oğlu. Elif Hatın gelirken dokuzyüz atlının atına yem, kendine azzık vermiş. Tek evladı Kenan. O da burada ölür. Dadaloğlu ağlamaya başlar. Derler ki; “ Paşam, koçyiğit kavgada ölür. Ağlamakla bu iş halledilmez” fakat bu laf Dadaloğlu'nu doyurur mu?

Dadaloğlu sesleniyor, işte şöyle diyor;

Elde değil elem geldi gözüme
 Akar çeşmim yaşın çağlar ne deyim?
 Sağ selamet savıştığım Binboğa
 Sual eden de benden dağlar ne deyim?

Elde gemde koçyiğidin gınası
 Gara geldi ikiyüzüç senesi
 Koca aslan Kenan'ın Elif anası
 Varırken yolumu bağlar ne deyim?

Gelin arkadaşlar yanıma gelin
 Beni sağ götürmen bir kılıç çalın
 Sekizyüz hanede sekizyüz gelin
 Al çıkarır kara bağlar ne deyim?

Dah bre dah bre dehey kıratım
 Yarsufat'ta kaldı kürküm pusatım
 Sekizyüz gelin dul galdı da yavrular yetim
 Gelir babam deyi ağlar ne deyim?

Dadaloğlu'm yoramadım düşlerin
 Şehidime dikemedim daşların
 Yarsufat'ta olup biten işlerin
 Sual eder benden dağlar ne deyim?

Dadaloğlu hapis Payas Kalesi'nde. Avşarın özyurdu Uzunyayla. Padişah çerkezleri getirirken “ Size beğendiğiniz yeri vereceğim ” demiş. Onlar gelirler Uzunyayla'yı beğenirler.

Dadaloğlu Payas Kalesi'nde hapistir. Dayısı Kocanarlı Gemerek'te yakalanmıştır. O zaman padişah isyankârı bunlar, suçlular. Fakat Kocanarlı “ Ben avşar değilim ” demiş. Dadaloğlu'na bu iş duyulur. “ Keşke avşarım diyeydi de öleydi ” dercesine işte efkârlanır.

Şimdi Pınarbaşı'ndan ne istiyor bakalım;

Yürü bre Pınarbaşı
 Acep karın kalktı m'ola?
 Usul boylu tor sunalar
 Su yoluna çıktı m'ola?

Dün gece bir rüya gördüm
 Eskikinden beter derdim
 Uzunyayla baba yurdum
 Çerkez kazık çaktı m'ola?

Kabaktepe asıl köyüm
Nadir Şah'tan gelir soyum
Gocanarlı büyük dayım
Avşarlıktan çıktı m'ola?

Dadaloğlu'm oldum yetim
Nerde galdı kör gıratım?
Beysiz galan aşiretim
Avşarlıktan bıktı m'ola?

SONUÇ

Adana, âşıklık geleneğinin sürdürüldüğü bir kaç ilden biridir. Adana’da sazlı (telden), sazsız (dilden), doğaçlama yoluyla, kalemle (yazarak) veya bir kaç özelliği birden taşıyan geleneğe bağlı olarak şiir söyleyenler “ âşık “ bu söyleme biçimine “ âşıklık- âşıklama”, âşıkları yönlendiren kurallar bütününe de “ âşıklık geleneği “ adı verilmektedir.

Adanalı âşıkların bir bölümü saz, söz ve doğaçlama birlikteliğine uyarak geleneğin bütün özelliklerini taşımaktadır. Âşıkların bir bölümü doğaçlama yapmadan saz ve sözle, diğerleri de yalnız sözle geleneği sürdürmektedirler.

Adana son kırk yıla kadar dışa kapalı bir yapıya sahipti. Bu nedenle âşıklık geleneği korunmuştur. Adanalı âşıklarda usta-çırak ilişkisi ve gezici âşıklık geleneğinin olmaması âşıkların dar çevrede tanınıp geleneğin yaygınlaşmasını önlemiştir. Bütün âşıklar yörede çok köklü, eskilere dayalı bir Karacaoğlan türküleri söyleme geleneği olduğunda birleşiyorlar. Buna yörede “ Karacaoğlan çığırmaq” adı verilir. Karacaoğlan ve Dadaloğlu’ndan sonra 1960’lı yıllara kadar bir çok âşığın şiirlerinin günümüze gelmemesi usta-çırak ilişkisinin olmaması ve gelenekle ilgili yeterli araştırma yapılmamasına bağlanabilir.

1950’li yıllarda yöreye gezginci olarak gelen Âşık Hüseyin, Âşık Veysel, Âşık Ali İzzet gibi âşıklar Adana’ya Anadolu âşıklık geleneğini tanıtmışlardır. Adana’da âşıklığa yeni başlayanlara çırak, eski usta âşıklara da âşık adı verilir. Adana’da bir usta âşığa kapılanıp çıraklık etme yoktur. Bir âşığın birden fazla âşığı usta olarak kabul etmesi, yetişirken örnek aldığı, yardım gördüğü manevi usta anlamındadır.

1966 yılında ilk kez Konya’da yapılan Türkiye Âşıklar Bayramı Adana âşıklık geleneğinde bir dönüm noktası olmuştur. Adanalı âşıklar Türkiye’nin çeşitli yerlerinden gelen âşıklarla tanışıp, diğer yörelerin âşıklık geleneklerini tanıyınca bilgi, görgü alışverişi sonunda yeni bir yapı oluşmaya başlamıştır. 1950’li yıllardan sonra Adana’nın göçlerle yeni bir kültür yapısına sahip olması âşıklık geleneğini de etkilemiştir.

ÂŞIK KUL MUSTAFA

Adı Mustafa Duzağadüşmez olan Âşık Kul Mustafa 1930 yılında Adana'nın Yüreğir İlçesi'ne bağlı Buruk Köyü'nde dünyaya gelmiştir. 11 yaşına bade içme olayını yaşayan âşığın bu olaydan sonra dili çözölmüş, ilk şiirlerini söylemeye başlamıştır. Köylerini ziyarete gelen Âşık Hüseyin'den çok etkilenmiş, kafasında âşıklıkla ilgili temeller ilk o zamanlar atılmaya başlamıştır.

Âşıklığa başlamasında Karacaoğlan geleneği, yörede yaygın olan türkölü halk hikayeleri, usta malı türküler etken olmuştur. Anne tarafının Avşar kökenli olması, Dadaloğlu soyundan gelmesi onu âşıklığa hazırlayan ortamın oluşmasında önemli rol oynamıştır.

Şeriatin çok güçlü olduğu, kültür çevresinin zayıf olduğu, şeriatin dışına çıkıldığında her şeyin hor görüldüğü, saz çalmanın günah sayıldığı bir ortamda âşıklığa başlayan Kul Mustafa saz çalamamaktadır.

Badeli âşıklarımızdan olan Kul Mustafa, 11 yaşında öküzleri otlatırken gördüğü rüyada bade olayını yaşamıştır. İlk şiirlerini Mustafa mahlasıyla yazıp söyleyen âşık daha sonra Farsak soyundan olması nedeniyle Kul mahlasını kullanmıştır. Ustasının olmadığını belirtirken pek çok âşığa ustalık yapmıştır.

Üslubu doğal ve akıcıdır. Güzellemelerindeki içtenlik, sıcaklık şiir boyunca hissedilir. Âşık tarzı şiirin doğası gereği, gelenek üslubuna egemendir. Onu farklı kılan yerel ve özgün söyleyişlerle yaptığı sentezdir. O şiirlerinde anlatım yollarının hepsini kullanmıştır. Atasözleri, deyimler, alkış ve kargışlar, hazır söz kalıpları ve halk söyleyişleri onun üslubunu samimileştirir.

O, tekrar ve diğer söz kalıplarıyla üslubunun lirik olmasını sağlar. Güzellemelerindeki mecazlar dünyası geleneğin tekrarı gibi gözükse de özgün deyişleri üslubunu renklendirir. Âşığın işlediği konuya göre seçtiği kelime kadrosu üslubundaki titizliği gösterir. Şiirlerinde kafiye ve rediflerle ortaya koyduğu ses kuruluşu sağlamdır. Yinelemeler doldurma olmayıp ses, konu ve dil birlikteliğini sağlamak için özenle seçilmiştir. Şiirde kelime ve cümlelerin büründüğü kalıp olan biçim sağlamdır. Şiirlerinde kafiye ve rediflerle dış ahenk, kelime seçimiyle iç ahenk sağlanmıştır.

Âşık, gelenekte çok baş vurulan ilk dörtlüğün ikinci ve dördüncü dizelerinde kullandığı mısra halinde redifleri her dörtlüğün sonunda aynen tekrarlayarak şiirinde bir armoni sağlamıştır.

Âşık Kul Mustafa, özellikle güzellemelerinde başta benzetme olmak üzere edebiyat sanatlarına yer vererek okuyucunun zihninde bir görünüm, imge yaratmıştır. Divan edebiyatı etkisinde kalarak yazdığı şiirler dikkat çekicidir. Âşığın şiirlerine toplu olarak baktığımızda düzgün bir anlatıma sahip olduğunu görüyoruz. İşlediği düşünceler sağlam olup anlatı açık, içten ve etkilidir.

Âşık Kul Mustafa'nın kelime tekrarları, dize içindeki ses benzeşmeleri ve kafiye sesleriyle elde edilen ahenkle kendine özgü bir biçim ve söyleyiş özelliğinin ana çizgisini oluşturmuştur.

Âşık Kul Mustafa'nın güzel anlayışı, diğer âşıklara benzer. Onun güzelleri bazen somut bazen de bir yanı divan şiirimizden, bir yanı tasavvuf edebiyatımızdan gelen bir soyutlamadır.

Âşık başına gelen olumsuzluklardan gelenekte olduğu gibi kaderden, dünyadan, felekten yakını. Onun için gurbet, ayrılık ve acıdır. Âşık Kul Mustafa'da doğa adeta insan güzelliğini tamamlayan bir dekordur. Geleneğin sunduğu öğeler dışında yer yer yeni hayaller, yeni duygular, renk ve dış alem göze çarpar.

Âşık Kul Mustafa deneyimlerini, toplumun değer yargılarını nasihat türü şiirlerinde dile getirir. O taşlamalarında yaşadığı çağın aksayan, bozulan, yozlaşan değerlerini kırıncı olmayan bir dille yerer.

Âşık Kul Mustafa, gelenekte olduğu gibi kahramanlık temalı koçaklamalar yazmıştır. Bunlar güncel konularda yazıldığı için geleneksel konulardan ayrılır. Âşık vatan konulu şiirlerinde birlik ve beraberlik kavramlarını lirik bir üslupla dile getirmiştir.

Âşık, âşık tarzı şiir geleneğinin kendisine sunduğu bütün imkanları kullanır. Geleneğin taşıyıcısı ve sürdürücüsüdür. Âşıklar, aynı kültür kaynağından beslendikleri için halk ve divan şiiri kelime ve kavramları ortaklaşa kullanmışlardır. Kul Mustafa bu kavramlardan halk zevkine en uygun olanlarını seçmiştir.

Âşık dini-tasavvufi şair olmamasına rağmen şiirlerinde kullandığı kelime kadrosu dini-tasavvufi kelimeler içermesi bakımından dikkat çekicidir. Şiirlerinde aşk, doğa, nasihat gibi temaların yanında dini temalara da yer vermiştir.

Buruklu Âşık Kul Mustafa atışmalarıyla birincilikler almış, atışma konusunda oldukça yetenekli bir âşıktır. Atışmalarında geleneğin bütün özelliklerini kullanır. Yine Adana âşıklık geleneğinde halk hikâyesi anlatan âşıklardan biridir. Anlattığı Ceritli-Avşar hikâyesi yıllarca radyo programlarında dinleyiciye sunulmuştur.

Âşık Kul Mustafa, Adana insanının duygusunu, düşüncesini, sevincini, özlemine, kısaca yaşamını sözüyle, sesiyle dile getirmiştir. Yanık sesiyle okuduğu bozlaklar halkın duygularının sözcüsü olmuştur. Buruklu Âşık Kul Mustafa âşıklığı tam anlamıyla yaşamış, Adana âşıklık geleneğinde önemli yeri olan bir âşıktır.

SÖZLÜK

Abdal	: Anadolu'da yaşayan oymaklardan bazıları (79/4)
Abide	: Anıt (95/2)
Ahval	: Durumlar, haller, vaziyetler (17/3)
Ark	: İçinden su akıtmak için toprağı kazarak açılan oyuk (57/1)
Arş	: İslam inanışına göre göğün en yüksek katı, dokuzuncu gök (15/3)
Avara	: İşsiz, güçsüz, başıboş, aylak (17/4)
Avaz	: Yüksek ses, nara (41/2)
Bab	: Bölüm, kısım, kapsam (25/6)
Bab-ı içdihat	: Din adamlarının ayet, hadis, kıyas ile şariat işlerini belirtmede olan çalışmaları (10/2)
Bartıl	: Rüşvet (14/4)
Basiret	: Doğru görüş, uzağı görüş, seziş, sağgörü, anlayış (13/6)
Bayak	: Demin, önce (14/5)
Belik	: Saç örgüsü (82/6)
Bend	: bağ, set, bağlama, madde (32/1)
Ben-i beşer	: İnsan (66/2)
Berzak	: Ölenlerin ruhlarının kıyamete kadar bulunduğu yer (13/1)
Beyiz	: Beyaz (21/4)
Bider	: Tohum (14/2)
Biti	: Birazcık (14/8)
Boğasak	: Boğaya gelmiş veya boğa isteyen inek (33/2)
Boş kâğıdı	: Boşanma dilekçesi (34/5)
Bozarmak	: Renk değiştirmek, rengi atmak, boz renge girmek (62/3)
Böğür	: İnsan ve hayvan vücudunun kaburga ile kalça arasındaki bölümü (4/4)
Bukak	: Gerdan üstü (71/6)
Bühtan eylemek	: Kara çalmak, iftira etmek (19/1)
Bükmek	: Vazgeçmek, bırakmak (71/5)
Çağlık	: Çukur taş (14/5)
Car	: Çağrı, tellal ile duyurma, imdat yardım (12/ 1)
Cenger	: İyi düşünen, dövüşçü, savaşkan (95/3)
Ceren	: Ceylan (8/1)

Cetfin	: Genç horoz (14/ 1)
Cevahir	: Elmas, yakut v.b değerli taşlar, mücevher (66/ 2)
Cihet	: Yön, taraf (71/ 5)
Çarık	: İşlenmemiş sığır derisinden yapılan ve deliklerine geçirilen şeritle sıkıca bağlanan ayakkabı
Çıhar	: Dört rakamı (40/ 3)
Çıngı	: Kıvılcım, parça (13/ 5)
Çitil	: Fidan (14/ 2)
Çor	: Hastalık, sığır vebasası (14/ 6)
Çöreklenmek	: Bir yerde orada yaşayanları rahatsız etme pahasına sürekli kalmak (12/ 2)
Dar	: Dar ağacı (58/ 3)
Daz	: Çıplak toprak (35/ 4)
Debayak	: Az önce, biraz önce (14/ 5)
Deccal	: Kıyamet gününe yakın bir zamanda tanrılık iddiasıyla ortaya çıkacağı bildirilen tek gözlü olduğu belirtilen Yahudi (40/ 5)
Dem	: Zaman, çağ (47/ 2)
Deruhte eylemek	: Üstlenmek (23/ 2)
Deyişatçı	: Âşık, ozan (14/ 7)
Didar	: Yüz, çehre (40/ 4)
Döş	: Göğüs, bağır (8/ 2)
Ede	: Büyük erkek kardeş, ağabey (14/ 8)
Em	: İlaç, merhem (14/ 8)
Ervah	: Ruhlar, canlar (19/ 2)
Evla	: Daha iyi, yeğ (13/ 7)
Evmek	: Çabuk davranmak, acele etmek (57/ 4)
Evsaf	: Nitelikler, vasıflar (1/ 1)
Ezazil	: İblis, şeytan (40/ 2)
Fehm-i idrak	: Anlama yeteneği, anlama, kavrama (80/ 2)
Fellah	: Çiftçi (79/ 4)
Ferik	: Piliç (14/ 1)
Ful	: Fulya çiçeği (Atışmalar/ 2)
Gadulü hacat	: İhtiyaç duyulan, gerekli (10/ 2)
Garbi yel	: Batıdan esen rüzgar (35/ 1)

Gamaşmak	: (kamaşmak) Güçlü bir ışık sebebiyle göz bakamaz olmak (8/1)
Gavlatmak	: (Kavlatmak) Kavlamasına yol açmak, soymak (6/ 2)
Gem	: Atı yönlendirmek için ağzına takılan demir araç, döven (14/ 8)
Gılman	: Cennette hizmet gören erler, dişiler (87/ 3)
Grev	: İş bırakımı (27/ 3)
Guraba	: Kimsesizler, zavallılar, garipler (11/ 4)
Güman	: Zan, sanma, şüphe, sezme (23/ 2)
Haraba	: Yıkıntılar (11/ 4)
Haşr	: Toplanma, kıyamet gününde ölülerin dirilip yaptıklarının hesabı görülmek için bir yerde toplanmaları (45/ 3)
Hatıl	: Katil (14/ 2)
Hısım	: Soyca ve evlilik sonucu aralarında bağ bulunanlardan her biri, akraba (14/3)
Hicap	: Utanma, utanç (2/ 2)
Himmet	: Yardım, kayırma (79/ 1)
Hurda	: İşe yaramayacak şekilde bozulmuş, zarar görmüş (12/ 2)
Huri	: Cennette yaşadığına inanılan kız (39/ 1)
Hüsn	: Güzel, güzellik, iyilik (79/ 3)
Ihvan	: Yakın dostlar, arkadaşlar (65/ 2)
Işkın	: Filiz (22/ 4)
İbrik	: Su koymaya yarayan kulplu, emzikli kap (14/ 4)
İntihap	: Seçme, seçim (31/ 2)
İntizar	: İlenme, beddua (50/ 2)
Kaf Dağı	: Anka kuşunun yaşadığı sanılan masal kuşu (40/ 5)
Kasatura	: Süngü gibi tüfeğin namlusuna takılan veya bel kayışında asılı olarak taşınan bir çeşit bıçak (73/ 2)
Katık	: Yağı alınmış yoğurt (14/ 1)
Kelik	: Yemeni, yazma, başörtüsü (14/ 1)
Kendir	: Kenevirden yapılmış ip (50/ 2)
Kepitmek	: Çökmek, yıkmak (50/ 5)
Keseğen	: Bel, çapa ve sabanın topraktan kaldırdığı iri parça (74/ 2)
Kesret	: Çokluk (30/ 7)
Keş	: Yağı alınmış süttten ya da yoğurttan yapılmış peynir (14/ 6)
Kırtmır	: Ashabı Keyf'de beş uyurların yanındaki köpek (Atışmalar 2)

Kıyak	: Benzerlerinden üstün olan, mükemmel (14/ 5)
Kışpi kâr	: Kazanma, kazanım (52/ 4)
Koddoş	: Kurnaz (14/ 5)
Koyak	: İki dağın arasında kalan büyük çukur, vadi, dağ (14/ 5)
Koz	: Ceviz (74/ 2)
Kün	: Tasavvuf ve İslama göre Tanrı'nın yaratma işi (40/ 6)
Küşne	: Karaburçak (27/ 4)
Lab-ı levher	: Düz, üzerine resim yazı gibi şeyler yazılan yüzey (82/ 5)
Lafza-i celal	: Tanrı adı (53/ 1)
Leş	: Su veren toprak (14/ 8)
Levh kalemi	: İlahi bilim (40/ 3)
Loğ	: Silindir taş (94/ 2)
Makber	: Mezar, kabir (95/ 3)
Mansur	: Hallacı Mansur, asılarak öldürülen ünlü sufi (58/ 3)
Martin	: Tek kurşun atan bir çeşit tüfek (73/ 2)
Mason	: Birtakım kardeşlik ilkelerini benimseyen, birbirlerini parola ve işaretlerle tanıyan, loca denilen bölümlere ayrılan kimselerden kurulu dernek, bu dernek üyesi (73/3)
Melal	: Can sıkıntısı, usanç, üzüntü, hüznün, dert (17/ 3)
Melemen	: Adana İli'ne bağlı Karaisalı İlçesi'nin eski adı (91/ 4)
Menent	: Benzer, eş (33/ 4)
Mengene	: Pres işini yapan alet (60/ 4)
Menzil	: Durak, tasavvufta Tanrıya varma yolunda aşamalar (27/ 3)
Mest	: Üzerine mesh edilebilen, kısa konçlu hafif ve yumuşak ayakkabı (86/ 2)
Meyyan	: Bel (71/ 3)
Mutmain Olmak	: İnanmak gönlü kanmak (13/ 4)
Müptela olmak	: Alışmak, düşkün olmak (10/ 4)
Mürit	: Bir tarikata, şeyhe bağlı kimse (13/ 3)
Mürşit	: Doğru yolu gösteren kimse, kılavuz. Tarikat piri, şeyhi (2/ 5)
Müşteki	: Yakınan, sızlanan, şikayetçi ()
Nifak	: Geçimsizlik, anlaşmazlık, ara bozuculuk (26/ 1)
Nusret	: Yardım (44/ 4)
Oba	: Bir yerde konaklayan göçebe halk veya aile (20/ 4)
Penah	: Sığınma, sığınılacak yer (98/ 2)

Pir	: Bir tarikatın ilk kurucusu (32/ 2)
Sadr	: Göğüs, sine, kalp, yürek (66/ 3)
Satır	: Çoğunlukla bakırdan yapılan büyük kova (14/ 2)
Sırrı min alef	: Tanrının sırları (6/ 6)
Sidre	: Yedinci kat gökte bulunan makam (40/ 4)
Sitil	: Küçük bakraç (14/ 2)
Süllüm	: Merdiven (14/ 6)
Şaki	: Haydut, eşkıya (29/ 4)
Şar	: Tükenmez (75/ 5)
Şeb	: Gece (20/ 2)
Şeş	: Kenarı oyalı başörtüsü (14/ 7)
Şor	: Konuşma (14/ 6)
Taam	: Yiyecek (51/ 1)
Tamu	: Cehennem (29/ 3)
Tart etmek	: Uzaklaştırmak, çıkarmak (69/ 2)
Tavvaf	: Kabe'nin etrafını yedi kez dolaşıp ziyaret etme (82/ 4)
Tecelli	: Bildirme, görünme, ortaya çıkma, ilahi sırların ayan olması (40/ 1)
Teş	: Büyük leğen (14/ 2)
Teşt	: çamaşır leğeni (70/ 3)
Tevir tevir	: Düğüm düğüm (62/ 2)
Toy	: Acemi (14/ 6)
Toydaş	: Akran (14/ 3)
Tuman	: İç donu, şalvar (14/ 9)
Turaç	: Sülüne benzer bir kuş (45/ 1)
Üfteylemek	: Düşmek, düşüşe geçmek (23/ 2)
Ütmek	: Oyunda, kumarda kazanmak (67/ 5)
Vetsiz	: Huysuz (14/ 3)
Yağlık	: Büyük mendil, yemeni, yazma (87/ 2)
Yedi erler	: Tasavvufta Hz. Muhammed'in gerçeğine eren, bunu bilen yedi kişi (96/ 3)
Yılışık	: Yapmacık davranışlarla hoş görünmeye çalışan (38/ 1)
Yıramak	: Uzaklaşmak, ayrılmak (21/ 2)
Yırak	: Uzak (52/ 4)
Yöreb	: Meyilli, meyil etmiş (14/ 6)

Yumak	: Yıkamak (75/ 3)
Zahir	: Görünen, açığa çıkan (50/ 2)
Zebun etmek	: Güçsüz bırakmak (6/2)
Zemzem	: İslam inanişında kutsal su (22/ 3
Züğürt	: Parasız, yoksul (38/ 4)
Zülüf	: Yanaklardan sarkan saç lülesi

KAYNAKÇA

- Akalın(L. Sami), 1981, *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, Varlık Yay. İstanbul
- Aktaş (Şerif), 1993, *Edebiyatta Üslup ve Problemleri*, Akçağ Yayınları, Feryal Mat. Ankara
- Albayrak(Nurettin) 1993, “ Âşık”, *İslam Ansiklopedisi*, M.E.B. Bas., C. I. İstanbul
- Alkan (Naim), 1973, *Türk Halk Edebiyatı*, Ankara
- Arı (Bülent),1998, *Adana’da Geçmişten Bugüne Âşıklık Geleneği*, Adana, Basılmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Türk Dili Ana Bilim Dalı
- Artun (Erman), “Ozandan Âşığa Halk Şiiri Geleneğinin Kültür Kaynakları”, *İçel Kültürü*, Yıl: 9, Sayı: 41, İçel
- Artun (Erman), 1995 “ Karacaoğlan Şiirinin Kültür Kaynakları “, *Anayurttan Atayurda Türk Dünyası*, Yıl. 3, C. 2, S.7, Ankara
- Artun (Erman), 1995, “ Dadaloğlu Üzerine Birkaç Söz “, *İçel Kültürü*, Yıl. 9, Sayı 40, İçel,
- Artun (Erman), 1996, *Günümüzde Adana Âşıklık Geleneği (1966-1996) ve Âşık Feymani*, Adana Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yay., Hakan Ofset, Adana
- Artun (Erman), 1997, “ Günümüz Adana Âşıklık Geleneği ve Âşık Fasılları”, 5. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, 1. Cilt, Ankara
- Artun (Erman), 1997, “ Adana Âşıklık Geleneği’nde Karacaoğlan Çığırma “, *İçel Kültürü*, S. 54, İçel
- Artun (Erman), 1998, “ Günümüzde Yeniden Yapılanma Âşıklık Geleneğinin Sosyo-Kültürel Boyutu “, *Emlek Yöresi ve Çevresi Halk Ozanları Sempozyumu Bildirileri*, Kuloğlu Matbaacılık, Ankara
- Artun (Erman), 1999, “Günümüz Adana Âşıklık Geleneği’nde Nasihat (Öğütleme) “ 1. Balıkesir Kültür Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri”, Balıkesir
- Artun (Erman), 1999, “ Adana Âşıklık Geleneğinde Alkış Kargış (Kara Alkış) “ III. Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri “ Adana
- Artun (Erman), 1999, “ Âşık Tarzı Halk Edebiyatı’nda Üslup “, *Edebiyat/ Toplum Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep
- Artun (Erman), 1999, “ Günümüz Adana Âşıklık Geleneği’nde Ölüm Mezar Teması “, *Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan hayatına Etkileri Sempozyumu*

Bildirileri, İstanbul

- Artun (Erman), 1999, “ Günümüz Adana Âşıklık Geleneği’nde Mizah “, *Folklor-Edebiyat*, S. 17
- Artun (Erman), 2000, “ Günümüz Adana Âşıklık Geleneği’nde Yiğitleme (Yiğit Üstüne Türkü) “ *Adana Halk Kültürü Araştırmaları I*”, Adana Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Adana
- Artun (Erman), 2000, “ Günümüz Adanalı Âşıkların Dini- Tasavvufi Şiirleri “, *Adana Halk Kültürü Araştırmaları I*, Adana
- Artun (Erman), 2000; Adana Halk Kültürü Araştırmaları I, Adana Halk Büyükşehir Belediyesi Kültür Yay, Epsilon Reklam ve Matbaa, Adana
- Artun (Erman), 2000, “ Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı Terimleri Üzerine Bir Deneme”, *Adana Halk Kültürü Araştırmaları I*, Adana
- Artun (Erman), 2000, “ İletişim çağı’nda Âşıklık Geleneği’nin Geleceği “, *İletişim Çağında Halk Kültürü ve Ozanlığın Geleceği Sempozyumu Bildirileri*, Ankara
- Artun (Erman), 2001, “ Adana Âşıklık Geleneğinde Kayserili Bir Âşık, Âşık Derdiderya” *Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni*, Kayseri
- Artun (Erman), 2002, *Dini-Tasavvufi Halk Edebiyatı*, Ankara, Akçağ Yayınları
- Artun (Erman), 2002, “ Çukurova’da Salavatçılık Geleneği ve Âşıkların Pehlivan Salavatlamları “, *Erdem Dergisi Halkbilim Özel Sayısı*, Ankara
- Artun (Erman), 2003, “ Osmaniye ve Çukurova’da Âşıklık Geleneği “ *Osmaniye Folkloru ve Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, Osmaniye
- Artun (Erman), 2005, *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*, Kitabevi Yayınları, İstanbul
- Atılğan (Halil), 1991 “Çukurova Türkülerinin Müzik Yapısı “ II. Uluslararası Karacaoğlan ve Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri, Adana
- Atlı (İsmet), 1989, *Dünya Güreşine Oyun Getiren Ustalar*, Arı Ofset Matbaacılık, İstanbul
- Atlı (İsmet), 2000, “ Ramazana da Güreşe de Duayla Başlarız “, *Türkiye Gazetesi*, 27.11.2000
- Bali (Muhan), 1975,” Âşık Karşılaşmaları- Atışmalar I”, *Türk Folkloru Araştırmaları*, Eylül, Cilt 16, S.314, İstanbul
- Bali(Muhan), 1975, “ Âşık Karşılaşmaları- Atışmalar II “, *Türk Folklor Araştırmaları* S.316, İstanbul
- Banarlı (Nihat Sami), 1978, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C.I, M.E.B. Yayınları, İstanbul

- Başgöz (İlhan),1968, *İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi*, Ararat Yayınları, İstanbul
- Boratav (Pertev Naili), 1982, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Adam Yayınları, İstanbul
- Devellioğlu (Ferit), 2001, *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi Yayınları, İstanbul
- Dilçin (Cem), 1992, *Türk Şiir Bilgisi*, T.D.K. Yayınları, Ankara
- Dizdaroğlu (Hikmet), 1998, “ Türk Halk Nazmında Mahlas/ Tabşırma Alma Geleneği” *Halk Edebiyatı Araştırmaları*, Ankara
- Gölpınarlı(Abdulkaki), 1972, *Tasavvuf’tan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İstanbul
- Görkem (İsmail), 1991, “ Çukurova’da Yas Törenleri ve Ağıt Söyleme Geleneği “, II. Uluslararası Karacaoğlan ve Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri, Adana
- Günay (Umay), 1988, “ Âşık Tarzı Edebiyat Hakkında Düşünceler “, *Mehmet Kaplan İçin*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara
- Günay (Umay), 1992, *Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, Akçağ Yayınları, Ankara
- Halıcı (Feyzi), 1992, *Âşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şairleri*, Ankara
- İvgin (Hayrettin),1992, “ Âşıklarımız ve Âşıklık Geleneklerimiz” Halk Ozanlarının Sesi, Yıl 1, S.1, Ankara
- İvgin (Hayrettin), 1995, “ Halk Ozanlığı Geleneği İçerisinde Ozan Rehberinin Yeri “ *Halk Ozanlarının Sesi*, Yıl:2, S. 6, HAGEM Yayınları, Ankara
- Kalkan (Emir), 1991, XX. Yüzyıl Türk Halk Şairleri Antolojisi, Ankara
- Kaya (Doğan), 1990, *Şairnameler*, HAGEM Yayınları, Ankara
- Kaya (Doğan), 1994, *Sivas’ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsati*, Cumhuriyet. Ün. Yay. Sivas
- Koz (M. Sabri), 1990, “ 1940’larda Çukurova’da Derlenmiş Türküler ve Âşık Deyişleri” I. Uluslararası Karacaoğlan ve Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri, Adana
- Koz (M. Sabri), 1982, “ Âşık Edebiyatımızda Ortak Mahlaslar Sorunu “, I. VTHE Semineri, Eskişehir
- Koz (M. Sabri), 1991, “ Adana Mıntıkası Maarif Mecmuası (Çukurova’da Memleket-Memleket Çukurova’da) ve Halk Kültürü Bakımından Önemi”, II. Uluslararası Karacaoğlan- Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri, Adana

- Köprülü (M. Fuat), 1962, *Türk Saz Şairleri*, Güven Basımevi, Ankara
- Köprülü (M. Fuat), 1986, “ Saz Şairleri, Dün ve Bugün “ *Edebiyat Araştırmaları*,
T.T.K. Basımevi, Ankara
- Kutlusoy (Nazan), 1997, *Âşık İbrahim Karalı*, Yayınlanmamış Bitirme Tezi, Adana,
Çukurova Ünv. Fen-Edb. Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
- Makal (Tahir Kutsi), 1976, *Aşıklar Şöleni*, Müziksan Vakfı Yayınları, İstanbul
- Mirzaoglu (F. Gülay), 2003, *Çukurova Bozlağı*, Binboğa Yayınları, Ankara
- Mutluay (Rauf), 1972, *Türk Halk Şiiri Antolojisi III*, İstanbul
- Nasrattınoğlu (İrfan Ünver), 1999, “ Çukurovalı Halk Ozanlarında Cumhuriyet,
Atatürk, Vatan ve Millet Sevgisi “ *III. Uluslar Arası Çukurova halk Kültürü
Bilgi Şöleni (Sempozyumu)*, Adana
- Öz (Gülağ), 1995, “ Ozan Sefil Selimi İle “ *Halk Ozanlarının Sesi*, HAGEM Yayınları,
Yıl: 2, Sayı:6, Ankara
- Özhan (Mevlüt), Emine Kırıcı v.d. 1992, *Yaşayan Halk Ozanları Antolojisi*, Ankara,
Kültür Bakanlığı Yayınları
- Pala (İskender), 1991, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ankara, Akçağ Yay.
- Sakaoğlu (Saim), 1986, “ Ozan, Âşık, Saz Şairi Kavramları Üzerine “ *III.
Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, C.I., Ankara
- Sakaoğlu (Saim), 1988, “Yaşayan Çukurovalı Âşıkların Geleneğe Bağlılık ve
Hizmetleri Açısından Değerlendirilmesi”, *I. Mersin Kültür ve Eğitim
Sempozyumu Bildirileri*, Ankara
- Sakaoğlu (Saim), 1989, “ Türk Saz Şiiri”, *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk
Şiiri)*, T.D.K., Ankara
- Tanrıkulu (Nazım İrfan), 2000, *Âşıklar Divanı (Günümüz Âşıkları- Deyişler-
Atışmalar- Taşlamalar- Muammalar)* İstanbul
- Turgut (Osman), 1995, *Adana Âşıklık Geleneği ve Yaşayan Adanalı Âşıklar (Derleme-
İnceleme)*, Adana Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Ünv. Sosyal
Bilimler Enst. Türk Dili Ana Bilim Dalı
- Türkçe Sözlük, 2005, Türk Dil Kurumu, Ankara
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 1998, Dergah Yayınları, C. VI, İstanbul
- Yener (Cemil), 1973, *Türk Halk Edebiyatı Antolojisi*, Bateş Yayınları, İstanbul

Resim 1: Buruklu Âşık Kul Mustafa

Resim 2: Kul Mustafa (Soldan Dördüncü)

Resim 3: Kul Mustafa (Soldan Birinci)

Resim 4: Kul Mustafa (Soldan Birinci)

Resim 5: Kul Mustafa (Soldan Dördüncü)

Resim 6: Kul Mustafa (Ortadaki)

Tarla Dergisi, 1968, Sayı: 24, s.6-7-8

Yaşayan bir halk şairi: Kul Mustafa

Yaşayan halk şairlerinden, Dadaloğlu'nun torunlarından Kul Mustafa İstanbul'a geldi ve MTTB nin düzenlediği «Aşık İhsani'ye meydan okudu. Aşık İhsani toplantıya katılmadı ve onun yerine Kul Mustafa Aşık Selmani ile atıştı. Kul Mustafa Adana'lıdır, Buruk köyündendir. Solda Aşık Kul Mustafa «Sofu»su Mahmut Taşkaya ve MTTB Genel Başkanı İsmail Kahraman ile birlikte görüntüleniyor.

İkinci örnek :

Namaz, namaz, O namaz!
Onu kimse kılamaz.
Etten Mescit, Su Kible
Onu kimse bilemez!

(Yunus Peygamberin balığın karnında 5 vakit namaz kılışı)

Dün, bu âşıklar, nasıl, o aşk şairi olarak bildiğimiz Karaca Oğlan olarak:

Hazır ol vaktinde Nemçe kırak
Yer götürmez asker ile geliyor.
Patriklerin inmiş tahttan diyorlar
Bir Halife kalmış o da geliyor.

Yetmiş bin var siyah postal giyecek
Seksen bin var Allah Allah diyecek
Doksan bin var tatlı cana kıyacak
Yüz bini de tatar handan geliyor.

Şiirle şaha kalkmış ise, bugünkü âşıklar da aynı iman, aynı ruh ve aynı ustalıkla sazlarını ve dillerini kullanmasını bilmektedirler.

Öte yandan Aşık Hasan adındaki bir âşık ta şöyle seslenmektedir.

İnildeşir dağlar, titreşir yerler,
Bir hafta içinde toplanır erler.
Seksen bin evliya, doksan bin pîrler,
Gökler bile bizim ile yürürler. ,

Hep hazır olurlar topraklar taşlar
Türk harbe girerse onlar da başlar
Alay alay olur gökteki kuşlar
Kanat açıp bizim ilen yürürler.

Düşmanın topları boş yere kütler,
İleri ileri eşsiz yiğitler
Bundan bin yıl evvel ölen şehitler
Hep uyanır bizim ilen yürürler.

Bizim ilen yürür görürüz arşı,
Dilimizde ezber İstiklâl Marşı,
Aşık Hasan der ki, düşmana karşı
Yerler, gökler bizim ilen yürürler.
Bugün, bizler için meğhûl görünse de. Çukurovadan, Tokat'a, Maraş'tan, Kars'a, Sivas-
(Lütfen Sayfayı Çeviriniz)

Tarla Dergisi, yıl: 1967, sayı: 21, sayfa: 22-23

Sefil Selimi ile Kul Mustafa atıştı

Röportaj: Metin SOYSAL

Konya'da Aşıklar Toplu Halde

Konya Turizm Derneğinin düzenlediği Aşıklar Bayramı bu yıl da çok başarılı oldu. Bayrama yurdumuzun en yüksek tirajlı gazetesi Hürriyet de ilgi gösterdi ve Hürriyet röportaj yazarı arkadaşımız Metin Soysal halk şiiri geleneğimizi sürdürenleri bütün dünyaya tanıttı. Dergimizin devamlı şairleri Aşık Veysel ile Posoflu Aşık Müdâmi jüri kurulundaydılar. Yine dergimiz şairi arkadaşımız Sefil Selimi Bayram'da büyük ilgi gördü «Dadaloğlu Ödülü»nü aldı.

Hasat sonu ekini tarladan kaldırdıktan sonra âşıklar, elde saz, bucak bucak, köy köy dolaşır.. Bu biraz da âşıklığın şânındandır.

Hangi köye bir Âşık gelmişse sazını köy kahvesinin kapısına asar. Bunun mânası şudur: — «Köyde konuk bir âşık var. Atışmak isteyen varsa, er meydanıdır. Buyursun gelsin..»

Ve eline saz, sazına sohbet yakışan o köyün âşıkları gelip konuk âşığı ziyaret eder, meydan okursa, yarışmaya hazırlanırlar.

Âşıkların yarışması çetin olur. Bazan sabahlara kadar sürer. Ama ne kadar darda kalsa, kimse kimseye ağır söz söylemez. Ustalık ince, nazik, tatlı buluşlarla birbirlerini mat edebilmektedir. Yâni işin püf noktası, ilham perisinin elinde. O anda ne fısıldarsa, geçer akçe olur...

Lâkin kimi köyün yolu sapaştır. Kolay kolay gidilmez. Hattâ çiftinin, çubuğunun başından bir türlü ayrılamayan nice saz âşıkları vardır ki çok istedikleri halde usta âşıklarla sıkı bir »Atışma« ya, zorlu bir sohbele susamış, özlem dolu bekler dururlar.

İşte Dadaloğlu'nun torunu Kul Mustafa da öyleydi. Konya'da Aşıklar Bayramı'nda aldığı sazi, önce kendini tanıttı:

«Vilâyetim Adana, Buruk'tur köyüm
Güzel sözü sevmek, evsafı huyum
Afsar aşireti, Dada'dır soyum
Mahlasıma Kul Mustafa diyorlar.»

Sonra da bol bol içini döktü. Ayağında kara şalvar, şapkasını yana yıkmış, iri kıyım, yarık tenli bu güney delikanlısının sözündeki kudret, bayram boyunca bütün âşıkları gönülden sardı.

Meydan okuyor ve mızrabını sözlerine ortak edip:

— «Gel..» diye sesleniyordu âşıklara:

«Yadigâr, yanıma gelmek istersen
Toros dağlarından sora sora gel
Bu yollar uzunca, incitir seni
Bir yürü, bir otur, ara ara gel..»

Şarkışla'dan Âşık Sefil Selimi, palabıyıklarını büktü. Sazını dizine koydu. Kara saba'nın nasırlaştırdığı iri parmaklarını, sazının tellerinde oynatırken cevap verdi:

«Yadigâr yoluma mayın dizeseler
Üstüne aşkımla basar gelirim
Parçalayıp yüzüm yüzüm yüzseles
Derimi duvara asar gelirim..»

Kul Mustafa bıyık altından güldü:

«Yakın değil bu dağlar, sıralı kat kat
 İnsanın dizinde bırakmaz takat
 Ağır ol, yok dersen, yok bana fakat
 Pınar başlarında dura dura gel..»

Aldı Âşık Sefil Selimi:

«Kollarımı kırık kırık kırsalar
 Kemiğimi yarık yarık yarsalar
 Ölsün diye mavzer ile vursalar
 Yarama fişegi basar gelirim..»

Kul Mustafa doğruldu. Göğsünü gerdi. Sazının teknesine bir iki vurup kalın gür sesiyle:

— «Heeeyy..» diye bir nâra attı:

«Dağıldı mı saçın, yok mu tarağın
 Üzülme âşığa budur yarayan
 Adana'dan Taşköprü'nün başından
 Bizim Buruk köyün sora sora gel..»

Sefil Selimi ille de gelecekti:

«Kara taş urgan ile sarsalar
 Canımı sinemden çekip ırsalar
 Sefil Selimi'yi dara gerseler
 Umudu bedenden keser gelirim..»

Belki de bir gün Şarkışla'lı Sefil Selimi ile Adana'nın Buruk köyünden Kul Mustafa sabah-lara kadar sazlarını yarıştıracaklar..

Bakalım ne zaman?..

Tarla Dergisi, Yıl: 1968, Sayı: 28, Sayfa: 29

Türk Folklor Kurumu'nun Avrupa'da gösteriler için gönderdiği ekiplerden Mute ekibi.

Doğu'da Aşıklar Bayramı

Pasinler Gençlik Kulübü ikinci «Doğu'da Aşıklar Bayramı» nı kutlamaya hazırlanmaktadır. 17-18-19 Ağustos Cumartesi, Pazar, Pazartesi geceleri halk ozanları şiirlerini okuyacaklar, «Atışma» yapacaklardır. Modern kaplıca ve turistik tesisleriyle Doğu'nun en önemli turistik gezi yeri olan Hasankale'deki «Aşıklar Bayramı» nun başarılı olacağı tahmin edilmektedir. Pasinler Gençlik Kulübü Başkanı Halis Güngör'ün bildirdiğine göre Uygur'un başkanlığında Atatürk Üniversitesi Profesör, Doçent ve asistanlarından kurulu bir jüri tarafından yönetilecektir. Jüri üyeleri arasında Son Havadis yazarı ve Tarla Dergisi'nin kurucusu Tahir Kutsi Makal da bulunmaktadır.

KONYA AŞIKLAR BAYRAMI EKİMDE YAPILIYOR

Konya Turizm Derneğinin bir kaç yıldan beri yapmakta olduğu «Aşıklar Bayramı» Ekim sonunda yapılacaktır. Halen yaşamakta

olan bütün halk ozanlarının çağrılı bulunduğu «Bayram»daki yarışmalar için 15 bin lira ödül konulmuştur. Turizm Derneği Başkanı Konya Senatörü şair Feyzi Halıcı bayramın geçen yıllara oranla daha güzel olması için bütün hazırlıkların tamamlandığını belirtmiştir.

KUL MUSTAFA'NIN «GERİ ÇEKİL» PILAĞI ÇIKTI

Aşık Kul Mustafa'nın bazı solcu halk ozanlarına karşı yazdığı şiirleri toplayan plâk Türk Ev Kadınları Derneği tarafından bastırılarak piyasaya çıkarılmıştır. Çarşıkapı, Yenigeriler Cad. 81 - İstanbul adresinden istenebilecek plâkta şu deyiş yer almaktadır:

«Aşık olup aramıza
Giremezsin geri çekil
Bayrağımdan Ayyıldız'ı
Silemezsin, geri çekil

... Bizim için kavga, düğün
Türksen Türk'lüğün'e öğün
Türk oğlunun bütünlüğün
Silemezsin, geri çekil...

Göğri Dergisi, 1969, sayı: 136, sayfa: 8

kaşları alınmış, yanakları allık sürülmüş olduğu halde dolaşırlardı.

Kuma gelenlerden akıllı olanları erkeğin ilk karısı ile iyi geçinmek yolunu tutardı. Ona abla, derler saygı bile gösterirlerdi. Bu suretle evde dır dır, vır vır, pek olmazdı. Tabii bu halden en çok koca memnun kalırdı. O da kendi arasında havanın bozulmamasına gayret gösterir her iki karısınada aynı biçimde yakın kalmaya çalışırdı. Birine aldığını diğerine de alır, birine taktığını diğerine de takardı.

Evin içinde yalnız iki kadının yatak odaları ayrılırdı. Sonrada, ev işlerinde hep beraber olurlardı.

Bu durumu ömürlerinin sonuna kadar sürdüren evler bulunduğu gibi, koca öldükten sonra da ortaklığı bozmayıp birlikte yaşayan kadınlar da çıkmıştır.

Bu tip yaşayanlar pek azdı. Çoğu kez kuma ve birinci kadın birbirleriyle kanlı bıçaklı olurlardı. Ömürlerinin sonuna kadar bir birlerini görmeden konuşmadan yaşayanlara da rastlamak mümkündü.

Erkeğin eve kuma getirişi şehir içinde olduğu gibi köy kadınları arasında da olurdu. Biraz yaşlanmış erkeklere ikinci kadın köyden getirilirdi. Bu kadınlar adeta bedava verilirdi. Ya bir kaç havai bugdaya, veya bir iki top basma karşılığında gelirlerdi. Bu tip kumalar evin işlerini görmek için bir nev'i hizmetçi olarak kabul edilirdi. Evin hanımı ihtiyardır, hastadır,

yahut aynı biçimde erkek hastadır, çoluk çocuk ev kalabalıktır... Bütün bunlar düşünülerek köyden ikinci kadın yani kuma getirilir.

Bazan erkeğin ikinci kadın dan memnun olmayıp onu evine geri gönderdiği olduğu gibi, bazan da ilk kadın üstüne gelen ikinci kadına tahamül edemeyip boşandığı da görüldü.

Halk arasında (kuma gitti herifin karısının üstüne) diye lâflar edildiği halde yine de (kuma gitmek) Konya da bugün de geçer akçedir.

GERİ ÇEKİL

Âşık olup aramıza
Gelemezsin geri çekil
Bayrağımdan ayyıldızı
Silemezsin geri çekil.

Bildik kötü niyetini
Etme moskofun methini,
Sen bu yurdun kıymetini
Bilemezsin geri çekil.

Bizim için kavga düğün,
Türksen Türk'lüğünle öğün,
Türk oğlunun bütünlüğün
Bilemezsin geri çekil.

Çıkınam Ata'mın yolundan
Hakkı bırakmam dilimden.
Kan döktüğüm yurd'elimden
Alamazsın geri çekil.

Mustafa der ne hoş asır,
Türk kimseye olmaz esir.
Dinimizde haşâ kusur
Bulamazsın geri çekil.

ÂŞIK Kul Mustafa TORUNİ

tan Erzurum'a kadar âşıklar geleneği bütün canlılığı ile yaşamaktadır. Halk yine köy odalarında, sohbetlerde ve meclislerde onları dinlemekte, onların kopuzunda ve sözünde kendi yiğitliğini, duygu ve düşüncelerini, aşkını, vatanını ve milletini bulmaktadır.

Bu yıl Konya'da, Adana'da, Erzurum'da, Sivas'ta yapılan Halk Şairleri Bayramları, bu hakikati bir defa daha isbat etmiştir.

Benim naçiz görüşüme ve düşünceme göre, Türk Edebiyat tarihinde yer alan münevver şairlerin yazmış oldukları şiirlerin güzeli de ancak halk şiiri ölçülerine, vezinlerine göre yazıldığı zaman başarılı olmaktadır. Orhan Şaik Gökyay'ın BU VATAN KİMİN şiiri bunun en müşahhas misalidir.

Bu vatan toprağın kara bağrında
Sıra dağlar gibi duranlarındır.
Bir tarih boyunca onun uğrunda
Kendini tarihe verenlerindir.

Köpürüp kan akan ırmaklarından
Tutuşup kül olan ocaklarından
Hudutlarda gâza bayraklarından
Alınma ışıklar vuranlarındır.

İleri atılıp sellercesine
Alınmdan vurulup tam ercesine
Bir gül bahçesine girercesine
Şu kara toprağa girenlerindir.

Aylık tarla Kitaplığı

İRADENİN DAVASI — Nurettin Topçu'nun makaleleri. Hareket Dergisi Yayınlarından 4 TL. Hareket Yayınları kitabı şöyle takdim ediyor: «Yarımkı Türkiye'nin temelini Anadolu toprağında kaynayan kan, ebedi olduğuna inanan bir ruh, cemaat için harcanan emek, bin yıllık bir tarih ve otoriteli bir devlet üzerine kuracak olan nesle ruh ve irade aşısı yapacak olan bu kitap...»
Kapak: Aysel Gürkan.

HÜZNÜN DALGIN KUŞLARI — Ruşen Hakkı'nın şiirleri. Yeditepe Yayını 300 Kuruş. Şairin Köprü, Yuvarlak Masa Oturumu'ndan sonra üçüncü kitabı. Kapak: resmi: Picasso, kapak düzeni: A. Arad.

VİCDANSIZ KADIN — Necmi Onur'un romanı. İtimat Kitabevi yayını 5 TL. Kapak: Yücel.
AĞAÇ — Turhan Doyran'ın şiirleri. Yeditepe Yayını. 300 kuruş. Kapak resmi: Avni Arbaş, kapak düzeni: A. Arad.

KUDUŞ DÜĞÜNÜ — Ahmet Naim'in hikâyeleri. Mehmet Seyda'nın önsözü ile Yeditepe Yayını. Kitabın başında Doğan Şadilloğlu'nun geçen yıl ölen yazarla bir konuşması yer alıyor. 4 TL.

Yitirmez

İlim deryasında tahsil vapuru
Tayfunda şaşırıp yolu yitirmez
Kasırgalar kopsa dalga kabarsa
Rotayı değişip kuma oturmaz

İlimin yolcusuna netice müsbet
Bu tezi tarihle ederim isbat
İlim pehlivandır kültür de kisbet
Galiplik şanı korur batırmaz

ayrağı burçlara diken bu dava
Tarlaya tohumu eken bu dava
Her mevzu başında akan bu dava
Zerre kadar kara leke götürmez.

Bir bir eleştirsek cemi varlığı
Okullarda alır herkes birliği
İlim verir geçimi ve dirliği
Okul bağı yabancı gül bitirmez

Okumadan kaidim kanyor yaram
Gençleştirin beni okula girem
Sefil Selimi'yi talebe görem.
Derdime başka şık melhem getirmez.

Sefil SELİMİ

Koşma

Bu dünyadan yetmişbin yıl ezeli
Kendi kandilinde biri var idi
Tâb tâb oldu iki cihan güzeli
Daha evvel tecelli nuru var idi.

Ezâzil Melâike hoca olmadan
Gündüz gündüz olup gece olmadan
Âyet nâzil olup hece olmadan
Sure-i El'kârın kari var idi.

Şemis kamer su âleme değmeden
Levh kalemi B harfini eğmeden
Ömer, Osman, Ali, Bekir doğmadan
Muhammed'in cıhar yarı var idi.

MEKKE'den öteye devesin yedip
Peygamber evrahına imamlık edip
Sidreden öteye rehbersiz gidip
Ol Hakkın didârın görü var idi.

Teccal meccal Kaf Dağını eşmeden
Nuh tufanı olup sular coşmadan
Eyübün tenine kurtlar düşmeden
Aridan evveli arı var idi.

Hak ağzından o «KÜN» emri gelmeden
Âdem melek kimliğini bilmeden
Sübhanek arşa direk olmadan
MUSTAFA der sade biri var idi.

Kul Mustafa

Tarla Dergisi, 1968, sayı: 24, sayfa: 6-7-8

Halk Şiiri gelenegi

İhsan Hınçer

Saz Şairleri ve Âşıklar, halkın his ve düşüncelerinin temsilcileridir. Sazları kâğıt, tezeneleri kalemdir. Bizim düşünüp te bir yığın sözle ifade edemediğimizi, en veciz, en güzel şekilde bir kıt'a halinde veya birkaç mısra ile dile getirirler.

Köy odalarında, divanlarda, sohbetlerde, karşılaşmalarda sazı onun herşeyidir. Âşık onunla vasfı hal eder. Tutuk âşık onunla dile gelir. Usta âşık irticalen söylediği koşma veya semai tarzındaki şiirleri ve sazı ile hasmını alt eder, pes dedirtir. Sıra hasmında ise, kopuzunun tellerinden çıkan nağmelerle ona cevap vermek için mısraların hecelerini tartmak imkân-

K O Ş M A

Ömür gazel oldu kader kasırğa
Çölden çöle toza toza bitirdim.
Kader torbasına kattım bahtımı
Damla Damla süze süze bitirdim.

Şenlik değil eşim gam ile keder
Bahtım vücudumu etti derbeder
Yirmi yıl yedibin kûsûr gün eder
Diyar diyar geze geze bitirdim.

Bahtım daha siyah aysız geceden
Okuyamam bî'haberim heceden
Beş bin kalem aldım bizim hocadan
Dertlerimi yaza yaza bitirdim.

Mustafa Âşık sanma ömür bitmiyor
Bağa baykuş konu bülbül ötmüyor
Aklım yetiyor ya gücüm yetmiyor
Buna ömrüm üze üze bitirdim.

Kul Mustafa Torunî

nı hazırlar. Coşan âşık o zaman hasmını bağlamak, mat etmek, taş kayaya çalmak imkânını bulur.

Meydan edilmelerde usta âşıklar genç âşıkları sazlarının telleri gibi haddeden geçirir, onlara pismek imkânını sağlarlardı.

Genç âşıklar, ustasının sazını taşır, çubukuna ateş koyar, ciğarasını yakar, koşmalarını, semai ve muammalarını hıfz ederdi. Âşıkların yetismeleri, devran sürmeleri için ustaları da onları çarh çenberinden geçirir, yâni divanlara, meydanlara, sohbetlere, köy odalarına katar, alıştırdı, dile getirir, saz ve söz öğretirdi. Niha yet piştiğine, olgunlaştığına kanaat edince sırtını okşar, sazını eline verir, git artık nasibini ara derdi. Buna âşık dilinde çıraklama derler. Her âşık ustasının ünvanı ve adıyla iftihar ederdi.

Âşık karşılaşmalarında bir de yenilen âşığın sazını hasmına vermek, âdeti vardı. Bilhassa yerli yersiz büyüklük taslayan sahte âşıklar bu akıbetten kurtulamaz, bir daha ayağa kalkamayacak şekilde halkın gözünden düşerdi.

Saz Şairleri arasındaki inanışa göre, âşık olmak için mutlaka dolu içmek lâzımdır. Dolu da iki türlüdür. Birisi Er Dolusu, birisi de Pîr Dolusu'dur. Er dolusu içenler kahraman ve yiğit kişiler olur. Pîr Dolusu içenler de aşk ve seveda deryasına dalar. Âşıkların hepsi, evine ocağına, köyüne kentine bağlı kimselerdir. İçtikleri dolu yiğitlik ve bağlılık andı mânasını taşır. And nasıl içilirse, bâde ve dolu da öyle manevî mânâ'da içilir.

Vatan ve millet yolunda tıpkı bütün Türk milletinin içmiş olduğu and gibi!

Âşıklar Kahvesi, divanlar, meclisler, köy odaları âşıkların mallarını satmaları, ortaya dökmeleri ve kıymetlerini göstermeleri bakımından büyük değer taşırdı. Muamma söyleneceği veya asılacağı zaman, mecliste bulunanlardan para toplanır, duvarda bulunan balmumlu levhalara yapıştırılır veya bir kese içine konularak asılırdı. Âşıklardan birisi bir muamma söyler, buna cevap beklerdi. Çözümü yapılmazsa, bir kâğıda yazılır, halli için güçlü ozan aranır. Bilen mükâfatı alır, bilen olmazsa. muammayı söyleyen âşık bir daha, sazı ile tekrarlar, sonra yine bir kıt'a halinde muammayı kendisi halleder, cevaplandırır, mükâfatı alır. Her kısmını da çırağına verirdi.

Bu muammalardan iki örnek veriyorum:

Hey bu yurtlar bu yurtlar

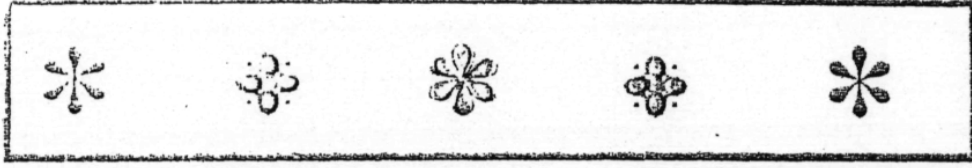
Yusuflu yiye kurtlar

Turnağından su içir

Tepesinden yumurtlar.

(Buğday)

Nazım İrfan TANRIKULU, "Aşıklar Dîvanı - Günümlüz Aşıkları"
Deyişler - Atışmalar - Taşlamalar - Muammalar

ATIŞMA a) Âşık KUL MUSTAFA (Mustafa Düşmez)
Âşık TANRIKULU (Nâzım İrfan Tanrıkulu)

b) Kul Mustafa
Tanrıkulu
İmamî (Âşık Ahmet İmamî)

TARİH : 11.2.1996

YER : ADANA
(Kul Mustafa'nın Buruk köyündeki evi)

Tanrıkulu, iki defa Adana'ya gittiği hâlde Kul Mustafa ile buluşmamıştı. İlk gittiğinde buluşmayı sağlayacak olan Âşık Osman Feymanî'yi de bulamamıştı. Adana'da İmamî-Şihliolu-Kara Mehmet'le atışma yaparak dönmüştü. Mutlaka Kul Mustafa'yla bir program yapmalıydı. Onu tanıyanlar çok övüyorlardı.

Tanrıkulu, ikinci gidişinde Buruk köyüne vardı. Kul Mustafa, o anda saz çalan birinin olmamasını da sebep koşarak bir gün sonra Adana'nın içinde Ünal Karahan'ın yazıhanesindeki buluşma yerine geleceğini söyleyerek misafirlerini göndermişti. İkinci gün buluşacakları adrese, Vahap Kocaman ve Âşık Feymanî de gelecekti.

Feymanî ve Kocaman'la bir gönül sohbeti yapmıştı. Fakat Kul Mustafa o gün de gelmemişti. Tanrıkulu kafasına koymuştu. Kul Mustafa'ya mutlaka ulaşmalıydı. O, biraz naz ediyordu. Bu âşık geleceği projesinin önemini belki anlayamamıştı.

Tanrıkulu, altı ay sonra yine Adana'ya gitti. Kul Mustafa telefonuna olumlu cevap vermişti.

Âşık İmamî, Tanrıkulu'nu kendi arabasıyla Merkeze 2-3 km. uzaktaki Buruk köyüne götürmüştü. Biraz geç kalmışlardı. Kul Mustafa'yı başka yere gitmek üzere bindiği köy minübüsünden indirmişlerdi. Kul Mustafa misafirlerini evine götürdü. Mübarek bir ramazan günü ses alıcı ayarlandı, saz akort edildi. Biraz da soğuk bir ortamdı. Sazi yalnız İmamî çalıyordu. Tanrıkulu, "İmamî bu programda atışmaya

katılmayacak ancak bir iki ayağa misafir olarak katılacak"diyerek girizgâh konuşması için teybin düğmesine basıyordu.

Tanrıkulu:

"Bugün 11.2.1996. Âşıklı geceler diye adlandırdığım günlerin birini Adana'da yaşıyoruz. Adana'ya âşıklarla ilgili bu üçüncü gelişim. Adanalı âşıkların birçoğunu, âşıklar bayramlarında jüride bulunduğum günlerde tanımıştım. Bu işten anlayan değerli âşıklar da, beni devamlı Adana'ya yönlendiriyorlardı. Oradaki değerli âşıkları işaret ediyorlardı. Hele Taşlıova, mutlaka başta Kul Mustafa olmak üzere onlarla program yapmamı istiyordu. İrticalen atışma geleneğini yansıtan bir kitaba Adanalı değerli âşıklarımızın da girmesini istedim.

Bu bölgenin; Kul Mustafa, Feymanî İmamî, Hacı Karakılçık, Abdulvahap Kocaman, Deli Hazım, Şihlioğlu, Kara Mehmet ve Eyyubî gibi değerli âşıkları vardı. Ben öncelikle iki atışma alacaktım. Fakat ulaşamadığım Karakılçık ve Deli Hazım hariç diğerlerini hemen hemen almış bulunuyorum. Kul Mustafa'yı Feymanî'yle beraber alacaktım. Kul Mustafa Adana'daki programa gelememişti. O gün Feymanî ve Kocaman ile atışma programı yapmıştım. Kul Mustafa'yla bugün kısmet oldu.

Türkiye'nin neresinde olursa olsun Âşıklara haber gönderdiğimde sazlarını sırtlayarak geliyorlardı. İmkân bulduğum yerlere ben gidiyordum. Kul Mustafa'ya ulaşmada oldukça zorluk çekmiştim. Şöhretli âşığın kitaba girmemesi hem beni, hem de bu işten anlayanları üzerdi.

Kul Mustafa'nın esas adı Mustafa Düşmez. 1930 yılında şu anda yaşadığı Buruk köyünde doğdu. 11 yaşında âşıklığa başladı. O da benim gibi saz çalamıyor. O, gönül saziyle çalıyor. Bir ustanın yanında yetişmedi. kendi kendini diğer âşıklarla beraber yetiştirdi. Konya Âşıklar Bayramı'nın onun atışma sanatına katkısı oldu.

Anne Avşar, baba Varsağ. Saf bir Türkmenoğlu. Kayseri'de Âşık Meydanî, karşıma bir Kul Mustafa çıkardı. Oldukça genç bir âşıktı. "Adana'da tecrübenin yaşlandığı bir Kul Mustafa var. Aynı Mahlâsı kullanırsanız ileride şiirleriniz karışır. Onun şiirleri senin olarak düşünülürse ona yazık olur. Senin şiirlerin onun sayılırsa yine ona yazık olur. O çok şöhretli ve tecrübeli. Kabul edersen sana ben Mahlâs vereyim" dedim. Mahlâsına, Gül Mustafa, dedim,kabul etti. Şimdi bu Mahlâsı kullanıyor.

Kul Mustafa'nın yedi çocuğu yaşıyor. Çocuklarından biri olan Hasan Düşmez bu programı takip ediyor. Bir torunu var.

Teybin başında İlkokul öğrencisi Kemal Düşmez. İnşallah dedesi gibi olur.

Hava biraz soğuk soba yandığı hâlde ben nedense üşüyorum. Onlar alışkın. Bu âşıklı gelenekte biz yarış yapmıyoruz. Gönül sohbeti yapıyoruz. Her âşığın irticalen atışmalardaki ustalığı satırlara dökülecek. Bu bölüm de Kul Mustafa'nın bölümü olacaktır. Bu kitabı karıştıranlar Türkiye'nin tanınmış bütün âşıklerini ve irtical atışma yapılarını bir arada bulacaklardır. Âşıklarımız bildikleri türleri ve istedikleri ayakları burada verebileceklerdir. Kars bölgemizin divan, tecnis muhammesi yanında Erzurum bölgesinin semaîsi müstezâtı vb. türlerini görmekteyiz. Kul Mustafa da istediği şekilde ayak açsın. Önce beraber ikili, sonra da İmamî'yi araya alarak üçlü devam edeceğiz. Ortamımızda Âşık İmamî var. Çukurova Üniversitesi Makine Mühendisliği bölümünde okuyan oğlum Alper Tunga Tanrıkulu'yla beni Buruk köyüne kendi arabasıyla getirdi. Arkadaşımın arabasıyla gelecektim. Şimdi Kul Mustafa da birkaç söz söylesin bitince de bir divanla açsın. Bütün dinleyenlere ve okuyacaklara saygılar sevgiler sunuyorum."

Kul Mustafa:

"Ben 1941 yılında dağda öküz güderken toprak üstünde yatmışım. Bundan sonra beni on üç gün eve bağladılar. Delirmişim. Deli olmuşum. Beni Tarsus'un Demirkapı mahallesinde bir hocaya götürdüler. Daha sonra kendime gelmişim. Çevremiz dindar ve şeriatçıydı. Babam "Saz çalarsan hakkımı helâl etmem." dedi. Onun için saz çalmıyorum.

İşte gençlik çağlarında tarifnameler okuduk. Daha sonra güzellemler okuduk. Yaşımız ilerleyince böyle arkadaşlar geliyorlar. Beraber çağırıp söylüyoruz. Dokuz çocuğum vardı. Yedi çocuğum yaşıyor. Bir divan aç dedin ister sen, ister ben divan açayım."

Tanrıkulu'nun " Ev sahibi ve usta âşık sizsiniz siz buyurun." demesiyle Kul Mustafa İmamî'nin çaldığı divan makamına divanın mısralarını sıralamaya başlıyordu. "Ya Rab!" diyordu.

Kul Mustafa Kervancıysan sar yükünü akşamdan hazır eyle
Zamanda geç kaldı isen yola bühtan eyleme
Ne ararsan sende mevcut sende ara sende bul
Sen de Hakkı bulmadıysan ele bühtan eyleme.

Kul Mustafa çok seri ve hızlıdan okur gibi girmişti. Hece sayısı divandı. Ama divanın alışılan giriş düzeninde görünmüyordu. Tanrıkulu da bu seri söyleyişe uymalıydı. O divanın şekline ve giriş kuralına uvacaktı. "Ah!" divordu

Tanrıkulu Mecnun isen bir Leylâ'ya çöle bühtan eyleme
Gönülden söyle sözünü dile bühtan eyleme
Âlem bir sır devran geçer Hak için yaşa gönül
Suçu kendinde ara sen kula bühtan eyleme.

Kul Mustafa Sen ervahta bir söz verdin ama onda durmadın
Senden düşkün bir kul gördün ama hâlin sormadın

Kış gününde kovan açıp arıya yem vermedin
Petegî boş buldum diye bala bühtan eyleme.

Tanrıkulu Bir imanlı gönül bizde yatanı burda belli
Mevlâ diye Rabbin diye atanı burda belli
İnanç ile pazar kurdum satanı burda belli
Geçmez olsa da pazarda pula bühtan eyleme.

Kul Mustafa Der **Mustafa** sende mevcut külli derdin dermanı
Sen nefsine yazamadın bir mugmayın fermanı
Çiftçi isen zamanında yükseğe yap harmanı
Yağmur yağar su götürür sele bühtan eyleme.

Tanrıkulu **Tanrıkulu** edalanma geniş dünya dar bir gün
Yara görsen bul lokmanı şifa bulur sar bir gün
Güvenme fânî dünyaya elbet sonu var bir gün
Saç ağarıp yaşlansan da yıla bühtan eyleme.

"Kul Mustafa bir divanla açtı, Onlar âşık, hemen doldular, ben de yavaş yavaş dolacağım." diyen Tanrıkulu, âşık arkadaşına yine buyur ediyordu.

Kul Mustafa Bülbül benden öğrenmiştir güle feryat etmeyi
Öyle ise örnek benim zara minnet eylemem
Ataların sözü hadis ben bunu kabul ettim
Atasözü hadis ise köre minnet eylemem.

"Yine divan" diyen Tanrıkulu başka bir ayakla söylenen divana nazire yapıyordu.

Tanrıkulu Eğer sonu yakacaksa yâre minnet eylemem
Bülbül gibi feryat edip hara minnet eylemem
Bir gün geldik bu fâniye elbet bir gün gideriz
İster dünya benim olsun vara minnet eylemem.

Kul Mustafa Aşkî şevkince dönermiş dönen değirmen taşı
Cehennemî imha eder müminin düşen yaşı
Ben Kur'an'da okumuştum sabırdır ilmin başı
Sabra tahammül ettim mi şere minnet eylemem.

Tanrıkulu Ta içimden alev aldım Rabbim için yanarım
Gece gündüz zikreyleyip ol Ulu'yu anarım

İnanç buldum benliğimde ben gönülden dönerim
Dünya değirmen olsa da tura minnet eylemem.

Kul Mustafa Ey **Mustafa** uzun sanma o yaş ömrün bir andır
Cennet İslâmın hakkı ya cehennem bir nırandır
Dört kitabın dördü haktır inandığım Kur'an'dır
Kur'an mürşidi kâmilidir köre minnet eylemem.

Tanrıkulu **Tanrıkulu** ömrün belli gün be gün bitecektir
Ondan geldi insanoğlu onunla yatacaktır
Azar azar toprak edip kendine katacaktır
Nasıl olsa sonum toprak yere minnet eylemem.

Kul Mustafa divan biter bitmez başka bir ayağa yöneliyordu.
Âdeta Tanrıkulu'nu sorguya çekiyor, mısraları oldukça seri çıkarıyordu.
Tanrıkulu da aynı hızda devam ediyordu. Kul Mustafa yeni bir ayak açıyordu.

Kul Mustafa Gel İmamî ol misafir
Yollar bugün bize doğru
Poyraz vurdu kar esiyor
Yeller bugün bize doğru.

Tanrıkulu Kul Mustafa bal döküyor
Diller bugün bize doğru
Bütün âlem gönlümdedir
Eller bugün bize doğru.

Kul Mustafa Sema tabiata güldü
Kederim ayırdı böldü
Adana'ya bahar geldi
Güller bugün bize doğru.

Tanrıkulu Kötülük gördüm de kaçtım
Öz gönlümden ışık saçtım
Bu illere yelken açtım
Miller bugün bize doğru.

Kul Mustafa **Mustafa**'ya muşluk oldu
Yaş gitti devranım döndü
Sinemde bir ocak yandı
Küller bugün bize doğru.

Tanrıkulu **İrfan** dilden söylüyoruz
Açan gülden söylüyoruz
Biz gönülden söylüyoruz
Teller bugün bize doğru.

"Var ol Kul Mustafa iyi gidiyorsun. "diyen Tanrıkulu onun devam etmesini istiyordu.

Kul Mustafa Âşık ocağında tüttüm kavruldum
Bir isteye doldum ilişemedim
Bizden evvel kalkan vardı menzile
Koştum arkasından ulaşamadın.

Tanrıkulu Kispet giydim çıktım burda meydana
Güçlü gördüm ama elleşemedim
Yandım içerimden kavruldum durdum
Feryat ettim onla buluşamadım.

Kul Mustafa Sordum bu dünyaya handır dediler
Yaşayanlar küllü candır dediler
Sordum benim derdim bindir dediler
Bir ehlini bulup bölüşemedim.

Tanrıkulu Damla damla gözden döktüler beni
İçerimden dara çektiler beni
Tohum edip gönle ektiler beni
Suladılar ama gelişemedim.

Kul Mustafa Tam kırk yıl dünyayı dolaştım gezdim
Tanesin ayırıp suyunu süzdüm
Her adım başına bin çalış yazdım
İbadet ehline ulaşamadım.

Tanrıkulu Yıllardır Mevlâ'mı anıyorum ben
Gözlerimden damla sunuyorum ben
İçerimden nara anıyorum ben
Tutuşturdu ama alışamadım.

Tanrıkulu "Alışmayı, yanımaya başlama anlamında kullandım."
diyordu.

Kul Mustafa **Kul Mustafa** derya oldum çağladım
Eller al giyerken kara bağladım
Tam on bir yaşından beri ağladım
Sitemin zulmünden gülüşemedim.

Tanrıkulu **Tanrıkulu** derde ayar dururum
Bir güzeli sevdim kıyar dururum
Bu gönül malını sayar dururum
Bir arif bulup da bölüşemedim.

Kul Mustafa "Çok güzel oldu sağ ol. İmamî esasında iki kültüre sahip, hem zahirî, hem batini. Ben İmamî Ustayla bir ayak yapmak istiyorum. Başkası olsa soracağım sorular biraz sert gelir. Ama İmamî'ye oldukça yumuşak gelecektir."diyordu

Burada Tanrıkulu Kul Mustafa'nın niyetini anlamıştı. Belki de sorular sorarak Tanrıkulu'na gösteri yapıp gözdağı vermek isteyebilirdi.

Tanrıkulu da "Bana sorun, ille İmamî'nin katılmasını istiyorsanız o da girsin. Sorunuza ben cevap vereyim. Tabî ki sonra da soru sırası bana gelecektir."

Burada Kul Mustafa bütün boyutlarını bildiği İmamî'nin sorduğu soruları cevaplayacağı düşüncesindeydi. Tanrıkulu'na sorular sorup, sorular alıp atışmayı her hâlde düşünmüyordu. Bu durum sohbetin tadını kaçırırdı. Tanrıkulu'ndan bir ayaklık müsade istemişti. Belki de farklı bir dalın girmesinde yarar görmüştü. Kul Mustafa "Ben İmamî'yle söylüyorum." diyordu. Tanrıkulu aradan çekilmişti.

Kul Mustafa Dinle sözlerimi Âşık İmamî
Bu dünya kaç günde hâle gelmiştir
İkra demiş Muhammed'e Habibi
İlkin hangi kelâm dile gelmiştir.

İmamî Fî şiddeti eyyam bunun cevabı
Dünya altı günde hâle gelmiştir
Hira mağrasında bir güneş doğdu
Oku diye orda dile gelmiştir.

Kul Mustafa Sübhaneke bire bağlandığında
Sular çoş ederek çağlandığında
Âdem Hava ile evlendiğinde
İlkin hangi evlât bele gelmiştir.

İmamî Kabil yaptı ol şeytanın işini
Taşla ezdi ol Habil'in başını
Kardeşime vermem dedi eşini
Aklime de orda bele gelmiştir.

"İlkin hangi evlat bele gelmiştir?" sorusuna Aklime diye cevap vermişti. Ancak Hazret-i Havva çocuklarını biri kız biri erkek olarak ikiz doğuruyordu. İlk batında Kabil ile Lubut(Lübüz), ikinci batında ise Habil ile İklime dünyaya gelmişti. Lübüz veya Kabil cevabı doğru olurdu.

Kul Mustafa Bu sular engine çağlar oturur
Gönül mevta orda sağlar oturur
Baykuş viranede ağlar oturur
Bülbül ne sebeple dile gelmiştir.

İmamî Baykuşun virana güzel bakışı
Elvan elvan şu dünyanın nakışı
Resûl'ün terinden gülün kokuşu
İşte bülbül ondan güle gelmiştir.

Kul Mustafa Kul Mustafa'm bugün değil yarına
Muhabbeti çok indirdik derine

Azrail de ben-i insanın birine
Şöyle güle güle güle gelmiştir.

İmamî Derde giren **İmamî**'nin başıdır
Bazı bahar bazı ise kışdır
Can almaksa o meleğin işidir
Muhammed'e güle güle gelmiştir.

Artık atışmaya İmamî de girmiş oluyordu. İkili atışma üçe çevriliyordu.

b) KUL MUSTAFA-TANRIKULU- İMAMİ
(Üçlü atışma)

İmamî, Kul Mustafa'nın sorularını cevaplandırarak üçlü atışmaya artık katılmış oluyordu. İmamî yeni bir ayak açıyordu.

İmamî Bir yanım Seyhan'dır bir yanım Ceyhan
Âşık Kul Mustafa Fırat'a benzer
Bugün aramıza geldi bir mihman
Aşık Tanrıkulu Murat'a benzer.

Tanrıkulu Bir dostun evine misafir oldum
Mustafa şahlanmış kırata benzer
Bu İmamî Hak yoluna ulaşmış
Sanki geçilecek sırata benzer.

Kul Mustafa Başımı kaldırdım baktım veçinen
Kırklar cemindeki sırata benzer
Dört kitaptan ilim verdi uzattı
Bahçesi bitmeyen ırata benzer.

İmamî Birisi oturur birisi yürür
İkisi bağrını yerlerde sürür
Birisi baharda birisi görür
Biri sima biri mirata benzer.

Tanrıkulu Biri kumaş birisi de bez açar
Biri engel bilmez hem de iz açar
Biri Kur'an söyler ondan söz açar
Birin sözleri Tevrat'a benzer

Kul Mustafa Döndüm döndüm dünya denek içinde
Firavun'un beyni sinek içinde
Birisin seyrettim konak içinde
İsa'nın kaldığı bir kata benzer.

İmamî Dosta açılan bir kucaktır kucak
Demişler ki yontmaz sapını nacak

Bizim Çukurova sıcak mı sıcak
Tanrıkulu yerin serhata benzer.

Tanrıkulu Birinin su sığmaz olmuş bendine
Birinin inandım sözü andına
Biri esir etmiş beni kendine
Birinin sözleri berata benzer.

Kul Mustafa **Kul Mustafa** seçe seçe pakladım
Sevgi muhabbeti sevgi sakladım
Tanrıkulu'yla İmamı kokladım
Makamdaki biten bir ota benzer.

İmamî Çulfi Kelsis diyarından gelmişim
Aşığım ben şirin meftun olmuşum
Yâr aşkıyla kayaları delmişim
Bu âşık **İmamî** Ferhat'a benzer.

Tanrıkulu **Tanrıkulu** bade içeyim dedim
Gönül bahçe orda açayım dedim
Yelken alıp umman geceğim dedim
Âşıklar yelkensiz bir bota benzer.

"Kusura bakmayın ayak öyle geldi." diyordu Tanrıkulu. Kul Mustafa yine öne geçiyordu.

Kul Mustafa Ne kervan sevinir ne de kervancı
Kervan menzilinde eğlenmeyince
Kişi öldüğünde sonra anılmaz
İyilik edip de söylenmeyince.

Kul Mustafa ilk ayağın son kıtasında bitirdiğini zannedince yeni bir ayak açmıştı. İkinci sıraya İmamî giriyordu.

İmamî Dalgıç olduğunu nerden bileyim
Şu bahri ummanlar boylanmayınca
Şu Toros dağları ne işe yarar
Çıkıp da başında yaylanmayınca.

Tanrıkulu Damla damla akan yaşlar ne eder
Burda coşup coşup çaylanmayınca
Yaptığın iyilik yerini bulmaz
Lokına aranızda paylanmayınca.

Kul Mustafa **Kul Mustafa** yeldir amma esilmez
Dost sevinir dosttan ümit kesilmez
Genç olsun da yara artar eksilmez
Sadık bir elinen bağlanmayınca.

İmamî Huma kuşu enginlere inmezmiş
İmamî yakmazsa ocak yanmazmış
 Dökme su ile değirmen dönmezmiş
 İnsan fitratından huylanmayınca.

Tanrıkulu Gönül pazarında madde satmazmış
 Hak demezse gerçek yürek atmazmış
 İnanc bahçesinde çiçek bitmezmiş
 Gönülden Hakkı'na bağlanmayınca.

Tanrıkulu şimdilik Kul Mustafa'nın bir süre ayak açmaya devam etmesinin uygun olacağını düşünüyordu. Onu iyice anlamak istiyordu. Fakat İmamî âniden çaldığı sazına ayak mısralarını haykırdı:

İmamî Bura Adana'nın Buruk köyüdür
 Âşık Mustafa'nın evine geldik
 Anladım da âşık ufak değildir
 Cenk etmeye kasır devine geldik.

Tanrıkulu Gönülden bir mürşit aradık durduk
 Burada bir pirin tavına geldik
 Bizi gözlüyordu avcı misali
 Bir zalim avcının avına geldik.

Kul Mustafa Kudretten biz âşık olduk Süphan'a
 Eren çakmağının kavına geldik
 Onlar bizi kabul etti cemine
 Çoş tuttuk sevine sevine geldik.

İmamî Bir bakarsın çıkarırsın yurdundan
 Aslan korkmaz bu Buruk'un kurdundan
 Kıybet olur konuşmanı ardından
 İşte güzel paye kovuna geldik.

Tanrıkulu Onun gönlü biraz eğik dediler
 Hak'tan iskat almış ayık dediler
 Övdüler övdüler büyük dediler
 Hem korktuk çekindik dövüne geldik.

Kul Mustafa Eksik noksan ne var ise söyleyin
 Bu rahatlık kervanını devleyin
 Ömer gibi gerçek taksim eyleyin
 Sofrayı nimetin payına geldik.

İmamî Kam Elif'i bilmez ama gaf eder
 Ben küçüğüm büyük odur aff eder
İmamî'yim arkanızdan lâf eder
 Burda hakkımızı savuna geldik.

Tanrıkulu **Tanrıkulu** içten pişen ağlıyor
Dostların payından rüşen ağlıyor
Gez göz dert yüklenmiş nişan ağlıyor
Daha onun set ve yivine geldik.

Kul Mustafa **Mustafa** âşığı paya bağladık
Her bir işi ol Hüda'ya bağladık

Onlar oktur bizim yaya bağladık
Ecel mızrağının yayına geldik.

Ayağı Kul Mustafa açıyordu.

Kul Mustafa Bu toprak yerden sır tutmaz
Daldan dala uçmayasın
Söz yiğidin öz kalesi
Söz verince geçmeyesin.

Kul Mustafa "İlk açışları çift yapmayabilirsiniz." diyordu.

İmamî Bana ettiğin kahırdır
Hem batındır hem zahirdir
Cahil şerbeti zehirdir
Sabır ola içmeyesin.

Tanrıkulu Yaratıldım bir gerçeğim
Hak'tan verilmiş ölçeğim
Sen bir gülsün ben bahçeyim
Olmamışken açmayasın.

Kul Mustafa Siz ile ulaştık paye
Bazı atlı bazı yaya
Komşun tutmadan yaylaya
Mekân tutup göçmeyesin.

İmamî Menziline yetiremem
Omuzlayıp götürmem
Bir tohumu bitiremem
Kara taşa saçmayasın.

Tanrıkulu Tutunmaya pir var iken
Bu meydanda er var iken
Aydınlığa nur var iken
Bir çiradan saçmayasın.

Kul Mustafa Söylenmez her kula sırdır
Dünya nefes için dardır
Her candan göz zerre vardır
Antal cinden sepmeyesin

- İmamî** Arı deyip kurt deyip de
Yurt içinde yurt deyip de
Türk deyip de kürk deyip de
Aramızı açmayasın.
- Tanrıkulu** Ol Rabbime ben diz verdim
Bu gönülden bir iz verdim

Yeni açan filiz verdim
Gelip beni biçmeyesin.
- Kul Mustafa** **Kul Mustafa** der varını
Hayıra harca kârını
Ehlin bulmadan sırrını
Hıfzıyla ki açmayasın.
- İmamî** **İmamî**'yem yüzüm gülmez
Edenin ettiği kalmaz
Namertler kıymetin bilmez
Yaylasına göçmeyesin.
- Tanrıkulu** Âşık isen sırrın söyle
Dost evinde gönül eyle
Tanrıkulu dikkat eyle
Bu meydandan kaçmayasın.

Kul Mustafa, yine değişik bir makam çalan saza yöneliyordu. Esasında saz çalmayan âşıkların istedikleri makam olmasa bile, onların sözlerinin makamına, saz uyum göstermektedir. Kul Mustafa öne geçiyordu. "Bu ayağı Tanrıkulu'yla ikili yapalım." diyordu.

- Kul Mustafa** Safa geldin hanemize
Ben yaşlıyım üzme beni
Bir kutuyum sır ehliyim
Bu kapımı bozma beni.
- Tanrıkulu** Kul Mustafa anla biraz
Boş kağıda yazma beni
Eline alıp iğneyi
Yüce dağın kazına beni.
- Kul Mustafa** Hesap ettin altı-dörttür
Bunu fahmayleyen merttir
Biri yumşak biri serttir
Çok dokunup ezme beni.
- Tanrıkulu** Feryadımı ele yaydım
Mert kişiye boyun eydim
Büyük şöhretini duydum
Yanılıp da büzme beni.

Kul Mustafa Yaşlıyım amma kocayım
Sen beni şenelt genceyim
Dediğinden çok inceyim
Ham elekde süzme beni.

Tanrıkulu Madde mana karışığım
Karanlık boğan ışığım
Hak ruhsat veren âşığım
Bir kalemde çizme beni.

Kul Mustafa **Mustafa** der İrfan fâni
Bizden önce gelen hani
Severim külli insanı
Sanma haktan azma beni.

Tanrıkulu **İrfan** kötü demez hâşâ
Herkes bu gönlümde paşa
Doğru ol kalbimde yaşa
Uzaklardan sezme beni.

Kul Mustafa üçlüye dönerek yeni bir ayağın mısralarını sergiliyordu.

Kul Mustafa İlime derya dediler
Üryan oldum giremedim
Baktım kırkların cemine
Fehmeyledim göremedim.

İmamî Söylediğin kırklar ile
Bir muhabbet kuramadım
Menzilin sözünü ettin
Varam dedim varamadım.

Tanrıkulu Benim yaram gönüldendir
Bu el ile saramadım
Mürşit tuttum Yaradan'ı
Başka mürşit aramadım.

Kul Mustafa Gün be gün çoğaldı derdim
Altiya yükseldi dördüm
Çok insana öğüt verdim
Belki bana veremedim.

İmamî Mürşit ettim birisini
Yaş eyledim kurusunu
Cehaletin sürüsünü
Dost dağına süremedim.

Tanrıkulu Gayem bu nefsimi yakmak
Dost için gözlerden akmak

İman kaynak gözüm çakmak
Öteleri göremedim.

Kul Mustafa İkrarı beşe eyledim
Yazmadım boşa eyledim
Bu nefsi şişe eyledim
Çalıp taş kırımadım.
İmamî Gâli hayal gâli düş oldum
Derdini bir iken beş oldum
Bir insafsıza eş oldum
Ne yaptım sa yaramadım.

Tanrıkulu Nice engelleri aştım
Gönül ocağında piştım
Yüz on dört şehir dolaştım
Çok sırrına eremedim.

Kul Mustafa Söyle **Kul Mustafa**'m dile
Ne diler sen haktan dile
Divane üçler vesile
Duram dedim duramadım.

İmamî Âşık **İmamî** yazına
Kâinat eyle nazına
Dostum ayağın tozuna
Yüzlerimi süremedim.

Tanrıkulu **Tanrıkulu** göz yaş gibi
Yürek Hak'tan ateş gibi
Sevgim gerçek güneş gibi
Dost gönlüne seremedim.

Kul Mustafa soğuk ortamda anî olarak bir araya gelindiğini düşünüyor; buna son vermek için fırsat kolluyordu. Âdeta artık son verelim demek istiyordu. Tanrıkulu'nun da işine geliyordu. Çünkü o da birkaç saat sonra Ankara'ya hareket edecekti.

Atışmaya geç başlanılmıştı. Okul öğrencileri Kul Mustafa ile röportaj yapmışlardı. Tanrıkulu bir süre onları beklemişti. Daha türlere vb. ayaklara girememişlerdi. Hatta Tanrıkulu daha ayak açmamıştı. Kul Mustafa'ya uymadan başka çareleri yoktu. Kul Mustafa yine öne geçiyordu.

Kul Mustafa Bugün bizim bu haneye
Geldiğine çok sevindim
Beni gönül arkadaşı
Bulduğuna çok sevindim.

Tanrıkulu Bu eve misafir olduk
Güldüğüne çok sevindim

Sen bir âşkla içimize
Dolduğuna çok sevindim.

İmamî Kul Mustafa kadir kıymet
Bildiğine çok sevindim
Bizi kapıdan içeri
Aldığına çok sevindim.
Kul Mustafa İsterdim size gitmeden
Geldiniz zahmet etmeden
Çıbanım yara etmem
Deldiğine çok sevindim.

Tanrıkulu Aşıkım düşmüşüm derde
Bir sırrım var göze perde
Bizimle söyleyip burda
Dolduğuna çok sevindim.

İmamî Gönül gelir gider posta
Gâhi yeydir gâhi hasta
Ben çırağım sen bir usta
Olduğuna çok sevindim.

Kul Mustafa Kul Mustafa'm der bu yazı
Allah senden olsun razı
Eserlere güzel sazı
Çaldığına çok sevindim.

Tanrıkulu Dolandım bahçe bağı
Gördüm meyve yaprağı
İrfan'ın nefis dağını
Deldiğine çok sevindim.

İmamî Dolar mı hiç testli delik
İmamî'nin yüzü soluk
Dost kemiğim içine ilik
İldiğine çok sevindim.

Kul Mustafa alışmanın son kısımları olduğu için durmadan öne geçiyordu.

Kul Mustafa Âşık olduk öğrenelim
Sazımız rahmânî olsun
Her gönül Allah evidir
Özümüz rahmanî olsun.

Tanrıkulu Kışımız Allah emridir
Yazımız rahmanî olsun
Özümüze bir şey demem
Pozumuz rahmanî olsun.

- İmamî** Ey erenler bu sayfada
Tuzumuz rahmanî olsun
Basiret bakmasın ya da
Gözümüz rahmanî olsun.
- Kul Mustafa** Gel diyelim Rabb'im medet
Verir bize bir işaret
Muhabbetten bir Muhammet
Sözümüz rahmanî olsun.
- Tanrıkulu** Hakka ulaşsın çıkan söz
Bizi kavursun içte köz
Hak ismidir doksan dokuz
Yüzümüz rahmanî olsun.
- İmamî** Dostuma olmaz oyunum
Herkese açık ayınım
Açık **İmamî** koyunum
Kuzumuz rahmânî olsun.
- Kul Mustafa** **Kul Mustafa**'m yedek yedek
Eksikleri tamam edek
Gelin dostlar dostla gidek
İzimiz rahmanî olsun.
- Tanrıkulu** **İrfan** kötü demez hâşâ
Hak yarattı et tamaşa
Sarılmayın şal kumaşı
Bezimiz rahmanî olsun.
- İmamî** İmamî öne geçiyordu. Son mısralar söyleniyordu.
Fıtil bitti gaz tükendi
Âşk lâmbası yanmak ister
Kanadı kırılmış bülbül
Gül dalına konmak ister.
- Kul Mustafa** Eksilmez su altı derdim
Daha geleceği gördüm
Mevlâna cemine girdim
Hu diyerek dönmek ister.
- Tanrıkulu** Hiç durmadan söyler dilim
Mevlâsı'nı anmak ister
Zikreder Hakkı daima
O ateşe yanmak ister

Âşıklar birer kıta söyleyerek atışmaya son verdiler. İmamî'yle Tanrıkulu sevgi ve saygı sunarak Buruk köyünden ayrıldılar. Tanrıkulu biraz sonra Ankara'ya hareket edecekti. Ancak yetiyecek kadar zaman vardı.

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı : **Nazan KUTLUSOY**

Doğum Tarihi ve Yeri : **26. 01. 1973, Çayıralan/Yozgat**

Medeni Durumu: **Bekar**

Adres : **Serencebey Yokuşu, Şair Naifi Sok. Demirağ Sitesi, Uğur Apt. B Blok, D:10
Beşiktaş- İSTANBUL**

E-Posta Adresi : **nazankutlusoy@mynet.com, nazan.kutlusoy@gmail.com**

EĞİTİM BİLGİLERİ

**Yüksek Lisans: (1997-2006), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı**

**Lisans : (1993- 1997) Çukurova Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve
Edebiyatı Bölümü**

Ortaöğretim: Kayseri Lisesi, Haziran 1991

Yabancı Dil : İngilizce

İŞ DENEYİMİ

:

**1997-2000, Buruk İlköğretim Okulu Türkçe Öğretmeni, Buruk Beldesi- Yüreğir
ADANA**

2000 --, Özel Dersanelerde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği, İSTANBUL